

12864/B

ACCESSION NUMBER

42600

PRESS MARK

Digitized by the Internet Archive
in 2017 with funding from
Wellcome Library

<https://archive.org/details/b29322583>

ERNSTIGE
WAARSCHUWINGEN
OF
NOOD- EN HULPBOEK,

VOOR ALLEN, WELKE IN

DE LIEFDE

OF DOOR

ZELFBEVLEKKING

BUITENSPORIG ZIJN GEWEEST,

EN

WENSCHEN HUNNE KRACHTEN WEDER
TE BEKOMEN OF TE VERSTERKEN.

OP NIEUW VERBETERD

door

By E. W. B.

H. J. SCHOUTEN, *Med. Doct.*

TE AMSTERDAM.

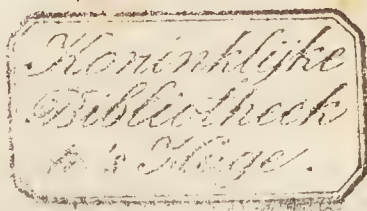

TE AMSTERDAM, bij

LODEWIJK VAN ES,

in de Kalverstraat, bij den Heiligen Weg.

1829.

WELLS

WELLS

WELLS

WELLS

WELLS

WELLS

WELLS

WELLS

WELLS

WELLS

V O O R R E D E.

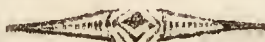

„Een ieder, die de driften en handelingen van den mensch wil beoordeelen, en iets tot deszelfs zedelijke en ligchamelijke verbetering, wil bijdragen,” zegt de onsterfelijke GALL, „moet de stoutmoedigheid bezitten, dat hij hem zijne ondeugden en dwalingen onbewimpeld voor oogen durft stellen, wil hij zijn doel treffen.” De waarheid van deze stelling gevoelende, werd ik hierdoor aangespoord eene nieuwe uitgaaf van dit werk onder mijn toezigt te nemen, en in spijt van hierdoor eenige Hypocrieten den mond te openen, heb ik echter hierin slechts het voorbeeld volgende van eenen BOERHAAVE, van eenen TISSOT, van eenen ZIMMERMANN, van eenen GAUBIUS, en meer dergelijke mannen, de pen opgenomen. Moet een ieder niet, op het denkbeeld van een kwaad, hetwelk zoo algemeen, hetwelk zoo verwoestend voor de mensch, ja voor de Maatschappij is, het stilzwijgen verbreken, ja zoude het niet onvergeeflijk zijn hieromtrent een stilzwijgen in acht te nemen, in den tegenwoordigen staat van beschaving, voor hem, die uit hoofde van zijn beroep, de ellende van dit kwaad dagelijks voor

oogen heeft? „De wond is diep,” zegt een Fransch Schrijver, „men moet haar stoutmoedig peilen,” en ik zeg, dat de uitgebreide verwoesting, welke de dood in de rijen der jonge lieden aanrigt, voor een groot gedeelte het gevolg van deze betreurenswaardige gewoonte is; hetzij dat het ligchaam reeds spoedig door deze buitensporigheden is uitgeput, hetzij dat de ouders door deze zelfde buitensporigheden verzwakt, deze verzwakking als een noodlottig erfdeel aan hun kroost hebben nagelaten. Het is dus tijd, immers meer dan tijd, dat ouders, dat opvoeders, wanneer hunne kinderen of die, welke aan hunne zorg zijn toebetrouwd, tot rijpheid zijn gekomen, of dat men op hen slechts eenige vermoedens heeft, op het kwaad worden indachtig gemaakt, dat men hen door zedelijke, des noods door lichamelijke middelen hiervan terug zoeke te houden. Hoe vele jongelingen zijn niet de slagtoffers dezer vernielende gewoonte geworden, omdat zij het kwaad niet kenden, die, met het kwaad bekend zijnde, van ijzing zouden sidderen! Aan wie ligt dus gedeeltelijk de schuld hunner vernieling? Immers aan hunne ouders of opvoeders. Zal men nu nog zeggen in den tegenwoordigen staat van kennis, tegen beter weten in, dat men deze slapende drift kan opwekken? Neen, Lezers! geen zeerlijk, geen onbevooroordeeld, de waarheid beminnend mensch, welke immer de driften zijner natuurgenooten heeft nagegaan, en bij zich zelve onderzonden, kan en zal zulks niet meer

gelooven. Heeft niet de ondervinding aan alle zich in de gelegenheid bevindende praktiserende Artsen aangetoond, hoe dat zekere krank- of stompzinnigen in Zwitserland en elders, onder den naam van Cretins bekend, als met razernij aan deze ondeugd zijn overgegeven, alhoewel zij van de buitenwereld als 't ware geene de minste kennis hebben, en als ik mij dus mag uitdrukken, slechts als redelooze dieren leven. Ziet men deze voorbeelden niet dagelijks in krankzinnighuizen? Is niet of moet men niet de teeldrift als de eerste aller menschelijke driften van den rijpen leeftijd beschouwen? wyl zij van alle driften eene noodzakelijkheid met zich voert, tot instandhouding des menschelijken geslachts. Daarom uit zich de wijze GALL, aldus: „Ik heb de teeldrift als de eerste der driften geplaatst, omdat de Voorzienigheid de vernietiging der onderscheidene menschengeslachten daargesteld hebbende, die zelfde Voorzienigheid ter andere zijde een sterk tegengemiddel heeft aangevoerd, om door de vernieuwing dezer geslachten, de bevolking der wereld te onderhouden?” Is dus de zedelijke en eerbare leiding van deze drift en het beteugelen van deszelfs buitensporigheden, niet opgesloten in het plan des Alvermogenden? Wel nu, Lezer, oogenschijnlijk is het oogmerk van den Schrijver van dit boek geweest, om het zijne hiertoe bij te dragen. Ik ben dus overtuigd, dat, alhoewel dit boek slechts eene flauwe schets bevat van het zelfverwilt, van de ziekten, van de ongemakken, van de

ellenden, in welke deze ondeugd den mensch dompelt, hetzelve echter niemand tot dezelve zal aansporen, maar wel zal afschrikken. Zullen zij dan niet afgeschrikt worden, door de lezing van dit boek, niet op het denkbeeld, dat vele Wijsgeeren en Geneeskundigen de verzwakking des menschelijke geslachts, aan deze ondeugd toeschrijven, dat aantal van verzwakte en uitgeputte wezens, aan geene andere oorzaak toekennen — wel nu! dat zij dan de vruchten hunner ondeugd plukken, het is buiten onze schuld; dat zij dan het getal dier uitgeputte wezens, met vrouwe- en half mannenstemmen, met vroegtijdige tandelooze monden, die dikwijls onder schijn van zediglevende menschen, wier zedigheid slechts in hunne onmagt bestaat, en die niet anders dan uitgeputte Onanisten zijn, gaan vermeerderen; doch ik kan niet gelooven, dat iemand, die deze regels zal gelezen hebben, en de grootheid van zijn kwaad kan beseffen, in zijne ondeugd zal volharden.

B E R I C H T

A A N D E N

L E Z E R.

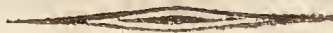
~~~~~

Deze nieuwe uitgave heeft eene vrij aanmerkelijke bekorting ondergaan, met betrekking tot het getal der medegedeelde brieven, wier inhoud dikwijls nagenoeg van denzelfden inhoud was, dus noodeloos dit werk te veel uithreidde; ook heeft zich deze verandering tot sommige deelen van het geneesplan en levenswijze der Lijderen uitgestrekt, wijl er geneesmiddelen in voorkwamen, die voor den Lijder zonder geneeskundig toezigt schadelijk zouden kunnen worden, te meer daar een ieder ligt begrijpt, dat dit werk voornamelijk aan den in de kunst oningewijde is opgedragen: zoo wordt ook in hetzelfde dikwijls van Balsamieke pillen en van andere mid-

VIII *BERIGT* AAN DEN LEZER.

middelen gesproken, welke door den Lezer niet te bekomen zijn, omdat het voorschrift in dit werk ontbreekt, doch dat echter door vele nasporingen op nieuw is ontdekt geworden, benevens andere middelen, wier uitstekend nut tegen het mannelijk onvermogen sedert jaren is gebleken. Welke middelen dan ook op nieuw verkrijgbaar zullen gesteld worden.

Dat zij, wier ligchamen door deze buitensporigheden in eene ziekelijke omstandigheid geraakt zijn, een' Geneeskundige moeten raadplegen, spreekt van zelve en behoeft ik den verstandigen Lezer niet aan te raden.

ERNSTIGE

WAARSCHUWINGEN,

O F

NOOD- EN HULPBOEK.

De aard en wijze der voortplanting van het menschelijk geslacht, is voorzeker een groot bewijs van de volkomenheid der schepping. De neiging ter bevruchting, is, zoo wel als de wellust, welken in dezelve, gesmaakt wordt, voor den goeden en denkenden mensch, het eerste meesterstuk des Scheppers.

Welke eene woeste wildernis zoude niet de aarde zijn geweest, indien de Schepper de neiging tot wellust en de daaruit ontstaande liefde der oude-

A

ren

ren tot de kinderen , niet zoo vurig en brandende met de menschen te gelijk had geschapen. Onpartijdige menschen , gij die zelve denken kunt , zegt , wie zoude den zwaren last des Huwelijks op zich nemen en kinderen opkweeken , indien de neiging naar wellust den mensch ontbrak ? Ja , wanneer ook al de grootste liefde van de ouderen tot de kinderen bij de menschen plaats had , die thans (ik spreek uit ondervinding ,) eerst werkzaam en levendig wordt , na dat het kind geboren is , en dus lang na de neiging tot wellust volgt ; wanneer deze liefde reeds voor het aanzijn van het kind aanwezig ware , en de bijflaap of de bevruchting ware met geenen wellust , maar met smarte en onaangenaamheid verbonden , zoude de wereld dan niet zeer spoedig tot eene woestenis uitsterven en eene treurige eenzame plaats worden ?

Voorzeker verrigten weinigen de bijflaap , alléén om kinderen te telen , maar wel om wellustige aandoeningen te bevredigen.

Ook heeft de Schepper , bij de schepping , bereids door zijne eeuwige wijsheid voorzien , dat hij alleen door dit werkzaam dringend middel , zijn doel , de voortplanting des menschen op den ledigen aardbodem , bereiken zoude . Doch wie kan het den Schepper wijten , dat zijne scep- felen het middel voor het doel houden , zich op eene verkeerde wijze in het middel zoeken te verheugen , maar al te dikwijls (*) zich van de

(*) Dit zelfde wordt , helaas ! in de zedelijke wereld alom waargenomen . Maar was het alléén Gode waardig , ons menschen tot :

de mogelijkheid van huns gelijken voort te telen, berooven, en zelfs hun eigen leven in doodsgevaar brengen, ja, ook werkelijk in dit gevaar omkomen (†).

Gewisfelijk zouden de overheden veel meer acht op de menschen geven, dewijl zij om den wille der menschen zijn hetgeen zij zijn, en door de overige menschen, juist daarom onderhouden worden, opdat zij acht op de menschen zouden slaan, indien zij zich ook in dezen, van meer menschenkennis voorzagen, niet bij den ouden slender bleven, maar de tegenwoordige zoo vroegtijdig ontwakende neigingen raadpleegden, en in geheel bijzondere scholen voor de ontluikende jeugd in de jaren der jongheid, jongelingen en jonge dochteren het gevaar toonden, waardoor zij zich van het geluk, het leven en de gezondheid berooven,

ven, *vrije*, offchoon afhankelijke wezens, te vormen; op wien dan anders komt de schuld des misbruiks dan op ons zelve? Hoe wijsfelijk ook is de zamenhang der dingen ingerigt, opdat wij, door *de natuurlijke* rampzalige gevolgen des misbruiks, reeds, als ware het, door eene eerste straffe, daarvan zouden worden afgeschrikt! — In alle dezen is de Algoede niet in 't minste te beschuldigen. Die niet wil wijs zijn, boven hetgeen hem betaamt, ziet hier niets dan billijkheid en orde! —

(†) Wat ontijdig misbruikten aanleg en overspanning der natuur, in dezen al doodelijks werkt, leert, onder anderen, het treffend voorbeeld van Koning *LODEWIJK II. van Hongarijen*. Ontijdig geboren, had hij toen zelfs nog geene huid. Op zijn 14de Jaar had hij reeds een' volkomen' baard. Op zijn 15de huwde hij; op zijn 18de was hij reeds grijs. Even zonderling was zijn lot in de wereld. Pas twee jaren oud werd hij gekroond; op zijn 10de nam hij de teugels des bewinds in handen en op zijn 20ste sneuvelde hij in den slag bij *Mongatz*.

ven, indien zij de neiging tot wellust vroeger bevredigen, dan het de natuur van hun ligchaam en de gesteldheid van den staat gedooft. Maar hoe lang zullen wij ons nog met de oude vooroordeelen behelpen, en de menschen, schoon zelfs de driften in vollen gloed bij hen branden, nogtans met zich zelve en dus met de neigingen in hen, onbekend laten? — Wanneer zal toch eens het licht doorbreken, hetwelk de overheden zal ontvonken — wanneer zullen wij toch eens van de kerk- en schoolleeraren een regt gebruik maken? Maar stil, ik zeg te veel, men heeft immers bereids begonnen leerredenen over den bijslaap te houden, en is deze zaak, in zeker opzigt niet belangrijk genoeg? zullen daardoor niet velen bij een tierig leven en in volkomene gezondheid blijven, welke thans reeds als jongelingen begonnen te kwijnen en als jonge mannen vroegtijdig, even als de oudste grijsaards, zonder leven en kracht, sterven.

Gij, arme, bedrogene, ongelukkige medemenschen, gij, voor wie ik deze bladeren bestemd heb, gij zijt te beklagen; want storten zich niet de meesten uwer uit onwetendheid in doodsgevaar? Hoe dikwijls heb ik bij de zeer groote menigte dezer lijdenden, welke zich mijner zorge toebetrouwden, niet uit hun' eigen mond gehoord:

„ Ach! hadden wij toch maar een' vriend gehad, welke ons ons ongeluk gezegd had, wij zouden toch ten minste niet zoo buitensporig misgestast hebben, en onze gezondheid zoude niet zoo zeer ontsteld zijn! want wij hebben niet geloofd, dat

dat wij ons zelven, door de bevrediging dezer neiging, vermoordden!” Inzonderheid heb ik dit zeer dikwijls van hen gehoord, die zich aan zelfbesmetting hadden schuldig gemaakt en meer dan dertig hunner hebben mij gezegd: *dat zij dit kwaad in geenen deele voor hoererij hadden gehouden, dewijl zij geen vrouwsperfoon daartoe behoeften, en dus was bij hen de gedachte van het begaan van zonde, zelfs niet eens in 't verschiet, opgekomen! want zij hadden niet geweten, dat men zijne gezondheid opofferde.*”

Doch zoo als reeds gezegd is, is het onbillijk, dat wij voor de jongelingen en jonge dochteren geene scholen hebben. Zijn dan al de pligten, welke de mensch te vervullen heeft, voor den kindschen ouderdom berekend? Gevoelt het kind deze neiging? en na de kindsche jaren zijn de scholen zoo in verachting, dat de menschen zich alsdan schamen te leeren, maar zich niet schamen onwetend te blijven. Het is waar, er wordt genoeg gepredikt; op sommige plaatsen wordt dat wel driemaal daags in eene Kerk gedaan, en, zoo als wij duidelijk zien, helpen alle deze leerredenen niets; dikwijls hadden wij aan het vijfde gedeelte van dezelve genoeg, en de overige tijd kon worden besteed, om den zoogenoemden huisfelijken staat op zijne pligten opmerkzaam te maken. De Hernhutters, hebben de wezenlijk verstandige inrigting, dat zij de predikatiën voor het algemeen met bijzondere onderrigtingen vergezellen, in welke de afzonderlijke pligten worden voorgedragen. Dit zijn gelegenheden voor jonge

manspersonen, voor gehuwden en voor vrijen in 't bijzonder enz. — Dit behaagt mij goed, en aldaar is gelegenheid, om over de afzonderlijke pligten, ook in den echt, te spreken, en de menschen met de neigingen, die in hen liggen, bekend te maken; want daardoor kan zeer veel, en in 't bijzonder door de geestelijkheid en den volksleeraar gewonnen worden, indien hij de menschen de neigingen, welke in hem liggen, en die naar mate van den ouderdom zoo zeer onderscheiden zijn, naar hunne onderscheidene jaren, vertoont: iets, het welk eigenlijk gezegd kan worden noodzakelijk te zijn; dewijl de handelingen der menschen van hunne neigingen afhangen, en zij dus tot den mensch behooren, of in hem liggen. Ten minste moest zulks toch, ten opzichte van de neiging, waarvan hier gesproken wordt, geschieden; dewijl dezelve het hevigste is, en daarom moesten de jongelingen, in 't bijzonder in dien tijd, dat zich de neiging ontwikkelt en vuur vat, opmerkzaam gemaakt, en hun het gevaar met de levendigste verwen geschilderd worden, waarin zij zich, door al te tijdige en zelfs nog wel in den echt, door al te overvloedige bevrediging van de neiging tot wellust, storten. (*) O voorzeker! de meesten dezer ongelukkigen.

ki-

(*) Men leze hierachter de geschiedenis van den Tolbediende in Neder-Sakfen. Ik heb finds een' man als geneesheer bediend, welke zich door het al te menigvuldig genot in den echt eenen zaadvloed met eene algemeene verzwakking op den hals gehaald had: dewijl de algemeene verzwakking allezins het geheel natuurlijk gevolg van den zaadvloed moet worden. Zelfs ook de Vrouw was daarbij zeer ellendig geworden, en niettegenstaande zij reeds vijf jaren met elkander in

kigen zouden niet ongelukkig geworden zijn , hadden zij ten regten tijde geweten , dat zij op deezeweg hunne gezondheid benadeelen en hun leven vroegtijdig verbeuren moesten : want de neiging, zich bij het leven te bewaren , is de eerste

den echt geleeft hadden , was nogtans de Vrouw niet zwanger , maar loosde steeds bij hare maandelijksche zuiveringen eene gansch ongewone menigte bloeds , als een gevolg van de zwakheid dezer deelen , welke zij zich door den al te menigvuldig genotenen bijslaap had veroorzaakt. De man moest nu onder andere levensregelen , welke hem voorgeschreven werden , zich ook het genot van zijne Vrouw ontzeggen , en daar hij in zijne genezing en bij de bekendheid van de gebreken zijner gezondheid , door den arts tot eene betere zorg voor zijnen welstand was aangespoord ; zoo werd niet alleen hij , maar ook zijne vrouw gezond ; waarbij ik wijders de *spoedig* na de genezing des mans gevolgde zwangerheid stelle. Het genot van den bijslaap moet hun beiden te meerder inspanning van krachten hebben gekost , dewijl zij , volgens de bekentenis van den man , dit bedrijf zeer dikwijls staande verrigt hadden , uit welke oorzaak dus ook de verzwakking van het ligchaam meer aanmerkelijk moet zijn geweest. — Hoe vele zulke bewijzen van onwetendheid ervaart niet de arts , en hoe veel meer blijven er niet nog , uit schaamte van de bekendmaking verborgen. Ook deze man zeide , dat hij niet geloofd had , zich door het veelvuldig genot te kunnen benadeelen , en dat hij veelligt heden nog zijn zaadvloed voor niet gevaarlijk gehouden zoude hebben , indien hij niet toevalliger wijze bij eenen zijner bekenden de eerste [Hoogduitsche] uitgave van dit werk gevonden had. De verdienstelijke TISSOT (§), verhaalt eene geschiedenis van eenen man , die zich door het onmatig mingenot in den echt , eenen kwaadaardigen drui- per en zijne vrouw den witten vloed op den hals gehaald hadde. Ik zelf zoude uit mijne ondervinding meer zulke voorbeelden kunnen bijbrengen. Doch ik moet noodzakelijk bij gelegenheid van de afzondering van het zaad en de hoeveelheid , die afgezonderd wordt , iets over het hoe dikwijls zeggen ; waarom ik mij de moeite , van mijnen raad over deze kleinigheid mede te deelen , voor het toekomstige bespare.

(§) Zie TISSOT, over het *Onanismus* of de *Zelfbesmetting*.

ste in den mensch en de overigen zijn aan dezelve ondergeschikt, ten ware dan, dat deze neiging, van welke ik hier handel, reeds door gewoonte overheerschende ware geworden, en de sterkte en moed ter beheersching, door deze verwoestende gewoonheid reeds verloren waren, dewijl dit schrikkelijke kwaad den geheelen moed in den mensch doodt. Echter geloof ik, dat, indien zulke betreurenswaardige menschen gewaarfchouwd werden en men hen hun levensgevaar onder 't oog bragt, zij hun gebrek, uit vreeze voor den dood, zouden matigen. Het is waar, ik weet door veelvuldige ondervindingen zeer wel, hoe zwaar deze ondeugende gewoonte volkomen te genezen zij; maar echter wordt tevens door de matigheid, het leven en de gezondheid bevoordeeld. Ik weet zeker de hindernissen wel, welke hier in den weg staan, maar zouden er onder mijne lezers niet eene menigte zijn, die iets tot de goede zaak zouden kunnen toebrengen, en verder begeerde ik niets, want, helaas! het is niet goed, dat de geneesheer in het publiek noch zitplaats, noch stem hebbe, en dat degenen, welke aldaar zitten, door te groot eenen hoogmoed bezield zijn, dan dat zij van den arts zouden willen leeren; gij dus, theologanten, arbeidt gij aan het werk der zeden, ik ga tot dat gene over, hetwelk tot mijn ambt behoort.

Wanneer het menschelijk ligchaam volwasfen is, zijne grootte en sterkte, dat is, zijne volmaakt-
heid bekomen heeft, dan is de teling of voort-
planting der nakomelingen zijne bestemming. Ook
zijn

zijn daartoe in den man en de vrouw, geheel eigene deelen, welke uit het overige ligchaam de tot de teling van een kind noodwendige fappen afzonderen en ter voortbrenging van nakomelingen bekwaam maken. Deze afkleinzing wordt bij de mannen het mannelijk zaad genaamd. Zoo lang nogtans als het ligchaam groeit en nog niet volkomen gevormd is, wordt het zaad tot volmaking van het ligchaam noodwendig vereischt. (*) Wordt ech-

(*) Dat het zaad bij de mannen niet alleen de voortteling ten doel hebbe, maar ook den man meer kracht, moed, leven en een manhaftiger voorkomen moet verschaffen, bewijzen de volgende, uit de ondervinding ontleende stellingen:

Voor den tijd der afzondering is niet zoo veel geest, kracht en leven aanwezig, en het ligchaam vormt zich eerst na de afscheiding van het zaad, tot een vast en mannelijk wezen. Vóór het zaad is de stem vrouwelijk, eerst met de afscheiding van het zaad wordt zij ruwer; wanneer nu het zaad lang genoeg uit de zaadbuizen in het bloed te rug gebragt is geworden, wordt de stem mannelijk. Dan ook wast eerst de baard, welke den gesnedenen ontbreekt, met en benevens de mannelijke stem. Eerst dan wordt de bedeesde jongeling een moedig jongman, die hart bezit, wanneer het zaad uit de zaadvaten in het bloed te rug gekomen is. Men kan het aan den geheelen mensch zien, of hij ten tijde, dat het zaad begonnen heeft zich uit het ligchaam in zijne buizen af te scheiden, spaarzaam er mede te werk gegaan zij. Hij is dan een geheel ander wezen, dat meer hart bezit. Al de spieren zijn veel ronder en gevoeder, en in 't bijzonder lijden door nuttelooze zaadverspilling de verhevener vermogens. Het geheugen wordt zoo zwak als bij zulke grijsaards, bij dewelke de Natuur, door den ouderdom geen vuur noch kracht genoeg meer heeft om de vochten van eenen edelen aard aan het zaad mede te deelen. Zij verliezen het vermogen der verbeelding om denkbeelden en zaken onder elkander te vergelijken en te rangschikken. Ook is het door eene menigte ondervindingen onwederlegbaar bevestigd, dat door de verspilling van zaad de zenuwen verdroogen en geheel het mannelijk

aan-

echter het zaad eerder, dan het ligchaam gevormd is, voor het twintigste jaar, door prikkeling aan hetzelfde als afgedwongen, zoo wordt de mensch nooit zoo volmaakt, als hij volgens de natuur had kunnen worden, en niet alleen het ligchaam, maar de geest zelfs lijdt, en deze onvolmaaktheid is des te grooter, naar mate de bijslaap of de zelfbesmetting vroegtijdig geschied zij. Teelt nu zulk een onvolkomen mensch, wiens ligchaam nog geene mannelijke vastigheid heeft, en die dus nog geen man is, echter kinderen, dan worden deze den vader gelijk, en behouden door hun geheel leven eene onvolmaakte gestalte en een onvolkomen verstand. Want alles brengt zijns gelijken voort. Men zoekt alleen de schoonste dieren tot voortkweeking uit, en zal geene merrie door eenen onvolwasfen hengst laten bespringen: men neemt het beste, zwaarste koorn om te zaaijen, ten einde iets volkomens in te oogsten: en zoude het bij de menschen anders zijn? Hoe volmaakter, sterker, steviger en gezonder de vader is, des te gewisser kan hij op sterke, gezonde en volmaakte nakomelingen rekenen. Hebben zich de jongelingen reeds vroegtijdig aan de neiging tot wellust overgegeven, daardoor het zaad verspild en het geheele ligchaam verzwakt, zoo kunnen zij wel kinderen telen, doch de minsten zullen den vader overleven. Dikwijls zoeken wij

aanzien verloren gaat. Doch dit gansche boek heeft te veel bewijzen, dan dat ik mij langer met de noodzakelijkheid van de terugkeering van het zaad in het ligchaam, of het bewijzen van dezelve, zoude ophouden.

wij de oorzaak, waarom door menig huwelijk zulke zwakke kinderen geteeld worden, terwijl de vader alleen in zich zelve die oorzaak zoeken kan.

Onder al de vochten, welke in het menschelijk ligchaam afgezonderd worden, is de afzondering van het zaad eene der spaarzaamste.

Er kan ook van deze stoffe niet veel uit het ligchaam gemist worden, en het is ook niet noodig, dat het dikwijls uit hetzelfde worde afgezonderd, dewijl men immers toch bij geene mogelijkheid tachtig kinderen telen kan, zonder een SALOMO of een Turksche keizer te zijn. Het mannelijk zaad is de fijnste vloeistof en het edelste sap in het ligchaam, hetwelk met het leven en de levenskrachten in het nauwste verband staat; het zaad is eene uitwaasemende lucht, vol geest en leven, en dit moet het ook zijn, zal door hetzelfde weder een levendig, krachtig en geestvol scheepsel ontstaan.

Daarom worden ook ter bereiding van het zaad, de fijnste, edelste levendigste en geestigste deelen uit het gansche ligchaam afgescheiden. Deze afzondering van het zaad nogtans is billijk als zeer spaarzaam te beschouwen, want in een gezond, sterk en levendig mensch, wordt in acht dagen nog nauwelijks drie lood zaad bereid, en tot iederen bijslaap wordt genoegzaam meer dan een lood daarvan besteed, namelijk, wanneer dezelve door eenen niet reeds verzwakten man geschied. Volgens deze afscheiding van het zaad zoude dus de bijslaap ook maar ten hoogste driemaal in de week kunnen geschieden. Zeer dikwijls ben ik van personen, welke zich door verspilling van het zaad eene ziek-

te op het lijf gehaald hadden, gevraagd: *Hoe dikwijls kan de Bijslaap geschieden?* Deze zeer zware vraag kan alleen onder zeer vele bedingen dus beantwoord worden: *zoo dikwijls als het ligchaam zaad ontbereren kan.* Dat is, men kan alleen zonder zich zelve te benadeelen der liefde voldoen, wanneer men na den bijslaap, zelfs niet de geringste onaangenaamheid bij zich zelve gevoelt noch gewaar wordt; geene afgematheid, geene droefgeestigheid, geene lusteloosheid. Wie gebrek aan levensstof in zijn ligchaam heeft en echter den bijslaap oefent, wordt daarop moede en droefgeestig; alles wordt hem zwaar en lastig. Dit nu is het duidelijkste bewijs, dat men den bijslaap hebbe te mijden, even als het een bewijs is, dat het zaad, buiten de voortplanting, nog meerdere bestemming heeft.

De lichamelijke gesteldheid is in dezen van eenen grooten invloed. Wie een volkomen gezond, volfappig ligchaam heeft, en daarbij geene zorg noch kommer, weinig werkt en in 't bijzonder bij zijne zaken niet veel behoeft te denken, die kan Dr. LUTHER wel na volgen; (*) doch anders zoude ik het aan zwakke menschen niet raden zich op zijn gezag te beroepen; dewijl hij, om zulks gegrond te kunnen doen, ook zulk een welgespierd ligchaam
als

(*) De Schrijver doelt hier zeker op het bekende gezegde van Dr. LUTHER:

*In der Woche Zwier,
Macht im Jahr Hundert und Vier;
Schadet weder mir noch dir. [V.]*

als hij moet hebben. (*) Zwakken, dezulken, welke veel studeren en denken moeten, menschen, die aan jicht, duizeling en zenuw-ziekten onderhevig zijn, moeten zich ten beste van hun leven, in 't genot van den bijslaap matigen. — Zoo is het ook met de ouden van jaren. Een oud man van 70 jaren, welke zich een jong levendig meisje tot vrouw neemt, moet zeker geen zeer groote vreeze hebben zijn leven op eene aangename wijze te verkorten. Insgelijks heeft de bijslaap op die lieden, welke de vallende ziekte hebben, den rampzaligsten invloed, en wij hebben er zeer vele voorbeelden van, dat zoodanige personen hunne kwaal ten uiterste hebben verergerd, ja zelfs door dezelve, onder den bijslaap gestorven zijn. Ook is dit geen wonder, want de geheele daad van den bijslaap is aan de stuipachtige trekkingen gelijk, en zulks te meer, dewijl in het oogenblik van de uitstorting van het zaad, ja zelfs eenige oogenblikken daarna, het bewustzijn ontbreekt. Wijders heeft ons de ondervinding geleerd, dat door de sterke spanning der zenuwen en door de menigvuldige uitstorting van het zaad alleen, verscheidene menschen zich de vallende ziekte op den hals hebben gehaald. Ook ontbreekt het niet
aan

(*) De hemel behoeft hier ieder een voor het leelijk vermoeden, alsof de Schrijver, als hij hier van *geene zorg en kommer, weinig werks, en 't niet veel behoeven te denken bij zijne zaken*, gewag maakt, van ter zijde zoude willen zeggen, dat dit het geval van Dr. LUTHER geweest ware. 's Mans tijd, en lot, en werk zijn onwrikbare borgen voor zijnen uitnemenden roem in het tegendeel van dat alles. — Al den nadruk komt hier op 's mans welgespierdheid aan. [V.]

aan voorbeelden van jongelingen, welke de vallende ziekte hadden, en den eersten bijflaap met het verlies huns levens boeten moesten. Wie dus met deze ziekte behebt is, moest reeds om zich zelfs wille, zich een genoeg en ontzeggen, dat hem veelligt den tijd niet laat om zijne krankheid aan zijne met den dood gekochte nakomelingen te aanfchouwen. Die, welke door deze buitenfporigheid aan de vallende ziekte onderhevig zijn geworden, ftellen, wanneer zij hunne gezondheid weder bekomen hebben, hun leven in de waagschaal, indien zij zich van het genot niet willen onthouden.

Even dus moeten ook allen, welke eenmaal een' druiper gehad hebben, geen menigvuldig genot hebben; al is het ook, dat zij goed genezen zijn, er blijft nogtans eene zwakheid over, en de zoodanigen zijn bijzonder bloot gesteld; om ligtelijk, door een al te menigvuldig genot hunne vorige kwaal weder te bekomen (*).

Lie-

(*) Hier veroorlove mij de Schrijver, dat ik het menschedom in 't gemeen, en het mannelijk geslacht in 't bijzonder, driewerf gelukkig noeme, dat deze zijn stelregel door eene veel betere ondervinding, geenszins bevestigd wordt. Niet alleen durf ik, zonder grootfpraak, ronduit verklaren, dan van het zeer groot aantal lijdens met venérische druipers besmet, welke zich mijne zorg en behandeling, voor en na, hebben toevertrouwd, bij eene volkomene genezing van allen, mij in geen hunner, eenigerlei gevolg van plaatselijke verzwakking der teeldeelen, is voorgekomen; zoo min als het mij immer gebleven is, dat zij door de enkele oefening van den huwelijks-pligt, (want van andere oorzaken is hier de vraag niet) hunne vorige kwaal zouden wederbekomen hebben. Maar ook vrece ik geenszins mij door eenig onmatig oordeel des gezags te laten beheerschen, als ik die stelling in ons land, genoeg wederlegd achte, door de aanmerking,

Lieden, welke door eene krankheid zijn aangestast geweest, moeten volstrekt eenen behoorlijken tijd lang wachten, indien zij den ontsnapten dood op geene aangename wijze in den mond willen loopen; want de dagboeken der geneesheeren hebben ons dienaangaande verscheidene geschiedenissen opgeleverd, dat zulke herstelden, in den eersten, te tijdig gepleegden bijslaap, onder de oefening van denzelfden, plotfeling aan de vallende ziekte gestorven zijn, of ten minste zich dezelve op den hals gehaald hebben.

Nu liggen de *Hypochondristen* (zwartgalligen) billijk aan de beurt. Ik zal mij nader eenmaal daarover in het vervolg van dit werk, uitlaten, hoe ik, namelijk, bij velen van dezelve altijd de grootste achterdocht op het verspillen van het zaad heb, en daaruit de verlorene spijsvertering, de koude van de maag en den overvloed der gal afleide. De groote neiging tot het werk der voortteling bij zeer velen, houde ik voor anders niet, dan voor eene natuur- en zedelijke gewoonte. Ik weet echter uit veelvuldige ondervindingen, dat niemand zijne kwaal meerder vergroot, dan de hypochondrist-

van een' der beroemdste Hoogleeraren in dit land, toen hij openlijk leerde en schreef, dat van de 100 jong getrouwde mannen, 95! — één of meermalen, in vroeger' tijd, aan een' druiper laboreerden. Immers als men dat groot getal van 95 tot 100, zich voorstelt, en daarbij niet vergeet, dat toch bij de meesten, in hunnen eersten tijd des huwelijks-genots, de bijslaap nog al wat waarde heeft — waar zou het dan heen met al de wederkeerende druipers, naar de gedachte des schrijvers? — of zouden de zonden der jongheid buiten dat niet genoeg te betreuren vallen. [V.]

dristen, wanneer zij zich te zeer aan de neiging tot wellust overgeven. Ook hebben zij slechts acht op zich zelve te slaan, en zij zullen weldra bevinden, hoe hunne gebrekkige spijsvertering bij iederen bijflaap nog gebrekkiger wordt, en hoe zeer zich hunne kwade gemoedsgeftalte daardoor verergert. Doch zullen nu vele vragen: *Wanneer en hoe dikwijls?* dit weten wij hier niet. Echter ben ik volkomen overtuigd, dat er onder mijne lezers velen zullen zijn, die het *hoe dikwijls* zeer nauwkeurig vermeenen te kunnen opgeven. Doch geen ervaren arts zal zulks onderstaan. De menigte van zaken, welke invloed daarop hebben, gedoogen geene bepaling; want zelfs het weder brengt het zijne toe. De beste bepaling is deze: het ligchaam moet overvloed van levenskracht hebben. Waaraan is deze te ontdekken? — Door het gevoel. Wanneer iemand zich door zijn geheele wezen tot lust en geneugte voelt aangespoord, en het hem door al zijne ligchaamsdeelen van louter lust prikkelt en streelt, — en het is dan, als moest hij dergelijk een verkoeling hebben. Doch is het dit niet, maar gelooft hij, dat hij ook zoo eens moet doen, om — ja dan late hij het.

De drift moet door zich zelve van het inwendige vuur ontstaan, en men moet er in het geheel niet op denken, dat men dezelve gaarn voldeed; — en wanneer het geschied is, zoo moet men zich zoo vrolijk en wel bevinden, alsof er niets geschied ware; en zoo men, bij zulk eene toedragt van zaken, lust heeft een paar reizen in de week zijne begeerte te voldoen, moge het mijnentwege

ge

ge geschieden. Doch zoodra de mensch daarop naar, droefgeestig en verdrietig wordt, dan stelle hij vast, dat hij door den bijflaap het leven verkort, dewijl datgeen, dat hij verliest, levensstof is. Menschen, welke tot hunne verrigtingen veel levensstof noodig hebben, moeten den bijflaap mijden: bij voorbeeld al de genen, die in zorg en kommer leven; die, welke wonden of verzweringen aan hun lichaam hebben; die, welke veel denken of studeren moeten. Even zoo is het na ziekten en bij zwakke lieden; een iegelijk hunner behoorde bij zich zelve overtuigd te zijn, dat in beide gevallen de levensstof ontbreekt. Niemand kan zich ligter zijne vorige krankheid door het te menigvuldig genot van den bijflaap weder op den hals halen, dan die, welke een' zaadvloed gehad hebben, en alle diegenen zullen zeer wel doen, wanneer zij na den genoten bijflaap zich de teeldeelen met en in koud water baden.

Menig een zal zich voorzeker aan deze zoo lange buitensporigheid schuldig vinden, en mij op grond dezer langdurigheid zoeken te berispen; doch hadden zij, die mij in dezen willen bedillen, even als ik ondervonden, dat zich menig een door een ontijdig en al te veelvuldig genot, tien, ja twintig jaren voor zijnen tijd in het graf stortte, zij zouden den knoop, door hun gezegde, — wanneer het hart voldaan is, gaat de trek over, — niet zoeken door te hakken. Dezulke, welke zich eenmaal zoo geheel en al aan het genot gewend heeft, die gevoelt het in geen deele, wanneer de arts dikwijls tot zijnen ouden raad, dien zijn geweten van hem vor-

B

dert,

dert, te rug moet keeren, en hem zegt, mijd en onthoud u. Als dan komt D. LUTHERS gemeene stelregel juist ter snede: wie denzelven wil opvolgen verschaffe zich een welgevoed en vast ligchaam, als die man had; doch heeft hij dat niet, dan zie hij, bij deszelfs opvolging, van een lang leven af. —

Ook weet ik reeds vooraf wat onkundigen in de natuur hier zullen inbrengen, zij zullen zich op valsche ondervindingen beroepen en zeggen: er zijn menschen, welke niet alleen dagelijks, maar zelfs verscheidene malen, 2, 3, 4, ja meer reizen den bijslaap oefenen. Het is waar. Doch men geve slechts acht op dezulken, en hoe lang dit duurt? met welke gevoelloosheid, met welk gebrek aan werkelijk vermogen zal niet hun kortstondig genot gepaard gaan; maar ook hoe vroegtijdig moeten zij niet ten grave dalen!

Het is ook in 't geheel niet moeilijk om dit in te zien; want het zaad is eene der voortreffelijkste sappen van het gansche levensvermogen van het ligchaam; ja *Epicurus* zelf geloofde, dat het zaad een gedeelte van de ziel is. Ook kan men hem dit stoffelijk geloof zoo kwalijk niet afnemen, wanneer men ziet, hoe door de verspilling van het zaad de vermogens der ziel zoo zeer verminderen, dat zelfs dikwijls eene volkomene verstandeloosheid het gevolg daarvan is. Echter moet men zorgvuldig acht geven, dat men de ziel niet met de werktuigen van dezelve verwisfele, want deze aarghostipte gevolgen, ziet men langzamerhand te voorschijn komen; eerst lijdt het gevoel in zijn geheel, vervolgens de zintuigen elk afzonderlijk.

Daar-

Daarop komt het eerst aan het inwendig gevoel: dit kan niet meer beslissen: wijders begint het geheugen te lijden — de denkbeelden worden verward, en dan volgt de verstandeloosheid. Hier uit kan men duidelijk zien, op welk eene wijze de fijnere of na aan elkanderen grenzende werktuigen der ziel, langzamerhand beginnen te lijden en door deze buitensporigheid de bekwaamheid verliezen, door dewelke de ziel en het ligchaam onderling aan elkander verbonden zijn.

Wij hebben hier boven gezegd, dat er ten hoogste drie lood zaad in de week uit de overige deelen in de teeldeelen des mans worden afgezonderd; dewijl het overige van het ligchaam, indien het in stand zal blijven, slechts ten hoogste zoo veel van zijne levenskracht kan ontberen. Doch worden de mannelijke teeldeelen door betasting, door vrouwelijken omgang of zinnelijke verbeeldingskracht geprikkeld, zoo wordt er voorzeker meer zaad afgezonderd, doch het wordt ook, als het ware, het ligchaam afgedwongen; want deze afscheiding geschied niet door de natuur. Men moet het overige van het ligchaam van zijne levenskracht be-rooven en zoo wordt er wel zaad afgezonderd, doch de overige deelen van het ligchaam en van de ziel lijden gebrek; de levendigheid, de moed, de sterkte, de vrolijkheid, de warmte en werkzaamheid verdwijnen dagelijks al hoe langer hoe meer. En zulks regelt zich naar mate van het onderscheid van den ouderdom. Wordt het zaad reeds in de vroege jeugd, op het twaalfde jaar of eerder, aan het ligchaam afgedwongen — want in

deze jaren is het volgens de natuur nog niet werkelijk daar — dan wordt de kracht en het leven, zoo naar ziel als ligchaam, spoedig verloren, dewijl het laatstgemelde nog alle vastigheid ontbreekt, en de sappen, welke ter volmaking van hetzelfde bestemd waren, gaan verloren, en kunnen dan meestal niet weder hersteld worden, dewijl het gansche werktuig in zijne waarde vernield is. (*)

In den beginne lijden alleen afzonderlijke deelen. De spijsvertering wordt verminderd, dewijl de levenskracht ontbreekt; want de maag en teeldeelen hebben veel gemeenschap met elkander. Om deze reden nemen ook de wellustelingen, welke zich zeer dikwijls verzwakken, hunne toevlugt tot de gemeenschap of *Symphatie* van de maag, wanneer de

(*) Treurige teekening voorwaar van wezens, zoo voortreffelijk als den mensch, — te treuriger nog als men bedenkt, dat deze ijselijke ontkrachting der natuur, vaak de verschrikkelijkste aller kwalen ten gevolge heeft: *de neiging tot zelfmoord!* Wie beeft niet terug op deze gedachte? en echter het is zoo. Was het voorheen alleen door een' zamenloop van treurige omstandigheden, of ook door een verkeerd bestuurd beginsel van heldhaftigheid, dat men de doodelijke hand aan zich zelve sloeg. Het is reeds voor mij opgemerkt, dat het thans tot eene ziekte geworden is, dat lieden, in den bloei der jaren, uit weerzin en verdriet in het leven, deze schrikkelijke neiging, met ouweertaanbaar geweld, involgen; alleen door dat bij hen al de bronnen van levensgevoel en levensgeluk voislagen uitgedroogd en iedere kiem van werkzaamheid en genot zoo gansch verstorven is, dat zij het dierbaar leven laf, smakeloos en walgelijk vinden, en zoo geheel gevoelloos voor alle betrekkingen worden, dat zij in het eind den drang niet weerstaan kunnen, om voor het leven, dat hun tot duizend dooden strekt, den dood te kiezen, waarin zij het ophouden van gevoel en bewustheid, wanen te vinden. — O rampzalige verbijstering! — Wie gij dan ook zijt; bluscht toch, om uwer ziele wille! het licht uws levens niet alzoo uit! —

de gansch verzwakte teeldeel en tot den minnestrijd onbekwaam zijn geworden. Hoe velen hebben mij alsdan hunne groote buitensporigheden bekend, namelijk, dat, wanneer zij ten sterkste naar wellust haakten en alle zinnelijkheid hen niet had kunnen helpen, zij echter binnen een half uur eene zekere soort van vastigheid hadden bekomen, wanneer zij een paar koppen kokend heeten wijn met vanille en nagelbloem gedronken hadden. (*)

Onlangs werd ik door eenen man van dertig jaren geraadpleegd, over hetgene hij te doen had, om weder tot zijne gezondheid te komen. Hij kon niet ontkennen, dat hij reeds in zijn twaalfde jaar begonnen had met de vrouwlieden op eene buitensporige wijze om te gaan. Van het 16 tot het 20 jaar was vervolgens dit bedrijf somwijlen wel vier of vijfmalen daags hervat. Doch nu sedert een jaar kon hij den bijslaap bij zijne vrouw niet meer oefenen; doch bij een vreemd en nog niet door hem bezeten voorwerp, kon hij het echter nog zoo verre brengen; dan, wanneer het geschied was, bekwam hij eenen korten tijd naderhand, eene geweldige benaauwdheid in de keel, welke op een hevig braken uitliep, en dan was hij steeds den volgenden dag ziek, vol verdrietelijkheid en wist nauwelijks hoe hij zijne ledematen verroeren zoude. (†) Hierdoor nu wilde ik eigenlijk alleen

aan

(*) Hoe vele andere jammerlijke pogingen worden niet nog tot voedsel voor toomeloozen wellust aangewend! — Doch ik schuive liefst de gordijn voor dit zoo vernederend als bedroevend tooneel! —

(†) Nog maar voor weinige weken, raadpleegde mij een aanzienlijk

aantoonen , hoe de maag en de teeldeelen zoo zeer deelnemende in elkanders verrigtingen zijn. De arts en natuuronderzoeker , die het verband der zenuwen kent , ziet ook zeer ligt hoe zulks toegaat , en zoo is ook weder het tweede gevolg op de werking van de maag , de verdoovende en drukkende hoofdpijn ; want de ongesteldheid der maag is altijd de voorbode van dezelve. Ik zoude hier nog meer geschiedenissen , welke deels in mijn dagboek opgeteekend staan , deels in brieven in mijnen lesfenaar liggen , van zulke ontzenuwde en *uitgemergelde* mannen bijbrengen , welke niet in staat zijn den Echtpligt bij hunne vrouwen te vervullen ; doch zulks bij eene andere gelegenheid. Bij alle dezen bevindt zich de natuur niet meer in die hitte en levenskracht , dat zij zelfs het geringste gedeelte van de tot het zwakke en matte leven noodige stof kan afstaan , tot eindelijk de verhitte verbeeldingskracht het geheel zenuwgestel derwijze inspant , dat van het hoogstnoodige echter iets wordt afgedwongen , om het leven als 't ware met extra post uit te blazen. Doch alle zoodanige menschen zijn niet zeker , dat zij niet onder de verrigting zelfs , aan de vallende ziekte sterven. Bij alle dezen is de bijslaap volgens de wetten van de natuurkracht , onmogelijk , dewijl bij hen , zoo

als

Heer , 33 jaren oud , na genoeg in den hier gemelden toestand , verkeerende. Ik voldeed aan zijne begeerte. Van tijd tot tijd gebruikte hij , eene genoegzame hoeveelheid mijner *balsamieke pillen* , en nam diëet en leefregel naar eisch in acht ; alles met dat gevolg , dat hij mij thans , met den warmsten dank meldt , heel welvarend en van al de toevallen zijner ongelukkige ziekte gansch hersteld te wezen.

als getoond is, geen zaad kan worden afgezonderd. Het moet door hoogere krachten, welke op het gansche ligchaam werken, afgedwongen worden. Bij de meeste dezer grijsaards van dertig jaren, heb ik gevonden, dat zij zich zeer vroegtijdig met onderscheidene vrouwsperfonen hebben te buiten gegaan. Ik ben volkomen overtuigd, dat de bijflaap, wanneer hij zoo dikwijls met andere voorwerpen volbragt wordt, nog veel meer de zenuwen verftompt. Ook is het ligt na te gaan, dewijl op deze wijze de verbeelding veel menigvuldiger ten sterkfte wordt ingespannen, hetgeen op de geheele machine werkt, dezelve hevig aanspant, en dus ook even zoo veel meer verflapping nalaat. Hoe meer ondervindingen ik bekom, hoe meer ik overtuigd worde, dat de ouders zeer tegen het welzijn hunner zonen handelen, wanneer zij zich met hunne vorming overhaasten, ten einde hun spoedig rijp te maken, dewijl ook alsdan de neiging ter voortteling, insgelijks, tijdiger rijpt, dan het ligchaam zelf rijp wordt. Wanneer nu zulke twaalfjarige knapen reeds mannen willen zijn, zoo kan men ook, wanneer men regt rekt, niet meer verlangen, dan een leven van ten hoogste 40 of 50 jaren, dewijl immers het manbaar wezen eerst met het 30ste jaar moest beginnen. Wie nu nog daarbij op menigen dag vijf malen genoten heeft en reeds dertig jaren oud is, die heeft, volgens die rekening, eenen zeer hoogen ouderdom bereikt.

Door de voortzetting van de zaadlozing, lijden de zinnen en ook in 't bijzonder het inwendig zins-

vermogen. Vooreerst worden zij na ieder derzelven eene brandende en drukkende smart in de oogen gewaar, en het valt hun dikwijls moeilijk de stralen van het licht te verdragen; ook verliest het oog zijn zacht, levendig en liefelijk aanzien. De menschen worden vreesachtig en bekrompen van verstand, voornamelijk wanneer zij zich zeer vroegtijdig aan buitensporigheden overgeven. Zij zijn traag tot den arbeid. Al de deelen worden slap, in 't bijzonder de huid: van daar het gebrek der natuurlijke uitwaseming, en door dit gebrek wordt de kwade spijsvertering al hoe langer hoe grooter, en er ontstaan rauwe sappen in het voedselvocht, winden en reeds zeer vroegtijdig lastige aanbeijen en hypochondrie of zwaarbloedigheid.

Alsdan beginnen deze ongelukkigen eene beven- de krampachtige trilling onder de huid te gevoelen, welke golfsgewijze in de afzonderlijke spieren onder dezelve plaats heeft, en van hen even zoo beschreven wordt, als het rillen der kalveren, schapen en runderen, wanneer zij eerst geslagt en gevild zijn, en eer zij koud worden. Dit gevoel moet zeer onaangenaam, doch zonder smarte zijn.

De *golfsgewijze trilling*, of de afzonderlijke trekkingen der spieren en het schrikken in den slaap, zoude ik bijna van gevoelen zijn voor de wezenlijke en kenschetsende teekenen van de ziekte uit de verspilling van het zaad ontstaande, te houden, welke ten minste mij niet bedrogen hebben.

Zeer velen geloofden, dat de volbloedigheid de oorzaak van dezelve ware en hadden zich om die reden doen aderlaten en zich zelve zeer benadeeld,

deeld, dewijl de krankheden, uit de verspilling van het zaad ontstaande, doorgaans geene ontleding van bloed gedoogen; want deze trilling is eene zwakheid der zenuwen. (*) Eenigen tijd na deze trilling onder de huid, hadden in 't bijzonder de zelfbevlekkers onder iedere zaadlozing of ten zelfden tijde van de uitspuiting van het zaad, eene smart, welke uit het gewricht van het bovenbeen schijnt te komen, en naar beiden de zijden van de ruggegraat gaat. Bij genoegzaam allen lijdt de borst. Door de diepe en stuiptrekkige in- en uitademing gedurende de verspilling of uitwerping van het zaad, wordt de long uitgezet, en daaruit volgt de groote verzwakking, welke zich aanvankelijk daarin vertoont, dat zulke menschen, wanneer zij slechts een eind weegs sterk doorgaan, ademloos worden. Het ontbreekt in dezen de long aan de vereischte veerkrachtigheid om de ingeademde

(*) Eene onmatige zaadverspilling, hetzij door onanie of minge-not, is eene vrij algemeene bron, van de heerschende verzwakking der zenuwen. Door derzelver prikkelbaarheid, doen zij ons die aanhoudende onaangename trilling ontwaren, waaruit dien grooten nasleep ontstaat van andere ziekten en plaatselijke gebreken, welke bij verzuim van tijdige voorziening, in 't eind, al ons pogen beschamen en in den dood eindigen. — Velen echter heb ik, met het gezegendst gevolg mijne *geneeskrachtige balsamieke pillen* doen gebruiken; en schreef hun, in stede van het gewoon koffij en theedrinken, vóór, het dagelijks gebruik maken, van de ook door mij uitgevondene en daargestelde *zenuw-versterkende balsamieke druppels*. Het spreekt van zelf, dat het langer of korter plegen van het kwaad, dat deze kwalen verwekte, ook een korter of langer gebruik maken dezer middelen noodzakelijk maakt. Genoeg, dat bij de uitkomst mij van niemand tevredenheid en dank ontging. [V.]

de lucht weer geheel en al uit te persen. Met der tijd ontstaat daar uit de longtering (*Phtisis pituitosa*). Ik haat over 't geheel allen eigen lof, doch zoude door wel tien brieven, sedert een jaar geschreven, kunnen bewijzen, hoe gelukkig ik in deze krankheid geweest ben. Een korte adem, benevens een taai slijm, zijn zeer dikwijls de gevolgen van dezen hartstogt. Jicht en kramp (in de ingewanden) vertoonen zich bij deze buitensporigheid ten allervroegtijdigste, en dezulken, welke reeds in en omstreeks de twintig jaren, uit deze oorzaak de jicht bekomen, mogen zich ook allen gereed maken, om voorzeker, voor hun vijftigste jaar, over de *Styx* te reizen. Dan niettegenstaande deze menschen de natuurlijke uitwaseming ontbreekt, zweeten zij nogtans zeer ligt, en doordien zij geene kracht genoeg hebben om het lang bij eenen arbeid uit te houden, zoo is het zweet even zoo schiekelijk opgedroogd en de gevolgen daarvan zijn kramp en jicht, galachtige loslijvigheid, verlorene eetlust, aanbeijen of persing. In 't bijzonder worden de klieren in de huid verstoppt, op dezelfde wijze als bij de jonggeborenen, van dewelke men zegt, dat zij den dauwworm hebben, en ik geloof, dat de ontbrekende uitwaseming er veel aan toebrengt. Deze menschen eindelijk worden zwak en mager, en daardoor tot breuken en gebreken van den endeldarm, tering, verdrooging van sappen en longziekte, zeer geneigd.

Het is iets zeer opmerkelijks, hoe verbazend eene menigte van kwalen uit de onmatige zaadlozing in den bijslaap, of door de zelfbevlekking ontstaan.

Ech-

Echter is zulks ligt na te gaan; want het voortreffelijkste levensfap gaat daardoor verloren, al de deelen lijden gebrek, de vochten in het ligchaam verderven, worden grof, fcherp en taai: in 't bijzonder heeft in het ligchaam een overvloed van gal plaats. De vaste deelen verliezen hunne veerkracht en kunnen op de in hen vervatte vochten niet behoorlijk werken, waardoor verftoppingen van allerlei aard ontftaan.

Het is waar, er zijn wel fterke ligchamen, welke hun bedrijf lang kunnen voortzetten, en het zelfs twintig, dertig of meer jaren uithouden; doch in zulke gevallen komen de naweeën ook allerfnelst, dezulken lijden ten fterkfte aan de zenuwen en zij verliezen op het laatst het mannelijk vermogen.

Allerdroevigst is het, dat niet alleen het ligchaam lijdt, maar dat met het verlies van het zaad, tevens de bekwaamheden verdwijnen. Wie, zoo als ik, gelegenheid gehad heeft, veel zulke menfchen te leeren kennen, die zal met mij zeggen, hoezeer menige groote bekwaamheid te betreuren zij, wanneer men ziet wat er nog van overgebleven is. En wat had er eens uit hen kunnen worden? Door deze buitensporigheid gaat menig LEIBNITZ en menig GOLIATH verloren. (*)

Deze menfchen verliezen het vermogen van zich
zel-

(*) Maar wie zal dan ook met mij niet den Algoede dank zeggen, de gelegenheid geboren te zien, om menfchen, waarin Hij zoo veel voortreffelijks gelegd heeft, middellijk voor het te werk ftellen van dat geen, waarvan zij zich verftoken hadden, wederom vatbaar gemaakt te zien! — De brieven in het vervolg van dit werk geplaatst, verdienen hier op te worden nagelezen.

zelve te beheerschen , waardoor hun dus de oploopendheid menigen kwaden trek speelt. Velen klagen nu , dat zij bij iedere zaadlozing wel hebben bespeurd , dat zij vol verdriet en ergernis zijn geweest , en ook tevens voelden , dat de al te veelvuldige bijflaap de oorzaak daarvan zijn moest ; want indien zij het hadden kunnen laten , zouden zij zich vrolijker en beter hebben bevonden ; doch zij hadden geene heerschappij genoeg over zich zelve gehad , om de buitensporigheid tegen te gaan : een bewijs , hoe zeer de zenuwen lijden , hetwelk door de gevolgen maar al te zeer bevestigd wordt. Want meestal komen als dan ten laatste de bijzondere krankheden der zenuwen , krampen , stuip-trekkingen , trillingen onder de huid , hypochondrie , vallende ziekte , verduistering des gezichts en vermindering en verwarring des verstands , ten vorscheijn. Bij deze zenuwziekten is de gestadige afwisseling der rilling en de vliegende hitte en koude door de leden iets onafscheidelijks. De veelvuldige koude is een gansch niet goed teeken. Ik heb er gekend , die , wanneer zij des avonds naar bed gingen , beenen hadden , die als ijs waren , en ten sterkste klaagden , dat dezelve , al hadden zij reeds een paar uren te bed gelegen , nauwelijks te verwarmen waren. Inderdaad heb ik bij eenigen eene wezenlijke doodskoude gevoeld , zoodat iemand geschrikt zoude hebben hen aan te raken.

Deze koude bewijst weder , dat de levensstof (*principium vitale*) door het zaad verloren gaat , even als langzamerhand door den ouderdom , bij eenen man van 80 jaren , die zwak wordende , dan
ook

ook klaagt, dat hij zich niet meer verwarmen kan. Wanneer dit echter reeds in het 26ste jaar plaats heeft; dan is het erg. Indien nu zulke zieken niet dadelijk alles doen, en den bijslaap niet meer dan eens 's maands verrigten, dan kunnen zij ook niet rekenen 80 jaren te zullen bereiken.

Meestal komen drie kwalen bij deze koude te voorschijn. De groote neiging, namelijk, tot ontbinding der vochten. Verstoppingen van het onderlijf en zenuwkwalen. (*) Wijders komt nog daarbij, dat het gevoel der koude de zieken op eene buitengewone wijze aan de warmte hecht, hetwelk hunne kwaal nog erger maakt. De warmte, welke zij zoeken, verzwakt nog meer en begunstigt de verdunning der sappen. Zeer eigenaardig is het aanzien en aanraken der huid bij deze ongemeene koudheid, bleek, vaal en daarbij zeer droog. Zij hebben steeds eenen grooten overvloed van slijm, en allen eene zeer slechte spijsvertering. Dezen allen rade ik ten ernstigste, zich voor allerlei ongeregeldheid in eten en drinken te wachten en vooral des nachts niet lang op te blijven. Zij moeten volstrekt niet veel verschillende spijszen onder elkanderen en slechts weinig eten, en eveneens drinken; want zij behooren zich op eene zonderlinge wijze in acht te nemen. (†) Niets ech-

(*) Dezulken moet ik met nadruk acht doen slaan, op *mijne* hierna te melden *zachtwerkende laxeerpillen*, om van dezelve tusschen beide gebruik te maken. Zie ook het slot van mijn voorberigt, ter verdere onderrigting. [V]

(†) Hoe zeer zou niet des Schrijvers aanprijzing der hoogstdierba-

echter zal hun zoo wel bekomen, dan zich alle avonden, eer zij naar bed gaan, het gansche ligchaam, van het hoofd tot de voeten, met zuiver koud water te wasfchen en zich te wrijven. Dit wrijven moeten zij aan het hoofd beginnen en zoo hetzelfde, met eene wollen lap over het gansche ligchaam verrigten. De borst en het onderlijf moeten zij allersterkst wrijven. Weldra zullen zij gewaar worden welk eene weldadige warmte dit wrijven en wasfchen met zeer koud water, ten gevolge zal hebben. — Doch zij moeten drie uren te voren hun avondmaal hebben gebruikt.

Het wrijven heeft ook nog dit voordeel, dat het op het stelsel der inlurping op eene goede wijze medewerkt; want bij de koude kan men steeds besluiten, dat de inzuigende kracht der fijne vaten zeer geleden heeft.

Ik heb bij zulke krankten, welke eene zoo groote koude gevoelden, eene zeer zonderlinge onderzinding opgedaan: zij hadden den zaadvloed gehad, en deze was door uitwendige en inwendige middelen genezen; doch het fcheen, alsof het zaad in het geheel niet opgenomen konde worden, want na verloop van eenigen tijd, raakten zij door perling bij den stoelgang eene verbazende menigte zaads kwijt. Bij eenen van dezelve, die werkelijk nog leeft, had dit echter in het geheel geene plaats, doch hij is ook aanhoudend ziekelijk; bij anderen

nog-

re matigheid, in het stuk van den, hélaas! zóó zeer zeer veronachtzaamden leefregel, op den nadrukkelijksten aandrang aanspraak hebben. [V.]

nogtans waren de klisteren met sterke kruiden van zeer goede dienst. Eene dergelijke klifteen liet ik steeds bij het slapen gaan gebruiken. Alsdan geschied het dikwijls, dat de klifteen zich derwijze geheel door het overige ligchaam verdeelt, dat er niets van den stoelgang geloost wordt, hetgeen een goed teeken is.

Allen, die zulk eene groote koude lijden, moeten geenszins gelooven, dat er slechts weken of maanden vereischt worden eer zij genezen zijn; zeer dikwijls komen er jaren te pas. Ik ken geene ongeregeldheid, welke schrikkelijker gevolgen na zich sleept, dan die, welke door den bijflaap en de alleraffschuwelijkste ondeugd der zelfbevelekking ontstaan. Wien het bekend is, dat hij zich op deze wijze misdragen heeft, en in eene langdurige ziekte vervalt, welke zijn geneesheer niet weet te verklaren, die houde alleen de buitensporigheid van deze soort voor de oorzaak en doe belijdenis. Want het zaad heeft den meesten invloed op elk lid hoegenaamd, alle levenskracht hangt van hetzelfde af; gaat het te veel verloren, zoo worden al de verigtingen in het ligchaam verzwakt, zoodat de mensch ten laafte de lust ten leven vergaat. Een oude arts, GALENUS zegt, dat het verlies van een lood zaad meer verzwakt; dan wanneer men tachtig lood bloed verloor.

En eindelijk wordt het gansche doel van den bijflaap gemist, want zij verliezen of het mannelijk vermogen, of de bijflaap is vruchteloos, dewijl het zaad geen' geest noch leven genoeg heeft om het vrouwelijk ei te bezielen, hetwelk wel het meest
het

het geval bij de zoodanigen is, die zich door buitensporigheden met het andere geslacht vergrepen hebben. Of telen zij echter kinderen, zoo zijn het dikwijls de erbarmelijkste schepfelen, welke den vader steeds zijne wanbedrijven herinneren, (*) zwak van verstand, gebrekkig van ligchaam, leven zij ten allen tijde in zwakkelijke omstandigheden en hun leven is zoo broos als dat van een infekt. O! mogt dit toch ieder jongeling lezen, opdat zijn geweten, wanneer hij als vader, bij toeval eens zwakke kinderen mogte hebben, hem kunne vrijspreken; want welk een nijpend verwijt moet het den schuldigen vader zijn, wanneer het ellendig ligchaam des zoons voor hem staat, en het ziekelijk en lijdend gezigt den vader stilzwijgende toeroept: „Zie mijn schepper had mij ook tot wel-wezen en een genoegelijk leven bestemd, maar gij hebt door uwe ijsfelijke buitensporigheden mij tot eenen lijdenden ellendeling gemaakt, die nooit op-

(*) Voorwaar hartbrekende teekening voor eenen vader, die zich zelve daarin herkent! Wat moet het gezigt van zijn kroost hem pijnigen! — Onlangs zoo iemand sprekende, daar hij mij over de ziekten en gebreken zijner drie kinderen raadpleegde, was ik geweldig aangedaan, bij de herinnering, dat ik hem, voor weinig jaren, van een' allerkwaadaardigsten *venerischen* druiper, behandeld had, en nog later van een' hevigen *zaadvloed* herstelt, waarover zelfs mannen van naam, zonder vrucht gegaan hadden. — Jammer, dat hij tot zijne vrouw heeft genomen een meisje van 23 jaren, van een zeer choloriek gestel, zeer gezet op den bijslaap; terwijl hij, reeds aan de vijftig jaren grenzende, om daaraan te voldoen, zich een' nieuwen zaadvloed bewerkte, waardoor hij verplicht is eene poos tijd zich te onthouden, en toevlugt te nemen tot het gebruik mijner vermogende balsamieke Pillen. — (V.)

ophoudt smarte te gevoelen, en door zijn onophoudelijk lijden verhinderd wordt, een vrolijk oogenblik te genieten. — Vader! leg mijne ijskoude hand in de uwe, en voel, en zie, wat gij reeds voor vele jaren in wellust, in vuur en leven verfpildet.” —

Die, welke door zelfbesmetting hun ligchaam vernield hebben, verliezen in 't bijzonder het vermogen om den bijflaap uit te oefenen, dewijl door de al te sterke inspanning of liever drukking met de hand, de huid en de vaten van het mannelijk lid alle vastheid en veerkracht verliezen, waardoor het stijf worden hun eene onmogelijkheid wordt.

(*) Ook zijn deze ongelukkigen veel meer aan den zaadvloed onderhevig, dan de anderen, want zoodra de blaas slechts eenigermate opgevuld is, ont-

(*) Dikwijls heb ik, bij den, in dit vernielend bedrijf, ontzinden Jongeling, de hebbelijkheid van dien tot zoo verre toe bespeurd, dat ledigheid of droefgeestigheid genoeg waren, om hem hetzelfde, bij wege van een verzet, tot een handwerk te maken, ofschoon hij zelf geene aanprikkeling tot eenig Venusvermaak gevoelde, en terwijl zijne krachten dikwijls de gedachten daaraan niet lijden konden. — Eenmaal beschouwde ik bij zulk eenen ongelukkige het afzigtigst tooneel, hetwelk mij, en zijne Huisvrouw vooral, naar gissing niet boven de 28 à 30 jaren oud, bedroefde en ijzen deed. Hij was gevaarlijk krank aan eene kwaadaardige zinkingkoorts, verzeld van ijelhoofdigheid, waaraan hij ook op den zesden dag, in eenen jeugdigen leeftijd stierf. Hem bezoekende, namen wij, gansch onverhoeds wáár, dat hij, in dien toestand, voor ons oog de zoo rampzalige zelfbesmetting oefende. — Wat laat zich niet denken van de hebbelijkheid des kwaads bij de zoodanigen! — Wie beeft niet op het denkbeeld! — Wie roept niet uit: „Wat wordt er van den verbijs-
„ terden Mensch!” —

ontloopt hun het zaad, gelijk mede bij den stoelgang, wanneer de stof niet zeer week en vloeibaar is.

Dikwijls nu worden zulke ontmande jongelingen tot den echt gedwongen. Schaamte en verwijt wederhoudt hen hun onvermogen te bekennen en t'er regter plaatse hulp te zoeken; de echt wordt en moet om familie oorzaken voltrokken worden, ten einde twee menschen ongelukkig te maken. (*) De arme bedrogene vrouw is te beschaamd om haren man, (doch dit is hij niet, maar wel haar dischgenoot,) wegens het mannelijk onvermogen aan te klagen, en om hem door eenen vreemde kinderen te bezorgen, daartoe is zij te eerlijk. Zij lijdt de smachtende neiging naar bevruchting en wordt ziekelijk. De levendig doode man heeft nauwelijks nog zoo veel gevoel of vermogen van aandoening, dat hij medelijden met de arme vrouw kan hebben; want het is ongeloofelijk hoe stijf, dom en gevoelloos de menschen door deze foort van buitensporigheden worden. Doch ik zoude een zeer groot werk moeten schrijven, indien ik al de droevige ondervindingen, welke ik bij ziekten van dezen aard heb gehad, alhier wilde mededeelen. Wie het niet ondervonden heeft, kan het niet gelooven, hoe verscheidene en menigerlei krankheden uit de te menigvuldige en dus onmatige uit-
lo-

(*) Was ik niet ambts- en plichtshalve gehouden, in dezen de heiligste secretesse te bewaren; welk een aantal voorbeelden mijner eigene ervaring, zouden hier het zegel drukken op het gezegde des Duitschen arts! [V.]

lozing van het zaad ontstaan. (*) Hoe menig verborgen gebrek bij jonge manspersonen, wist ik mij in lange niet te verklaren; want welke arts zal aanstonds het ergste vermoeden, zelfs eer hij door verscheidene ondervindingen opmerkzaam wordt? Indien men omtrent jongelingen van twintig jaren, die volgens de natuur vol kracht en leven moesten zijn, gevraagd wordt, waardoor zij aan de kramp in de maag komen, eene steedsdurende kwade spijsvertering hebben, van waar het slijm in de darmen, de heesche schorre stem en het taai speeksel, de slijm op de borst, de uitslag van de huid, de scherpe sappen, de beklemdheden van hart,

(*) Ja krankheden zonder tal, en ook huisfelijke rampspoed zonder mate, zijn hier de wrange vruchten. Ook onder ons zucht de maatschappij over vele droevige verschijnselen. Hoe groot is het tal der echtscheidingen? nog onlangs werd ons dit zelfde van elders kenbaar, daar de openlijke nieuwspapieren ons meldden, dat te *Parijs*, in den jare 1802, *negenhonderd en twee* echtscheidingen plaats hadden, en wel zoo, dat de meeste echtscheidingen op der vrouwen eisch geschieden. Mijn lezer! besluit zelf, of wij niet welligt, de oorzaak, in vroegere ontucht en onanisme van den daardoor ontmanden man te zoeken hebben. — En in het gemeen is het spoorlooze en wanzedelijke der eeuw, eene onloochenbare vlek op ons nationaal karakter en een vergif voor onze welvaart. Wij zijn niet meer die Batavieren, wier matigheid door beroemde mannen der oudheid werd uitgetrompet. — De tijd is voorbij, dat 's lands gezanten bij vreemde hoven, door een' maaltijd op het gras, met eene bete brood en kaas en eene teug bier zich loffelijk onderscheidten. — De dagen zijn er geweest, dat een *grootte* JAN DE WIT, aan éénen knecht en eene meid genoeg had. — In één woord: voor soberheid is zatheid, maar ook voor den blos der gezondheid, is het geraamte der kwijning en voor den bloei het diepst verval opgetreden. — [V.]

hart , de onrustige slaap , de hypochondrie , hoofdpijn , duizeligheid , flauwten , kramptrekkingen , beving der leden , verdroogde oogen , loopende speenaders , kolijk , heuppijn , pijn in den rug enz. komen , zal men dan aanstonds iets kwaads denken ? — Doch , helaas ! mijn argwaan werd maar al te dikwijls geregtvaardigd. (*)

* Een geheel zonderling voorval , kan ik niet nalaten hier te gedenken. — Een man , die zich door zelfbefmetting geheel verzwakt en zelfs van het mannelijk vermogen beroofd had , kreeg eerst zeer flauwe oogen en verloor vervolgens bij eene onwillekeurige zaadloozing , reuk en smaak ; daarbij plaagde hem eene steedsdurende hoofdpijn , kwade spijsvertering en mismoedigheid , als de gevolgen van den zaadvloed. Ook bewezen de overige toevallen zeer duidelijk , dat er verstopping in den
 buik

(*) Op alle deze ziektekundige optellingen verdient wel gelet te worden. Het mateloos verspillen des zaads , ontftelt het gansche ligchaam niet alleen door dat verlies zelf , maar ook door de zoo vaak vernieuwde ftuiptrekkende beweging , waaronder het wegvloeit. — Alzoo ontstaan vermoeidheid , verzwakking , hersfenpijn , kramp-trekkingen des gezigts en andere zintuigen , blindheid , gevoelloosheid , vermagering , borst- en ruggetering , kwade spijsvertering , vallende ziekte , hypochondrie , en mannelijk onvermogen ; 't welk alles , bij verzuim van herftelmiddelen en betere leefwijze , even zeer doodelijk wordt , als anders vele dier lijdenden van onderscheidene jaren , door mij gelukkig herfteld zijn. — Nog eens : ook kwijnende borstziekten en opvolgende bloedspuwingen , zijn het , die in onzen van vuigen wellust getuigenden tijd , zoo dikwijls , in de gevaarlijkste jaren , den ontzinden jongeling straffen voor zijn ontijdig offeren aan Venus , en hem tot eene prooi maken , dier voor hem , veelal , doodelijke ziekten en aanvallen. —

buik en in 't bijzonder darmkronkeling plaats hadden, en dat het geheele stelsel der spijsvertering leed. Hij moest de versterkende klifteer gebruiken. Koude, en in 't bijzonder versterkende baden aan de teeldeelen gebruiken en dagelijks 20 *balsamieke* pillen innemen. Op deze wijze bragt hij drie vierendeel jaars door, eer hij den smaak en reuk weêr kreeg, en ik hoop nu ook, dat hij het mannelijk vermogen weder bekomen zal. In 't voorbijgaan zal ik hier eenige kenteekenen van de bovenstaande betering opgeven. Het eerste is, dat men zich blijgeestiger gevoelt; er komt een werkelijker met vergenoegdheid vergezeld wezen in den mensch te rug, zoodat de mensch met zich zelve tevreden wordt, in plaats, dat er te voren eene eeuwige onrust en ontevredenheid in hem plaats had; alle verschijnselen, die van het *principio vitalis* (levensbeginfel) afhangen. Nu wordt de eetlust en de vertering beter; reeds vroeg bij het ontwaken verdwijnt de moeiheid: de anders matte zinnen worden vermogender; het arbeiden wordt ligter en de lust ten leven grooter; de gang wordt vlugger, de stem bekomt het klinkende des metaals terug; de aandoenlijkheid der zenuwen moet zich nu verminderen en eene kleinigheid verwekt geene aandoening meer; in 't kort men moet bij iederen dag in zijn eigen *ik* meer vlugheid gevoelen, en meer genot in het leven hebben; dit zijn de zekerste voorboden, dat nu ook het verloren mannelijk vermogen weder komen zal. Doch zoo als ik reeds gezegd heb, wie in dezen met

den verstandige wil raadplegen, die wachte met moed zoo lang, tot de natuur hem de wapenen in de hand geeft, en geve de verbeelding geen gehoor, anders wordt het opgebouwde in eens ter neer geworpen. — Ook hebbe zich een iegelijk hierbij voor het gebruik van vele geestrijke dranken ten hoogste te wachten.

Hoe langer ik de geneeskunde bij de hand hebbe, des te achterdochtiger worde ik bij de ziekten van jonge manspersonen; want niemand kan gelooven, welke menigte van gebreken op de verfspilling van het zaad volgen en hoe bezwaarlijk het dikwijls zij achter de waarheid te komen. De schaamte houdt zeer velen te rug, om den arts, met wien men bekend is, de zuivere waarheid te zeggen, en dit, helaas! is zeer gevaarlijk.

Had ik mij in verscheidene gevallen, door liefde en opregtheid het vertrouwen eigen gemaakt, dan vernam ik, hetgeen eenen derde niet weder gemeld mag worden — en immers heeft de arts, in dit geval, middelen genoeg om de krankheid af te leiden van hetgeen hij wil, zonder den vader te bedriegen en den zoon de liefde te ontrooven. Is het den arts maar bekend, dan is het genoeg. In korte woorden: hunne lichamen waren vernield, zonder dat zij immer iets venerisch aan dezelve gehad hadden. Hebben nu zulke ongelukkigen het geluk niet van de verzorging van eenen weldenkenden arts te bekomen, zoo kunnen zij gemakkelijk geheel en al bedorven worden, dewijl het gevolg van dit gebrek, zeer dikwijls

voor de oorzaak gehouden wordt, en men dan menigmaal, waarin de Geneesheer volkomen onschuldig zijn kan, tot ontlastende afdrijvende middelen zijnen toevlugt neemt, hetwelk de ziekte moet doen toenemen. Het oogmerk van den arts moet hier steeds op het verzwakte zenuwgestel en op de ontbrekende veerkracht der spieren gevestigd zijn, en hij voornamelijk zorgen, het verloren terug werkend vermogen (*vis reactiva*) aan het ligchaam weder te geven.

Ik geloof niet, dat vele artsen zulk een groot aantal zoodanige kranken onder handen gehad zullen hebben, welke door buitensporigheid in de liefde of door zelfbevlekking hun ligchaam, gezondheid en leven verzwakt hadden, als ik. Er is genoegzaam geen staat, uit denwelken ik niet zulke ellendig gewordenen ter behandeling bekomen heb, van den Vorst af, tot den geringsten burger toe, doch geen boer; (*) die gelukkige
 mensch

(*) Het is noodig, dat ik, ten bewijze, dat er geen regel zonder uitzondering zij, hier de volgende merkwaardige anekdote van elders overneme. Zeker boer, van een voornaam dorp, die zijn leven dus verre, met zijne vrouw en vier kinderen, op eene hofstede, eenvoudig, onschuldig en deugdzaam flect, bragt ten laatste ééns de produkten zijns lands, in eene groote stad, ter markt, en verkocht die ongemeen voordeelig. De vreugd, hierdoor verwekt, deed hem lustig drinken, maar in eene te ruime mate. De drank bevong hem, en in die ongewone verbijstering, verlokte hem het toevallig gezigt eener hoere. Hij werd besmet; hij vermoedt dit niet; hij deelt voorts zijner vrouwe dit gif-fmet mede; het gaat ook over op zijne kinderen. Niemand hunner kende dit kwaad en men bleef dus verftoken van de middelen daartegen. Weldra

mensch wordt onbetwistbaar door onafgebroken lastigen arbeid wederhouden, door aangename ondeugd ongelukkig te worden en gezondheid, leven en welvaart te verspillen.

Een zeer bijzonder schrikkelijk gebrek zag ik aan eenen jongeling, welke zich door zelfbevelking geheel en al ontzenuwd had: hij bekwam afwisselende aanvallen van watervrees en krankzinnigheid; doch werd echter, hoewel zeer langzaam, door zenuwversterkende geneesmiddelen, balsamieke pillen en door het verdrijven van eene menigte gal uit de maag, gelukkig genezen.

Sedert de uitgave van den eersten Hoogduitschen druk van dit werk, heb ik een mensch van 18 jaren bediend, welke door de Onanie, van zijn negende jaar af gepleegd, zich zelve eene verlam-

werden deze voorheen schoone menschen afzigtig van gedaante; ten laatste werd het voorval ruchtbaar. hunne bureu en mede dorpelingen schuwden alle gemeenschap; de dorpsheermeester verstaat zich niet op eene goede geneeswijze. De lijders kwijlen, zweeten en purgeren een jaar lang, maar genezen niet. Het huisgezin vervalt en de kosten tot herstel gaan hun vermogen te boven. — Zij moeten hun huisraad tot geld maken. De man is wanhopend en loopt weg. De ellendige vrouw staat verlaten, ziek en met hare kinderen bedorven. Niemand trekt zich hunner aan. Acht jaren worden in den bittersten toestand doorgeworsteld; toen landt zij aan in het gasthuis in zekere stad, terwijl haar kwaal steeds voortduurde en haar jammerlijk solterde. Hoort dit toch, gij jongen en ouden, en neemt het ter harten! verleidt nooit uw zelve; verderft nimmer eenen anderen. Bereken welk een' afgrond van ellende, één misbruikt oogenblik, ééne zoogenaamde galanterie, in staat is voor u te openen; en bedient u van SALOMO's waarschuwing Spreuken XXIII; vs. 27. 35.

lamming aan de regter zijde van den hals veroorzaakt had en daarbij niets vochtigs konde flikken, zonder de hevigste kramppijnen te bekomen. Hij is daarenboven geheel zinneloos geworden en heeft zulk een bijzonder hatelijk voorkomen, zoo iets afkeer verwekkends in zijn geheel wezen, dat het den menschen, die hem omringen, lastig wordt, hem voor zijne schatten eenige gedienschtigheid te bewijzen. Inderdaad, het schijnt de natuur eigen, dat het medelijden omtrent zulke volkomen ongelukkige menschen, iets zeldzaams is.

Vele dezer ongelukkigen zochten niet dan zeer spade hulpe bij mij, na dat zij reeds vooraf, onder de pogingen van gepromoveerde en ongepromoveerde kwakzalvers, op eene verregaande wijze verergerd waren. Ook is dit, inderdaad, dikwijls zeer gereedelijk te verschoonen; want de ziekte verschijnt, niet zelden, in eene zeer verborgene gedaante. Zoo schijnt er somwijlen eene volbloedigheid plaats te hebben, en het is eene al te groote aandoenlijkheid der zenuwen; wordt er bloed afgetapt, aanstonds is ook de kwaal in eenen hoogerem graad aanwezig. Even zoo kunnen bij Hypochondristen, (*) welke door deze buitensporigheid Hypochondrisch geworden zijn, de zenuwen zeer gespannen schijnen.

Zeer

(*) Bij zoodanige hypochondristen, welke door een uitsporig minogenot — en hoe groot is derzulker getal niet! hunne zenuwen zeer gespannen gevoelden, ben ik gewoon, de aangehaalde versterkende en krampstillende droppels, met het uitmuntendst gevolg, voor te schrijven.

Zeet kwaad is het , dat de meeste dezer zeker zoo dikwijls bij kwakzalvers hulp zoeken , en veel achterhoudendheid voor den Geneesheer hebben , of de kwaal voor te gering houden , terwijl ik genoegzaam geen gebrek ken , dat met grootere behoedzaamheid en meesterachtige kunde verdient behandeld te worden , dan de verscheidene krankheden , welke uit de zelfbevelekking of het onmatig genot van den wellust ontstaan. Hoe menigvuldig echter ook steeds de groote verscheidenheid van dit gebrek in zijne uitbarfing is , zoo vereischt hetzelfde in de genezing bijna altijd dezelfde behandeling , welke , des te beter zal werken , hoe eenvoudiger zij zijn kan. Er ontbreekt hun levenskracht , de zenuwen zijn verzwakt en de veerkracht is verminderd : de eerste schat van den mensch is , te dier oorzake , de gezondheid , welke den daglooner ten koning maakt , en wier gemis den koning in een niets verandert.

Dit hoogste van alle aardsch geluk hun weder te verschaffen , hun lijden weder in welvaart te veranderen , zal thans mijne poging zijn ; want ik heb het geluk gehad , dat ik , om niet opgeblazen het getal tot één toe te noemen , veel meer dan honderd — ja honderden weder bij hunne gezondheid hersteld heb.

Slechts twee konde ik niet helpen ; — een jongeling van achttien jaren liet mij eens ontbieden ; reeds had hij de longtering : zijne gewrichten en zijn onderlijf waren gezwollen — en hij stierf reeds den vijfden dag. Hij had van zijn elfde jaar af de Onania gepleegd — van zijn vijftiende

tot

tot zijn zeventiende, met eene zeer verhitte vrouw des daags verscheidene reizen in de naauwste vertrouwelijkheid geleefd, en was sedert veertien weken ziek. Ik herinner mij nog met affchrik zijnen vertwijfelden dood, want hij beschouwde zich zelve als den ergsten zelfmoordenaar, en gaf onder den grootsten angst en menigvuldige tranen den geest. Hij konde den haat niet ijsfelijk genoeg beschrijven, welke hij tegen zijne verleidster gevoelde.

De tweede was een man van omtrent veertig jaren. Deze stierf, o dat ik het niet behoefde te schrijven, — hij stierf onder den bijflaap op zijne vrouw. Ik had hem reeds dikwijls gewaarfchuwd, hem zelfs twee malen te regt gebragt, en echter konde hij zijne driften in het huwelijk niet beteugelen, maar moest, volgens zijne gewoonte, dagelijks twee malen voor zijne namiddagrust, na den maaltijd, het genot van den bijflaap hebben.

Reeds lang was hij zwakkelijk — had bij den ligtsten arbeid de grootste afmatting ondervonden, onder de huid eene foort van trilling, eene loomheid in de leden en bij de geringfte inspanning eene beving door al zijne zenuwen. Had hij een paar brieven gefchreven, dan was het hem even alsof hij een floers voor de oogen had — ging hij met zijn schrijven voort, dan volgde daarop duizeligheid en flauwte. Daar deze man welgezeten, ja zoo goed als rijk was, en wel leefde, had zijn arts eene overtolligheid van bloed vooronderfteld en hem in vier weken twee malen doen

ader-

aderlaten, en door zoute artfenijen menigvuldigen stoelgang verſchaft. (*) Hierdoor was, als een natuurlijk gevolg, de kwaal niet verminderd, maar vermeerderd. De verzwakking was zeer toegenomen. — Zijne beving veranderde in ſtuiptrekkingen en hij was niet meer in ſtaat drie regels te ſchrijven, zonder dat zijne oogen duister werden. Na den bijſlaap was hij geheel verzwakt, en echter was hij, door de gewoonte bedorven, voor deze vermaning der natuur doof, terwijl zijn arts, zelf ongehuwd zijnde, zoo als ik tot behoud van zijne eer geloof, de menſchen van deze zijde niet genoeg kende.

Ik had dezen man reeds als ſtudent gekend, en op eene zeer toevallige wijze, zag ik mij, na verloop van eenige jaren, ter plaatſe van zijn verblijf

(*) Zeer zeker zijn, in deze gevallen, zoo vele heete en hevige purgeermiddelen, als van ſommigen onnadenkend werden te werk geſteld, ook aan mij gebleken gansch ongepast en van hoogſt ſchadelijke uitwerking te zijn. — Dan dezelfde ervaring leerde mij even zeer, aan den anderen kant, dat bij het vlijtigſt gebruik der hoofd-middelen in deze ziekten, vele patiënten evenwel ingevolge hunne verzwakking, aan zekere verſtoppingen ſukkelden, waartegen die zelfde middelen ten principale, niet ingerigt of beſtemd zijnde, ook geenszins konden toereiken, en welke nogtans onvermijdelijk moesten verhinderd en weggenomen worden. Om dan dit oogmerk, overeenkomſtig het voornamelijk doel, tevens te bereiken, bedien ik mij, in die gevallen, met een uitnemend gevolg, van zekere zachte loſmakende en tevens hartverſterkende pilletjes; waarvan zulk een patiënt na 24 à 36 uren mangel aan den noodigen ſtoelgang gehad te hebben; ſlechts, naar bed gaande, voor ééns, 5 ſtuks gebruikt, terwijl dan ook daarvan de verlangde uitwerking, zonder eenig het minſte leed, in eenig ander opzigt, te veroorzaken, geenszins achterblijft.

blijf gebragt, en daar liet hij mij bij zich roepen, om, indien het mogelijk ware, hem weder bij zijne gezondheid te herstellen. Toen ik hem wegens het bovenstaande punt ondervroeg, zeide hij dat hij van zijn dertiende jaar af, tot zijn achttiende toe, dagelijks en menigen dag verscheidene reizen, de Onanie gepleegd had. — In zijn achttiende jaar was hem het uitmuntend werk van *TISSOT over de Zelfbesmetting* in handen gekomen, en door dit boek had hij zich, met de strengste moeite en zorg zeer langzaam dit kwaad afgewend, doch alleen om hetzelfde onder eene andere gedaante voort te zetten; want, dewijl hij juist te dezer tijd van de studie gekomen was, en zijn goed gedrag hem het benoodigde geld overgelaten had, om zich dikwerf bij een meisje van plezier te kunnen verlustigen, maakte hij ook daarvan gebruik. In zijn acht en twintigste jaar was hij met eene zeer welbemiddelde vrouw, welke even zoo gaarn als hij den bijslaap genoot, in den echt getreden, en menigmaal had hij vijf reizen daags, schoon hij uit de natuur er niet toe in staat ware, aan zijne en hare begeerte voldaan. (*)

Aan

(*) Ook zulke jonggetrouwdten wonen in ons midden. — Met toemeloze drift jagen zij den wellust na, zij verheugen er zich in, waken en slapen met de beelden van dit genot, droomende ervaren zij de sterkste indrukken nog zelfs; — en bij dat alles vermoeden zij niet, dat dit genot hun graf wordt, daar het onwillekeurig, ten laatste, in de leelijkste Zelfbesmetting en Zaadvloed ontaardt. Eens kende ik zulk een paar jonggehuwde menschen van den besten aanleg, voortreffelijkste hoedanigheden en van veel nut en nog meer goede

ver-

Aan middelen had het hem niet ontbroken, en dus had hij, door overvloedig en goed eten en drinken gemeend, datgeen te vergoeden, wat hij door den bijflaap verloor. Zijne neiging tot het minnefpel was daardoor zoo fterk geworden, dat hij zelfs, wanneer zijne vrouw in de kraam gelegen had, den tijd der zuivering niet had kunnen afwachten. (*) Daar hij nu, bij deze leefwijze, zich tot in zijn veertigfte jaar wel bevonden had, was hij, noch voor zijn leven, noch voor zijne gezondheid beducht geweest, en dewijl de arbeid hem niet zeer gedrukt had, was dagelijks, na dat hij bij zijne vrouw den echtpligt hadt afgelegd, eene namiddagflaap van een paar uren, eene zijner gewone bezigheden geweest. In zijn veertigfte jaar

verwachting voor de maatschappij, maar bij wie *het al te teedere en aandoenlijke der Zenuw- en Spiervezelen*, oorzaak werd, dat zij den bijflaap te uitfporig bedreven; en daardoor weldra in Zenuw-ziekten met koortfen en verval van krachten vervielen, en kort na elkander, ten grave gedragen werden. Een groot verlies voor vrienden en zamenleving; ook van mij hartelijk betreurd, vooral daar mijn raad niet tijdig door hun belangrijk geacht en opgevolgd was geworden. Was nu, zulk eene oorzaak, bij zoodanige hupfche menfchen, reeds vruchtbaar in die droevige gevolgen. Wat hebben dan, van oorfprong zedelloozen niet te duchten! [V]

(*) Ook treft men uitfporigheden van gelijken aard, onder onze vrouwen aan: Hoe velen, die fttaande, hare zwangerheid, in wellust leven, hare vrucht verwaarloozen, van allen levensonderhoud misbruik maken, en zich tot een flagtoffer van den wellust ftellen: Het ruïne teugel vieren aan den bijflaap in de laafte maanden, hoe krenkt dit het levensbeginfel, en hoe velen halen zich alzoo hare eigene ftraffe op den hals! — [V.]

jaar had hij de jeuking onder de huid beginnen te gevoelen; doch dewijl dezelve hem zoo peukelig voorgekomen was, had hij het voor volbloedigheid gehouden: wel is waar, zijne magteloosheid was hem bedenkelijk voorgekomen; doch dewijl zijn huisarts hem verzekerde, dat zulks het gevolg der volbloedigheid ware, was hij onbezorgd op zijn oud pad voortgewandeld.

Ik behandelde hem derwijze als ik dadelijk zeggen zal, en had, na verloop van acht weken, het genoegen hem zeer versterkt en wel te zien. Gedurende zijne genezing klaagde hij dikwijls, dat zijne gewoonte hem te meermalen ontvonkte en hij eenen genoegzaam onoverwinnelijken trek tot den bijslaap gevoelde, echter hield hij zich kloek. (*) Ook bekende hij, dat hij reeds gedurende een paar jaren luttel wellust in den bijslaap genoten had en het laatst, bij de uitspuiting van het zaad, zelfs somwijlen pijn ontwaar geworden was. Ook is het zeer natuurlijk; want het gevoelvermogen in de teeldeelen wordt langzamerhand door het menigvuldig genot geheel verftompt, dewijl door de menigvuldige inspanning, de veerkracht der zenuwen, welke tot het gevoel en de aandoening onontbeerlijk is, verloren gaat. Want eens zoo goed als duizendmaal, wie in den bijslaap eenen grooten wellust genieten wil, moet zeldzaam genieten, an-

(*) Zoo vaak ik zelf dit waarnam, baarde het mij geene bevreemding. De teeldeelen, te sterk geprikkeld, nemen toe in teederheid, bewegelijkheid en gevoeligheid; En de Zaadvochten; worden door de onregelmatige bewegingen der vaste deelen, veelal ontaard en fcherp.

anders wordt de vreugdekelk walgend en alleen voor den aangewenden dorst genoten; maar zoo zal en moet het niet zijn — neen, de overvloed van het zaad moet den man tot den bijflaap aansporen, en dan eerst kan hij een rijkelijk genot hebben.

Mijne zieke moest nog vier weken geneesmiddelen gebruiken, en vooral mijne zoo heilzame balsamieke pillen, en na verloop van twaalf weken scheen hij volkomen gezond te zijn. Doch nauwelijks waren er zes weken verloop, of hij kwam op een' avond geheel krachteloos bij mij, om mij te berigten, dat hij eenen lompen pas gedaan had, en deswege mijne hulp weder moest verzoeken. Hij zeide, ik had wel vast bij mij zelvevorgenomen, maar tweemaal ter week bij mijne vrouw te gaan, doch het wilde niet lukken: nu ben ik in den verleden nacht bij haar geweest, doch wanneer wij ons, na den maaltijd ter rust begaven, overmeesterde mij mijne gewone drift, en de gevolgen waren verschrikkelijk. Ik kreeg eene beving door al mijne leden, en kon in het geheel niet bij mij zelvev komen, en zoo lag ik langer dan een uur: nog heb ik duizeligheid en hoofdpijn, en alles in mijne leden trilt en beeft. Ik heb brieven met den post gekregen, en wanneer ik ze lezen wilde, kon ik niet, want de regels dansten mij voor de oogen door elkander, zoo dat ik geen woorden bijeen kon brengen."

„Nu doctor, wees in zekere mate, een God, en zeg, dat ik worde." — Akelig is het hier arts te zijn.

Hij herstelde echter weder; doch de spijsverteering bleef zeer slecht. Na verloop van zeventien weken had hij twee zijner tafelvrienden bij zich gehad en rijkelijker dan wel anders gespijsd. (*) Op dezen overvloedigen maaltijd spoort hem, voorzeker de gewoonte alleen, aan, om als voor dezen, tegen het strengste verbod des geneesheers, na den eten, der liefde te offeren, en — o mogt het door allen gelezen worden, welke zich niet beheerschen kunnen! — zijne verflapte zenuwen konden deze inspanningen niet verdragen, en eene beroerte rukte hem plotseling, *onder den bijslaap*, uit het leven.

Wij hebben reeds bij de oudste artsen vele zoodanige voorbeelden. GALENUS, PLINIUS en nog verscheidene anderen, hebben hetzelfde gezien — inzonderheid, wanneer het gestel der lijdens overhelde tot de vallende ziekte.

De mensch kan geene grootere dwaasheid omtrent zich zelven begaan, dan wanneer hij na den eten der liefde wil offeren: het moet dan als een wonder beschouwd worden, wanneer het ligchaam niet van zijn stiel geraakt.

Insgelijks moet ik nog opmerken, dat dezen overledene in de laatste zeventien weken, tot op den laatsten dag toe, het mannelijk vermogen, hetwelk tot den bijslaap noodig is, ontbroken heeft.

Hoe dikwijls hoort men thans klagen, dat de menschen niet meer zoo oud als voor dezen worden,

(*) Hier voor moeten zich alle lijdens van deze soort, ernstig wachten. — Brasfende maaltijden zijn voor hen doodelijk.

den, en 't is waar — menig mensch sterft, even als deze lijder, vroeg en ontijdig. Doch waarom? (*) Konden zij bij zulk een sterk ligchaam als dat van den laatstgemelden lijder moet zijn geweest, geen ouderdom van meer dan honderd jaren bereiken, indien zij zich niet zoo moedwillig aan de dierlijke buitensporigheden overgaven en de voortreffelijke levensstof op eene onmatige wijze verspilden? — Dit is onherstelbaar verlies. — Maar juist deze ligchamen, welke tot eenen honderd-

(*) Het antwoord is gereed: — Om en door de buitensporigheid in de liefde, — verspilling der voorttelingskracht — *Onanie*. Deze laatste is het meest vernielend, door derzelver zamengefelde en veréénigde werking ter verkorting des levens. De verspilling toch van dat vocht, hetwelk de edelste kracht, en den eersten vonk voor een nieuw wezen, en den besten balsam voor ons eigen bloed, in zich bevat, is boven alle verbeelding verwoestend. En de natuur bewijst in dezen hare geduchte wraakneming, wanneer men zich tegen haar zelve schuldig maakt. — Ook het afgrijpselijk Venusfmet, waarvoor niemand, die buiten het huwelijk vrouwen beslaapt, veilig is, verdient in dit opzigt verbazing. Hoe velen zijn door dat vergif, kennelijk gebrandmerkt, vooral door het geheel of gedeeltelijk verlies der neus; en wie zal de som der verborgene onherstelbare grieven kunnen optellen! — het een en ander is de rampzalige oorzaak van veler wegsterven vóór hunnen tijd. — Hoe bevestigen niet al verder, de waarnemingen van vele uitmuntende Geneesheeren, dat integendeel zij, die den hoogsten trap des menschelijken levens bereiken hebben, rijk waren in voorttelingskracht die hen zelfs in zeer hooge jaren niet begaf; op eenen leeftijd van meer dan honderd jaren, getuigden de vrouwen, met welke zij dan soms eerst huwden, nog van hunne krachten, die het huwelijk meer dan enkel *pro forma* maakten. — Maar ook deze mannen, let hier toch op! waren het die nooit hunne jeugd misbruikten en eerbied voor den echt koesterden. Van toen af, dat men het huwelijk minachtte, heeft men meer de orde der natuur beginnen te wederstreven. —

derdjarigen duur bestemd zijn, wijken het meeste van het spoor af. Dewijl zij bij hunne stevige en vaste gesteldheid het nadeel niet gevoelen; zoo vreezen zij ook geene kwade gevolgen, — ook heeft zulks dikwijls tevens uit onwetendheid plaats. Doch bezwijkt dan eindelijk het ligchaam, en wordt er door geneesheer en lijder niet alles aangewend, wat mogelijk is, om de ontstelde, ja genoegzaam vernietigde vermogens aan den gang te houden, dan snelt ook de dood met eenen onafgebroken spoed en vlugge schreden op hen aan, en zij sterven meestal aan hevige zenuwkwalen of vallende ziekte — of eene beroerte raapt hen ijlings weg. Dit jaar heb ik weder twee zulke gevallen waargenomen. Het eene in persoon, en het ander als geraadpleegd geneesheer. — De eerste lijder had het, tot in zijn 50ste jaar dapper uitgehouden, en echter met zijn 18de jaar reeds begonnen, en wel zoo, dat hij bekende, behalve zijne vrouw, nog wel drie, ja soms vier andere bijzitten te hebben gehad; — en dat het hem, daar hij zich in goede omstandigheden bevond, niet mislukt ware, door zijn vermogen, zich menig hart en niet een gedeelte des ligchaams te koopen; welk genot hem het grootste geweest was. — Zonder zijn zedelijk karakter te onderzoeken, wil ik dit gelooven; doch echter is ook dit zeker, dat, daar door nieuwe voorwerpen de verbeeldingskracht te sterker geprikkeld wordt, ook de inspanning, en gevolgelijk ook de verslapping des te grooter is. Ook worden door het vuur der inbeelding meer fijne geesten, welke de

sappen in het ligchaam in eene evenredige vermenging houden, uitgewasemd, en hetzelfde op deze wijze en in 't bijzonder de vochten, meer ter ontbinding geneigd. Want, daar de prikkeling niet door het zaad in de zaadvaten geschiedt, zoo moet dus ook het ligchaam afstand van zijne grootste behoeften doen. Wie dus, alleen op deze wijze, door de inbeeldingskracht, van een nieuw voorwerp geprikkeld kan worden, die kan ook zeker en stellig gelooven, dat zich de band zijns ligchaams weldra ontbinden zal. Bij dezen mensch, aan denwelken ik nog een half jaar vergeeffche moeite deed, was de ontbinding zoo groot, dat men zelfs door alle, de verrotting te keer gaande middelen, niet konde voorkomen, dat zijn verbazende stank reeds bij zijn leven, alle menschen van hem deed vlieden. Zijn ligchaam was vol zweren, en eene zoodanige groote zweer tussehen de schouders, eindigde zijn treurig en magteloos leven; want dewijl er geen kracht genoeg meer aanwezig was, waardoor de natuur de ettering zoude hebben kunnen bevorderen, kwam het heet vuur (*Sphacelus*) daarin en ging tot in de holligheid van de borst voort.

De hatelijke reuk, of liever stank, welke zulke lichamen bij zich hebben, is altijd reeds een kwaad teeken. Indien zich zulke menschen niet zeer goed houden, en ten minste een paar jaren aan de verzorging van hunne ondermijnde gezondheid besteden, is er niets aan hen te doen, want de ontbinding der vochten is zeer groot. Komt nu noch daarbij, dat zij dikwijls een zeer dun,

helderrood bloed, uit den neus en door het hoesten kwijt raken; dan is er genoegzaam geene hulp. In dit geval is het dikwijls wasfchen met wijnazijn zeer goed: dezelve moet met een gedeelte heet water laauw gemaakt, en daarmede het geheele ligchaam verfcheiden reizen daags gewasfchen worden. Ook kan men daar toe arak, rum, wijn en dergelijken, alsmede Franschen brandewijn met drie deelen water, &c. gebruiken. Nog moet ik opmerken, dat men bij deze foort van ontbinding zijne spijs niet alleen uit het rijk der planten kiezen moet. De zieken moeten doorgaans eenige vleeschspijs gebruiken. In 't bijzonder de bouillon van vleesch met zure groenten. Een glas beste pontakwijn is allergefchikst voor hen; zoo als allen dezen de azijn van fteenolie (*Naphta*) zeer wel bekomt. Doch kan men dezelve niet krijgen, zoo is de *Naphta* van Vitriool, of het *Liquor Anodynus* in water gedronken, ook goed.

Echter ben ik er zeer voor, dat zich mijne lijdens, alvorens zij zich te rust begeven, met koud water, waarin men eenigen azijn kan doen, behoorlijk wasfchen. Hunne anders zoo geringe en ongeruste flaaap wordt daardoor geruster en van langer duur, en de daar op volgende uitwasfeming maakt dezelve meest opgeruimd en vrolijk. Alleenlijk moet de plaats van hun nachtleger steeds koel zijn.

Het eigen teeken bij deze foort van ontbinding is eene verbazende koude. Bij de ontbinding van eenen *Miasma* is het de groote hitte en hier het tegendeel, welke zoo verre gaat, dat de adem

zelfs , koud is. Daar men nu in deze volkomen slechten toestand des ligchaams niet meer op de affcheiding van het zaad behoeft te letten , zoo heb ik bij het gebruik van andere zeer sterke dingen , als b. v. der balsamieke Pillen , zulke zieken de Kampfer , tot een scrupel , daags vier of vijf malen , ingegeven. Dan , zoo als reeds gezegd is ; waar de walgelijke reuk van het ligchaam en de hevige koude plaats heeft , daar is weinig hoop. Ook heeft deze ontbinding dit onderscheidend kenmerk , dat zij van langen duur is en de dood niet dan langzaam volgt.

Nog moet ik hier , daar ik eenmaal van de Kamfer gewag gemaakt heb , van dit anders zeer werkzaam middel nogtans zeggen , dat ik niet kan begrijpen , hoe zij de affcheiding van het zaad zoude kunnen verminderen. Ik heb dezelve eenige reizen tot dat oogmerk willen gebruiken , en wel bij zulken , welke zich reeds volkomen verzwakt hadden en door de gewoonte zich van hunne neiging niet konden onthouden , en zelfs door menigvuldige zaadlozingen nog sterker afgemarteld werden. Ik liet hen de Kamfer , dagelijks vier of vijf reizen , telkens een halve dragma innemen , doch het was even eens , alsof dezelve geene uitwerking wilde hebben. (*) Bij degenen , welke
al-

(*) Onze Schrijver schijnt even min een groot voorstander , als gelukkig beproever van de *Kamfer* , bij de ongesteldheid der teeldeelen zijner lijderen. Wat hier van zij , hoe men vroeger en later over dit middel getwist hebbe , het blijft toch waar , dat de *Kamfer* eene eigenaardige kracht op de teeldeelen heeft ; en ik ontveins niet aan haar gebruik , gepaard met andere vermoegende middelen , vele gezegende

alle nachten deze uitvloeiing hadden en daardoor uitermate verzwakten, was het echter, alsof zij eenig nut deed. Tegenwoordig heb ik zulks wederom bij eenen leeglooper, wien eene aanhoudende bedrijveloosheid, daags een paar reizen den bij-slaap tot tijdverdrijf hadt gemaakt, beproefd, en eene bestendiger verzwakking is het gevolg er van geweest. Het ligchaam nogtans was zoo verzwakt, dat de tering van het ruggemerg voor de deur stond. En indien er geen volkomen gebrek plaats had gehad, zou het nu geschenen hebben, alsof hij iets hadde willen doen. Zoo heb ik insgelijks de Kamfer eenige reizen, bij het door deze buitensporigheid ontstaan onvermogen van het water op te houden, uit- en inwendig met goed gevolg gebruikt.

Verscheidene lieden zouden voorzeker nog gered worden, maar zij verzwijgen voor den geneesheer hetgene hij weten moet, en stellen zich aan het gevaar bloot, dat de arts de werking van eene andere krankheid voor de wezenlijke ziekte houden moet, (*) en juist komt het in dezen er op
aan,

uitkomsten, in ziekten en gebreken van deze soort, te danken hebben. — [V.] (§).

(§) De Kamfer doet uitstekende diensten in de ziekelijke overprikkeling der teeldeelen, doch moet bij derzelve verzwakking geheel vermeden worden. — [*De Herziener.*]

(*) Zulk eene schaamte, omtrent den huisarts, openbaart zich, helaas, maar al te dikwijls en ten gewisse verderve; de meeste jeugdige flagt-offers der zelfbesmetting worden er door beheerscht; en verschrikkelijk is deze indruk, in aard en gevolgen. — Alle vuur en leven is bij den jongeling uitgedoofd; verwelkt en verdord, waart hij, als ware het een wandelend lijk, voort. — Dookskleur, vervallen ka-

aan, dat de kwaal, overeenkomstig haren oorsprong behandeld worde; als b. v. wanneer uit deze zwakheid en het gebrek van levensgeesten, jicht ontstaat, zoo vereischt zij tot eene gelukkige genezing, zenuw- en spierversterkende middelen, en bij de jicht, welke uit het verderf en de scherpte der sappen ontstaat, zoude deze geneeswijze nadeelig zijn. — Of bij verslijming en verstopping van den onderbuik, uit bovengezegde oorzaak ontstaande, zoude de anders zoo treffelijk werkende *Visceral* Klisteer van den beroemden K Ä M P F F nadeelig worden. — Naar ik uit eenige brieven gezien heb, ben ik hier wegens de Klisteer niet regt verstaan geworden. Niet alle klisteren kunnen bij de krankheden uit de verspilling van het zaad ontstaande, worden vermeden. De grootste zwakheid is zeer dikwijls met verstoppingen en verhardingen van den onderbuik verbonden, De menigvuldige koude, in het bijzonder in de beenen, het mager worden der knoken, de zwakte der gebeenten, zoodat zij dikwijls dreigen te breken, zijn maar al te dikwijls de zekerste verzellers en aanduidfelen, dat er opstoppingen bij menigten in het onderlijf ontstaan. Hier zijn de klisteren allernoodwendigst. Dan, warme en slechts weekmakende klistereen deugen niets; maar de

kou-

ken, ontglansde en ingevallen oogen, en in het geheel een misvormd ligchaam getuigen van de nog erger wonden en smerten van eenen benaauwden geest: en zoo als ik reeds meer deed opmerken, kracht, vrolijkheid, spraakzaamheid, verstand, verbeeldingskracht, ja geheel de mensch, gaat uit den mensch weg, het leven wordt ondragelijk en de draaikolk der wanhoop, welligt, verslindt hem ten laatste. —

koude of koele, uit de opgegevene kruiden, zijn zeer goed bij den zaadvloed. Men leze daarover de eerste ziekte-gechiedenis hier achter in den eersten brief. De zaadblazen bekomen daardoor meer veerkracht.

In het bijzonder zijn deze klifteren als dan ten uiterste aan te prijzen, wanneer de kleine vaten en zuigaderen zoo zeer verflapt zijn, dat zij de zaden in de voorstanders niet meer inzuigen en in het ligchaam terug brengen, dat is, wanneer zij in dien toestand zijn welke ik te voren het zieke systema der influrping (*resorptio*) genoemd hebbe, en waarbij ik reeds aan de krankheid gedacht, in dewelke in de nachtbefmetting het zaad zonder roedestand en zonder gevoel wegvloeit. Of nu de eeuwige onvergetelijke BOERHAAVE niet geloofst, dat het wezenlijke zaad zonder alle gevoel kon ontvloeijen, zoo heb ik zulks nogtans meer dan twintig malen ondervonden, en denk door de ondervinding overtuigd te zijn. Ik heb juist, nu ik deze tweede oplage vervaardigde, zulk eenen lijder, welke, in weerwil van alle pogingen, gedurende drie à vier dagen gedaan, nogtans des nachts zijn zaad, zonder het minste gevoel verliest, en alleen door de nattigheid uit den slaap gewekt wordt. Reeds sedert lang had deze lijder geene stijfheid der roede bespeurt. In dit geval moeten de koele klifteren uit de opgegevene kruiden veel doen, als mede de wrijving van het onderlijf met de olie uit kamilbloemen gedistilleerd; want hier moet men werkzaam zijn, dewijl de *tabes dorsalis*, bij het minste tijdverzuim,

zich zeer ligt opdoet. Ook moet ik hier nog opmerken, dat ik al zoodanige lijdens rade, zoo min mogelijk nauwe broeken te dragen. (*) Het doet niet weinig ter zake indien de hembden koud worden aangetrokken. De afzondering van het zaad wordt daardoor ten sterkste verminderd; ook moet men zich wel wachten van in den slaap op den rug te liggen. Voor het na bed gaan, moeten alle kranken van deze soort, zulk eene koude klisteer gebruiken. Het is eene zeer langwijlige krankheid, bij dewelke iemand niet na eenige maanden, maar eerst na verloop van jaren, weder tot zijne gezondheid komt. Ik ben bij eenigen zoo gelukkig geweest van hen te herstellen; doch er behoort, zoo wel van den kant van den geneesheer als van dien des lijdens, een taai geduld toe; want in de eerste drie of vier maanden, is er in 't geheel nog aan geen gevoel van beterfchap te denken. En indien zoodanige lijdens zich niet stiptelijk gedragen, komt er niets van te regt. Zeker is het eene onloochenbare, op de ondervinding gegronde waarheid, dat geene krankheden zoo hard-

(*) In verzwakte en aandoenlijke gestellen, bevele ik ter uitdamping van schadelijke zeepachtige vochten, dat zij bij de verwisseling van linnen, hunne schoone hembden vooraf op eene warme vuurmand leggen. Nog beter is het dragen van een *flenellen hembd op het bloote lijf*; dit maakt, 's winters en 's zomers, de verwisseling der kleederdragt onschadelijk; komt de belette uitwasemingen voor, en geneest zelfs wel eens eenige zenuwziekte zelve, door den huid te prikkelen, en de ziekte-stof buitenwaarts heen te leiden. Indien het noodig was, en ik hier mede lof bedoelde, zoude ik zulks door vele eigene waarnemingen kunnen staven,

hardnekkig zijn, als die welke uit de verspilling van het zaad ontstaan.

Ik heb opgemerkt, dat deze krankheid, bij dewelke het zaad niet weder opgenomen wordt, in het bijzonder die genen eigen was, welke dikwijls eenen venerifchen druiper hadden gehad.

In 't bijzonder heb ik opgemerkt, dat deze klisteren den afgang van het zaad of den zaadvloed zeer vermeederen, en daardoor de ziekte insgelijks zeer vermeederen moeten, naardien de al te menigvuldige afgang van het zaad zelf de geheele oorzaak van al het lijden is. En nogtans is niets gewoonlijker, dan alle deze lijders door afdrijvende en verftoppende middelen te willen genezen, waardoor in allen opzigten de hoofdoorzaak van de vernieling van het ligchaam vermeerdert wordt, dewijl op deze wijze, de aan die lijders gewone zaadvloed zeer begunstigd wordt, waardoor de ligchamelijke gebreken ten fterkfte toenemen. Dit nadeel wordt in 't bijzonder door de kwakzalvers en badhouders veroorzaakt, welke dikwijls door den naam van druiper worden misleid, — en welk een groot onderscheid is er niet tusfchen den druiper en den zaadvloed, en hoe geheel tegengefteld is de behandeling, welke de natuur dezer twee krankheden vereischt! de gewone wijze, waarop dezelve handelen, is deze: dat zij door fterke en zamentrekkende artfijnen en door den mercurius, het gebrek of de fcherpte, hetwelk niet in den lijder, maar in hunne hersenen plaats heeft, willen weg helpen, en dus den reeds zwakken lijder, nog meerder krach-

teloos maken en ontzenuwen. Het is ongelooflijk hoe ellendig deze lijdens op die wijze worden. Menig een werd dus voor zijn geheel leven ongelukkig. Dus heb ik genoegzaam bij allen, ook zelfs bij artsen, welke zeer verstandig wilden zijn, gevonden, dat zij deze lijdens, bij den zaadvloed, vele windbrekende dingen, als fellerie, pieterfelle en dergelijken, aanbevelen, en op deze wijze geheel tegen het oogmerk, het doen ophouden van den zaadvloed, handelden; dewijl zij denzelven integendeel vermeerderden, doordien alle pisverwekkende geneesmiddelen, daartoe strekken, en de al te menigvuldige zaadlozing de oorzaak van de krankheid en van alle deze gebreken is: derhalve moet ook, op deze wijze, de geheele ziekte, met al derzelve toevallen, toenemen en eindelijk ten hoogsten toppunt stijgen.

Meer dan vijftig malen heb ik mij in het geval bevonden, zulke mishandelde lijdens onder mijn toeverzigt te moeten nemen, en jaren lang werk met hen gehad, alvorens ik hen in eene lijdelijke ligchaamsgesteldheid terug bragt; want ik ken geen gebrek, dat langzamer wijkt, dan zulk een kwalijk behandelde zaadvloed, voornamelijk wanneer hij zoo onverstandig behandeld geworden is, dat men denzelven door *Mercurius* heeft willen genezen. Men moet, zoo als het altijd behoorde te zijn, de oorzaak der krankheid niet uit het oog verliezen. Hier ontbreekt de werkkraft, en op dezen weg, welke die luiden inslaan, wordt zij nog dagelijks meer verminderd. Men moet van den beginne af zijne geheele hulp van de zenuw-
ver-

versterkende en veerkrachtverwekkende in- en uitwendige geneesmiddelen verwachten. Allen, welke bij mij hulp zochten, en slechts niet den hoogsten graad van zenuwziekte hadden, waren ten langsten binnen acht weken geholpen: of wel langzamer of vroeger, al naardat het gebrek groot was en de lijdens zich behoorlijk gedroegen: de jongelingen, welke reeds lang dit kwaad hadden gepleegd, genazen het langzaamste — spoediger herstelden de beminnaars van Venus, dan de zelfbevekkers,

De lijdens, welke aan eenen zaadvloed kwijnen, kunnen nimmer de afdrijvende middelen, noch de warme klisteren verdragen: de zaadblaasjes hebben, door de onmatige uitspuiting, alle vatbaarheid verloren. Zoo dikwijls nu zulke lijdens met spanningen geplaagd worden, een volle waterblaas hebben of stoelgang bekomen, gaat het zaad op eene willekeurige wijze af. Dit is eene ziekte van de uiterste aangelegenheid, welke, wanneer zij al behoorlijk en goed behandeld wordt, echter nog bezwaarlijk wijkt. Doch wil men afdrijvende ontlastende middelen, warme klisteren en windbrekende dingen gebruiken, dan kunnen de lijdens zeer zeker op eene ruggetering (*tabes dorsalis*) staat maken. Men moet hier door verkoelende, en verflapping wederstaande middelen, werken. Bij den zaadvloed zijn de koele inspuitingen zeer weldadig en spoedig werkende; doch niet met loodmiddelen, als het water van GOULARD en dergelijken, maar wel de teeldeelens te baden in koud water. Nog eens moet ik ten ernstigste waarschuwen,

geen

geen lood, noch aluin, ter inspuiting te gebruiken; dewijl het voorzeker nadeel doet; maar wel kina en kaneel. Ik heb het, wanneer het slechts mogelijk ware, alle uren laten doen. Ook is het wasfchen met koud water, en in den winter het leggen van sneeuw en ijs tusfchen het fundament en de teeldeelen, en het klisteren met koud water, allerheilzaamst. Alle deze dingen brengen ongeloofelijk veel ter genezing toe, en nogtans heeft men alle overreding noodig, eer men de menfchen daartoe kan brengen. Zeer dikwijls en bijna altijd zijn bij den zaadvloed de fluitspieren van den endeldarm zeer verflapt, zoodat dezelve weinig in ftaat zijn de vuiligheid in te houden, vooral wanneer dezelve fponsachtig of vloeibaar is en de lijders, die bij iederen wind moeten laten ontfchieten: en, daar alle zoodanige ligchamen verflapte darmen hebben en ligt ter uitzakking genegen zijn, zoo worden zij door dit gebrek zeer geplaagd. (*) Voór dezen zijn de koude klisteren van fpawater en dergelijken, welke ijzerdeelen bevatten, in 't bijzonder aan te raden. Indien de verflapping groot is en er zich inderdaad eene breuk vertoont, kan men nogtans op eene vrijmoedige wijze met de koude klisteren volhardden.

(*) In dit geval bediene ik mij met den besten uitflag van het volgende: 2 lood granaatfchillen; dezelve laat ik een half uur koken in een pint roodenwijn moer; vervolgens giet ik het door een' doek dóór, en voege er dan bij één half lood gepulverifeerden raauwen aluin. In dit vocht alsdan eene acht-dubbele compres nat gemaakt zijnde, laat ik dezelve tegen het fundament, met het gewoone T verband aanleggen.

den. Na verloop van vier, vijf of zes weken, gebruik ik bij de klisteer de meekrap; doch in den beginne nimmer, of de zaadvloed moet zeer groot zijn, zoo dat het zaad bij iedere waterlozing verloren gaat, en dan laat ik zulk eene klisteer, bij het naar bed of te slapen gaan, gebruiken: ook gelukte het mij, dat zij, in weerwil van alles, den nacht over binnen bleven, en in zulk een geval kan men telkens op eene goede uitwerking staat maken. — Ingevalle dit water niet te bekomen zoude mogen zijn, zoo zoude ik een' druppel *Tinctura Martis* in een pond koud water mengen en daar uit eene klisteer maken. Inzonderheid wordt de uitzakking van den aarsdarm zeer verminderd, en twee mijner lijdens, zijn hierdoor zelfs van dit pijnlijk gebrek genezen. In 't bijzonder verheug ik mij over een zeer rijk en voornaam man van zestig jaren, welke eene uitzakking van den aarsdarm had, en welke een voornaam geneesheer door visceral klisteren had willen genezen, doch zoo als de natuur medebragt, niet gelukkig in zijne onderneming geweest was; maar het gebrek vermeerderd had, en door eene geheel tegenstrijdige geneeswijze, werd hij in negen maanden volmaakt gezond; echter moet ik, ter eere der waarheid zeggen, dat hij niet wist, dat ik hadde weten te ontdekken, dat deze man, vijftig jaren lang, de liefde geofferd had. Doch sinds vijf jaren had zijne jonge vrouw niet ondervonden, hetgeen jonge vrouwen anders van hunne mannen gewoon zijn te verwachten. Eens verhaalde hij mij, dat hij nu

weder bezate, wat den gesnedenen ontbreekt, en vroeg mij, of ik hem wel konde aanraden, dat hij in den volsten zin, met zijne vrouw als echtgenoot konde leven? het antwoord was ja, doch niet meerder dan eens in de twee weken — en in drie vierendeeljaars, was eene jonge dochter het gevolg hiervan. Deze dame was al te eerbaar en te schaamachtig, ook had zij eene al te rechtschapene liefde voor haren gemaal, dan dat men de minste of geringste achterdocht tegen haar zoude hebben kunnen opvatten.

Ik weet zeer wel wat dien arts misleid heeft, om de genezing van deze soort van klisteer te verwachten. Deze man had aanbeijen. Doch men hebbe in zulke gevallen billijk nauwkeurig te onderzoeken, of de oorzaak der spenen in de vaste of vloeijende deelen te zoeken zij; want dienvolgens moet de geneeswijze worden ingerigt.

Dan, ik verwijder mij al te zeer van mijn onderwerp, want mijn voornemen was, u het na-deel te melden, hetwelk zoo dikwijls door kwakzalvers veroorzaakt wordt, des keere ik te rug en zal u onmiddellijk doen ervaren hetgeen ik niet dan te dikwijls ondervonden heb. Door den zaadvloed en de zaadlozingen wordt dus het ligchaam flap en de vaten verliezen hunne veerkracht; hetzelfde heeft plaats omtrent het mannelijk lid, zoodat er aan geen stijf worden meer te denken zij; waardoor hetzelfde de mogelijkheid ontbreekt om den wellust te oefenen. Zulke mannen, en zoo als ik, helaas! zeer wel weet, ook jongelingen, zij mogen een poos buiten den echt leven, is
nog

nogtans door de gewoonte en de herinnering van het genotene, het verlangen naar wellust in den bijflaap een vurige wensch, en dewijl hun het vermogen daartoe ontbreekt, zoo zoeken zij bij den eersten kwakzalver den besten, hulp, en geven, onbekend met het dreigende gevaar, leven en gezondheid in de hand eens moordenaars, zoo als de ondervinding dit mijn gezegde regtvaardigt. De kwakzalver spoort geenen oorsprong na, denkt niet om alvorens het ontbrekend zaad te verschaffen, maar zoekt alleen door de geweldigst werkende middelen het bloed naar de teeldeelen te persen, ten einde de mannelijke roede stijf worde.

Maar heeft nu zoodanig iemand daardoor het vermogen om den bijflaap te oefenen, bekomen, en zal hij werkelijk den wellust kunnen smaken? — neen, hij moet zich met het denkbeeld van het voormalig genot, hetwelk zich van zijn binnenste meester gemaakt heeft, vergenoegen; doch door het doen van eene poging tot het genot zelf, zoude hij zich eene doodelijke bloedstorting op den hals kunnen halen. (*) Den werkelijken bijflaap,

(*) Zulk eene bloedstorting is niet alleen mogelijk; maar de groote ZIMMERMAN zelf, levert er ons het bewijs van in dit voorbeeld: — Hij heeft, zegt hij, eenen mannelijken lijder, oud 23 jaren, gezien, door gepleegde Onanie, aan de vallende ziekte onderhevig, wien een volkomen aanval daarvan trof, zoo dikwijls hem 's nachts het zaad ontvloeide, of ook wanneer hij de, voor hem, helaas! hebbelijk geworden Onanie bedreef. Wanneer nu deze vallende ziekte voor eene poos afnam, gevoelde hij scherpe pijn in de nieren. Ten laatste liet hij het zelfbesmetten varen, ZIMMERMAN genas hem van de nachtvloeiing, en hoopte zulks ook te doen van de vallende ziekte. — Het hevige daarvan zelfs verdween reeds, en de krachten, eelust,

flaap, kunnen zulke perfoonen even zoo min oefenen als de gefnedenen, dewijl zij, even als dezen, geen zaad in de zaadblazen hebben, en dus hetzelfde ook niet kunnen uitspuiten. En deze uitspuiting van het zaad toch, is eerst de regte wellust en het vol genot. Wanneer dus de natuur, als 't ware, al eene stijfwording van het mannelijk lid wordt afgedwongen, zoo is de poging, zonder bereiking van het oogmerk, verspild. Gewoon in de omhelzingen van de vrouw, zich door een rijk genot van den wellust te zien beloonen, arbeiden zulke arme bedrogenen slechts voort, in de streelende hoop, echter nog het gewoon genot te zullen erlangen, zij spannen al hunne krachten in, drijven het bloed steeds heviger in het ligchaam rond, totdat eindelijk de
 bloed-

flaap en gedaante van hem, die te voren een geraamte fcheen, begonnen weder te keeren; maar toen hervatte hij het oude; de oude kwalen volgden, hij werd gefolterd door ftuiptrekkingen, zelfs op de ftraat, en eindelijk vond men hem op een' morgen in zijne kamer, uit het bed gevallen, dood liggen, gewenteld in zijn bloed. — Bij deze aanhaling wil ik de vraag opperen: zijn zij, die zich door vuur, water, zwaard of koord zelve van het leven berooven, fchuldiger of grooter zelfmoorders dan zulken, van wie wij hier fpreken? En echter hoe velen der laatften, zullen zich wel eens verftout hebben, om de anderen te veroordeelen! — Dat toch elk hierop nadenke, als ook op de affchrik vermeerderende voorftelling van den grooten Geneesheer HOFFMANN, nopens eene hoer, oud 23 jaren, welke onbefchoft en vermetel genoeg was, om zes fpaanfche dragonders uit te dagen, wier beftorming zij, gedurende den ganschen nacht, braveerde; doch met dat heilloos gevolg, dat men haar 's morgens reeds in eenen ftervenden toestand aantrof, zoo dat zij 's avonds aan eene hevige uit de baarmoeder vloeijende bloedftorting, den adem uitblies. Wie trilt niet bij de gedachte aan zulke verachtelijke dolzinnigheden?

bloedvaten door dergelijk eene inspanning verscheuren, en er een doodelijke bloedvloed, of de gevaarlijkste ontstekingen ontstaan, of wel, dat zij door eene beroerte uit het leven gerukt worden. Deze soort van beroerte bij de inspanning tot den bijslaap, is zeer dikwijls waargenomen. (*) Hierbij nu is het zeker, dat de stuiptrekkende beweging, welke tot den bijslaap vereischt wordt, als eene algemeene aanspanning van het verzwakte zenuwstelsel, de oorzaak van den dood wordt. Zekerlijk is de vorige veelvuldige uitstorting de oorzaak der zwakheid. Doch deze meermaals voorkomende soort van dood, strekke ieder ter waarschuwing.

Nog altijd is mij het beeld van eenen zeer knapen, aardigen en bijzonder welgemaakten jongeling van 19 jaren voor oogen, welke voor den hoogen prijs van 5 Rijksd. van een' Kwakzalver niet meer dan een lood Tinctuur had gekocht, (†) ten einde daardoor weder te krijgen hetgene hij verspild had. Hij was door een meisje van plezier verzocht, den nacht ten offer van Venus te be-

(*) Ook onder ons zijn deze doodelijke gevolgen door vele voorname mannen waargenomen. Een belangrijke wenk, voorwaar, om zich den zoo weldadigen bijslaap niet door misbruik ten geefel te maken. — [V.]

(†) In dezen voorwaar niet alleen een dure prijs, maar in waarheid, een prijs des bloeds! Jammer, dat zulke onwetende en verdervende kwakzalvers, nog zoo een groot geloof bij velen vinden, en dat ook onkundige Heelmeesters, Apothekers en Vroedvrouwen, zoo veel ruïne daaritellen, bij sommigen, die anders door hun zweren bij *Tisfort*, *Unzer* en anderen zouden doen denken, dat zij voor alle kwakzalverij doof waren.

besteden. Reeds sedert eenigen tijd had het te dikwijls gebruikte lid zijn vermogen van werkzaam te zijn, verloren; want het had rust noodig. Doch dewijl in den op handen zijnden nacht, het genot herhaald en veelvuldig zoude zijn, liet hij zich van zijnen Barbier, voor den gezegden prijs een fleschje ter versterking geven, waarvan hij het vierde gedeelte moest innemen, en indien dit binnen zes uren zijne uitwerking niet had, dan weder het derde gedeelte en zoo voorts, totdat hij het gevolg er van bespeurde. Het vierde gedeelte echter zoude hem reeds spoedig genoeg het leven hebben kunnen kosten. Reeds na verloop van anderhalf uur kreeg hij, met de hevigste branding, eene ongewoone stijfte, welke, gedurende het minnespel, aanhoudend dezelfde bleef. Ook was hij eene zaadloozing gewaar geworden; doch zonder dat hij genoegzaam het geringste genot van wellust had gesmaakt. De stijfheid echter bleef altijd dezelfde, en om zich nu regt dapper in den strijd te gedragen, verspilde hij al zijne krachten, doch zijne pogingen waren niet alleen vruchteloos verkwist, maar in plaats van wellust te oogsten, ondervond hij op eenmaal eene snijdende en stekende pijn onder de schaambeenderen in de Roede, en eene hevige bloedstorting was het gevolg er van.

Te zeer door het vuur der verbeeldingskracht bezielde, werd hij zoo geheel en al door de aandoening en het gevoel beheerscht, dat hij het gevolg van de smart, de bloedstorting, namelijk, uit de roede, in 't geheel niet gewaar werd, tot hem

hem eindelijk het meisje uit zijne bedwelming wekte en hem aantoonde, dat zij beiden in het bloed lagen te drijven. Nu opmerkzaam op zich zelve wordende, gevoelt hij zijne smart op eene levendige wijze, voelt, dat hij de kramp in de blaas heeft, heeft eene sterke perking tot wateren, doch kan geen' droppel lozen, terwijl de bloedvloeijing bij zijne kramppijn, aanhoudend dezelfde blijft. Eerst na verloop van zes en dertig uren deed hij mij ontbieden. Bleek en koud als een lijk, volkomen in doodsgevaar, vol angst en bekommering, door de smarte in de roede en de kramp op de blaas gefolterd, vond ik hem zoo verzwakt, dat hij niet in staat was zich op te rigten. Hartelijk wenschte ik op dat oogenblik, dat hij minder kennis van den Godsdienst gehad hadde; want het verwijt van zijn eigen moordenaar te worden, was hem eene onherstelbare wroeging. En deze onrust hinderde mij zeer in mijne poging tot het herstel van zijne gezondheid en genezing.

Echter gaf hij over het geheel den mensch, welke hem aan dat schoone middel geraden had, de schuld er niet van, maar schoof die op zijn gebrek aan kundigheid, en nam die dus geheel en al op zich zelve.

Hij herstelde zeer langzaam. Doch deze, voor hem groote gebeurtenis, was van eene zeer goede uitwerking op zijne zedelijke verbetering.

Voorzeker, deze schrikkelijke nacht had meer dan tien jaren levens verflonden.

Ik heb in de aantekeningen, welke ik over

mijne praktijk gehouden heb, veel zoodanige gevallen, waarin mannen en jongelingen door zulke middelen, welke eene stijfheid der roede bewerken moeten, zeer ellendig geworden waren. Daar en boven kunnen zulke middelen eene doodelijke ontsteking der nieren veroorzaken, doch dit geval heb ik in mijne zeer uitgebreide praktijk nooit gezien; maar deze ziekte des te meerder.

Echter behoeft men juist geene artsenijen gebruikt te hebben, om zulk eenen bloedvloed te bekomen.

Eigenlijk gezegd moet het mannelijk lid alleen dan stijf worden en tot den bijslaap aansporen, wanneer de onder de waterblaas liggende zaadblazen vol zaad zijn, en ook dan alleen kan men op een verzadigend genot van wellust in den bijslaap staat maken. Maar ook de verbeeldingskracht, door veelvuldig genot verlevendigd, kan zoo verhitten en prikkelen, dat het mannelijk lid, stijf wordt, hoewel er geen zaad in de zaadblazen zij, en zoo is datgene, hetwelk ondervonden moet worden, alleen eene gewone inbeelding, of willen zulke menschen dit met geweld afperfen, zoo drijven zij het door hunne poging en de verhitte verbeelding, steeds meerder naar de teeldeelen, en er ontstaan ten laatste verscheuringen der bloedvaten en bloedvloed; eene krankheid, welke nooit zonder gevaar is.

Waar de verbeelding ook reeds te zwak is, dewijl de slapheid te groot is, daar nemen zulke ontzenuwden hunne toevlugt tot geeselen met touwen en roeden; dan deze middelen zijn juist
ook

ook gevaarlijk. Wie zulks weet, en echter zoo dronken van wellust is, dat hij het niet laat, wordt van regtswege onder de zelfmoorders geteld. Het is ongeloofelijk, wat den Artsen dien aangaande somwijlen bekend wordt, en tot welke middelen de wellustelingen hunne toevlugt nemen, ten einde niet te lang het verwijt van een vernield ligchaam rond te dragen. Inzonderheid heb ik eenen afkeer van alle zulke mannen gehad, welke dikwijls bij zeer goede beminnelijke vrouwen het vermogen ontbrak, en die alleen door eene geile hoer bekwaam gemaakt konden worden. Deze benadeelen zich op eene verbazende wijze, dewijl het zenuwgestel op eene dubbele wijze aangespannen wordt, en een iegelijk kan voorzeker gelooven, dat zulk een bijflaap, iedere reis een paar jaren levens rooft.

Ik was, wel is waar, nimmer willens, deze mijne ondervindingen, of de aard en wijze, hoe ik deze zieken behandeld heb, der wereld bekend te maken. Maar vier, geheel nieuwe treurige ondervindingen, waarbij de menschen onder de handen van onverstandige kwakzalvers ten uiterste krank en ellendig gemaakt waren, deden mij besluiten, zulke jongelingen en mannen, welke reeds ellendig en medelijdenswaardig genoeg zijn, een onderrigt en middel aan de hand te geven (*); waardoor zij zonder nadeel genezen kunnen worden, in plaats van zich door de kwakzalverij te

la-

(*) Namelijk mijne balsamieke pillen en *Gilead* druppels.

laten bederven. Want ter eere der menschheid, vindt men nog menschen, genoeg, welke zich schamen, hunne ondeugd ruchtbaar te laten worden, en juist deze zoeken meer hunne gezondheid bij kwakzalvers, dan bij geneesheeren. Het is zeer verkeerd aldus te handelen; want bij zulke zware gebreken, behoort men den grootsten arts te raadplegen. Doch men houdt deze krankheid voor iets, dat zeer ligt is — voor een ligt te genezen gebrek van iets, dat in het geheele ligchaam is. Een ieder, wien het zaad ontbreekt, of die het vermogen mist, om bewijs van zijne mannelijkheid te geven, dit kan volkomen overtuigd zijn, dat zijn geheele ligchaam, reeds vóór dit afzonderlijk gebrek, voorzeker in zijn geheel gebrek aan levenskracht geleden heeft. Wanneer ik al de bewijzen ter bevestiging dezer waarheid, uit de brieven, die ik voor mij heb liggen, wilde mededeelen, zoude dit werk tot een groot boekdeel uitdijen, en zeer veel tot de menschkunde bijdragen, dan, het is mij van niet weinigen uitdrukkelijk verboden.

Wat zal men nu echter van eenen arts denken, welke den bijslaap, als een middel tegen den zaadvloed aanbeveelt? — en echter heb ik zoodanig een' bewijs in handen. — Hoezeer ik voor de uitgave der eerste oplage schroomde, zoo zeer verheuge ik mij echter tegenwoordig, dewijl ik nu op menigen dag verscheidene brieven in eens bekom, die niets dan dankzeggingen behelzen, met de stellige verzekering, dat zij zich uit schaamte

nim-

nimmer tot eenen bekenden arts zouden hebben gewend.

Wilt gij dus genezen zijn, zoo moet gij het niet zoo verkeerd beginnen, en u alleen aan afzonderlijke ledematen willen doen herstellen. Want uit het gansche ligchaam wordt eerst het edelste in de teeldeelen afgezonderd; maar hoe kan het in de teeldeelen afgezonderd worden, indien het aan het gansche ligchaam ontbreekt? — Er wordt wel een zaadgelijkend vocht afgedwongen, maar gij zult u ook een zeer ellendig ligchaam veroorzaken en zeer spoedig het levenslicht uitbluschen. Gij weet immers nog wel uit het reeds gelezene, dat dan eerst het zaad afgezonderd kan worden, wanneer het geheele overige ligchaam, overvloed van kracht en leven heeft, en dat er doorgaans geen zaad aanwezig zijn kan, wanneer het ligchaam kracht en leven ontbreekt, en van deze grondstelling moet de geneesheer beginnen en daarnaar handelen; en dit moet gij ook doen, indien gij anderzins gezond wilt zijn.

Ik heb u gezegd, dat ik in de wijze van zulke lijdens te genezen gelukkig was, en er zeer veel hersteld heb; doch ik heb ook alleen naar deze grondstelling gehandeld, en mij niet aan de geneeswijze van anderen gebonden.

Men poogt het anders alleen door artsenijen zoo verre te brengen, dat het zaad wordt afgescheiden; doch dit is kwakzalverij: want wat is het mannelijke zaad? Het fijnste extract uit de levenssappen of het quintessens, en dat moet het zijn, zal het

zijne bestemming bereiken. Doch ontbreken nu de levensgeesten (het *Principium vitale*, de *Vigor vitae*,) van waar moet dan het zaad komen, daar het toch eerst van den overvloed van al de overige werkzaamheid van het ligchaam genomen wordt. Worden er nu middelen gebruikt, waarbij het zich reeds opdoend gebrek aan levensvermogen, niettegenstaande het gebrek van het ligchaam, wordt gedwongen het zaad naar de teelden af te zonderen, zoo wordt noodwendig het leven verminderd en de dood bevorderd.

Ik wil niet ontkennen, dat ik, in den aanvang van de loopbaan mijner oefening, niet zoo handelde en ook niet zoo dacht: doch zoo als natuurlijk zijn moet; ik was ook in mijne wijze van handelen, niet gelukkig. Reeds in het tweede jaar van mijn practicaal leven had ik vijf zulke lijdens ten gelijken tijde. Bij alle vijf kwam de krankheid op eene onderscheidene wijze ten voorschijn; doch alle vijf hadden eenen zeer gewonen zaadvloed. Twee derzelve ontbrak het mannelijk vermogen, en een hunner had bereids de beginselen eener ruggetering. De spijsvertering was bij allen zeer slecht, eene beangstigende afgeslooftheid, eene forsche ruwe stem, een ongeruste slaap, vergezeld van opstuiving bij deszelfs aanvang, hoofdpijn na den eten, eene jeuking onder de huid, en eene dezelve vergezellende pijn der leden, was allen eigen. Deze pijn in de leden onderscheid zich daardoor, dat dezelve alleen in afzonderlijke leden en op bijzondere plaatsen gevoeld wordt en van zeer korte duur is.

Deze hoofdpijn is het gevolg van alle inspanning tot eenigen arbeid, en niets is daarvoor zoo nadeelig als de warmte, weshalve ik ook allen ten nadrukkelijkste aanrade, altijd, zoo veel mogelijk is, met ongedekten hoofde te gaan, zich het hoofd dikwijls met koud water te waschen, en zich in het bijzonder achter de bovendeelen der ooren, met water, sneeuw en ijs te verfrischen.

Zij werden alle vijf naar het boekje behandeld; doch het wilde niet vlotten, en de beterschap bleef achter. Bij ongeluk had ik voor een eerstbeginnend arts te veel te doen, en daar ik ook veel tijd tot mijn vermaak noodig had, zoo was mij de overige tijd ter naauwer nood toereikende om over mijne lijdens, die de koorts hadden, te studeren; dewijl ik vond, dat dezelve in geen gevaarlijken toestand waren, — want ik wilde gaarne eere bij zulke patiënten behalen, waarbij het er niet op aan kwam, en de ziekte niet sterk in 't oog liep; ook was de neiging tot vermaak, bij eenen twee en twintig jarigen arts te groot. Doch juist deze langdurige krankheden vereischten de meeste studie.

Tot mijn groot geluk was geen dezer lijdens zoo geruïneerd, als ik ze wel in 't vervolg gehad heb, bij dewelke ik jaren noodig had, eer de levenskracht eenigermate werkzaam werd.

Nu begon ik hunne krankheid op eene ziektekundige wijze te bestuderen; ja, was dag en nacht met hen bezig, en in waarheid, deze vijf kostten mij menigen nacht.

Zouden zij weder gezond worden, zoo moest de levenskracht versterkt en de werkzame sappen moesten vermeerderd worden; de verflapte zenuwen en spieren moesten hunne veerkracht weder bekomen, ten einde alles in eene behoorlijke werkzaamheid gesteld werd. De werktuigen ter spijsvertering moesten hunne krachten erlangen, en de verkoude maag eischte haar vuur en warmte terug. Ten einde de afscheidingen weder hunnen gang zouden gaan, moest er ten nauwkeurigste op gelet worden om de ontbrekende uitwafeming haren natuurlijken loop te verschaffen. Want het is ongeloofelijk, hoezeer het ligchaam door het gebrek aan dezelve lijdt. De sappen worden scherp en ter uitlozing geneigd, terwijl zich in de maag en de gedarmten steeds een overvloed van taai slijm bevindt.

Ik werd door mijne pogingen zoo gelukkig, dat ik een middel vond, hetwelk mij deed verzekerd zijn, dat het al de vereischten bezat, en welk middel mij, in mijne practijk, de gelukkigste diensten gedaan heeft. Ik heb het onveranderlijk tegen al de zoo zeer verscheidene krankheden, welke uit de verspilling van het zaad ontstaan, gebruikt, en nooit heeft het mij begeven, b. v. tegen de kramp in de maag, de kwade spijsvertering, de pijn in de ledematen, de jicht, de ruggetering, de verslijming der long, de algemeene verzwakking, de bijzondere kramppijnen, het mannelijk onvermogen, de vallende ziekte, de schemering van het gezigt, waarbij ik nogtans ook de elec-

electriciteit gebruikt hebbe. Tot deze toevallen kan ik nu ook het gansch bijzonder voorbeeld van den verlorenen reuk en smaak tellen, benevens twee zeer nieuw gemaakte ondervindingen, waarbij door deze wijze van behandeling en deze artsenij het door verspilling van het zaad verdwenen geheugen eenigermate weder terug geroepen is; want hetzelfde is toch ook een zintuig; zoodra als deze over het geheel lijden, is altijd het verminderd geheugen een gevolg daarvan, en insgelijks is ook het gevolg, dat, wanneer zich de zintuigen weder verheffen, dan daarop weder een sterker geheugen volgt. Ik heb deze stelling ten sterkste door de ondervinding bevestigd gevonden. Deze kranke leed sterke kramppijnen en was zeer hypochondriek, waarbij een zaadvloed plaats had, welke ik bij de hypochondristen zeer dikwijls voor de oorzaak der hypochondrie heb gehouden, en waarin mij ik, bij flot van rekening, ook nimmer bedrogen heb. Deze lijder werd, na verloop van een half jaar, zeer vrolijk van humeur en gezond, heeft zich vervolgens in den echt begeven, en schreef mij in het derde jaar van zijn huwelijk het volgende: „ Ik leef zeer gelukkig, en ge-
 „ voel niets meer van mijne booze ziekte, mijn
 „ gezigt is goed, doch ik moet mij op eene bij-
 „ zondere wijze voor de zonnestralen wachten,
 „ dewijl mij dezelve ligtelijk verblinden. Wat
 „ de teederheid in de liefde betreft, moet ik zeer
 „ mannelijk handelen: in de eerste jaren was ik
 „ al te ijverig geweest, en ziet ik begon mij te
 „ be-

„ bekommeren. Het toeval maakte mij op mij zel-
 „ ven oplettend, want wanneer mijne vrouw in
 „ de kraam lag, was ik, na verloop van vier we-
 „ ken, veel vrolijker en blijgeestiger en werd gee-
 „ ne angstvallige opwellingen gewaar. Toen dacht
 „ ik eerst aan u en volgde uwen raad. (*) Van
 „ dien tijd af, liet ik dikwijls vier weken voor-
 „ bijgaan, en daardoor leef ik zeer opge-
 „ ruimd.”

Deeze brief was mij zeer aangenaam, gelijk ook zijne vier ducaten.

Mijn geneesmiddel bestaat uit pillen, welke bijzonder balsmiek zijn, zonder in 't minste te verhitten, zij vergoeden de levenskracht door eenen fijnen *Aether*, welken zij bevatten; zij stellen de spijsvertering weder daar; herstellen op eene alerbijzonderste wijze de ontbrekende vastigheid der zenuwen en de veerkracht der spieren, hetwelk het voornaamste gebrek is (†). De verlorene uit-
 wa-

(*) Voorwaar regt verstandige handelwijze! — Hoe verheug ik mij, wanneer ik lijdens zoo nadenkend zie handelen! Hoe velen handelen ongelukkig anders en lijden schade!

(†) Mijne GENEESKRACHTIGE BALSAMIEKE PILLEN zijn in dit alles voortreffelijk, en in stede van verhittend, werken zij weldadig. Zij vullen de ledige zaadvaten aan, voeden en versterken die. — De teeldeelten verkrijgen er, als 't ware, eene nieuwe aangename levenskracht door, het zaad wordt voortgekweekt, en de grond van het minder of meerder mannelijk onvermogen, wordt weggenomen. De spijsvertering gaat weder behoorlijk; vastheid en veerkracht van zenuwen en spieren, en ook verlorene uitwaseming wordt allezins bevorderd. En vooral slaagt dit te spoediger bij het gebruik daar-
 be-

wafeming wordt door deze pillen langzaam weder gegeven; een gebrek, hetwelk deze kwaal bijzonder eigen is, en waardoor het slijm op de borst en in de darmen ontstaat. Wie zich door deze verslijming laat misleiden, en zich door geneesmiddelen, die de darmen prikkelen, wil herstellen, moet voorzeker zijn oogmerk misfen en zal de verslijming zien toenemen. Want door de prikkeling der darmen, wordt de uitwafeming nog meer gestremd, en het gedarmte verzwakt. Dit is een dier gebreken, welke zeer dikwijls voorkomen, en hetwelk altijd verontschuldigd kan worden, doch ook daarom des te meerder opmerkzaamheid verdient, opdat men altijd regt nauwkeurig onderzoekte, of dit slijm uit de ongesteldheid der darmen ontsta, dan of hetzelfde uit het overige des ligchaams naar dezelve toegevoerd worde, wanneer men genoegzaam altijd kan beweren, dat de natuurlijke uitwafeming ontbreken moet.

Het beste middel, hetwelk de werking dezer pil-

benevens van mijne *uitmuntende, zenuw versterkende balsamieke druppels*, die in aard en werking, van alle andere onderscheiden en regtstreeks bestemd zijn, voor allen, die aan zwakheid en trilling der zenuwen lijden en aan de daarmede verbondene toevallen onderhevig zijn. De eene en andere fekte, die door *onanie* of *mingenot* geleden heeft, trekt er een uitstekend voordeel van. De bleekkleurigheid en kwaadspijigheid verdwijnen; ook den *witten vloed* doet zij genezen; en heeft voorts vele uitnemende eigenschappen; waarvan men nader wordt ingelicht in het ampel berigt, dat, bij deze druppels, *gratis* wordt afgegeven.

pillen zoo wel als de natuurlijke uitwaseming op de gunstigste wijze bevordert, is het wasfchen en wrijven met koud water, sneeuw en ijs. Waarom ik hetzelfde, voor de laatste reize, allen en een iegelijk ten ernstigste aanbeveel, en vooral om zulks voor het naar bed gaan, te doen. Het versterkt voortreffelijk en verwarmt het gansche ligchaam.

Op de kleine klieren der huid hebbe men ook geene acht te slaan, maar ik geloove niet, dat hunne verstopping op de belemmerde uitwaseming zeer veel vermag. En daar ik over het geheel genomen, niet wil beweren, dat een ieder, welke zich aan de Onanie schuldig gemaakt heeft, deze verstopping hebbe; zoo heb ik ze toch zeer dikwijls gevonden, even zoo wel als bij kinderen, welke den dauwworm, of nog veel erger hebben. Waar ik vond, dat deze klieren zeer vol kaasachtige vuiligheid waren, liet ik ze doorwrijven en met eene wollen lap met zeep en laauw water wegwasfchen. Eene gansch bijzondere verschijning had ik eens met iemand, die zeer ziek was, welke meer dan twintig jaren niet alleen de Onanie gepleegd, maar ook in het minnewerk zeer buitensporig was geweest, zoodat hij somwijlen ten uiterste zwak van verstand was. Wanneer ik nu ook bij hem deze klieren vond, liet ik dezelve reinigen en toen hij ze zoo als madden uitdrukken konde, geloofde hij, dat ik hem een geneesmiddel hadde ingegeven, waardoor hij wurmen gekregen hadde. Dit denkbeeld versterk-

te zich zoo zeer bij hem , dat hij er zich in geene acht weken van konde ontdoen. Doch schoon deze mijne pillen niet onmiddellijk op de huid werken , hebben zij echter op de verstopping van de klieren van dezelve eenen verliggenden invloed , die zekerlijk zeer door de koude baden vermeerderd wordt , dewijl de slapheid der huid , toch altijd de oorzaak der verstopping is.

Deze pillen zijn zeer goed om in te nemen , voornamelijk dewijl hun reuk alleraangenaamst en balsamiek is. In den beginne worden er dagelijks 36 gebruikt , waarna men er alle dagen , zoo lang twee meer neemt , tot dat men er 48 heeft. Dit gebruik wordt zoo lang voortgezet , tot dat men weder volkomen hersteld is. Wie vroegtijdig begonnen heeft zich zelve te verzwakken , en daarin lang volhardde , die moet het ook lang uithouden , doch die , welke door de Onanie verzwakt zijn , wel het langste van allen.

Een iegelijk kan het toch zelf ligtelijk inzien , dat , indien hij van 17 tot 30 jaren zijn ligchaam op deze wijze vernield heeft , zulks in geene 30 dagen weder hersteld kan worden. Wie zeer verzwakt is , moet zich oogenblikkelijk met een tweejarig geduld wapenen. Vele worden alleen daarom niet genezen , omdat zij niet zoo aanstonds de goede werking zien. Onderwijl ik deze tweede uitgave verzorge , wendt zich een jongeling van 22 jaren tot mij , welke reeds van zijn vierde jaar af de Onanie gepleegd heeft en van zijn 14 tot zijn 21ste den omgang met de vrouwelijke sekse zeer toegedaan is geweest. Dezen heb ik

F

al-

alleen onder die voorwaarde mijnen raad medege-
 deeld, dat hij niet konde hopen binnen een jaar
 zijne gansch verlorene gezondheid weder te be-
 komen. Hij was als een kind van vier jaren, door
 zijne geile oppasferes tot de Onanie verleid &c.
 Thans heb ik eenen anderen lijder van het gebruik
 van alle geneesmiddelen ontflagen, welke dezelve
 een geheel jaar door heeft gebruikt, en nu van
 zijne bittere smarten en ook gelukkig van de val-
 lende ziekte bevrijd is; echter moet hij nog een
 gestreng diët houden, en zich alle avonden met
 koud water waschen en met ijs wrijven. Dit was
 iemand, welken ik, in den beginne als een ge-
 noegzaam dood schepfel, in het negentiende jaar
 van zijnen ouderdom opnam, en aan wiens herstel-
 ling ik niet dan weenende dacht. Ik heb moeten
 beloven niets van zijne geschiedenis bekend te
 zullen maken; schoon dezelve dubbel wetenswaar-
 dig is.

Bij het gebruik dezer pillen laat ik al vroeg,
 bij het opstaan en bij het naar bed gaan, telkens
 twaalf droppels naphtha (*), in eenen theelepel
 zeer

(*) In plaats van Naphtha ben ik gewoon mijne lijderen bij het
 gebruik dezer pillen, telkens een kopje zeer sterke thee van ge-
 droogde oranje bladeren te laten nuttigen; en wanneer zij des avonds
 de laatste dosis pillen innemen, alsdan bij het ter bedde gaan, in
 zulk een kopje van dat aftreksel van oranje bladen nog te laten
 doen 20 à 30 droppels Liquor Anod. Min. Hofm. — Verkiest men
 bij hetzelfde aftreksel nog een stukje kaneel te voegen; zulks is
 ook zeer goed. — En wanneer men zich nu maar deze eenvoudi-
 ge handelwijze wil laten welgevallen, geloove ik dat men het gebruik
 van de Naphtha, nevens de *Flor. millefoli*, *Herb. menth. pip.* en
Herb. hys., als ook de Majoranthee, zeer wel kan ontberen. [V.]

zeer zuiver gestooten kaneel nemen, en twee of drie koppen van de volgende thee daarop drinken, welke getrokken wordt van *Flor. Millefolii*, *Herb. Menth. Pip. en Herb. Hyssopii* an ʒ iij.

Van deze kruiderthee neme men zoo veel, als men tusfchen zijne vier vingeren kan houden, en trekke dezelve op drie koppen kokend water. Men kan zich ook wel van majoranthee, *Herb. Majorani* bedienen; want beide werken voortreffelijk. Bij het naar bed gaan is deze warm aan te bevelen, en dan neme men in deze Thee tien druppelen naphtha, welke eene allervoortreffelijkfte uitwerking zal hebben. Ik moet mij met reden verwonderen, dat de naphtha niet op alle plaatfen te bekomen is. Wanneer dezelve derhalve ontbreekt; en zoodanig een lijder hadde een' al te onrustigen nacht, zoo als de meesten uit de natuur zeer ongerust flapen, dan neme hij 20 à 30 druppels *Liquor Anodinus Hoffm.* in een kop koud aftreksel van kaneel of kaneelthee. Over 't geheel moet ik het aftreksel van kaneel ten sterkfte aanbevelen. Men late een paar stukjes beschuit met 2 of meer ponden water koken, zoo lang tot er veel van verkookt zij; dan doe men, terwijl het frisch aan den kook is, een lood kaneel er in, neme het aanstonds van het vuur af, en late het aftreksel koud worden: wanneer het eenen aangename drank is; men kan er vervolgens ook eenigen rooden wijn en wat fuiker bij doen.

Wie zich tegen den fmaak kan verzetten, heeft zich van den drank van de meekrap zeer veel

goeds te beloven; want het steunt op eene vaste ondervinding, dat zij zeer goed is en zoo wel op de vaste, als op de vloeibare deelen werkt. Doch men kan zich dit voortreffelijk werkzaam middel veel aangenamer maken, indien men het met kaneel en een paar rijpe oranjeappelen kookt; omtrent op deze wijze: van de meekrap een lood; drie à vier rijpe oranjeappelen: dit wordt, gedurende een volflagen uur met drie pond water gekookt: daarop wordt, juist op dezelfde wijze als bij het vorig afkookfel, wanneer het frisch aan den kook is, een half lood gestooten Kaneel er bij gedaan, men dekt het goed toe en neemt het zoo van het vuur; dit is onbetwistbaar voor zulke zieken de allerbeste drank, en kan nog, daarenboven, door wijn en suiker aangenaam worden gemaakt. Ook kan men er een weinig *Cremor Tartari* bij doen; dit bekomt dengenen, die bij de waterlozing eenig ongemak of eenige zwakheid gevoelt, zeer wel.

Dit zijn de weinige geneesmiddelen, van dewelken ik mij bediend hebbe, om de door buitensporigheid in het stuk der liefde of door de ondeugd der Onanie vernielde ligchamen weder te herstellen, en nooit hebben deze middelen mij begeven, maar mij dikwijls datgene bewezen, hetgeen ik zelfs nauwelijks gelooven konde; want zelfs menschen, welke aan een uitterende koortskwijnden, werden door dezelve hersteld. Echter wil ik over 't geheel alle toringachtige menschen niet raden, deze pillen te gebruiken; want wanneer de toring niet uit deze gebreken ontstaat,

moeten dezelve meestal nadeel doen, even zoo als zij bij de jicht, ook dan alleen werken en hunne voortreffelijkheid doen blijken, wanneer de veerkracht der spieren en zenuwen ontbreekt. Doch wie zeker weet, dat zijne ziekte door deze buitenfporigheid ontstaan zij, die mag dezelve onbeschroomd innemen, en zijne gezondheid zal het zeker gevolg van hetzelfde zijn.

Doch deze, voorzeker zeer werkzame middelen, zullen zonder uitwerkfel blijven, wanneer derzelver gebruik door geen goed diët of levensregel vergezeld is.

Het eerste en gewigtigste is, dat zij de misdaden, welke hun ligchaam zijne kracht en leven ontroofden, mijden en den bijflaap niet eerder weder oefenen, voor dat zij gevoelen, dat het ligchaam ook weder in volle kracht en leven is. Laat hen eenen langen tijd wachten, eer zij zich het genot weder vergunnen, en het zelve zal des te meerder wellust voor hen hebben. Geloof niet, dat dit zeer snel en op staanden voet werkt; want uit het voorgezegde is het bekend, dat dit niet zijn kan, indien men met ernst begeert gezond te worden. Doch daarvoor kan men zich ook met zekerheid er op verlaten, dat het gewis helpt, hoewel zulks, naar mate van de meerdere of mindere zwakheid van het ligchaam, vroeger of later geschiedt. Ik heb in veertien dagen de beste, volkomenste uitwerking gezien; (*) doch ook

(*) Ten proeve eener voorspoedige werking, kan ik nog een sterk sprekend bewijs aanvoeren, dat mij voor maar eenige weken

ook bij anderen, eerst na verloop van twintig weken. Het langzaamste werkt het bij die, welke door afdrijvende geneesmiddelen gezond hebben willen worden, en bij die, welke het mannelijk vermogen hebben verloren; zooals dan ook de zulken, welke de kracht ontbreekt, zelfs zich ook als dan nog, van het genot moeten onthouden, wanneer zij zelfs gevoelen, dat de natuur hen weder in staat gesteld heeft. Men geve nauwkeurig acht op zich zelve, of men na den bijflap eene voort van vermoeidheid gewaar worde, en als 't ware zeer droefgeestig is; want dit is een bewijs dat het ligchaam nog niet zoo rijkelijk van levenskracht voorzien is, dat het iets kan

voorkwam, in eenen jongeling van aanzienlijken huize, op eene onzer Academiën zich in de wetenschappen oefenende, welke mij raadpleegde over zijne ziekelijke gesteldheid. Hij had, namelijk, reeds geruimen tijd, onder de behandeling van een beroemd geneesheer geweest, die zijne ziekte voor eene ware tering gehouden had, en zulks uit hoofde van kortademigheid, gepaard met een' droogen hoest en een' kleinen en radden pols; waarom hij hem, hoezeer zonder vrucht, bij aanhoudendheid vele en verschillende expectorantia had laten gebruiken. Ik bespeurde bij dezen anders lupschen jongeling, kenmerken van schaamte en achterhoudendheid; en gaf hem van ter zijden te kennen, dat het mij voorkwam, dat de ootzaak van zijn verzwakt gestel te zoeken was, in eene te groote zaad-spilling, door gepleegde Onanie. Aandoenlijk maar openhartig erkende hij mij toen, dat zulks juist zijn geval was; terwijl hij tevens dat voorwerp verfoeide, hetwelk hem tot dit ongelukkig en betreurenswaardig misdrijf verleid had. — Ik liet hem, in de eerste plaats, gebruik maken van openende laxeerpillen en vervolgens diende ik hem de balsemieke geneeskrachtige pillen toe, tot acht en veertig 's daags, waarmede hij 4 weken achter elkanderen aanhield, wanneer het gevolg was, dat mijn schijnbaar teringachtige lijder ten vollen herstelde.

kan missen , en alsdan moet men ook doorgaans den bijslaap nog mijden , of het moest den lijder met zijne gezondheid en welgemoedheid nog geen ernst zijn. Genoegzaam alle diegenen , welke door mijne poging genezen zijn , dankten mij deswege inzonderheid , dat ik bij hen door het vermijden der zaadspilling eene blijmoedigheid en zulk eenen vrolijken geest behouden had , dat zij dezelve te voren nimmer zoo hadden bezeten ; een bewijs , dat de fijnste levensgeesten zich in het zaad bevinden. Zoude niet deze vrolijkheid van geest op een iegelijk vermogen , meer voor zich zelve , dan voor het kort genot van den wellust te leven ? nog zeer onlangs schreef mij zulk een herstelde lijder : nu eerst weet ik wat leven is : ik had voor dezen in 't geheel geen gevoel van vreugde ; thans kan mij iedere kleinigheid vrolijk en blijmoedig maken. Alleen naar dezen maatstaf moet men de herhaling van den bijslaap afmeten. Immers is het bekend , dat bij een gezond mansperfoon , alleen ten hoogste zoo veel afgezonderd wordt , als in acht dagen tot een drievoudig genot vereischt wordt. Doch gevoelt men daarbij echter nog , dat men vermoeid en droefgeestig wordt ; dan hebbe men een , twee , of zelfs wel drie weken te wachten. Ik zelf zoude het , hoezeer ik ook het genot beminne , doen ; dewijl een ontijdige bijslaap jaren levens ontroofst.

Nochtans zouden mijne pogingen van eene langzamere uitwerking zijn geweest , indien de natuur ons geene koude baden gegeven hadde ; want de-

ze werken in eens op het geheele ligchaam, als een zeer versterkend middel. Heeft men gelegenheid, een bad, waarin zich ijs bevindt, te gebruiken, zoo zal het zelfs des te sterker werken. Vooral bade men zich vroeg, eer men iets gebruikt hebbe; want het baden moet met eene ledige maag geschieden. Langer dan drie minuten moet men niet in het water blijven, en in eens in hetzelfde gaan, zoo dat het water over het gansche ligchaam stroomt. Aanstonds na het gebruiken van het bad, neme men zijn ontbijt, en verschaffe zich daar benevens eenige beweging, en wel, zoo het zijn kan, in de open lucht, zoodat men voele, dat het ligchaam uitwaseme. Zeer goed bekomt alsdan in het voorjaar de wei of hui; doch volstrekt noodwendig is dan ook de beweging. Bij de melk kan men dagelijks de pillen voortgebruiken. Diegenen echter, welke op het gebruiken van de wei, winden en flauwten krijgen, die beveel ik des voormiddags een paar koppen vleeschnat aan; doch er moet volstrekt geen vet op zijn. De gewoone wei van kaas is de beste; dan men moet zich wachten van wrongel of iets kaasachtigs mede te drinken. Des namiddags, vier uren na den eten, wanneer de spijs verteerd is, begeve men zich, even als des morgens, weder in het bad. Heeft men de gelegenheid om zich in den vloed te baden, zoo bediene men zich daarvan: doch ontbreekt deze gelegenheid en baadt men zich in eene badkuip, is het zeer raadzaam, vier uren te voren, in het koude water een gloei-

jend.

jend gemaakt ijzer te doen lesfchen: het water be-
komt hier door nog meer versterkende deelen. (*)

Voor de teeldeelen moet men afzonderlijke ba-
den maken. Voornamelijk moeten die, wien het
mannelijk vermogen ontbreekt, zulks doen. Zij
nemen een vat of bekken met koud water, in het
welk de teeldeelen volkomen ruimte genoeg heb-
ben, en baden dezelve alle uren vier of vijf
minuten.

In het vervolg van dit werk kan men dienaan-
gaande zeer naauwkeurig onderrigt bekomen en
in het bijzonder over de plaatselijke baden der
teeldeelen: zullende men in hetzelve over 't
algemeen veel inlichting omtrent het koude was-
fchen en wrijven vinden.

Nu zal ik hier nog het een en ander omtrent
de ruggetering (*Tabes dorsalis*) ter nederstellen.

Wan-

(*) Ik ondervond dikwijls het groot nut der baden voor lijders,
in dit werkje bedoeld. De koude baden toch versterken en verfris-
fchen, den te gevoeligen en verzwakten zenuw en spiervezel en
bevorderen de zoo noodige uitwasfeming. Ondertusfchen is het *kou-*
de bad niet voordeelig voor hen, die onderhevig zijn, aan bloedspu-
wing, beroerte, volbloedigheid, korten adem, jicht, zinkingstoffen
of hypochondrie. Insgelijks moeten de vrouwen op of digt omstreeks
den tijd harer zuivering, er zich voor wachten. — En altijd zij een
ieder bij het badgebruik, bedacht, dat hij het niet met eene volle
maag neme; maar nuchteren of vier uren na het middag eten. Ook
geen verhit ligchaam aan het koude bad overgeve; dat men in een
koud bad slechts $\frac{1}{4}$, en in een laauw $\frac{1}{2}$ uur vertoeve. Bij het uit-
komen wachte men zich tegen koude, waartoe men best terftond
een fenellen hemd aantrekke; voorts doe men, daarop, bij droog
warm weder, eene matige wandeling; doch bij koud of vochtig we-
der, vertoeve men een uur in een tamelijk warm vertrek. [V.]

Wanneer bij zulken, die door de Onanie en de liefde het zaad zeer verspild hebben, de spieren van den rug beginnen te verdroogen, dan lijden de onderste ledematen op eene allerbijzonderste wijze; de beenen worden mager, en het gaan tast zulke menschen ten sterkste aan. Zij hebben eenen gansch eigen en onzekeren gang, en het is, als of de kniën altijd tegens elkanderen stooten zouden; ja zij zelven gevoelen bij schiele bewegingen eene kraking in de gelederen. Om de gewrichten ontstaan eenige pijnen en de beenen zijn steeds koud, terwijl uit het kruis, door het *os ileum*, geheel bijzondere trekkende beenpijnen, de voorboden der ruggetering, opkomen. Alsdan is het ten hoogsten tijd het doodend misdrijf te laten.

Begeert men, dat de genezing vlot zal gaan, zoo zorg men, dat de geest of gemoedsgestalte opgeruimd en gerust zij. Veel studie of hoofdbreken moet men onder dezelve niet hebben. Al de hartstogten vertragen de genezing, in 't bijzonder de zorg, kommer, angst en toorn. Zij verminderen de levenskracht, en de reeds ontbrekende uitwafeming wordt nog meer verhinderd, waardoor zeer ligt galziekten ontstaan kunnen, en dan is de krankheid alleringewikkeldst. Men zoude alsdan de pillen niet verder kunnen gebruiken; ja, indien men niet onder de zorg van eenen goeden arts kwame, zoude er levensgevaar kunnen zijn. Insgelijks moet men zich zeer zorgvuldig voor alle verkoudheden wachten, dewijl ook deze dikwijls de Galkoorts veroorzaken.

ken. Om die reden moet men vooraf zeer langzaam gaan, wanneer men naar het bad gaat. De koude echter van het koude bad veroorzaakt warmte; doch men moet zich altijd met een droog ligchaam in hetzelfde begeven. Na het baden zal de uitwaseming allerweldadigst zijn. Ingeelijks moet men zich voor al te sterk zweeten hoeden; want de uitwaseming en het zweet, zijn zeer onderscheidene dingen. Uit even dezelfde oorzaak moet men zijn ligchaam geenen al te zwaren arbeid opleggen, en zoo als reeds bekend is, ook den geest niet al te veel inspannen, ten einde de levenskrachten niet te veel lijden; want de ziekte bestaat eigenlijk uit een gebrek aan dezelfde.

Ook in het eten en drinken moet men de stiptste matigheid onder 't oog houden en met zorgvuldigheid zijne keuze doen.

Eindelijk kom ik hier op dat punt, waaromtrent zeer dikwijls misgetast wordt. Velen dezer lijdens hebben mij zelven gezegd, dat zij in de verbeelding waren, door een rijkelijk goed eten en drinken de ontleding van het zaad weder goed te maken. Doch dit is zoo niet. Het ligchaam moet op deze wijze zeer veel lijden: men heeft hetzelfde door het zaad zijn vuur en kracht ontnomen, en hebbe dus niet te gelooven, dat er ter spijsvertering geene arbeidzame werkdadigheid vereischt worde. Ook weet men reeds uit het vooraf gezegde, dat de maag, door de onmatige uitlozing van het zaad, het eerst van

al-

allen lijdt. (*) Zelfs is het gevaarlijk, na den bijslaap, zich van eenen overvloedigen maaltijd te willen bedienen; want de gevolgen er van, zouden op onmagt en kramp kunnen uitloopen. En, na eenen meer dan gewoon sterken maaltijd den bijslaap te willen oefenen, kan eenen oogenblikkelijken dood veroorzaken.

Wil men dus weder gezond worden en zijn volkomen vermogen ter spijsvertering weder bekomen, zoo moet men zich wachten van de maag meer werk te geven, dan dezelve kan verrigten. Wil men de maag hare hoogste veerkracht weder geven, zoo moet men zich werkelijk niet zat eten, ten einde zij door te veel spijs niet worde uitgezet; want zij is reeds slap genoeg voor haren arbeid; al wordt zij niet geheel en al opgepropt; dewijl zij zich zelve alsdan niet te zamen kan trekken en dus ook niet in staat is datgene, hetwelk zij ontvangt, te verteren. Door een tegengesteld gedrag moet de zwaarmoedige gemoedsgestalte ten uiterste versterkt worden; duizeligheid en hoofdpijn moeten het gevolg van hetzelfde zijn en de winden den lijder doodelijk krank

ma-

(*) Zoo als bij alle ziekten, zoo ook de lijders door Onanie of uitsporig mingenot, worden niet allen even pijnlijk, even sterk, door de gevolgen gestraft. Echter nam ik bij velen eene ganschelijke wanorde der maag waar, nu eens door een vuil tongbessag, verloren eetlust, of ongeregelden eetenstrek; dan eens door hevige pijnen, benauwdheden, spanningen, winden met opvolging van braking enz: — Dezulken behoeven veelal eenen geruimen tijd ter herstelling; ofschoon zij, eenige weken, dagelijks, gezet gebruik maken van de woortreffelijkste en meestvermogende maagmiddelen. —

maken. De spijsen worden niet verteerd, maar verrotten en dus ontstaan er scherpe en ruwe sappen. Men moet dus over 't geheel weinige, maar voedzame spijsen genieten, en indien men naar goeden raad wil hooren, slechts van eenerlei soort. Zulke verzwakte magen verdragen doorgaans niet, dat een mengfel van velerlei voedfel in haar giste. Men ete des zeer langzaam en kaauwe al de spijsen zoo klein als mogelijk is. Men komt daardoor de maag te hulp en beveiligt zich tegen de winden. Onder, of bij het eten drinke men niet veel — slechts een glas wijn, anders zet het drinken de maag uit — het is een vooroordeel, dat het goed zij bij het eten veel te drinken.

Insgelijks kan ik ook niet aanraaden te veel soep te eten. Doch eene regt voedzame soepe van vleeschnat is zeer goed. Goed is het ook, dat dit vleeschnat zeer verkoke. Best is het, het vleesch voor de soep, zeer klein te laten kappen, alsmede ook de beenen er bij te doen; wanneer het dan eenige uren — een uur of vier zal genoeg zijn — dus gekookt heeft, doe men het uitperfen, en nog eens, op nieuw, tot een gelei verkoken, welke gelei vervolgens in laauw water tot eene soupe ontbonden kan worden. Het vleesch van jonge dieren geeft de meeste gelei. Aan gevogelte zoude ik boven alle ander vleesch de voorkeur geven.

Eet men vleesch, zoo moet het murw en vol sap zijn. Gebraden vleesch is nog meer aan te bevelen, dan gekookt. Kalfsvleesch, schapenvleesch, hoenders, duiven en alle vogels, die
ge-

gebraden worden, patrijzen en lijsters, en in 't gemeen alle wildbraad is goed. Varkens- en gansenvleesch is af te raden. Alle vleesch, ook het wildbraad, moet in 't geheel niet oudbakken zijn. Pekelvleesch voed zeer weinig. Want het zout heeft het voedende gelei verteerd.

De melkspijzen zijn insgelijks geoorloofd, alleenlijk hebbe men onder 't oog te houden, niet veel onderscheiden eten door elkander te vermengen. Des avonds ete men zeer weinig en ten minste vier uren, voor dat men zich te slapen legt. (*)

Eijeren mag men ook eten, doch geene harde, maar wel dunne eijeren of eijerkoeken. Het beste van allen is, dat men de eijeren in chocolade, thee of koffij zie te drinken, en voornamelijk bij het ontbijt. Echter is de koffij en thee niet aan te prijzen. (†) De chocolade met een weinig kaneel mag men wel gebruiken. Kan men alle warme dranken mijden, zoo is zulks voorzeker zeer goed. Doch is men er reeds aan gewend, dan hebbe men zulk slechts wat te verminderen. Van de koffij zegt men, dat dezelve de afzondering van het zaad vermindert, en derhalve moet men dien niet drinken; want zoo als men niet op de bijzondere afzondering van het zaad werken moet, noch

(*) Over 't een en ander heb ik mij reeds vroeger ter gepaste plaatse geüit. Echter zal het voldoende zijn, wanneer men slechts 1 à 1½ uur, na het avond eten zich ter bedde begeeft.

(†) In stede van het gewoon koffij en thee drinken, bedient men zich met vrucht van mijne meermalen aangeprezene *zenuw versterkende balsamieke kruiderthee*, die voor het oog en den smaak tevens behagelijk zal bevonden worden.

noch mag, even zoo ongerijmd zoude het zijn, die afzondering te stremmen; want geen van beiden is goed.

Alle groenten, welke in 't bijzonder de eigenschap niet hebben, dat zij winden veroorzaken, mag men eten. Artisjokken inzonderheid zullen zeer goed bekomen, groenē peul-erwten en boonen insgelijks. Deze groente koke men met geurige kruiden, als met balsemkruid (*Ocimum*, *Basilicum*,) Mariolein, enz. De kervel en komijn zullen zeer wel bekomen. Voor de maag zouden de uijen wel goed zijn; doch dewijl zij het water afzetten, moet men dezelve vermijden; dewijl alles wat zulks doet, nadeelig wordt, ter oorzaak zulks tevens de afzondering van het zaad begunstigt. In 't bijzonder moeten deze dingen de zoodanigen zeer nadeelig worden, welke een zaadvloed hebben. Te dier oorzaak verbiede ik hun ook altijd de peterfelij met derzelver wortelen, de radijs, de rammenas en de felderij. Ook de jonge zure wijnen drijven het water af, en om die reden hebbe men alleen zich zelven af te vragen, of deze wijnen goed zouden zijn — en, daar veel drinken veel water veroorzaakt, weet men ook reeds, waarom men zoo weinig drinken moet.

Begeert men een ontbijt naar mijn voorschrift, dan rade ik eene boterham en een glas brunswijker mom aan, (*) terwijl ik van dat goed en voed-

(*) Of een glas felter-water met melk, of een afstreekfel van oranjebladen met een weinig kaneel, met of zonder melk.

voedzaam bier twee wijnglazen bij het ontbijt toesta. Andere bieren laat ik niet gaarne drinken. Zij maken te winderig, en de winden weet men wel, dat zeer lastig zijn.

Ook een glas wijn zal geen nadeel doen; doch het moet goede wijn zijn. Alle wrange wijnen rade ik af. De Rijnsche wijn moet zeer oud, of Johannisberger en onze lieve vrouwen melk zijn. Madera is goed, doch men drinke er zoo matig van, dat men den wijn niet voele. Een glas wijn, een of twee uren voor het middagmaal, zal eene artsenij zijn. Vooral bevele ik den Bourgonje- en Pontak- wijn aan.

Eet men gaarne fruit, zulks is geoorloofd; (*) doch verwekt dit winden, dan beveel ik het gebruik van bisfchop aan uit rijpe oranjeappelen, en Pontak- of Bourgonje wijn. Men doet alsdan best, wanneer men een half pond zulke oranjeappelen klein stoot en dan met drie pond wijn tot op de helft doe verkoken. Men giete daar van zoo veel in eene flesch wijn, tot het bitter is, en make de bitterheid door suiker aangenaam; ook mag men eenige gestooten kaneel in dezen wijn doen. Alleenlijk neme men geene esfence van bisfchop; want deze is met brandewijn gemaakt, en alle overgehaalde wateren zijn nadeelig.

Wil men een water, het welk ijzerdeelen bevat, met wijn drinken, het is goed; felterwater
met

(*) Ik meen de matigheid in het gebruik der fruiten, hier niet genoeg te kunnen aanprijzen. En neemt men, na derzelve gebruik, 2 à 3 glazen goeden rooden wijn, dan zal een omzigtig genot zeldzaam kwaad doen.

met melk is insgelijks voordeelig; doch niet alles onder elkander..

Zoo veel mogelijk, moet men zijn verblijf in de vrije lucht hebben.

Niets zal beter bekomen, dan de morgenlucht; (*) in 't bijzonder in 't voorjaar de balsmach- tige uitwafeming der berken-, elzen- en pijn- boom - bosfchen. Die genen, welke zeer veel slijm op de borst en de long hebben, zullen daar- van een groot nut bespeuren. Men opene zijnen mond zeer wijd, ten einde zoo veel mogelijk van deze uitwafeming in te ademen.

Bij groote hitte wachte men zich echter voor alle sterke beweging; de warmte maakt zeer mat; doch eene aanhoudende ligchaamsoefening is ten sterkfte aan te raden: dewijl men zich daardoor de gewone gebreken ontwent. (†)

Men sta vroeg met de zon op en flape niet lan- ger dan ten hoogfte zeven uren. In warme ka- mers moet men niet slapen; want dan zoude men zweeten, en dit deugt niet. Men wachte zich van in den slaap op den rug te liggen: het best is op de regter zijde te slapen.

Zijn de zenuwen reeds zoo verzwakt, dat men bij het inflapen dikwijls schrikt, in een krimpt, opvliegt en bij het weder inflapen ontwaakt; iets, het-

(*) Mits dat het jaargetij zulks niet belet; en in allen geval moet men de noordelijke gure avondlucht mijden.

(†) Men moet in dezen altijd met de mate zijner krachten te rade gaan, want anders is te sterke ligchaams-oefening even zoo schadelijk als een bovenmatig flilzittend leven.

hetwelk een dikwijls voorkomend verschijnsel is, zoo rade ik steeds vóór het naar bed gaan, zich zelve in koud water te baden, of wel zich het geheele ligchaam met koud water te waschen. Lieden, welke dus door zwakheid van zenuwen opvliegen, of bij het inslapen verschrikken, zonder te weten, waarom zulks plaats heeft, moeten zich wachten, zich met eene volle maag te slapen te leggen. Ook zullen zij geruster op de regter, dan op de linker zijde slapen. Die genen, welke zeer verzwakt zijn, houden het den ganschen dag niet zonder slapen uit, doch ik rade hun, liever voor dan na den maaltijd, te rusten. Het is veel beter, dat zij een uur slapen, dan dat zij zich door al te veel arbeid overladen.

Men slape liever op matrasfen, dan op bedden, vooral wanneer men eenen zaadvloed heeft. Insgelijks rade ik ook allen, welke eenen zaadvloed hebben, zich van het rijden te onthouden, dewijl door hetzelfde de teeldeelen te zeer geprikkeld en verhit worden, hetwelk de zaadvloed vermeerdert.

Men verkieze voor zich een blijgeestig, vrolijk, beschaafd en aangenaam gezelschap, waarin in 't geheel niet aan dergelijke buitensporigheden gedacht wordt. Diegenen, welke door al te groote werkzaamheid in de liefde, zich zelve ongelukkig hebben gemaakt, moeten het gezelschap der vrouwelijke kunne (*) — en vooral dat der zelfbesmetteren vermijden.

Men

(*) Dit versta men van zulke vrouwen, die door onéérbaarheid,
eene

Men wachte zich aan zijne verzwakkende geneugten te denken, of dezelve in zijne gedachten te vernieuwen: zelfs de herinnering der genotene geneugten vermeedert de zwakheid der zenuwen.

Vervult men dit alles zorgvuldig, wat alhier bevolen is, zoo kan men met zekerheid op de wederherstelling van zijn ligchaam staat maken — doch zulks, zoo als boven reeds gezegd is, vroeger of later, al naar dat het ligchaam meer of minder verzwakt is, of naar dat men zich in eenen vroegeren of spaderen ouderdom van zijn mannelijk vermogen beroofde.

Doch vooral zij bij het gebruik dezer pillen, dat der koude baden aanbevolen. Dan, nog beter dan de koude baden, werkt het bespuiten met koud water, in 't bijzonder aan den rug en het heiligbeen.

Van de pillen is het onmogelijk te bepalen, hoe veel men van dezelve zal moeten gebruiken, eer men volkomen gezond zij; want derzelve meerdere of mindere hoeveelheid hangt af van de meerdere of mindere verzwakking, welke men heeft ondergaan. Zeer vele en wel de meesten, zijn met acht honderd van dezelve gezond geworden; doch eenigen hebben drie portiën noodig gehad, en in tegendeel anderen niet eens de eerste portie geheel uitgebruikt. Doch, ik kan niet

ge-

eene schande der edele sekse zijn; wier gelaat, houding, gebaren, gesprekken en wat niet al, de tolken harer wellusten zijn. — De zoodanigen vliede men als eene pest; maar ook doe men hulde aan allen, die harer kunne, door verstand en deugd, ten luister en ook, God dank! in ons midden nog zijn aan te treffen!

genoeg mijne waarschuwing herhalen, van niet aanstonds weder aan 't werk te gaan: al is het dat men al begint zich beter te gevoelen. — Wanneer men door deze pillen, dat gene heeft bekomen, waaraan men gebrek had, moet men nogtans doorgaans nog eenige weken wachten, eer men tot het genot overga, en eenen vollen beker van wellust zal, tot schadevergoeding, volkomene verzadiging verschaffen.

Uit het begin van dit werkje, weten al mijne lezers nog, dat de afzondering van het zaad eerst dan de zaak des ligchaams wordt, wanneer door den wasdom al de deelen des ligchaams hunne volkomenheid verkregen hebben. Wordt het zaad verspilt, en geschiedt daardoor aan het overige van het ligchaam zulk een nadeel, dat het gekrenkt en ontsteld wordt; dan is het zaad ook altijd hetgeen, waarop het verband berust. Eerst arbeidt de natuur op het behoud van het leven, en alsdan volgt de afzondering, wanneer het ligchaam weder toereikende levensstof heeft. Van daar is dus de wedererlanging van het mannelijk vermogen, het laatste hetwelk ontstaat. De ken-teekenen, dat het zal wederkomen, zijn: toene-ming van kracht, vrolijkheid en moed, vaardig-heid tot den arbeid, fijnheid der zinnen, ver-mindering der aandoenlijkheid en een welgevallen aan het leven: daarop volgt eene behagelijkheid in den vrouwelijken omgang, en alsdan zal men, te midden van het spraakzaam onderhoud, het bewijs gevoelen, dat het goed is, dat de vrouw aan den man gegeven werd.

Doch , gevoelt men , des niettegenstaande , eene foort van vermoeidheid , dan late men eenen langeren tijd verloopē , eer men tot het genot overga , ten ware men zijn leven haatte , en daartoe houde ik u allen , mijne lezers , voor al te goed , dan dat gij u zelve , om het genot van een oogenblik van wellust , om hals zoudt willen brengen.

Juist op dien tijd als deze bladen ter drukperfe gezonden waren , werd ik bij eenen lijder ontboden , die mijne raadpleging verlangde . Wanneer ik met zijnen gewonen geneesheer onzen zieke verzorgd hadde , gingen wij eenige oogenblikken afzonderlijk , en kwamen in ons gesprek zeer natuurlijk op de moeilijke gebreken , welke uit de verspilling van het zaad ontstaan , waarbij wij elkander onzen nood klaagden over de moeilijkheid , welke men met zulke lijders heeft , om hen van de aangewende ondeugd te doen afzien . Onder anderen verhaalde mij deze zeer waardige man , het volgende :

„ Als een jong arts , zette ik mij in de residentiestad van een' der eerste vorsten van Duitschland neder , dewijl ik aldaar door mijnen vader een' zeer voordeeligen kring van bekenden had ; ook was ik weldra zoo gelukkig , dat ik eene veelbeduidende praktijk bekwam . In het vierde jaar mijner praktikale loopbaan , werd ik bij een' Officier van 17 jaren geroepen , welke bij een tweegevecht een' steek in den buik bekomen had . Hij had reeds eenigen tijd in stilte een' wondheeler ge-

bruikt, doch de wonde was zeer boosaardig geworden, en hij had dagelijks, tegens den avond, daarenboven eene hevige koorts, en uit deze koorts, geloofde ik, ontstond de groote krachtelooze afgematheid. Hij was van zijnen chirurgijn goed behandeld geworden, en wij gaven ons beiden de ernstigste moeite om zijne gezondheid te herstellen; doch het gebrek nam toe.

Eindelijk vernamen wij door zijnen dienaar, dat onze patiënt alle nachten een meisje bij zich had. Ik stelde hem voor oogen, dat hij op deze wijze volstrekt niet weêr gezond konde worden, en genoegzaam twee weken zag hij van het meisje af. Nu nam de koorts af, de krachten kwamen weder, de stof werd goedaardig en de wonde begon te genezen. Zonder iets kwaads van hem te vermoeden, werd ik des nachts tegen den morgenstond bij hem geroepen, dewijl hij de vallende ziekte had. Hij verhaalde mij zeer openhartig, dat hij dien nacht zijn meisje bij zich gehad had, en van binnen wel gevoelde, dat dit gebrek zijnen dood veroorzaken zoude. Ook was zijn gevoel zeer gegrond, want om 9 uren stierf hij.” (*)

„ Deze jonge heer was uit eene oude rijke familie, welke ten hove zeer gezien was, en dus veel aanhang had, hetwelk een geneesheer merke-

(*) Wie leest zonder ijzing, dit naar tafereel van den slechts zeventienjarigen Officier! — Verdenkt hier den schrijver van geene uit-sporige vergrooting. TISSOT, RAST, BOERHAAVE, VAN SWIETEN, VAN HALLER, HOFMANN, ZIMMERMANN, allen mannen van beroemdheid, slaven ditzelve door hunne schriften. —

kelijk benadeelen kan. Uit deze oorzaak verzweeg ik alles, wat er geschied was; doch tot mijne schade, want ik moest de schuld van zijnen vroegtijdigen dood dragen: mijn goede naam was opeens verdwenen en ik konde dezelve door niets weder bekomen. Ik wachtte drie volle jaren af; dewijl ik zeer gaarne aan dat aangenaam oord gebleven ware; doch ik moest al het mijne verteren, en zag mij, na verloop van dezelve, genoodzaakt te vertrekken. Ik koos mij eene woonplaats, 14 mijlen verre gelegen; doch de eerste in rang aldaar, was een oom van den overleden officier, en dus was mijn brood hier reeds gebakken, ik moest naar buiten 's lands en wel 36 mijlen verre, ten einde mij eenen nieuwen naam en daardoor een bestaan te verwerven."

Hoe dikwijls komen niet nog zulke gevallen voor, waar in de onschuldige arts datgene dragen moet, wat de lijder zelf verdiend heeft. Doch waarom zoude de arts hier zwijgen? ik niet. Of is het alleen genoeg, dat de lijder vertrouwen in den arts hebben moet, gelooft gij dan niet, mijne waarde patiënten, dat gij door uwe bereidwilligheid en oplettendheid u ook het vertrouwen van den geneesheer moet eigen maken. Want ik, als arts, ben alsdan, wanneer men mij niet wil volgen, en ik geen betrouwen meer bij u heb, onbeschaamd genoeg, de rekening te zenden en niet weder te komen.

In 't voorbij gaan moet ik een iegelijk waarschuwen, wanneer hij eene zweer, wonde of open gebrek heeft, den bijslaap tot den tijd der genezing

te mijden , anders zoude dezelve bezwaarlijk volgen.

Doch ik keere tot het verdere gesprek met mijnen vriend , den arts , te rug.

Wij spraken wijders nog over de oorzaken der thans zoo vroeg zich vertoonende neiging tot de voortteling enz. Ook is het niet goed , dat men thans , bij alle foorten van menschen met de jonge lieden even eens omgaat , alsof zij reeds dat waren , wat zij eenmaal moeten worden. Er heeft in 't geheel geen onderscheid in de behandeling plaats. Insgelijks ook op de scholen : (*) hoe wordt daar met de jonge knapen omgesprongen , ten einde de eerzucht bij hen

(*) De voorrede voor het werkje van den Heere S. G. VOGEL , alsook een brief op pag. 40. in dat boekje voorkomende , kunnen , onder anderen , ons leeren , hoe ook in onze vaderlandsche scholen , de vernielende Onanie , door de jeugd , van beide sekse , helaas ! maar al te zeer gepleegd wordt. Leest ook maar den van mij geplaatsten brief , van den anders zoo edelaardigen jongeling , te vinden in het vervolg dit nood- en hulp-boekjen , om u hier van te overtuigen. En het is alleen mijne verpligting tot stilzwijgen , die mij weerhoudt , om u , ten dezen , de aandoenlijkste voorvallen naar waarheid af te schetsen. — De gevolgen zijn ondertuschen jammervol : — het bloed verliest den eelsten levensbalsem , die het voor bederf behoeden , en elke drijfveer tot werkzaamheid verlevendigen en bekrachtigen moest. Het vertraagt , stremt en stolt in zijnen omloop. Alle ligchaams bewegingen worden zwaarmoedig , de zenuwen slap , de voeding en wasdom gebrekkig , de werktuigen , buiten den haak , teeder en prikkelbaar , het gevoel en de verbeeldingskracht raken overspannen en ontaarden in uitpostige aandoenlijkheid en ontseltenis der hartstogten. De ondeugd wordt ook naar buiten kennelijk en afzigtig : het schoon en blozend meisje verslensst en verwelkt ; de frische jongeling vertoont een' magteloozen grijsaard ; en in 't eind leiden deze werken der duisternis , naar het somber krankbed en naar het akelig donker graf ! Zoude dan een'

hen aan te wakkeren, en dan gelooven zij, zij kunnen reeds veel doen en zijn bereids volmaakt, schoon het die jonge baardeloozen duidelijk aan te zien zij, wat zij vermogen. — En nu beschouwe men nog van eenen anderen kant, welke ontzettende hoogmoed en eigenliefde daaruit ontstaat.

Slechte gevolgen voorzeker van de eierzuchtige wijze van opvoeding! — door dezelve wordt ziel en ligchaam verdorven; want ik ben overtuigd, dat deze ijdele eierzucht de neiging tot het werk der voortteling te vroeg ontvonkt. Mijn oogmerk is echter geenszins deze zaak te ontleden, maar het den opvoederen over te laten, dezelve in orde

TISSOT en ook *onzen Duitschen arts*, de erkenning der menschheid ontgaan, daar zij de oogen, op dit gewichtig punt, openen en nadenken verwekken, om, door eene betere inrigting der scholen, de zelfbevelekking, ook daar, uit te roeijen en voor eeuwig te verbannen? Voorzeker hebben zij op aller dank allen aanspraak. — Ouders, welke kindermeiden houden, moeten ook denken, aan derzulker te veelvuldige gewoonte, om jonge kinderen, door het wrijven en kittelen der teeldeelen, te eerder in slaap te fussen, en in 't gemeen moet de omgang met dienstboden, vermijd, althans met den gewichtigen geest des onderscheids bestuurd worden. — Men beglure, als met arends oogen, al wat kwaad voorbeeld, in gesprek, gebaren, bewegingen of wat het zij, genaamd kan worden. Men behoede toch, zoo veel maar mogelijk, zijne kweekelingen, voor den toegang eens jeugdigen medgezels, die, ofschoon jong van leeftijd, reeds oud in deze boosheden is, en den onschuldige verderven zoude! — Men doe ook, zoo het kan zijn, de kinderen nimmer slapen, in het vertrek van het echte bed hunner ouden. — En in één woord alles gezegd — zoo ooit of ergens — dan komt in deze teedere zaak der jeugd, de vermaning te pas; — WAAKT! —! [V.]

de te brengen. Ik wilde hen alléén door een paar ondervindingen opmerkzaam maken.

De meest geschikte middelen om in de gevaarlijkste tijdstippen der jeugd, de kuischheid te bewaren, en tot vermijding van alle mingenot buiten den echt zich genoopt te voelen, zijn toch eenvoudig, een matig leven, en vlijtig vermijden, van bloed aanzettende en te sterk voedende of prikkelende spijsen en dranken. — Eene dagelijkse beweging, evenredig aan de verteringsmiddelen, die krachten en sappen vorderen, en waardoor de prikkeling van de teeldeelen wordt afgevoerd, moet daarmede hand aan hand gaan. Het is te regt gezegd, dat de aanvechtingen van dien geest der boosheid, welke wij bestrijden, best door vasten en arbeiden wederstaan worden. — Voorts verschaffe men aan den geest, ter ontspanning en vorming, maar ook ter afleiding der zinnelijkheid, bij herhaling, gepaste en welbestuurde oefening, met afgetrokken en eenigzins ernstige onderwerpen. — Men schuwe wellustige zamenprekingen, het lezen van door minnarijen gestoffeerde romans en verdichtfelen, den omgang met lichtzinnige vrouwlieden, en alles, wat meer de verbeeldingskracht verhit en de zaden van den wellust opwekt. Men schetse zich gedurig voor den geest, zoo krachtig mogelijk, de ijsfelijke gevaren en gevolgen der buitensporigheid. De folteringen, die het nog niet gansch toegeschroeid geweten, van dengenen vaak ter dood toe, te duchten heeft, die de snoode verleider der onschuld en en van teedere huwelijksrouw geweest

is , moeten hem met schrik vervullen. Een lief en schuldeloos meisje , voor altijd te bederven , de oorzaak van hare latere ongebondenheid , ellende en wanhoop te zijn ; — een huwelijk , op liefde en achting gegrond , ondermijnd , derzulker huisfelijk geluk verwoest te hebben ; — zie daar beelden , die den nog onbedorven jongeling , moeten doen beven op de gedachte van in die strikken te vallen , en aan al die zedelijke verftomping en verflechting ter prooi ter worden , welke de zoodanigen doorgaans kenmerkt. — De tafereelen , daar en boven , van al die ligchamelijke befmettingen , waarvoor alle ongeoorloofde vermengingen den toegang openen , en die zoo zeer leelijk , viesch , laag en verachtelijk zijn , moeten hem , ter zijner bewaring , voor het oog blijven zweven. — En daar bij zal den hupschen jongeling , terftond het zwaar gewigt befennen , van eene ernftige gedachte aan eene toekomstige beminde en gade , met de pligten aan die heilige betrekking verknocht , om in zijnen prillen tijd kuisch en vroom te leven , ten einde eenmaal het hart en de hand eener lieve fchoone te verdienen en haar tot eenen zegen te gedijen ! — nooit kan men , al verder , te veel bedacht zijn , voor het vermijden van den alleréérften misftap , die altijd , maar vooral in dezen , zoo ligtelijk den grond legt tot verregaande fchanden ! behoed voor een te vroegen en te hoogen graad van gemeenzaamheid met de andere kunne , behoudt men daardoor , te langer , eene befchutting voor zijne onfchuld en deugd. De zachte indrukken van fchaamte , en eenen on-

ver-

verklaarbaren drang tot onthouding, zullen hem, daar hij gevaar mogt loopen, te stade komen. In tegendeel wordt al dat goede en beveiligende, door eenen misftap welligt uitgedelgd, en de deur wijd open gezet, voor den indrang van de ziedenfte driften. — Voor ziel en ligchaam beiden is hier de les onbeschrijfelijk gewigtig: „*wacht u van de éérste afwijking van den weg der onfchuld en deugd*”! gelukkig hij, die bij dit alles zich ftille houdt; hij verlengt zijn leven, hij bezaligt zijnen weg en lot; hij ziet zich, ten bekwamen tijde, in een bloeiend kroost, als op nieuw aanwezig. — De grieven des verleiden en bedorvenen zijn hem onbekend — van buiten genoeg, van binnen vrede, is hij met gade en kroost gelukkig. — Lieve jongelingen! streeft toch naar zulk een heil, en is het uw ernst, voegt gij bij het waken, het bidden, tot den vader der geesten, om bijftand ten goede, zoo vleit gij u niet te vergeefs met den fchoonften zegepraal! —!

Dewijl de menfchen, die ik in dit werkje bedoel, zoo verkeerd zijn, dat zij in deze gevallen zelden tot den geneesheer gaan, dewijl zij niet gaarne met fchaamte en een blos in het aangezigt verfchijnen, en ik binnen kort vier zulke ongelukkigen heb gehad, welke door de kwakzalvers geheel bedorven waren, zoo hield ik het voor goed, hen in den toefland te plaatsfen, waarin zij hun gevaar zelve konden leeren inzien. Zelfs onder het afdrukken van dit mijn fchrift, bekwam ik er weder een, en gawe God, dat het de laafte ware. Doch het ligt zoo in den mensch, dat hij

hij van schaamte moetende blozen, het liefst van allen den minstgeëerde zijne schande bekent. Waarom zoude de menschen echter dus handelen, daar de brave, de eerlievende, het zekerste van allen zwijgt?

Mogten deze bladen zeer vele jonge lieden in de handen komen, en zij voor hun allergrootst verderf gewaarfchouwd worden, dan is mijn hartewensch vervuld. (*)

In hoe verre ik met de eerste uitgave van het vorenstaande gedeelte van dit werkje mijn oogmerk bereikt en welgedaan, ja menigeen uit de hand van vermetele kwakzalvers gered heb; zulks zoude ik, des begeerende, door zeer vele dankzeggingen, welke ik, in den korten tijd van drie viendeeljaars bekomen heb, kunnen bewijzen. Ook zouden de meesten dezer brieven tot bevestiging kunnen verstrekken, dat ik de menschen, volgens gegronde ondervinding en menschenkennis heb beoor-

(*) Hier zegt mijn hart, Amen! op dezen hartewensch des schrijvers. — Ja, Algoede! die door middelen werkt, menschen door menschen wilt geleerd en bestuurd hebben, mogt ik ook in dezen, niet te vergeefs gepoogd, maar veel eer, ten zegen, gedacht en geschreven hebben? — Daar henen althans heeft mijn doel gestrekt, en in de proeven mij, in mijnen loop, alreeds, van deze en gene heilzame gevolgen gebleken, durve ik de vertroostende voorboden eerbiedigen, dat onder uwen invloed, nog meer dan één jongeling en jonge dochter, nog meer dan één man en vrouw, door mijne aansporing ook stof, lust, kracht en moed ontleenen zullen, om hulde te zweren aan eerbaarheid en deugd — om in te oogsten vrede, welvaart en waar geluk! —! [V.]

oordeeld; dewijl de meesten mij dank, grooten dank weten, dat een onbekend arts zich hunner aangenomen had; want ik heb meer dan 50 brieven voor mij liggen, welke alle eenstemmig zeggen, dat zij zich in 't geheel nimmer zoo aan eenen hun bekenden arts betrouwd, noch hunne gebreken bekend gemaakt zouden hebben, het is zekerlijk niet goed, dat dit zoo is; maar wie kan de menschen veranderen? en is het bij dat al ook niet beter iets te hebben, dan zich door kwakzalvers te laten genezen?

Dat mijne onderneming geenszins de goedkeuring der geneesheeren zal wegdragen, daarvan ben ik volkomen overtuigd. Een jaar of achttien geleden zoude ik zelfs ook zeer op zulk eenen arts gebeten zijn geweest, en nog heden geen volksboek ter zelfgenezing aanbevelen. De zaak is te zwaar, en in 't bijzonder zijn deze krankheden uit de verspilling van het zaad ontstaande zeer booze en allerhardnekkigste gebreken, bij dewelke men dikwijls, zoo als ik in het voorgaande gedeelte van mijn werkje gezegd heb, vele jaren noodig heeft, eer men het ligchaam eenigzins herstelt; en hoe zal de onkundige in dat gene te regt geraken, hetgeen reeds den ervarenen in de kunst, moeilijk en zwaar valt? dit alles is waar, is eene zekere waarheid!

Doch de veelvuldige droevige ondervindingen, welke ik dikwijls met tranen gehad heb, waren in staat mij tot dit besluit te brengen, en ik heb mij dikwijls bij zoo vele verzekeringen van erken-
tenis, in stilte, zeer hartelijk verheugd, dat ik op deze wijze, als arts, der wereld nuttig ge-

worden ben. Bij mijne uitgebreide praktijk, is het mij, wel is waar, dikwijls lastig geworden, wanneer ik in eene week, 6 à 7 brieven van buiten te beantwoorden en dikwijls zeer lange raadgevingen en voorschriften op te stellen had. Wanneer ik mij in de stad en op het platte land moede gedacht had en afgesloofd van het rijden en varen dikwijls naar rust snakte, moest ik echter, aan het welzijn mijner broederen, eenige uren van den mij noodigen slaap opofferen: want de toestand en geschiedenis van menig een van dezelve heeft mij ten uiterste weemoedig gemaakt en in mijn binnenste het medelijden derwijze ontvonkt, dat het mij niet zwaar viel, te waken en te arbeiden.

Ook vond ik altijd bij allen de stelling bevestigd, dat de regte kennis van het gebruik van het zaad, en van het groot nadeel en de genoegzaam onherstelbare schade van het verlies van hetzelfde, voorzeker in den ouderdom dien duidelijken en diepen indruk maakt, die de meesten voor deze grootste van alle misdrijven zoude hebben beveiligd. Men kan nauwelijks gelooven, hoe onwetende de menschen zijn in de kennis van het verband, waarin het ligchaam en de gezondheid met dezen hartstogt staat.

Een zeer voornaam Tolbediende uit Nederfaxen vervoegde zich ook bij mij om raad en schreef:

„ O hoe veel danks is de wereld u verschuldigd, dat gij de menschen omtrent iets onderrigt hebt, hetwelk voor dezen niet aan een iegelijk bekend was. Ik zelf heb niet geweten, dat men door het al te veelvuldig genot van den bijslaap zijn ligchaam konde ruïneren. Reeds in mijn 19de
jaar

jaar bekwam ik een ambt en nam ook spoedig eene vrouw. Wij vonden beiden een groot welgeval- len in de liefde. De bijflaap wierd dikwijls drie, viermalen 's daags volbragt. Dit ging zoo voort tot in mijn 38ste jaar. Doch, hiervan is God mijn getuige, buiten den echt heb ik in mijn leven geen vrouwsperfoon aangeroerd. Nu stierf mijne vrouw, welke ik tot aan het einde van haar le- ven als eenen engel bemind heb. Mijn toestand maakte mij den tweeden echt noodzakelijk, en nu ontbreekt mij, wat een man bij een huwelijk met eene jonge vrouw noodig heeft.

„Van al mijn leven had ik nimmer geloofd, dat, daar ik anders overvloed had, nu zulk een gebrek zoude volgen. Ik ben twee jaren wedu- wenaar geweest, en nu, nu ik weder gehuwd ben; ontbreekt mij alles. — Uw Nood- en Hulp- boekje heeft mij het eerst gezegd, waar in ik misgetast heb, en dus zoek ik ook bij u hulp. Ik ben thans gezonder dan in mijnen eersten echt; want toen was ik steeds mat en geheel en al ver- drietig. Nu weet ik wel, waaruit dit ontstaan zij. Van de overige toevallen heb ik er nog gee- ne bij mij bespeurd. Ik verzoek u mij met om- gaanden post, uwen raad mede te deelen, en mij te melden, wat ik doen en laten moet, om het- geen mij ontbreekt weder te bekomen; want ik heb eene jonge vrouw.”

Vervolgens meldde de patiënt nog zijne levens- wijze, en daarbij ook, dat hij veel koffij dronk. Dit verbood ik hem geheel en al, dewijl ik wer- kelijk weet, dat dezelve alhier nadeel doet; in de
plaats

plaats van de koffij liet ik hem koude, zoogenaamde kaneelthee en goed bier drinken: voor het overige moest hij doen, zoo als in mijn werkje gezegd is, en het hielp.

Van het misbruik van de koffij heb ik nog eene zeer in 't oog loopende ondervinding.

Een allerordelijkst man, welke zeer zuiver en eerbaar met zijn ligchaam omgegaan had, was in zijn 36ste jaar, voor de eerste reize getrouwd. Den bijflaap konde hij wel, doch slechts zelden, oefenen, en had in 't geheel geene aanprikkeling tot denzelven. Als een allerernstigst man, sprak hij er met mij over, en vraagde, hoe dit plaats konde hebben, dewijl hij zich, zijn geheel leven, onberispelijk gedragen, geene onanie noch wellust gepleegd had, en echter aan dit gebrek onderworpen was. — Bij het onderzoek van zijne levenswijze kwamen wij dus op de warme dranken, en hij bekende, dat hij daags wel 14 koppen koffij dronk, om dat hij noodzakelijk 's nachts werken moest. Ik verbood hem de koffij, schreef hem iets voor en in vier weken was hij geheel anders.

Doch ik keer weder te rug: dit was slechts een wenk in 't voorbijgaan. Het bijgebragte uit den bovengemelden brief heb ik alleen ter bevestiging van de waarheid, dat het zeer noodzakelijk is, de jonge lieden, en in het bijzonder die, welke zuiver voor het echtaltaar treden, met het verband tusschen den bijflaap en de gezondheid, meer bekend te maken, overgenomen.

Ingevolge mijn oogmerk, zal ik nu, alhier,

H

eeni-

eenige van de gewigtigste ondervindingen mededeelen, ten einde de wereld met de groote gebreken, welke uit het verpillend verlies van het zaad ontstaat, meer bekend te maken. Ook is mijne bedoeling, den kranken daar door te leeren, meer acht op zich zelve te slaan; want de trotsche gedachte, den geneesheer te onderwijzen, komt in geenen deele in mij op; dit mogen de groote, geleerde artsen doen, en een zeer geleerd arts ben ik niet, dewijl ik mijnen tijd niet dan aan de praktijk besteed. Ik studeer wel daarbij, doch alleen voor de praktijk. Ik zal dus hier eenige der merkwaardigste brieven, welke de geschiedenis van dergelijke lijdens behelzen, benevens mijne raadgevingen daarop, en een verflag van hetgene het gevolg er van geweest is, de wereld mededeelen.

Om nogtans al de brieven gemeen te maken, zoude onbillijk wezen; want zij zijn niet allen van even veel aanbelang, en zouden een groot boekdeel uitmaken, en het voorkomen eener snorkerij bekomen, dewijl velen alleen de verpligtendste dankzeggingen behelzen, en ik niet zoekt te pronken, maar als arts en als mensch, nuttig te zijn en in 't bijzonder de ouders op de kinderen en de jongelingen opmerkzamer te maken.

N°. 1.

S..... in Zuidpruisen, den 4 November 1796.

„ Ach! hoe dank ik u, dat gij mij uit eene onwetendheid getrokken hebt, die mij bijna lijf en leven gekost, en als een man van 25 jaren, zoo

ziek,

ziek, krachteloos en ellendig gemaakt heeft, als of ik 85 jaren oud was. Vergeef mij slechts, dat ik als een arm schoolmeester, u, om uwe hulp en bijstand smeekte, dewijl ik u niet betalen kan; want mijne standplaats is zoo slecht, dat ik met eene vrouw en drie kinderen niet weet, hoe ik mij redden zal. Gij hebt u in het Nood- en Hulpboekje, als een zoo goed en edel menschen-vriend vertoond, dat ik hoop, dat gij mij niet van de hand zult wijzen, al is het, dat ik u niet naar verdiensten beloonen kan. O hoe dank ik God voor het geval, dat ik zoo gelukkig was, uw boekje in de handen te krijgen, want nu weet ik, waarom ik zulk een ziek, ellendig mensch ben; te voren wist ik niet, wat mij scheelde. Vergun mij dus, u de geschiedenis mijner ellende te klagen: want ik stel een onbepert vertrouwen in u. Mijn vader was een arm geestelijke op het land; een goed vroom man, welke geloofde, dat het reeds genoeg ware, indien ik maar een goed zuiver Luthersch Christen wierd; des liet hij mij ook, zoo veel mogelijk, uit den bijbel, de catechismus en het gezangboek van buiten, en een weinig rekenen en schrijven, benevens eenig latijn, leeren. Met deze kundigheden voorzien, werd ik in mijn dertiende jaar, als een lustige, levendige jongen, naar S. op het lyceum gezonden. Mijn vader had vele kinderen, en ik was reeds het twaalfde, dus ontbrak het aan middelen, om mij te onderhouden, en echter zoude ik een geestelijke worden. O God! had mij mijn vader het boerenwerk laten leeren, zoo ware ik thans

gelukkig; ik zoude een gezond mensch zijn! Gij gelooft niet, hoe het mij smart, dat ik zoo ziek en krachteloos ben, ik kan reeds niet meer schrijven, en nu moet ik mij aan meer dan 80 kwade kinderen ergeren. Doch ik moet ophouden en weenen.”

„Dewijl mijn vader zoo veel vermogen niet had, om mij uit zijne middelen te onderhouden, moest ik weldaden zoeken. Ik was zoo ellendig en ongelukkig, dat een van de voornaamste ambtenaren voorgaf mijn grootste weldoener te worden, en mijn moordenaar werd. Deze, aan dit oord voorname heer, was niet gehuwd, had veel geërfd en zijn ambt bragt veel op. Hij hadt eenen allerbesten naam en een ieder achtte zich gelukkig met hem bekend te zijn. Hij was in de geheele landstreek als een goed weldoener der schole bekend en bemind; volgens het gerucht was zijne gemeenzaamheid met de scholieren zoo groot, dat hij dikwijls in de uren van verlof met hen ging wandelen, en hen vervolgens dikwijls op hunne kamers bezocht. Ook ik had dat geluk, of meer naar waarheid het ongeluk, van met zijne bijzondere liefde verwaardigd te worden. Hij had in de nabijheid van zijne woning eenige kamers gehuurd, die hij vervolgens onder de scholieren verdeelde, welke met zijnen naderen omgang verwaardigd werden. Ik bekwam eene kamer, juist tegen over zijne woning, en had nu het geluk, dat hij mij dikwijls bezocht; waarover zich mijne ouders allerhartelijkst verblijdden en hem den ootmoedigsten dank betuigden, en nu was ik veilig

lig en gered. Des zondags ging hij den geheelen voor- en namiddag in de kerk, en ik werd door hem aangesproken. Wie nu kan, wanneer zulk een gedrag plaats heeft, op eene schending der jongelingschap denken? ook was deze heer buiten dat zeer goedaardig, want dewijl hij mij genoegzaam altijd in zijnen japon bezocht, liet hij er mij ook een' maken, en nu begon hij zijne gruweldaad, nam mij op zijnen schoot, en kort en goed, ik werd geschonden en tot de onanie verleid. (*) O God! welk een haat in mijne ziel tegens dezen duivel brandt, kunt gij niet gelooven, en het verdriet mij het meeste, dat zulke vervloekte boosheid onder den vroomsten schijn van Christelijke liefde uitgeoefend werd! (†)

De-

(*) Helaas! de voorbeelden der verleiding, in dit alles vernielend kwaad, door meerder en minder gevorderden in jaren zijn niet zeldzaam. — TISSOT maakt gewag van eenen jongen Prins, wiens gezondheid van dag tot dag verviel, terwijl men te vergeefs naar de oorzaak zocht. Eindelijk begon zijn Geneesheer iets van dezen aard te vermoeden, bespiedde en verraste hem op de daad zelve, wanneer hij beleed dit bedrijf door een' kamerdienaar geleerd te hebben, en dat hij er dikwijls toe verviel. Hij was er zelfs zoo zeer aan gehecht, dat geene voorstellingen, hoe wel ingerigt, hem er van konden afbrengen, zoo dat hij ook dagelijks in verzwakking toenam, en het onmogelijk werd hem te redden, zonder hem, acht maanden lang, dag en nacht, in het oog te houden. Bij andere schrijvers ontbreekt het even min aan dusdanige voorbeelden; ik zelf zoude te dezer plaatse derzelve getal kunnen vergrooten. [V.]

(†) Dit ijzing wekkend misbruik van Godsdienst moet niemand vreemd dinken. — Veeleer leert zulks ons, dat de booswicht, zoo veel gevoel draagt van het schandelijke des misdrijs, dat, zelfs te midden eener verbasterde wereld, hij het niet durft wagen, er mede, voor de vuist zal ik niet zeggen, maar zelfs niet merkbaar of vermoeden wekkend te voorschijn te treden, maar het masker van

Deze hatelijke ondeugd werdt dagelijks gepleegd, en ik werd ook dagelijks onbekwamer om te leeren, mijn geheugen wilde niets bewaren, ik was altijd loom, mat en verdrietig, zoo dat ik voltegenzin, iedere poging om te studeren, schuwde. Mijn vader keurde mij onder een al te goed opzigt, dan dat hij het noodig geacht zoude hebben, zich in het bijzonder omtrent mijne kundigheden te bekommeren, en mijne stilheid en afkeer voor de vermaken der jongheid hield hij voor een goed zedelijk gedrag, daar het echter alleen gebrek aan het noodige vuur der jeugd was. Des te meer verdriet had die goede vader over een' mijner broeders, die 6 jaren ouder zijnde, een student, vol lust, vuur en leven was; die bereids menige aardige grap op de schoolen uitgevoerd had. — Aan dezen dacht hij altijd met zorg en kommer, dat er in de wereld niet veel van hem zoude komen — en hij is een groot aanzienlijk geleerde geworden, dien de geheele wereld geëerd en bemind heeft, en ik ben door deze hoopvolle stilte tot niets gemaakt. Wat ik ook

mogt

vroomheid noodig keurt om zich zelve schootvrij te stellen en anderen te verschalken. Deerlijk en rampzalig misbruik ondertuschen, waarvoor onze geest met schrik terug deinst, en hetgeen niet misferkan, den toorn des Almagtigen, bij mangel van tijdige boete en ongeweinsde betering, heftig te doen ontbranden. — God toch — en dit komt ook vooral hier te pas — laat zich niet bescpotten! — Mogten immer zulke eerlooze fielten, ten beste der Maatschappij, ontdekt en beteugeld worden! — Dat elk zich voor den versoeijelijksten huicheleaar hoede, maar toch nooit de schuld geve aan de Godsdienst zelve, welke eeuwig onschendbaar blijft, en vroeg of laat, van haren hemelichen insteller zal gehandhaafd worden! —!

mogt aanvangen, wat ik ook wilde, ik had er geene bekwaamheden toe. Ik bezogt andere scholen, doch er kwam niets van — ik had nergens lust toe. De neiging tot wellust beheerschte mij volkomen, en daar ik — als nog geloof ik tot mijn geluk — met eene vrouw bekend werd, bezwangerde en trouwde ik haar, en bekwam met groote moeite en veel smeeken, in mijn twintigste jaar mijne schoolmeestersplaats. Nu mogt, zoo als ik uit uw boekje weet, alle aanprikkeling het zaad aanzetten, dit bekommerde mij niet; want ik had eene gestadige aanprikkeling tot den bijflaap, en deze volgde ik op, en zulks des te meer, om dat ik, bij aanhoudendheid een slijm aan het hoofd der roede gewaar werd, welken zaadyloed ik, zoo als ik nu weet, voor overvloed hield; doch ik werd steeds ellendiger en zwakker, en het slijmste van allen was, dat ik daarbij nog eenen gestadigen aandrang tot wellust had — maar hoe ellendig was ik daardoor: zeldzaam werd ik van de jicht en de knaging in den rug bevrijd: mijne spijsvertering is zeer slecht, en zoodra ik niet weinig en ligt verteerbare spijszen eet, heb ik eene onverdragelijke hoofdpijn. Meestal heb ik veel uitflag aan het hoofd; doch wanneer ik dat heb, ben ik er het beste aan; maar zoodra ik slechts eenigzins verkouden worde, dan vertoont zich de jicht: tot de ontlasting ben ik inzonderheid genegen; ter nauwer nood durf ik gekarnde melk, of eenige zure groenten eten, of oogenblikkelijk heb ik een' verbazenden afgang, en het slijmste van allen is, ik kan nauwelijks een' wind

laten, of oogenblikkelijk ontschiet mij de afgang; genoegzaam denzelfden overlast heb ik ook bij het wateren — dit moet ik alle oogenblikken doen. Niets echter valt mij zoo lastig, als de aanhoudende vermoeidheid; want nauwelijks heb ik een uur school gehouden, of ik val in slaap. Lichamelijken arbeid kan ik genoegzaam in 't geheel niet verrigten; want wanneer ik slechts een paar brandhouten heb gehakt, moet ik mij haasten om naar bed te gaan en te slapen, en dan schrik ik op eene allerhevigste wijze: dan is het mij: als of het bed onder mij weggenomen werd. Deze brief heeft mij thans zoo sterk aangetast, dat ik reeds voor de vierde maal rusten moet, en het wordt mij zoo wee om het hart, dat ik nauwelijks adem kan halen. — Het is nu in het vijfde jaar, dat ik hier schoolmeester ben, en reeds driemaal ben ik zeer ziek geweest; eens had ik de koorts, welke onze chirurgijn eene ontstekingen rotkoorts heet, en tweemaal de jicht op eene erbarmelijke wijze. Telkens heb ik langen tijd noodig gehad, eer ik weder hersteld was. Nog moet ik u melden, dat ik, als een man van 25 jaren, reeds een genoegzaam geheel grijs hoofd heb. Geef mij toch nu eenen raad, waardoor ik van mijne magteloosheid ontslagen worde: want ik zou wel altijd willen slapen, en ben daarbij verbaasd, beangst en bevreesd. Een schoolkind, dat slechts een weinig hard den voet nederzet, kan mij verschrikken, en dan ben ik geheel buiten mij zelven. Bij iedere kleinigheid zie ik altijd angst en ongeluk. Doch, sedert ik het geluk ge-

had

had heb , uw boekje te lezen , bevind ik mij iets beter , want ik heb mij , in weerwil van alle aanprikkeling , geheel van den bijflaap onthouden ; wanneer ik de jicht heb , is de prikkeling tot denzelven ongemeen fterk : ook heb ik reeds 200 pillen ingenomen , welke in 't bijzonder allervoordeeligst voor mijne fpijsvertering zijn geweest. Doch nu ontbreekt mij het geld om meer te doen. Zoudt gij des aan mij geen *God loon u!* willen verdienen en mij toch ten minste met uwen raad bijftaan ! En geloofst gij al , dat ik het niet verdiene , doe het dan om den wille mijner drie meisjes , waarvan de oudfte eerst in haar vijfde jaar gaat ; want fchoon ik flechts een gering beftaan heb , zoo zouden zij in 't geheel niets hebben , wanneer ik hun ontviel. Ach ! God zal het u niet onvergouden laten , indien gij u over mij ontfermt , want wanneer gij het niet doet , ben ik onherftelbaar verloren.”

„ Nog moet ik u melden , dat ik veel ftaijlijm op de borst heb , en dat ik des morgens vroeg , bij het ontwaken , fleeds moeijer ben dan des avonds.”

„ Ik smeek nogmaals om uwe hulpe en om verfchooning , dat ik iemand door mijn fchrijven zoo zeer lastig gevallen ben , voor wien ik met alle hoogachting en met de meest mogelijke dankbaarheid ben , enz.”

Wie zou bij brieven van dezen aard , in 't bijzonder als mensch , niet door en door getroffen worden ? — Schrikkelijk is het op deze wijze wel-

daden te genieten. Zullen hier wel de gestrengste kunstregters nog mijne onderneming berispen? doch ik heb nog een' dergelijken schoolmeesterlijken brief, welke nog ijsfelijker is.

Was nu deze weldoener in schijn, niet het grootste ongeluk van dezen jongeling? zoude hij niet beter met zijn ligchaam omgegaan zijn, indien hij iets van de wording van den mensch en van het verband van het zaad met het overige des ligchaams hadde geweten?

Daarvan althans ben ik volkomen overtuigd, dat niemand zulk een allergrootst nadeel door de verspilling van het zaad geschiedt, dan die, welke zich op de wetenschappen moeten toeleggen. Want de *spiritus rector*, of die deelen, welke de zenuwen of werktuigen zijn, die ziel en ligchaam vereenigen, worden zoo verflapt, dat zij, zelfs bij de grootste inspanning hunne dienst niet verrigten kunnen. Want, schoon het zaad, volgens mijne eigene bekentenis, zelfs het *fluidum nerveum* (zenuwvocht) niet is, zoo wordt nogtans door het zaad het *fluidum nerveum*, of de *spiritus rector*, aan het gansche ligchaam onttogen, en staat met hetzelfde in het naauwste verband. Dus werden ook dezen jongen mensch de bekwaamheden, om iets behoorlijks te leeren, en daardoor zijn geluk te bevorderen, ontnomen. (*)

Mijn

(*) Vele andere Schrijvers slaan hier met onzen Auteur eenen zelfden toon. Zoo zegt ook de beroemde HOFFMANN, dat die jonge lieden, welke zich ten prooi der Onanie geven, allengs al hunne geestvermogens verliezen, en inzonderheid ook al ras derwijze in hun geheugen geknakt worden, dat zij tot alle letteroefeningen onbekwaam zijn.

Mijn eerste beding met dezen armen schoolmeester was, dat hij, indien ik hem raad en geneesmiddelen zoude geven, den inliggenden brief, welken ik hem met mijn antwoord toezond, met den eersten post, aan zijnen gewezen weldoener en verleider moest zenden. In dezen brief had ik dien voornamen booswicht de waarheid als een Christelijk arts gezegd, hem zijne groote misdaad, waardoor hij zoo vele menschen van hun geheel geluk beroofd had, onder het oog gebragt, en hem bewezen, dat hij inzonderheid een zeer slecht mensch was, naardien hij den schijn der Christelijke deugd tot een' dekmantel van de allerverschrikkelijkste ondeugd maakte. En, hoewel ik zijnen naam niet wist, zoo als ik dien heden nog niet weet, hield ik mij echter, alsof de arme schoolmeester mij denzelven had betrouwd. Ik zeide hem, dat hij alleen de oorzaak van het ongeluk van dezen mensch was, en dat ik hem aan de wereld zoude bekend maken, indien hij zich nu den zieken man niet aantrok, en hem met het, tot zijne gezondheid benoodigde geld ondersteunde, al ware het ook, dat het honderd daalders bedroeg.

De schoolmeester had dezen brief aan hem gezonden, en de uitwerking daarvan, was naar wensch.

Zie hier mijn antwoord aan den zieken schoolmeester:

Ik beklag u en vele zulke ongelukkige menschen, welke in de teederste jeugd hunne gezondheid en hunne vrolijke gemoedsgestalte verloren heb-

hebben, zonder te weten, dat dit een gevaar is, hetwelk ligchaam en ziel vernielt. Het ware voorzeker goed, wanneer, in 't bijzonder op de scholen, de jongelingen, reeds in het 14de jaar, met het nadeel dezer buitenfporigheid bekend gemaakt werden, en hun de voortteling van nakomelingen, als eene heilige schuld werd opgelegd. Ik geloof ook, dat zulks nu wel spoedig geschieden zal; want er is door artsen en opvoeders, bereids genoeg over geklaagd. Wilde God, dat mijn boekje door vele jonge lieden gelezen wierd: het zoude toch mischien nog één' hunner meerder acht op zich zelve leeren slaan en zijne gezondheid, als een hem op rekening toevertrouwd goed, behartigen. (*) Doch ik haaste mij, uwen brief te beantwoorden. Het is toch ligt mogelijk, dat de booswicht, die u zoo ongelukkig maakte, ook thans nog andere jongelingen om hals brengt: wanneer gij dus in ernst van mij genezen wilt worden, zend dan den inlegenden brief met den eersten post aan dezen mensch. Gij kunt er u op verlaten, dat dezelve u meer nut dan

(*) Wie, die het groot nut bepeinst, bij velen door de lezing van den arbeid des Heeren TISSOT te weeg gebragt, durft ook niet, met onzen Schrijver, hopennd vertrouwen en vurig wenschen, dat insgelijks dit zijn werk voor velen heilzaam bevonden worde? Ja waarlijk, mijne ziel verlangt niets ernstiger, dan dat dit werkje, in de hand des nadenkenden, veelvuldig dienstbaar zij, ter voorkoming, ter be-teugeling, ter overwinning, ter uitroeijing van het hier bestreden rampzalig kwaad. — Mogte ik hier van meer en meer de proeven bespeuren, hoe zoude ik juichen, om der menschheid — om der Maatschappije — om Gods- en om zijner Schepselen wille! —! [V.]

dan nadeel zal doen. In de hoop, dat gij deze deugd noch betrachten zult, zal ik u nu, als geneesheer, mijnen raad mededeelen.

In uw ligchaam ontbreekt nu wijders niets, dan dat wij de vaste deelen versterken en de vloeibare van derzelve verderf en scherpheid bevrijden en verbeteren.

Dit is zeer veel; want genoegzaam alles ontbreekt. Ja, dit is zeker, dat geene buitensporigheid ter wereld, zoo zeer het ligchaam verwoest, als de uwe. (*) Gij moet nogtans van jongs af een goed ligchaam hebben gehad; want anders moest het nog veel erger met u gesteld zijn.

Er is nu reeds veel bij u gewonnen, dat gij de oorzaak en de bron van uwe ellende weet, en daar eenen afkeer van hebt, want wanneer gij den wellust geen paar jaren *volkomen* laat, zoo zal er van

uwe

(*) Dit tafereel van den allezins vernielenden invloed van het bescreven kwaad, kan nooit genoeg worden ter harten genomen. — De Onanie toch verwoest den bedrijver, naar het ligchaam derwijze, dat de smertelijkste en smadelijkste ziekten er het gevolg van worden; of dat een doorlopend ziek en elendig leven de mate des jammers vergroot. En van de zijde onzer edele ziel beschouwd, dan kan ik ook niet genoeg herhalen, hoe zij de kracht des geheugens, der denking, der opmerking en bevatting ondermijnt en wegneemt; hoe zij moedeloosheid, sufheid, ongerustheid, en onbekwaamheid zoo wel tot bedrijf als tot genot, te wege brengt. De bedorven jongeling wordt eerst van den blos der gezondheid, van zijne bevallige blijgeestigheid, die hem altijd tot den wellust van vrienden en magen maakte, berooft; hij vervalt, wordt bleek, droefgeestig en menschen-schuw; zoo dat men zelfs met weêrzin hem aanziet, en de zondige oorzaak des vervals, hem als op het gelaat geschreven staat. En wie zal dan achting kunnen behouden, voor den vuilen en onzinnigen zelfverwoester? [V.]

uwe beterschap *niets* komen. Bedenk alleenlijk, dat de zwakheid der zenuwen uwe grootste kwaal is; dus kan er niets zoo nadeelig op uwe gezondheid werken, dan eene sterke inspanning van dezelve. Ik ken bijna niets, dat de zenuwen van het geheele ligchaam in eens zoo ontspant, als de beweging van hetzelfde bij den bijslaap. Men is op dat oogenblik gelijk als een mensch, die de vallende ziekte heeft: de zinnen houden op te werken; ja, het bewustzijn is zelfs voor eenige oogenblikken onderdrukt, zoo groot is de spanning der zenuwen, en daarop moet altijd eene groote verflapping volgen. En daar nu ten dien tijde al de zenuwen worden ingespannen, zoo is het zeer natuurlijk, dat eene algemeene zwakheid het gevolg van den al te menigvuldigen bijslaap moet worden. Nu heeft dit gevolg, zoo als alernatuurlijkst is, weder andere gevolgen, dewijl in de natuur en dus ook in het menschelijk ligchaam, het een uit het ander ontstaat. Wanneer de spieren slap worden, zoo houden zij op naar vereisch te werken, want gij moet weten, dat niet alleen het gedarmte door de groote inspanning in den bijslaap, de behoorlijke veerkracht en het vereischte levensvermogen verliest, maar in de darmen zelfs de huid der kleinste aderen wordt verflapt en derzelve levenskracht vermindert. Alsdan ontstaan er verstoppingen, de sappen worden scherp, taai en grof, en de jicht, de rheumatische pijnen en velerlei uitslag van de huid, komen ten voorschijn.

In dezer voege hebt gij thans hier uwe geschiede-

denis. Bij u komen er nog meer hartstogten bij, als: de zorg voor het onderhoud van uw huisgezin en de ergernis over uwe schoolkinderen. Dit alles maakt scherpe sappen, verzwakt de spijsvertering, en daar ten tijde van iederen hartstogt de zenuwen in hun geheel ingespannen worden, ontstaat er ook altijd eene verzwakking van het geheele gestel uit. Nu zult gij zeer wel kunnen beseffen, waarom gij, bij iedere gemoedsbeweging, zoo zeer afgesloofd zijt.

Doch nu zult gij denken, ik heb u hier reeds zeer veel geschreven, en nog geen woord gerept van de wijze, waarop gij wederom tot uwe gezondheid kunt komen. — Niet waar, dat denkt gij, en zulks wildet gij echter hoofdzakelijk en vooral weten?

Geloof mij, ik heb u vooraf op uwe hoofdvijanden opmerkzaam willen maken, want gij moogt verzekerd zijn, dat alle geneesmiddelen en alle levensregelen vruchteloos zullen wezen, indien gij het hartstogtelijke niet nalaat, en u, in de beide laatste hartstogten, zoo veel mogelijk, matigt. Ook uwe spijsvertering wordt door zorg en kommer ten sterkste aangetast. Gij moet bereids in de hoop, dat het toekomende iets beters voor u bespaart, in vooruitzicht arbeiden, en dewijl het lastig schoolleven toch nu uw beroep is, moet gij alleen op het goede zien, het welk gij te weeg brengt, wanneer gij, door uw gedrag, alle verdrietelijke hartstogten poogt te beheerschen. Want de vermijding van alles, wat hartstogtelijk is, is een schoolleeraar des te noodzakelijker, om dat

de

de scholieren , in hunne zedelijke bedrijven , zeer veel van hunnen leermeester overnemen.

Dan , na dat ik u het allernoodzakelijste gezegd heb en gij ook uit de korte ondervinding , volgens uwē brief , reeds zelf weet , dat het u voordeelig zij , den bijflaap te mijden , zoo herinner ik u dit nogmaals en rade u :

Dat gij u een paar malen des weeks in een stroomend water baadt. Het zal u veel goed doen , wanneer gij dit op den middag doet. Ook zult gij daardoor die matheid , welke u thans bij het opstaan vergezelt , verliezen , en den geheelen dag veel opgeruimder en vrolijker zijn. Doch begin deze verrigting altijd zoo veel mogelijk met het hoofd. Het onderlijf moet gij zeer lang wrijven , en zulks altijd in de rondte doen , gelijk ook de maag : want het versterkt de spijsvertering aanmerkelijk. Indien bij u , zoo als hier , reeds sneeuw was , zoo zoude ik u raden , u zelve met sneeuw te wrijven : want het is een zeer voortreffelijk middel tegen de algemeene verzwakking der zenuwen. Echter moet gij dit niet na den maaltijd doen , maar altijd met eene ledige maag. Dit wrijven met sneeuw bezit nog deze deugd , dat het de uitwafeming op eene zeer voordeelige wijze begunstigt ; ik rade het u ten sterkste aan , om zulks ook oogenblikkelijk voor uw naar bed gaan te doen. Laat u door geen mensch wijs maken , dat het u nadeelig zoude kunnen zijn , omdat gij jicht en ruggetering hebt ; want dit ontstaat uit zwakheid , en het koude wrijven geeft sterkte. Gij zult het op zijn best drie of vier ma-

malen gedaan hebben, of gij zult reeds aan uw gansch ligchaam de weldadigste verandering bespeuren. Doch uwe vrouw, moet gij inmiddels meer dan een jaar lang met rust laten; en dat kunt gij wel doen; want menig een denkt in die jaren nog naauwelijks aan het nemen van eene vrouw.

Allerbijzonderst moet gij de teeldeelen dikwijls met koud water en sneeuw verfrischen; dewijl deze allervoornamelijkst de versterking noodig hebben; want juist daar zit de oorzaak der zwakheid. De zaadvloed moet verholpen worden: zoo lang deze aanhoudt, moet gij zwak blijven; lees slechts mijn boekje.

Tusfchen de teeldeelen en het achterfte, op het vleesch tusfchen beide, moet gij in den winter dikwijls ijs leggen, en hetzelfde aldaar laten verteren, dit bewerkt eene zachte te zamentrekking in de kleine banden, welke de zaadvaten onder de waterblaas fluiten. Deze banden moeten eerst in de hoogfte prikkeling van den wellust in den bijfleep geopend worden, om het zaad uit te laten. Doch wanneer zij te dikwijls geprikkeld zijn geworden, verliezen zij het vermogen van hetzelfde binnen te houden, en het zaad ontvloeit bij aanhoudendheid. Zoodra de groote veerkracht en het vermogen van het zaad binnen te houden, ontbreekt, is ook de prikkeling van den wellust in den bijfleep niet groot meer; want allen, welke de zaadvloed hebben, genieten in den bijfleep weinig wellust, en dezelve verzwakt zeer algemeen, zoo als gij zulks uit mijn werkje zult kun-

nen zien. Alzoo moeten wij ook onze bijzonderste zorgen daartoe besteden, dat wij deze deelen hun vermogen of veerkracht weder geven, opdat het zaad, hetwelk tot de levenskracht hoogstnoodzakelijk is, niet meer onwillekeurig ontvloeije, en u uwen moed, vrolijkheid en sterkte ontroove.

Gij klaagt in uwen brief tevens, dat gij dikwijls het water en den afgang of stoelgang naauwelijks binnen kunt houden. Dit alles is eenerlei kwaal en op eenerlei wijze te genezen: want hier zijn insgelijks de sluitspieren verflapt, zoo dat zij niet vast genoeg meer sluiten kunnen. Het is bij lijders van uwe soort maar al te dikwijls het geval, dewijl alle deze spierbanden in het nauwste verband en de innigste gemeenschap staan, doordien zij alle door eene zenuw bewogen worden, en daaruit ook ontstaat derzelve groote sympathie onder elkander. —

Baadt dus vooreerst alle uren, of wel om de twee uren, zoo dikwijls gij een paar minuten alleen kunt zijn, de teeldeelen in ijskoud water.

Om uwe verzwakte spijsvertering en het verflapte gedarmte meer en meer te hulpe te komen, beveel ik u den volgenden gordel om het lijf te dragen: neem lavendel of spikanard met de bloesem, kamillen, ruite, alsen, bittere klaver, rosmarijn, basilicum, kruis en munt, dille, peperkruid, oranjebloesem, falie en welke versterkende kruiden gij meer bekomen kunt: wrijf dezelve onder elkanderen, en doe die vervolgens in eene snelten lap naaijen, zoo dat zij tusfchen
het

het flanel, als in eenen langwerpigen zak liggen : dezen gordel moet gij om het bloote lijf op de ribben leggen : het is ongeloofelijk welk eene goede dienst zulks verzwakte spijsvertering en verflapte gedarmte doet ; wanneer men nog meer wil doen , zoo is het inwrijven met eene versterkende zalf zeer goed ; want ik ben overtuigd , dat het wrijven altijd allervoordeeligst is , al wordt zulks flechts met de bloote hand verrigt. Door dit wrijven worden zelfs de kleinste adertjes tot eene bestendige werkzaamheid aangefpoord.

Wacht u alleenlijk , dat gij het verterend vermogen , niet door te veel warmte en vocht nog meerder weg neemt. Het is een algemeen vooroordeel , hetwelk zelfs nog verscheidene artsen bezielt , dat zij dan , wanneer de spijsvertering reeds geleden heeft , meestal vloeibaar voedsel bevelen om de vermogens ter spijsvertering te verschoonen. Want de vele vloeibare spijzen , in 't bijzonder de warme souden en dranken , kunnen soms niet verdragen worden ; men neme alsdan zijne toevlugt tot vastere spijzen. Indien het mogelijk is , moet gij dikwijls vleesch eten , ten minste om den anderen dag , en zulks wel met gort , rijst en grutten , gele peen of knollen. Ook moet gij bij den maaltijd niet veel drinken , anders wordt de maag uitgezet , en het vermogen , om het ingenomene te verwerken , wordt verminderd. — Drink niet te veel , opdat er niet veel in de waterblaas kome ; doch drink iets , maar geene koffij. Alle gistende dranken werken al te zeer op het water , en ter dier oorzaak moet gij goed bier

verkiezen. Dus het bier, dat gij gebruikt, moet gersten- en bruin bier zijn. Indien het zijn kan, moet gij een uur na den eten slapen, want dikwijls zult gij trek daartoe hebben.

Van de pillen, welke ik u hier nevens zende, moet gij des morgens om 7 en 10 en des namiddags om 2 en 4 uren, telkens negen innemen.

Het middel, waarvan ik u het recept hier bij zend, moet gij zoo lang in de apotheek doen gereed maken, als gij voor en na het wateren nog eenig zaad aan de schacht gewaar wordt, zoodra gij echter niets meer ontdekt, hebt gij dit geneesmiddel niet meer noodig.

Indien het doenlijk is, moet gij dagelijks een paar uren in de open lucht gaan wandelen. Op deze wijze moet gij medicineren en leven tot in de maand Februarij, en dan kunt gij mij berigt van uwen toestand geven.

In Februarij bekwam ik den volgenden brief van hem. Na vele dankbetuigingen en verzekeringen van bewijs van erkentenis, vaart de schoolmeester F. te S. aldus voort:

„ Sedert 6 weken heb ik geen' zaadvloed meer bespeurd — ik kan ook meer dan anders eten, en wel alles, zonder dat het mij bezwaart. Ik gevoel mij beter, en kan mij thans veel meer met mijn lot vergenoegen; want het valt mij zoo zwaar niet meer als anders: ik ben veel vrolijker en blijmoediger. Ook heb ik het schrikken en opvliegen in den slaap niet meer. Ik had u vergeten een toeval te melden, hetwelk mij dikwijls zeer lastig viel, dit was eene smart, die mij zeer deed

deed lijden, en in eene trekking in de ballen, wanneer ik wateren moest, bestond, doch dezelve is nu geheel weggebleven. Alleenlijk zweeten, zoo wel de ballen als de gansche schacht op eene allersterkste wijze; doch het is geen gewoon zweet, maar zoo iets slijmerigs, hetwelk verbazend sterk en leelijk ruikt. Ik ben veel sterker, want ik kan een uur lang hout hakken, zonder moede te worden. In 't kort, ik gevoel door mijn geheel ligchaam, hoe veel ik u te danken hebbe, en wensch u alle dagen Gods dierbaarsten zegen daarvoor toe. Alleenlijk heb ik nog uitslag op de huid. Nog iets moet ik u melden: ik zie ook sedert dien tijd veel beter: wanneer ik 's avonds bij het licht iets wilde lezen, dan was het even als of er vonken vuur voor mijne oogen zweefden, en dan begon ik aanstonds duizelig te worden; dit is nu ook geheel weg. Ach God! hoe gelukkig ben ik thans, in vergelijking van hetgene ik voor een half jaar was. Ook heeft mijn, u bekende weldoener, die mij zoo ongelukkig gemaakt heeft, aan mij geschreven, en mij 20 daalders toegezonden. Indien ik zoo arm niet ware, had ik niets van dezen booswicht aangenomen: maar ik had eene schuld van 10 daalders, en deze drukte mij zeer. Dit heeft gewis uw schrijven uitgewerkt. Ik heb des de vrijheid genomen, u de overige tien daalders over te zenden, met verzoek, deze kleinigheid, voor uwe genomene gunstige moeite en toegezondene pillen, aan te nemen. Ik heb nog 150 pillen, deze zal ik geregeld inneemen. Met het koude was-

fchen blijf ik aanhouden; want ik bevind er mij altijd zeer wel bij: toen er sneeuw was, heb ik mij met sneeuw en ijs gewreven, en het is mij zeer wel bekomen.”

„Iets, dat ik mij niet volkomen verklaren kan, is, waarom ik, door de koude, zoo warm over mijn geheele ligchaam worde; want zoodra ik in het bad kom, zweet ik. Nu ben ik 's morgens vroeg, bij het ontwaken, in het geheel niet meer moede, maar vrolijk en moedig.”

„Ach! indien ik het u slechts konde zeggen, hoe zeer ik, door en door, van erkentenis ontvonkt ben; want ik ben thans een mensch, zoo als ik in mijn gansche leven niet geweest ben; nu eerst begin ik te gevoelen, wat het te zeggen is, te leven. Indien ik slechts bij u konde komen, zoude ik mij aan uwe voeten werpen, en u met honderd duizend tranen bedanken.”

„Indien gij mij nu verder nog iets kunt raden, zoo verzoek ik u zulks te doen; ik zal er u duizend malen voor bedanken.”

„Ik bevele mij in uwe enz.”

F.

Antwoord.

Het is mij eene groote blijdschap, dat gij zoo spoedig beter geworden zijt: ik geloofde niet, dat zulks zoodra gelukt zoude zijn.

Vaar slechts voort met uw gehouden gedrag. Artsenijen zullen wij nu verder niet gebruiken, dan alleen de balsamieke pillen, maar met het koude wasfchen moet gij blijven volharden, en indien gij in den zomer gelegenheid hebt, u in eenen

koe-

koelen vloed te baden, zal dit u van eene voortreffelijke dienst zijn, en zeer ter volmaking van uwe gezondheid verftrekken.

Uwe ligchamelijke gefteeldheid moet in den grond zeer goed zijn, anders zoude het zoo fchielijk niet gegaan zijn.

Het uitflag zult gij wel langzamerhand verliezen, indien gij in de meimaand slechts veel melk gebruikt; want dewijl uwe fpijsvertering en uw geheele ligchaam nu verfterkt is, zoo kunt gij die nu verdragen. Gij kunt mij alsdan nog eens raadplegen, hoe gij u daar bij te gedragen hebt.

Het toeval aan uwe ballen zal wel langzamerhand verdwijnen: er heeft nog eene zwakte in de vaten plaats; gij moet dezelve slechts dikwijls in koud water baden, of koken eikenbast met bier, laten dat koud worden, en hangen de ballen zoo lang daarin, tot het afkookfel, of bad laauw wordt.

Ik heb nog twee brieven van dezen man ontvangen, welke de voortduring van zijne gezondheid bewijzen. Men is zeldzaam zoo gelukkig, dat het zoo fpoedig gaat, zoo als de ondervinding zulks door het navolgende leeren zal.

Hoe droevig ook de gefchiedenis van dezen fchoolmeester zij, zoo was toch echter, bij geluk, zijn ligchaam, in den grond goed: want de genezing ging voordeelig. Maar weinigen hebben het geluk, zich zoo fpoedig weder hersteld te vinden, zoo als mij van dezen zomer nog eenige brieven bewijzen: hij heeft zich in denzelven vervolgens, door het baden in den vloed, volkomen

hersteld en verzekert, dat hem in 't geheel niets ontbreekt, en hij zich, als een man, die zich zelve weet te beheeren, gedraagt. Het was goed, dat de zwakheid zijner zenuwen nog tot geene volflagen hypochondrie was ontaard, want alsdan is de genezing altijd langzamer. Echter zoude zulks spoedig plaats hebben gehad; want het gaat er altijd langzaam naar toe. Eerst ontstaat er eene zekere soort van verdrietelijkheid en onlust, benevens eene aanhoudende neiging tot slapen, vergezeld van beangstheid, zwakheid van zinnen en allerlei afzonderingen en uitlozingen. Onder de zintuigen schijnen de oogen wel het meeste te lijden, en wel geloof ik daarom, omdat zij in eene onafgebrokene werkzaamheid hunne taak moeten ten uitvoer brengen: daardoor gevoelen zulke ongelukkige menschen, de krachteloosheid van dit zintuig het eerst van allen, (*) want anders lijden, eigenlijk gezegd, al de zintuigen. Ik zoude mijne lezers zelfs een voorbeeld onder de oogen kunnen brengen, waarin de reuk en de smaak op eene allerbijzonderste wijze leden, niet al-

(*) Ik moet hier gewag maken, van een' persoon, 31 jaren oud, die voor eenigen tijd, met het beste gevolg, van mij behandeld werd, in eene, door Onanie verwekte, gezichtsverzwakking, door welke het hem niet mogelijk was, eenige weinige bladzijden te lezen, zonder eene duidelooze pijn in zijne oogen, met eene verbazende verduistering en traan-vloeiing te ontwaren, hetgeen somtijds twee uren achter elkander, aanhield. En het is opmerkelyk, dat telkens, wanneer hij des nachts zich aan Onanie had schuldig gemaakt, hij den volgenden morgen, zijne oogen bij uitstek pijnyk gevoelde, en tevens vermoed, lusteloos en afgemat was.

alleen, maar zelfs geheel verloren waren. Met deze gebreken, vergezeld van eene vreesachtige besluiteloosheid, stijgt de krankheid, indien de lijder niet van zijn buitensporig gedrag af ziet en goed behandeld wordt, tot hypochondrie op; de trekkingen, *convulsiones chloricae remittentes*, beginnen zich te vertoonen, en er verschijnt eene groote aandoenlijkheid der zenuwen, en daarom noemt men deze lieden, op eenen valschen grond, lieden van gevoel, of ligt getroffene menschen. In dezen toestand is de prikkeling tot den bijslaap dikwijls zeer groot, en, offchoon deze lijdens wel altijd, op iederen bijslaap, of bij elk verlies van zaad, eene toenemende vermoeidheid en zwaarbloedige lusteloosheid, welke zij meestal een kwaad *humeur* noemen, allermerkbaarst gevoelen, zoo zijn er echter maar weinige zoo zeer meester van zich zelve, dat zij hunne ondeugd, waar aan zij gewend zijn, kunnen nalaten, inzonderheid indien zij van de waarheid der zake niet overtuigd willen zijn. Alsdan slaat de hypochondrie tot melancholie over. De voorboden, daarvan, zijn dikwijls eene groote zwakheid van geheugen, of wel het geheel verlies van het zelve. Even als in den hoogen ouderdom, kunnen zij zich gemakkelijk de zaken en gebeurtenissen van hunne vroege jeugd herinneren, en weten echter nauwelijks meer wat zij daags te voren hebben gedaan, of wat er toen voorgevallen zij. Even als de grijsaards, beginnen zij, omstreeks de 30 en 40 jaren, reeds volstrekt kindsch te worden. Men ziet dus altijd langzamerhand, hoe de ver-

zwakte, zich op het laatst zoo van zijne edele vermogens, als van zijne ligchamelijke krachten, welke aan die van den geest grenzen, of wel, die met den geest zelfs in de naauwste betrekking staan, berooft. Alsdan hebben de zwakheden der zenuwen eenen zeer hoogen graad bereikt, en hoe langzamer zij gekomen zijn, des te moeilijker zijn zij te herstellen. De gebreken, welke uit snellere gepleegde buitensporigheden, achtereenvolgende en spoedig ontstaan, zijn, of spoedig doodelijk, of worden spoediger genezen.

Wanneer nu bij de zwakheid of het verlies van het geheugen, het oog niet op de ondermijning van lijf en leven gehouden wordt, en de lijder onder geene goede verzorging, noch het opzigt van eenen ervaren arts komt, zoo zal de krankheid bij de eerste inspanning der zenuwen, welke er plaats heeft, tot eene volkomene verstandeloosheid en razernij overflaan. Indien men in dezen toestand bij zoodanige lijders geroepen werd en in 't geheel niets van de oorzaak wist, zoo zoude zich dezelve echter spoedig verraden, dewijl zij zoodanig aan de ijdele denkbeelden van den wellust gehecht zijn, dat op het laatst de ontstelde hersenen geen vermogen tot iets meer hebben, dan alleen om de bewijzen van de gepleegde buitensporigheden, tot der lijderen eigene schande aan te duiden.

Ik werd eens, 's daags voor zijnen dood, in mijnen oord, bij eenen boer geroepen, die reeds een jaar lang ziek te bed gelegen had en sedert 30 weken weinig of niets van zich zelve wist.

In den aanvang dier 30 weken, had hij nog oogenblikken gehad, waar in hij bij zich zelve geweest was; doch sedert 6 weken had dit in't geheel geen plaats gehad. Hij was in slaap en sloeg met handen en voeten in het wild. Ik zette mij aan zijn bed en greep de eene hand, om den pols te voelen; de hand was zeer koud, de pols klein en ongestadig: ook trokken de vrijwillige spieren op even dezelve wijze. Ik onderzocht daarop, bij zijne vrouw, nauwkeurig naar al de omstandigheden en de gansche geschiedenis van zijne krankheid. Hij was 40 jaren oud, en sedert 15 jaren gehuwd: was anders zeer gezond, sterk en vast van ligchaam en nimmer krank geweest. Drie jaren geleden, was hij in eene sterke angstvalligheid vervallen, had den eetlust geheel verloren en van angst dikwijls niet geweten, wat hij doen zoude, zoo dat hij zelfs zich tot twee keeren toe, van het leven had willen berooven: inzonderheid had hij in zijnen slaap dikwijls geschrikt en opgevlogen. Dewijl hem nu de eetlust ontbrak, zoo waren ook langzamerhand zijne krachten verloren gegaan. Hij had sterk geslapen, en reeds sedert twee jaren niets kunnen verrigten en op deze wijze was zijn gebrek, van dag tot dag toegenomen, tot dat hij eindelijk zijn verstand volkomen verloren had. Op de vraag, of hij zeer verliefd geweest ware? — had ik in haar een vuur ontstoken, dat alleen door eenen langen stroom van schimp- en smaadreden op haren man gebluscht konde worden; en waarbij ik ieder oogenblik dacht, dat haar de groote zwarte oogen uit het hoofd zouden

den springen. Men duide het ten goede, dat ik hare uitdrukkingen ter neder stelle.

„Ja? zeide zij, de hoerendop had in zijn leven niet genoeg aan mij, er moesten nog andere wijven van de geheele plaats er aan; hij heeft om die reden aldaar ook kinderen genoeg te onderhouden enz:”

Een ieder kan hier zeer spoedig het geheel natuurlijk karakter van de gemeene onbeschaafde vrouw onderkennen, en ik onschuldige hare opvliëgendheid van ganscher harte, doch kome echter altijd weder tot mijne eerste grondstelling terug; namelijk: wanneer zulke lieden meer kundigheid hadden, zouden zij zich niet zoo volstrekt redeloos om het leven brengen: want dit had hier ongetwijfeld plaats, dat de toomelooze wellust, dezen man, van zijne gezondheid, van zijn verstand en in zijn 40ste jaar, van het leven beroofd heeft: want reeds 's daags na mijne tegenwoordigheid kwam zijne zuster, ten einde hem nog eens te zien, [en zoodra hij haar herkende, gaf hij een teeken van blijdschap, kreeg stuiptrekkingen en stierf. (*)

Men moet, in zoodanige gevallen, den lijder vooral aan zulke bezigheden zien te verbinden, die hem weinig tijds kunnen overlaten, om aan zijne kwaal, en wel inzonderheid om aan de oorzaak

(*) Het is ligt te denken, dat, de geneeskundige behandeling dezer zieken, naar de voornaamste verschijnselen, of toevallen moet aangewend worden. Vooral moeten de denkbeelden der lijders van hunne vorige driften worden afgeleid.

zaak van dezelve , te kunnen denken. Allervoordeeligst is het , indien men de plaats van dezen gewonen hartstogt , door eene andere , welke het ligchaam zoo nadeelig niet is , kan doen vervangen. Het spel heeft mij hierin , eenige malen goede diensten bewezen.

De lichamen , welke in- en op zich zelve het zwakste zijn , zijn het hevigste in het verdragen van de verschillende trappen dezer krankheid , en zijn niet zoo zeer bloot gesteld als de robuste , sterke en zoodanige lichamen , welke vol leven zijn : want die gevoelen hun gebrek eerder en de natuur ondersteunt hen spaarzamer ; doch dewijl zij niet zoo zeer aan den geest lijden , zoo hebben zij des te meerder en langer aan het ligchaam te verduren.

Dit bovengemelde zal ik door het voorbeeld van eenen tweeden schoolmeester bewijzen.

Kft. in het Ertzgebergte.

„ Kort geleden vond ik uw uitgegeven Nood- en Hulpboekje aangekondigd , en dewijl ik juist een zoodanige ben , liet ik mij hetzelfde aanstonds bezorgen ; dan , eer ik de genezing onderneem , moet ik u echter mijne omstandigheid verhalen. Ik werd , als een knaap van 12 jaren , door eenen ouden man , die verre over de 60 was , door snuistenarijen mij tot zich lokte , en dan zijne en mijne teeldeelen &c. — verleidt. Hoewel ik nu dezen man zoo veel mogelijk ontweek , dewijl ik mij reeds ten dien tijde niet wel daar bij gevoelde ,

zoo werd ik echter daardoor, in 't vervolg, door mijne medeschoolgenooten, tot de onanie verleid. Doch ik dreef deze ondeugd niet lang; want ik voelde altijd in het onderlijf, boven de schaamdeelen eene drukkende en zamentrekkende smart, ik verloor het vuur mijner jeugd, en werd onbekwaam om bij eene vrouw iets te kunnen verrigten. In mijn achttiende jaar moest ik soldaat worden, en mij nu ook, ingevolge deze levenswijze, met de meisjes ophouden. Het moest echter alleen bij stoeijerijen blijven, dewijl het zaad mij ontliep, eer de strijd ernstig werd. Eindelijk gelukte het toch eene, die haar handwerk zeer wel verstond, om de zaak ernstig te maken; doch met welk eene schade en verlies voor mij! het zaad, zoo als ik nu uit uw nuttig boekje weet, (mogten slechts alle jonge lieden hetzelfde lezen!) het zaad ging, van dien tijd af aan, van *zelfs* af, wanneer ik het lid alleenlijk aanraakte, of drukte. En daar ik ondanks deze gesteldheid getrouwd was, was er, aan het ten uitvoer brengen van den huwelijkspligt in 't geheel niet te denken, want reeds was alles flap, eer ik iets begon en al het zaad was weg. Ik moest eindelijk ophouden met medicineren; want ik had het reeds tien jaren gedaan, en verdiende zoo veel niet als ik noodig had. Daar bij ben ik zeer verdrietelijk en krachteloos; wanneer ik zit of lig, dan slapen mij de armen en de beenen, en wanneer ik soms menigmaal geloof, een zeer gerust oogenblik te zullen hebben, dan krijg ik eene trekking door al de leden, zoo dat ik op eene erbarmelijke wijze in een krimp,

krimp, en van schrik nauwelijks bij mij zelve kan komen. Ik ben nu 40 jaren oud, en zoo mager, dat er niets dan vel en beenen aan mij is: mijne aderen liggen even als een netwerk bloot, en de beenen kan ik nauwelijks naspelen; doch het helpt niet, zij moeten dagelijks voort. Onder de ribben heb ik eene sterke verstopping en tevens eenen schurftachtigen uitslag. UE. zal mij wel eenige vragen gelieven te veroorloven: is het mogelijk, dat ik nog geholpen kan worden, kan de genezing bij mijnen lastigen schoolarbeid mogelijk zijn, en ten derde, zal mijn gering inkomen ter genezing toereikende wezen &c.? — UE.”

Deze tweede schoolmeesters brief was mij genoegzaam nog verschrikkelijker dan de eerste, uit overweging, dat zulk een oud man, zoo geheel van alle gevoel van eerbaarheid ontbloot, eenen jongeling van twaalf jaren, zoo schandelijk hadde kunnen bederven: het is mij zoo iets geheel onnatuurlijks, dat men het in eenen droom nauwelijks gelooven kan, en echter is het waarheid.

Dan, hier is mijn antwoord aan den armen schoolmeester.

Zoo wel in het natuur- als zedelijke, zijt gij in zeer slechte handen geweest, en verdient deswege volkomen mijn medelijden: zoo veel ik kan, zal ik zoeken, het kwaad in eenig opzigt te verbeteren, te weten in het natuurlijke; dewijl ik ge-

geloof, dat gij bereids zelfs al te zeer het onzedelijke van het gebeurde inziet. —

Ik beantwoorde eerftelijk uwe vragen, en hoop, dat gij ten minste veel beter zult worden, dan gij thans zijt: want zoo zult, en kunt gij niet worden, alsof de buitensporigheden niet geschied waren; dan zoude ik een God moeten zijn. De school-arbeid zal u wel lastig zijn, doch gij moet u denzelve zoo ligt mogelijk maken, en zoo veel in mij is, zal ik zoeken, u de kosten te verlichten. Het eerste en noodwendige is, de teeldeel en meer veerkracht te verschaffen: want zoo lang als u het zaad bij aanhoudendheid afvloeit, kunt gij uwe krachteloosheid niet kwijtraken, dewijl hetzelfde de dagelijksche bron is, die het leven geeft, en neemt.

Gij moet alle warme dranken mijden, en een koud aftreksel van kaneel met eenig afgekookt brood, tot uwen gewoonlijken drank nemen. De koffij moet gij volstrekt mijden, en indien het mogelijk is, u koud baden. Het voorschrift dien aangaande vindt gij in mijn werkje. Zoo dikwijls mogelijk kunt gij de geheele teeldeel en zoo lang in dit koude afkooksel houden, tot het u schijnt, alsof het niet meer zoo koud ware; wacht u echter, dat gij het koude water niet in het bekken laat, want dit koude bad werkt even zoo wel op de waterblaas, als op de uitwendige teeldeel en, en maakt dat zich dezelfde te zamen trekt. Zoo gij dit bad alle uren vernieuwen kondet, zoude zulks zeer goed zijn. Het is een zeer goed teeken, wanneer op zulk afzonderlijk baden der teel-

teeldeel en eene trekking in de ballen ontstaat, zoo als ook insgelijks de perfsing tot het wateren daarbij zeer goed is: wel is waar, het zaad wordt daardoor insgelijks mede uitgedrukt; doch voor het toekomende is het echter goed; dewijl het eene prikkeling in de zaadvaten maakt, en dezelve daardoor, in het vervolg, het zaad gemakkelijker binnen houden.

Van de pillen moet gij er, viermaal 's daags 5 innemen, en geven mij in het vervolg nader berigt. —

Dit berigt volgde dan ook; doch het ging met de beterschap langzaam, zoo als ik mij zulks ook niet anders voorgefteld had. Echter is, na verloop van een half jaar, de pijn in den onderbuik verdwenen, en het zaad ontvloede niet dan zeldzaam.

Eens fchreef hij mij, dat hij, in eene groote warmte, eene reis van drie mijlen, te voet had moeten afleggen. Op weg moest hij zijne nooddruft verrigten, en dewijl de natuurlijke afgang vaster dan bij het gebruik der klisteren is, zoo moest hij persen en daardoor ontliet hem veel zaad: dit had eenen ontzaggelijken, ongunstigen indruk op het ligchaam gemaakt, en hij had daarop wezenlijke aanvallen van koorts befpeurd. Hij werd echter door mijne pillen en verdere versterkende levenswijze herfteld.

Hier bekomen nu mijne lezers de derde krankgefchiedenis: dezelve behelst eenen zachten hypochondrifchen toefland, met verloren eetlus en fpijsvertering; dezelve is wel niets bijzonders,

ders, doch ik wil ook in dezen de opklimming aantoonen; want de geschiedenisfen dezer beide schoolmeesters, waren nog geenszins die van hypochondristen, dus ter zake. —

„ Reeds zeer lang heb ik in alle stilte over de oorzaken van mijne, van tijd tot tijd toenemende zwakheid van zenuwen, mijne gedachten laten gaan, en daarbij mijn levensgedrag met alle nauwkeurigheid beproefd, ten einde op het spoor te komen; doch ik vond niets en bleef in mijne onwetendheid, tot eindelijk ik, en ook het geheele publiek, door het uitgekomen *Nood- en Hulpboekje*, ter kennis van mijne zwakheid gebragt werd. Maar ook, ik schame het mij te bekennen, hier vind ik de door mij begane ondeugd in hare ganse naaktheid, ter waarschouwing van alle menschen, afgebeeld. Ach! hier vond ik mij onder het getal dier ongelukkige zelfmoordenaren geteld, ontdekte den grond en oorzaak van mijne krachteloosheid en die van de zwakheid mijner zenuwen. Hoe zal nu menig een, met mij, uit zijne onwetendheid getrokken, en tot de oorzaak van zijne ellende terug gevoerd, en, welk een groot getal, den weg gewezen worden, om hunne gezondheid, geest en leven weder te bekomen. Ach! gij zijt de eenige redder mijns levens, en u alleen, kan ik, zonder de minste achterhoudendheid, mijne gebreken bekennen, en van u hulpe verzoeken. Zeer verre van de waakzaamheid mijner ouderen verwijderd, werd ik, in het 14de jaar mijns ouderdoms, door eenen booswicht

wicht tot de onanie verleid. (*) Ik vervloek dezen mensch door geheel mijn leven. Deze zonde beging ik tot in mijn 28ste jaar, zonder te weten, dat het kwaad was, en ik daardoor mijne gezondheid benadeelde. Altijd werd dezelve staande door mij gepleegd. In mijn 28ste jaar werd ik, in het huis, waarin ik woonde, met een ontuchtig vrouwsperfoon bekend, hetwelk mijne begeerte zoo dikwijls 's daags bevredigde, als ik zulks verlangde. Ik voerde deze levenswijze, zoo lang in het derde jaar voort, tot ik eindelijk eenen sterken zaadvloed kreeg, en mijne ballen merklijk begonnen op te zetten."

„ Tot op dezen tijd was ik een doorgaans zeer gezond, sterk en levendig mensch, en dewijl mij in mijn geheel leven nog geen lid van mijn lichaam zeer gedaan had, zoo had ik nog geen droppel geneesmiddelen ingenomen; doch nu hield ik het echter voor noodzakelijk, mij tot eenen arts te begeven; deze geloofde, dat ik eene volmaakte venusziekte had; ik moest bij aanhoudendheid *Mercurius* innemen en de kwijl liep mij vier weken lang, op eene verbazende wijze uit den mond, en dewijl de ballen mij opzetterden, werd ik adergelaten en gezwachteld. Na het voleindigen der genezing, was mijne levendigheid weg, en ik was zoo zwak, dat ik in 't bijzonder deswege in geen vierendeeljaars konde gaan, en dit nam bij iederen dag toe, tot dat ik eindelijk

(*) Een der beste zedelijke middelen is echter, de kinderen zoo schaamachtig mogelijk, op te voeden

lijk eene hevige jicht en in 't bijzonder in mijne beenen kreeg. Ik ben bij mij zelve volmaakt overtuigd, dat mij deze kuur voor al mijn leven ongelukkig gemaakt heeft, te meer dewijl ik volstrekt zeker weet, dat het gezegde vrouwsperfoen in haar geheel leven niets venerisch aan haar ligchaam gehad heeft, en ik met niemand anders, dan met haar te doen gehad heb. Ik had dus alleen een zaadvloed, en werd door deze wijze van genezing geheel ellendig.”

„ Nu wachtte mij een huishouden en ik moest eene vrouw nemen. In den echt heb ik weinig genot had; dewijl ik zwak was: echter heb ik vier kinderen geteeld. — Ik ben thans 45 jaren oud, en sedert mijn 30ste jaar, dat is, van mijne genezing af aan, ellendig. Mijne zwakheid is zeer groot, en de kramp in mijne leden genoegzaam onafgebroken. Ik heb steeds eene onwederstaanbare neiging tot slapen, en gevoel maar al te zeer, dat mijne zwakheid dagelijks bij mij toeneemt. Mijn eetlust heb ik reeds sedert mijn 41ste jaar volkomen verloren en den weldadigen honger ken ik in 't geheel niet meer. Mijne maag moet zeer koud zijn: ik geloof, dat de verbazende winden, die ik heb, benevens de aanhoudende pijn in het hoofd, daaruit ontstaan. In den zomer is de jicht in mijne beenen het smartelijkste.”

„ Mijne oogen zijn goed, maar mijn geheugen begint zwak te worden.”

„ Ik zoude zeer goed slapen, indien ik slechts eerst in slaap konde komen, maar het bestendig schrikken en krimpen, maakt mij dikwijls wakker,

ker: ook heb ik in mijn sluimeren trekkingen: (*) komen die dikwijls achter elkander, dan kan ik van onrust en angst niet in slaap komen, en het eene bekommerde denkbeeld vervangt het andere. De zaadvloed, zoo als denzelfven in uw voortreffelijk boekje beschreven is, heb ik nu reeds federt vele jaren. Mijn geest is altijd droevig, en aan hetgene men vrolijk en blijmoedig heet, heb ik in 't geheel geene kennis. Wanneer ik mijn huisgezin aanzie, en dan aan mijnen toestand denk, doet mij dit, door vernedering in den grond, als het ware, verzinken, en dan is het, alsof er geen raad voor mij ware; kan ik dan niet aanstonds in de ruime lucht komen, zoo stijgt mijn angst ieder oogenblik al hooger. Iedere kleine moeilijkheid, brengt mij geheel buiten mij zelve, en daarop volgt dan deze hypochondrische angst."

„Mijn vertrouwen op UwelEd. is te groot, dan dat ik vrees, dat gij ongevoelig voor mijne bede zoudt blijven, dewijl ik tevens vóór God be- tuige, mijnen toestand, uit schaamte, geenen anderen arts toe te betrouwen, en veel liever mijnen angst en mijne smarten te willen dragen enz."

Om kort te zijn, zal ik in de beantwoording, dat gene, het welk ik te voren gezegd heb, alleenlijk ten bondigste aanstippen.

Zoo veel in mijn vermogen staat, zal ik mijne pogingen te werk stellen, om uwe gezondheid te herstellen.

Zoo

(*) Dit schijnt bijna allen eigen te wezen, welke het zaad ver- spild hebben.

Zoo als ik uit uwen brief zie, is het vooral de spijsvertering en de maag, welke bij u lijden, en waarschijnlijk is er een galachtig slijm in de maag en het gedarmte. De oorzaak is voorzeker in de verspilling van het zaad te zoeken; daar door zijn de zenuwen in hun geheel verzwakt geworden; doch wel inzonderheid heeft zulks omtrent de spijsvertering plaats gehad; want al wat hypochondriek is, is, zoo wel als de hoofdpijn, het gevolg der slechte spijsvertering.

Vooreerst en vooral, moet gij uw best doen om de teeldeelen te versterken, ten einde de zaadvloed ophoude. Het koude bad zal u zeer veel goed doen, doch zoo het mogelijk is moet gij het alleenlijk dusdanig gebruiken, dat gij u slechts verfrischt. Kunt gij twee malen baden, zoo moet gij in eens slechts in 't water springen en er oogenblikkelijk weder uit komen; doch de tweede reize, moet gij een kwartier, of iets langer in het bad blijven, en in hetzelfde u het ligchaam aanhoudend in de rondte wrijven: dit wrijven ontbindt het slijm in de darmen op eene gunstige wijze en prikkelt het gedarmte dermate, dat zij zich werkdadiger te zamen trekken, en daarbij zult gij u zeer wel bevinden. Ook rade ik u zeer aan, dat gij dat gedeelte van uw ligchaam, hetwelk tusschen het fundament en de teeldeelen is, in het bad, zoo veel mogelijk is, wast en wrijft: dit wrijven heeft eenen zeer werkzamen invloed op de vermindering der zaadstorting.

Voor het overige verwijze ik u, omtrent de regelen van uw te houden gedrag, naar het Nood- en Hulpboekje.

Na verloop van acht weken bekwam ik het volgende antwoord:

„ Van de bekomen pillen heb ik er dagelijks twintig ingenomen ; namelijk viermaal daags. Derzelve werking was zeer ongemeen , en ik zwijg van de ongehoorde menigte gal en slijm , welke ik geloosd heb ; doch er was ook eene mannelijke standvastigheid toe noodig om het uit te houden. Voor het tegenwoordige ben ik zeer blijmoedig , dewijl zich de eetlust , welken ik sedert 15 jaren gemist heb , nu weder bij mij vertoont : fruit en melk alleen , veroorzaken mij nog winden.”

„ In den beginne had ik niet gebaad , zoo als ik zulks moest doen : ik ging langzaam in het bad , met de beenen eerst en zoo vervolgens , en met het hoofd in het geheel niet ; dit veroorzaakte mij eene verbazende hoofdpijn , zoo dat ik iederen polsflag als dien van eenen hamer voelde. Ik las dus uw werkje nog eens door , en vond , dat men in eens tot over het hoofd in het water springen moest , en nu was de hoofdpijn weg. De uitwafeming na het bad is zeer aanmerkelijk.”

„ Nu mijnen toestand.”

„ Niettegenstaande ik nog wel menigmaal droevige oogenblikken hebbe , zoo verheug ik er mij echter zeer over , dat ik veel vrolijker dan anders ben. De hevige jicht in armen en beenen neemt af , en de mattigheid begint zich min of meer in levendigheid te veranderen. In één woord : ik ben volkomen op den weg der beterschap.”

„ Bij de waterlozing vind ik fomwijlen nog wel eenig zandachtig slijm ; doch ik bade mijne teel- deelen als nog aanhoudend , en merk wel , dat het zeer goed is. Ik verzoek u nu weder om pillen , zoo veel als gij denkt , dat ik tot mijne volkomene gezondheid noodig heb.”

Deze lijder moest nog acht weken dus voort- varen , en dagelijks nu viermalen 12 pillen gebrui- ken , zich baden en zich bewegen , en is tot mijne vreugde , beter geworden en hersteld. Echter gaat het in alle omstandigheden zoo goed niet ; want waar de voedende kracht , *vis nutritrix* , welke van de neiging tot het werk der voortteling in het ligchaam afhangt , ontbreekt , daar gaat het langzamer. Het is dan , alsof de kleine vaten , door dewelke het ligchaam het laatst gevoed zal en moet worden , verdroogden , of de kracht ver- loren ging , om de deelen af te scheiden ; waar- van in den volgenden brief een voorbeeld :

„ Uw Wel Ed. heeft zich door het Nood- en Hulpboekje in de buitensporigheden der liefde — bij het heil en het geluk der menschen zoo onein- dig verdienstelijk gemaakt , dat niet alleen het ei- gen bewustzijn van zulk een edele denkwijis , maar ook de algemeene dank en eerbied aller welden- kenden u van de onfeilbaarste belooningen verze- keren moeten. Ook in ons oord hebben wij zoodanig een droevig voorbeeld voor te stellen gehad , en hoewel uw gedrukt voorschrift in alles eene voldoende oplossing geeft , zoo acht ik het nogtans noodig , u de onderstaande geschiedenis van dien lijder , zoo goed ik kan , voor te dragen ,

en uwe onderrigting omtrent denzelveu, onderdanigst te verzoeken."

„ Onze lijder is even over de 50 jaren oud, heeft van jongs af aan het geluk eener bloeiende en zoo men zegt, zeer welige gezondheid genoten, is nooit in den eigenlijken zin ziek geweest, maar reeds van zijn veertiende jaar af tot de zelfbevelekking verleid en aan deze ondeugd, ook in de volgende jaren, in den beginne zelfs dikwijls en bijna dagelijks handdadig geweest, zonder dat daar bij eenige bijzondere zware gevolgen te bespeuren waren. In het achttiende jaar overviel hem een verbazende uitslag, welke bijna zes maanden duurde, † doch die hij zonder eenig geneesmiddel, alleen door de verandering van zijne toenmalige woonplaats, kwijt raakte. Van zijn 26ste tot zijn 36ste jaar was hij aan verscheidene zwartgallige toevallen onderworpen, welke met de gewone geneesmiddelen en vele klisteren van K A E M P F F vruchteloos behandeld werden; dewijl de geneesheer den grond der kwaal niet vernam, †† van dezen tijd af tot zijn 40ste jaar toe, heeft hij zijne kwade gewoonte, hoewel eenigzins zeldzamer, voortgezet; echter is het ligchaam, door de daarenboven zich menigvuldig voordoende onwillekeurige zaadstortingen des nachts, ongemeen ontzenuwd geworden. Nu sedert negen jaren heeft hij zich volkomen van zijne kwade gewoonte onthouden: waarbij hij echter toen eene reeds eenigzins bejaarde vrouw huwde, bij den slechts weinige reizen uitgeoefenden bijflaap grootendeels het mannelijk ver-

mogen miste, en ook het anders gewoon en bekorend genot, daarbij niet ondervond. Voor het overige is zijn uitwendig voorkomen zelden gezond, meestal ziekelijk en ellendig; hij heeft eenen goeden en dikwijls al te goeden eetlust, slaapt doorgaans gerust, en weet van hoofd- noch tandpijn in 't geheel niet, over welke twee weldaden hij zich altijd bij vele duizenden menschen durft beroemen. Ook zijn zijne gewone ontlastingen geregeld, zoodat men er niets op kan zeggen, noch over te klagen hebbe.

Dit als een algemeen verslag. Ik zal nu uit uw boek diè bijzondere omstandigheden trekken, welke den grond zijner tegenwoordige klagten uitmaken.

††† 1) Op het eten, dat voor het overige ongemeen goed smaakt, volgt eene mattigheid en eene onwederstaanbare neiging tot slapen, hetwelk echter, zelfs des nachts, niet zeer verkwikkende is; en op eenen zeer ligten arbeid, volgt eene verzwakkende vermoeidheid.

2) Al de deelen, in het bijzonder het vel, zijn slap en de natuurlijke uitwafeming ontbreekt. In 't bijzonder klaagt hij sedert lange jaren over koude voeten en beenen, welke koude dikwijls tot over de kniën gaat, hetwelk hem een zeer zonderbaar en onaangenaam gevoel veroorzaakt, en menigmaal in 't bed en door het sterkste wrijven, tot geene natuurlijke warmte, maar alleen tot eene soort van laauwheid te brengen is. Hierop volgt, in het bijzonder in warme dagen, eene brandende hitte aan de voeten en in het vlakke van de handen, welke kort daarna, weder met het boven-

gemelde onaangename gevoel afwifelt. Hij zweet ongemeen ligt, en dit zijn zweeten is afmattende.

3) Des avonds wanneer hij zich te slapen legt, heeft zich, gedurende een jaar en langer, de door u beschrevene bevende krampachtige loop, welke zich golfsgewijze onder de spieren van de huid opdoet, doen bespeuren; waar tegen men hem, in het denkbeeld, dat het eene volbloedigheid ware, met een vrij gemoed ader liet, hetwelk, zoo als men nu weet, nadeelig was.

4) Sedert vele jaren, klaagde hij nogtans reeds over zijn menigvuldig opvliegend schrikken, alvorens hij in slaap kon komen, en het was hem even eens, alsof het hem, voor een oogenblik, aan lucht ontbrak.

5) Sedert genoegzaam vijf en twintig jaren, heeft hij, in het bijzonder bij zijnen stoelgang eene wel geringe, maar evenwel bedenkelijke zaadlozing bespeurd, tot dat er, nu zes jaren geleden, een wezenlijke zaadvloed ten voorschijn scheen te treden, die echter (of het door doelmatige middelen was, kan ik, daar den grond verzwegen wordt, niet beweren) geene gevolgen had. Als nog klaagt hij over dit gebrek; en ook buiten den stoelgang meent hij dikwijls en zelfs nog heden, door den reuk bemerkt te hebben, dat er iets, even als eene uitwafeming van zaad te vermoeden ware.

6) De teeldeelen zijn zeer verzwakt, genoegzaam zonder prikkeling, maar zelden door een gevoel des mannelijken vermogens verlevendigd: aan alle deze deelen bespeurt men eene brandende hitte: het lid zelfs ziet er, na het terug trekken
van

van den voorhuid zoo gerimpeld uit, als eene hand, welke langen tijd in het water gewerkt heeft: koud water alleen vermindert deze omftandigheden. Aan de ballen doen zich daar, waar zich de wortelen van het haar bevinden, zeer kleine verheffingen van het vel befpeuren, waar uit dikwijls, door middel van een fcherp penne- mes eene witte, taaije, kleverige ftoffe gehaald wordt, welke, veelligt voor de door u opgege- vene kleine kliertjes van de huid, die verftopt zijn, moeten worden gehouden. Ook in het aan- zigt hebben zich fomwijlen zeer kleine zweren in menigte vertoond, welke nu verdwenen en dan weer verfchenen.

7) Sedert een paar jaren heeft zich eene pijn in de linker heup willen vestigen, welke dikwijls veertien dagen met ernst dreigde aan te houden, en in 't bijzonder bij het bukken of andere be- wegingen zeer voelbaar was. Menigmalen trok zij naar de onderdeelen der heup, menigmalen over het heiligbeen, en verdwijnt ook weder, na dergelijke bijzondere grilligheden te hebben uit- gefpeeld.

* * * 8) Al de vochten zijn zeer fcherp, de pols verloopt foms een' of één' halven flag, en hiermede is een onaangenaam gevoel in het on- derlijf verbonden. Sedert de maand Januarij van dit jaar, tot nu toe, en in het voorgaande jaar, genoegzaam om denzelfden tijd, doch niet zoo lang, heeft de lijder van het hoofd tot aan de voeten eene onafgebroke ne ftekende jeuking, door al de leden des ligchaams, en zulks zoo wel

bij dag als bij nacht, met zoodanig eene hevigheid ondervonden, dat hij zich het geheele ligchaam met de fcherpste fchuijers gewond en open gereten heeft. Deze jeuking loopt met ongemee- ne fnelheid nu her- dan derwaarts, wordt zelfs onder het hevigste wrijven, in den beginne er- ger, en gelijkt aan den fellen steek van eene vloot. Den lijder verftrekte dit tot een onverdragelijk on- gemak, want het was even eens alsof hij zich zel- ven zoude hebben moeten verfcheuren. Zelfs heeft hij zich zijne kruin met eene kam moeten open halen. Deze zijn toefland is wel eenigzins ver- beterd; doch verdwenen is hij niet.

9) Tot hiertoe zijn, wel is waar, vele niet behoortijk gekozene afdrijvende middelen, maar voorzeker ook vele verfterkende middelen van ki- na, ftaalpoeder en ftaalwijnen gebruikt geworden.

Eindelijk 10), en wat mij het meeste dringt UwelEds. geneeskundigen raad fchriftelijk te ver- zoeken, is het thans zeer merkelyk afnemen van het vleesch van zijn ligchaam, inzonderheid aan heupen en armen. Hier is genoegzaam niets an- ders dan vel aan, en hetgeen nog vleesch zoude kunnen heeten, zoo lillig en week in het aanra- ken, dat zulks mij ten hoogfte bekommert. Een buitengewoon verval van krachten kan er, wel is waar, behalve de boven befchrevene vermoeid- heid en mattigheid, niet worden befpeurd, zoo als ook zijn eetlust bij uitftek goed en de fpijs- vertering geregeld is: zijn flaap is ten minfte mid- delmatig, zoo dat de uitwendige kenteekenen van zijne ziekte niet zeer in het oogloopende zijn, en

en ook de meeste overige verbazende gevolgen dezer ondeugd, welke gij uw geheele werkje door beschreven hebt, zich hier, God lof! niet hebben vertoond; doch ik geloof, den tijd te moeten verhaasten, in denwelken ten voordeele van onzen lijder, ook in dezen het nadeel kan worden voorgekomen.

Sedert 15 Februarij tot hiertoe, heeft hij enige middelen gebruikt, zich van de Naphta-Azijn in Kaneel of Thee, ingevolge het voorschrift bediend, dagelijks een paar koppen Chocolade gedronken, ja zelfs koude klisteren gebruikt; evenwel heeft zich, zoo nu en dan eene genoegzaam onbespeurbare zaadlozing, welke altijd bedenkelijk blijft, ten minste door den reuk, doen blijken. Men begrijpt ligtelijk, dat hij den bijflaap en alles wat daartoe betrekking heeft, ten zorgvuldigste mijdt. Spoediger kan de genezing, volgens den voorschreven toestand van zaken, voorzeker niet gaan, zoo als zulks duidelijk te bespeuren is; doch men ontdekt ook tot nog toe in 't allerminste geene de geringste hulp. Daarenboven vertoont zich thans in 't bijzonder bij den lijder eene zeer geduchte hypochondrische moedeloosheid, niettegenstaande hij zich eene onbeschrijfelijke moeite geeft, om alles te vermijden, wat hem in 't minste of geringste bekommeren kan. Indien men hem voor eenigen tijd geheel uit zijnen tegenwoordigen toestand konde trekken, zoude het onbetwistbaar beter zijn, en het moet geschieden, zoo dra de badtijd aankomt.

Ik verzoeke UwelEd. alleronderdanigst, mij hier
over

over ten spoedigste uw verstandig gevoelen mede te deelen, en volgens uwe gewone menschlievendheid te melden, of er, over 't geheel genomen, met de beschrevene middelen kunne worden voortgevoerd, zoo als ik u ook verzoeke, u van mijn hoogste dankbaarheid, welke ik uwen boekhandelaar, die mij uw adres heeft ter hand gesteld, bevestigd hebbe, verzekerd te houden.

Met zeer veel hoogachting blijve ik &c.

A A N M E R K I N G E N

TER BEANTWOORDING

van den voorgaanden BRIEF.

† Dit is een gebrek, hetwelk de gevolgen der onanie zeer eigen is; dewijl door het zaad vele van de fijnste levensdeelen, welke de vochten in eene evenredige mengeling houden, verloren gaan: door dit gebrek der levensgeesten, worden de sappen scherp, en er ontstaat eene onevenredige mengeling der vochten uit. De uitslag is gemeenlijk de voorbode der hypochondrie, en ook die hypochondristen, welke zich de hypochondrie door het verlies van het zaad op den hals gehaald hebben, zeer eigen. Ook in deze ziekte blijkt het, dat het gebruik van koude baden, zeer goed is. Het spreekt van zelf, dat dit alleen plaats heeft, wanneer de lijders hun wanbedrijf laten varen. Wie nu nog de versterkende pillen daar bij gebruiken kan, zal voorzeker spoedig van zijn gebrek

brek bevrijd worden, dewijl zij insgelijks de vermenging der sappen verbeteren, het verdunde bloed vaster ineen dringen, de vaste deelen meer kracht geven, en zoo op de vloeibare werkeu, dat zij de natuurlijke vermenging behouden en eindelijk de zenuwen weder in de regte werkzaamheid brengen. Ook hier kan zulken lijdens het gebruik der koude baden en het nalaten van hun wanbedrijf, niet genoeg worden aanbevolen.

†† Mogten toch de geneesheeren, bij de hypochondristen, dikwijls, uit een billijk wantrouwen, of er ook wel eene zaadverspilling plaats mogte hebben, zich op eene vertrouwelijke wijze de geheele levensgeschiedenis des lijdens eigen maken! niemand kan gelooven hoe dikwijls ik dit wanbedrijf, en hoe menigmaal ik den zaadvloed zelf bij de hypochondristen gevonden heb, Kunnen zich de lijdens de pillen, welke voorzeker op den zaadvloed werken, niet verschaffen, dan geve men hem hun het *extractum cort. chinae*, het *extract. chammomillæ* en de *borax*. Dit moet gij hun in kaneelwater doen ontbinden: en dit werkt bij de zwakken op eene allervoordeeligste wijze in den zaadvloed. Door de ondervinding moet ik mij verzekerd houden dat de pillen eerder werken; doch zeer spoedig gaat het allerzeldzaamst, en ook kan niemand dit begeeren, die reeds, even als bovengemelden lijder, dertig, of liever zoo goed als veertig jaren, over zijne krankheid gearbeid heeft, tot hij dezelve eindelijk zoo goed als volkomen gemaakt heeft. Zoodanig een lijder kan altijd drie jaren aan de wederherstelling van zij-

zijne gezondheid besteden , en dan is het Gode nog bekend , of hij immer datgene wordt , wat hij wèzen moet. Deze lijder moet van natuur een zeer bijzonder goed ligchaam hebben gehad. Nogtans heeft hij de beste levensfappen , welke bestemd zijn , om het leven eene lange duurzaamheid te verschaffen , al te langdurig en aanhoudende afgetapt.

††† Deze afgematheid na het eten is in allen opzichte een voorbode van de hypochondrie , en het gebrek der verkwikking allerzekerst een van de toevallen , welke op de verspilling van het zaad volgen. De koude , over dewelke de lijder klaagt , vertoont zich dikwijls en is een zeer na-deelig teeken : dan is de vurigheid en de jeuking nog veel beter ; doch waar bij de gevolgen der onanie eene jeuking met koude plaats heeft , daar is ook voorzeker het gebrek aan de *spiritus rector* of het *principium vitale* , dat is aan het levensgevend vermogen , zeer groot. Dus moet men hier bij de algemeene versterkende middelen doorgaans ook de afzonderlijke deelen niet verwaarloozen. Zeker is het , dat in dit geval niets beter werkt dan de koude baden , waar bij die van *Pyrmont* boven alle andere de voorkeur hebben. Wie dezelve niet kan gaan gebruiken , bediene zich van de dropbaden. Zeker hebben maar weinigen hier toe het vereischte geduld : het bespuiten des ligchaams is ook zeer goed , doch velen willen zich hier aan niet onderwerpen ; want het spuiten doet zeer : maar het is gewis , des niet-tegenstaande , het allerbeste dropbad.

De vurigheid of brand volgt steeds alleen na

eenige beweging, en dezelve ontstaat dikwijls bij zulke lichamen en afzonderlijke deelen door de beweging: door de groote slapheid ontstaan plaatselijke volbloedigheden, waarom dan ook tegen dezen brand en afwisselende hitte, het koude bad, en het gebruik van zulke middelen, welke de levenskracht wederom herstellen, altijd het beste blijven.

* ** 8) Bewijst volkomen, dat door het zaad aan het ligchaam dat middel ontnomen wordt, hetwelk hetzelve te zamen houdt, hetwelk de vochten tegens de ontbinding beveiligt en de zenuwen in eene behoorlijke levendigheid doet blijven.

De spijsvertering in de maag is, wel is waar, in dezen zeer goed, maar de evenredigheid der vochten deugt in 't geheel niet. — In den naastvolgenden brief schreef hij mij het volgende.

„Na eenige dagen bespeurde de lijder eene zekere soort van gevoeligheid in den hals: het was hem even eens alsof hij zich den geheelen mond verbrand hadde, zoo vol blaren (*) was dezelve, en hij voelde iets, even als korreltjes van roode dorenbeziën, hetwelk hem den smaak benam. De tong is met slijm bedekt, hetwelk zoo vast als lijm zit en den smaak beneemt, en het is den lijder alsof die deelen met talk bedekt waren, en alsof hij zich de tong gebrand hadde. Deze zijne toestand blijft als nog voortduren. De zaadvloed is, sedert eenigen tijd, verdwenen.”

Dit

(*) Dergelijke blaasjes, komen dikwijls bij soortgelijke lijders voor.

Dit alles bewijst, dat door het verlies van het zaad, ook tevens die ligchaamskracht verloren wordt, welke al de deelen gezond, vast en in eene evengelijke menging moet houden. Bij eene andere gelegenheid zal ik een voorbeeld opgeven, waaruit het zal blijken, hoe iemand, door de zelfbesmetting, zijnen smaak en reuk verloren heeft.

De genezing moet men langzaam, zeer langzaam (*) en alleen van zulke middelen verwachten, welke den zaadvloed doen ophouden, de deelen, welke ter bewerking van het zaad dienen, kracht geven, en tot eenen nieuwen arbeid aansporen, de ontbinding te keer gaan en de zenuwen versterken. Ik heb hier de wijze, hoe men zulks doen zal, aangetoond.

Hoe vele kwalen er ook in het ligchaam zijn, zijn dezelve nogtans geene wonderen; de vergrijsingen tegen hetzelfde zijn zoo groot: wanneer het zaad eene reeks van dertig jaren verspild is, hoe kan de gezondheid behouden blijven? en — helaas! er is, bij de zoo zeer verdroogde lichamen, in de ziekte, minder te hopen, dan bij de opgeblazen en waterachtigen. Er is genoegzaam meer hoop, wanneer men reeds een beginfel van waterzucht bespeurt, dan wanneer de lichamen reeds zoo volstrekt verdroogd zijn. Kort geleden had ik eenen jongeling van dertien jaren, die bereids met zijn achtste jaar de Onanie had beginnen te plegen, en dezelve bij aanhoudendheid

(*) Maanden zijn te weinig, er behooren jaren toe.

heid had voortgezet. Hij werd ongelukkig, kreeg de jicht en tevens de waterzucht in den buik, benevens al de toevallen van een volkomen verzwakt zenuwgestel en die eener verlorene spijsvertering. Zoo dikwijls ik bij dezen jongen mensch kwam en onderzoek bij hem deed, vond ik echter nooit, zelfs niet onder de okfelen, het geringste spoor eener uitwafeming: de huid was altijd volslagen droog. Daarbij nu kwam, dat hij zich in 't geheel niet konde bewegen; dewijl hij eene onbeschrijfelijke pijn en jicht in de beenen had. — Wat nu te doen? — volgens den schoolregel de waterzucht door laxermiddelen doen ophouden? — Doch hier is de plaats, waar men zien kan, of een geneesheer in staat is zijnen lijder naar behooren te beoordeelen, dan wel of hij een arts van den gewonen stempel is: behoort hij tot de laatsten, dan breekt hij zijn hoofd met niets, dan met hetgeen in zijn leer- en handboek staat, en alsdan worden alle mogelijke purgeermiddelen (*) te werk gesteld, tot dat de lijder dood is; terwijl ik volkomen overtuigt ben, dat bij deze waterzucht, even als bij vele anderen, de sterk werkende en afdrijvende geneesmiddelen den dood ten gevolg moeten hebben; want, helaas! er wordt bij de meeste waterzuchtigen, niet dan allerzeldzaamst, op het werkeloos gestel der in-flurping gelet, en dus ook niet gezocht, om de verflapte vaten, te doen werken.

Bij

(*) De afdrijvende middelen, zullen nog menig een, die nog te genezen was, naar het graf brengen: inzonderheid, wanneer eene almeene zwakte, de oorzaak der waterzucht is.

Bij de waterzucht, welke dus zoo geneegen is op de Onanie te volgen, vooral, wanneer men zich bereids vroegtijdig aan dezelve schuldig maakt, zoo als zulks hier reeds in het achtste jaar plaats had, kan men als dan alleen hulpe hopen, wanneer de onderscheidene stremmingen in het lichaam, door de doelmatigste prikkelingen worden uit den weg geruimd. Alle afdrijvende middelen moeten zorgvuldig vermeden worden, want zij verzwakken, en de zwakheid en overspanning der krachten, waren ten allen tijde de oorzaken der ziekten, en deze moeten niet vermenigvuldigd worden; echter zijn er meestal teekenen van een taai slijm bij, hetwelk een gevolg van de werkeloosheid der gedarmten is.

Ik gaf denzelfven vrij zachte *amara*, en binnen de acht dagen, de pillen, bij kleine dosi's, tegens 18 's daags in. Alle dag werd hem het onderlijf vier malen, gedurende een half uur, zeer zacht en altijd in de rondte, met de volgende olie gewreven, om zoo veel mogelijk, de werkeloosheid der darmen en vaten in werkzaamheid te veranderen. Het is zeker, dat wij in de geneeskunst, bij de zwakheid van het onderlijf en de daaruit ontstaande verstoppingen, het wrijven niet genoeg kunnen te werk stellen: het nut ervan is groot en de uitwerking in 't oogloopende. Mijne lezers zullen nu spoedig vinden, waarom ik deze geschiedenis hier inlaste: — de wrijving is hier de oorzaak van. Alle dag liet ik dien jongeling met 4 droppels *oleum chamaemillæ destillatum*, 12 droppels *oleum therebinthinæ*, 15 drop-

pels *liquor cornu cervi* en 30 droppels gemeene olie, tot viermalen toe, wrijven. Ook deed ik hem alle dag vier malen eene klister van bittere kruiden, zoo koud mogelijk, zetten. Binnen den tijd van zes weken was hij zijne waterzucht volkomen kwijt en bevindt zich vrij wel. Nu werd hij naar buiten gezonden en moest zich in den vloed baden en de opene lucht genieten. Op deze wijze is hij binnen den tijd van een half jaar een zeer frisch en vrolijk mensch geworden; want voor een half jaar hield ik hem voor verloren, en hij zou het ook zeker geweest zijn, indien niet, bij de genezing, zijne zwakheid onder 't oog gehouden, en de waterzucht, over 't geheel, alleen als een gevolg der zwakheid, ontstaande uit verstoppingen, behandeld geworden ware. Al de geweldige middelen worden meestal onberaden gebruikt, zonder dat de oorzaak van de waterzucht onder 't oog gehouden wordt. Men moet zich in dezen ten zorgvuldigste wachten, niet van het eene uiterste in het andere te vervallen, zoo als zulks, helaas! in de beoefenende geneeskunde maar al te dikwijls het gevolg is. De middelwég moet men houden. Het wrijven over het gansche ligchaam heeft mij zeer dikwijls de uitmuntendste diensten gedaan. In 't bijzonder in de slijmtering (*phthisis pituitosa*,) wanneer men in dezelve de gansche borst met balsemachtige oliën dikwijls doet wrijven: de olie van de *mentha piperitidis* en de *oleum chamaemilla destillatum* heb ik in die gevallen het meest van allen gebruikt. Doch wanneer deze ziekte, bereids eene

merkelijke overhand heeft bekomen, zoo dat de lijder eenen leelijken reuk heeft, dan kan men zich weinige hulp beloven. Ook is dan gemeenlijk alle spijsvertering genoegzaam weg.

Dit is mij dus wederom een bewijs, dat door de verspilling van het zaad, juist die geestrijke deelen verloren gaan, welke de vochten in eene behoorlijke menging houden, en tegen de verrotting en de ontbinding beveiligen: hetwelk zoo wel plaats heeft omtrent het merg van al de deelen als omtrent de fappen zelfs. Het is in 't oogloopend, en ieder geneesheer, die in dit geval ondervinding gehad heeft, zal het maar al te dikwijls gezien en waargenomen hebben, hoe in alle die menschen de vochten allerscherpst en ter ontbinding genegen worden, en hoe dikwijls alsdan de leelijkste uitflag en op gezette tijden verschijnende en verdwijnende stinkende zweren, ontstaan.

Wanneer zulke lijdens, zoo als dikwijls plaats heeft, het vermogen ter spijsvertering ontbreekt, alsdan wordt het kwaad van dag tot dag erger, en de fappen worden steeds scherper, dewijl hun scherphheid door de vermenging van nieuwe vochten niet verminderd wordt. Wanneer nu zulke ongelukkigen nog zoo geheel ongelukkig worden, van in handen van kwakzalvers te komen, en die dezen uitflag door sterke laxermiddelen verminderen of te keer willen gaan; dan kunnen zij zich er op verlaten, dat hunne kwaal zeer erg is en de spijsvertering geheel verloren zal gaan; en vooral dan nog, wanneer men, zoo als ik dikwijls ondervonden heb, zulke menschen beveelt

zich zeer warm te houden, en de zuivere verfrischende lucht, en dus ook de beweging ontzegd. Wanneer dan iemand bij eenen geneesheer komt, welke hem sterk wil doen laxeerden, niets te eten geven, geen koud bad laten gebruiken, en de beweging in de vrije lucht verbiedt, die zegge hem maar ronduit in zijn aangezicht: dat hij nog eens de school bezoeken en zich van betere kundigheden moet voorzien, eer en alvorens hij zulke ziekten wil genezen.

De overdreven honger, welke hier dikwijls uit scherpte ontstaat, moet worden weggenomen, anders kan men niet gezond worden, en de gewone gezellinnen van denzelfden, zijn vurigheid en jicht. De genezing gaat echter bij den honger meestendeels veel beter, dewijl de verflapping over 't geheel nog zoo groot niet is, dan bij dien, welken de eetlust geheel ontbreekt. Deze lieden moeten zich, bij hunnen honger eenigzins matigen, en over 't geheel geene prikkelende dranken, wel bier met veel mout, of alleen water drinken.

Nu volgen nog twee geschiedenissen, welke ik alleen ter onderrigting in dergelijke gevallen zal mededeelen; want deze krankheden zijn, als gevolgen van het zaadverlies, zoo wel bij de zelfbeveelers, als bij die, welke zich door den wellust tot ellendige menschen hebben gemaakt, die het genot van een lang en gezond leven niet genieten willen, zeer gemeen. — Doch ter zake.

F. in Januarij 1797.

„ Uw voortreffelijk geschrift, getiteld, enz. is mij bij toeval in de hand gekomen. Na het
door-

doorlezen van hetzelfde, vond ik, helaas! mij volkomen getroffen, en wist nu verscheidene zaken bij mij zelve te verklaren, welke ik te voren niet wist. Ik neem mijne toevlugt tot u, in de streelende verwachting, dat gij mij van een gebrek zult bevrijden, hetwelk mij dikwijls het leven bitter maakt.”

„ Reeds sedert lange jaren heb ik mij in de hatelijke ondeugd der zelfbesmetting te buiten gegaan. Sedert eenigen tijd zeide mij een inwendige vonk van zelfgevoel, dat het mijne gezondheid nadeelig moest zijn, en ik heb het van tijd tot tijd nagelaten; doch het is mij in 't geheel niet mogelijk, volkomen meester over mij zelve te worden.”

„ Hier door heb ik mij zelve eenen zeer afschuwelijken uitflag op den hals gehaald, en ik geloof, dat de kleine puisten, welke zich in mijn vel bevinden, langzamerhand, alle in kleine zweren of etterbuilen zullen veranderen. Dit veroorzaakt mij nu, sedert eenige jaren, een zwaar lijden, terwijl ik alle menschen zoo goed als ten afschuw verftrek, dewijl mijn geheel aangezicht dikwijls vol van zodanige zweren is. Eerst zijn het kleine roode bleintjes, die vol etter worden; en naauwelijks is er een verdwenen, of er ontstaat reeds weder een ander aan zijne zijde, enz. — Ik verzoek u daarom om uwe hulpe &c. —

Dit is nog vrij goed te regt gekomen: doch nu komt er een veel erger, en tevens een ver van mij

verwijderde lijder, welke mij verzocht, zich zijner aan te nemen. Hij was 36 jaren oud en kon niet ontkennen, dat hij reeds van zijn twaalfde jaar af aan, en zelfs veel malen 's daags, de Onanie gepleegd hadde. Hij had gestudeerd, en zoude zich nu tot de praktijk begeven; doch was ziek en ellendig, loom en verdrietig in den arbeid, had eene gestadige neiging tot den slaap, vloog in denzelfen door schrik op, en was met vurigheid onder het vel, en uitslag op hetzelfde, behebt. In het kort hij had de hypochondrie en al de gewoonlijke toevallen bij den anderen; doch hier zijn zijne eigene woorden:

„ Al de ellenden drukken mij even zeer, als eene soort van zweren, welke niemand genezen kan, en deze folteren mij sedert reeds zes volkomene jaren, en ik mag gebruiken wat ik wil, alles helpt mij niets; indien ik mij maar stoote, dan wordt het erger, en ik krijg eene zweer, welke binnen drie of vier dagen, vol stinkenden etter is. Ach God! wat ben ik ellendig: noch eten, noch drinken smaakt mij, en mijne ellende is zeer groot. Geen mensch bevindt zich gaarne in mijne tegenwoordigheid; want ik stink. Geneesmiddelen heb ik in menigte gebruikt; doch alles te vergeefs. Een zeer bekwaam wondheeler wilde mij door de *salivatie* (kwijling) genezen; maar het werd des te flimmer. Misschien geloofde hij wel, dat ik venerisch was, en dat ben ik al mijn leven nooit geweest; want ik heb nooit met een vrouwsperfoon te doen gehad. Ik had nu reeds de hoop opgegeven, dat ik ooit gezond zoude worden;

want

want ik wist in 't geheel niet, wat de oorzaak van mijnen erbarmelijken toestand was, tot dat ik in de nieuwspapieren uw boek aangekondigd vond; ik liet het mij oogenblikkelijk brengen, en bevond, dat al het ongeluk uit mijne vervloekte ondeugd ontstond. Ik heb eenen ganschen nacht over mij en het schrikkelijk mensch, die mij verleidde, geweend. Ach, dat toch alle scholieren het boek lazen; want op de scholen, heeft deze ondeugd, die ziel en ligchaam verderft, zijnen zetel: hier in hebt gij gelijk: want ik had zelfs schoone bekwaamheden, en heb nog zoo veel geleerd, dat ik in de wereld zeer wel voor eenen geleerde zoude kunnen doorgaan; doch de volstrekt ellendige toestand van mijne gezondheid, maakt mij tot alles onbekwaam; wanneer ik zit, of wat ik doen zal, wil of moet, dan weet ik van mismoedigheid niet, waar ik beginnen of ophouden zal. Meer dan twintig malen ben ik reeds van voornemen geweest, mij zelve het leven te benemen; doch daar heb ik dan wederom geen harts genoeg toe: echter geloof ik, dat ik bij den duivel in de hel niet ongelukkiger kan zijn, dan dat ik dus mismoedig ben: hetgeen ik op het eene oogenblik verkies, verwerp ik in het ander: ik heb geen, zelfs niet het geringste genot des levens; daarbij ben ik ziek, en lijde smart door de afschuwelijkste zweren, welke stank mij dikwijls zelfs verveelt. Nu komt nog daarbij, dat ik een' zaadvloed heb. Deze ziekte ken ik nu eerst, door uw boek. De ondeugd, wel is waar, pleeg ik niet meer, dewijl mij het vermogen om zulks

te doen , ontbreekt ; doch bij den stoelgang , ontdek ik , dat mij eenig zaad ontvloeit . Bij het wateren heb ik dikwijls eene zeer leelijke pijn in de ballen en de aderen , welke naar de ballen gaan . Ach , waarde man , ontferm u mijner , ontferm u eens ellendigen , die veelligt , zonder uwe hulp en troost , binnen kort zich zelve om het leven gebragt had .

Ik liet dezen lijder bij mij komen , en deed hem op het land wonen . Het grootste gebrek van zijn ligchaam , bestond zekerlijk in de verspilde levenskracht , en van daar ook die sterke overhelling ter ontbinding der vochten . Het grondbeginfel , of de hoofdstof , welke de sappen in eene gelijke menging houdt , was verspild . Doch ik zal niets daar van zeggen ; het is reeds dikwijls genoeg gezegd ; dan , nog eens : ook deze lijder had zeer sterk laxeerende middelen gebruikt .

Nu dan , de lijder kwam op het land , en daar was mijne eerste zorg , dat hij eenige landbezigheden moest verrigten ; hij vond smaak in de jagt , dit was mij zeer lief , en hij begon het schieten met eene soort van hartelijkheid te doen ; hij dacht aan geen studeren , want het zitten is in dezen niet geraden , en de jagt verschafte hem afleiding en maakte hem de beweging in de lucht tot eene behoefte .

Twee malen 's voormiddags en twee malen 's namiddags , moest de lijder 14 pillen gebruiken , en
des

des namiddags om 3, 4, 5 en 6 uren een' gewonen lepel van het volgende:

℞ Extracti chamaemillae $\frac{z}{3}$ j.
Solv. in
Aqua cinnamomi $\frac{z}{3}$ xij.

Volgens het voorschrift, des daags 4 à 6 malen een' lepel vol.

Dit is ook een zeer werkzaam geneesmiddel bij de ziekten, welke uit de verspilling van het zaad en in den zaadvloed, ontstaan. Wie de pillen niet bekomen kan, dien bevele ik hetzelfde, dewijl het zeer balsemrijk en zenuwversterkende is; doch datgeen, waar door de pillen op de vaste delen werken, is er niet in. Een paar drachmen van het *extract* moeten dagelijks gebruikt worden.

Ik heb mij bij dit voorschrift, zoo als het ligt, altijd zeer wel bevonden.

De lijder had zes zeer verouderde boosaardige zweren, twee aan de bovenste uitersten, een aan het linker en drie zeer groot aan het regter been, waaronder er een was, zoo groot als het vlak van mijne hand. Geen van allen had etter, maar er liep een donkerbruin sap uit, hetwelk een' allervuilsten stank had. De randen er van waren zeer groot.

Nog moet ik van den toestand van dezen lijder, het volgende opgeven. Bij de afzonderlijke onderzoeking der teeldeelen vond ik, dat het mannelijk lid zeer klein en ineen getrokken was, de balzak had eene ongewone lengte en was zeer slap, de ballen eenigzins aangezet en op de beenen

nen waren zeer veel vlechten. (*) De balzak hing genoegzaam wel een half el af. De lijder zeide, dat hij altijd iets drukkends in de ballen voelde, en uitwendig aan den balzak veel trekkingen had, en er steeds eene kleverige vochtigheid, welke den volkomen reuk van zaad had, aan den balzak ware. Beweging, noch zamentrekking werd hij echter, in 't geheel in denzelfen niet gewaar, dan wanneer hij veel gedronken had en genoodzaakt was, dikwijls te wateren: alsdan gevoelde hij eene pijn in de zaadvaten en zaadstreng.

Daar mij nu dit toeval meermalen in de praktijk is voorgekomen: zoo houde ik het voor goed, de opmerkzaamheid daarop gaande te maaken. Het schijnt, alsof de vaten, welke het zaad, uit de ballen in de zaadblaasjes moeten voeren, door de al te menigvuldige inspanning dit vermogen verloren hebben, en zoo ontstaat eene ophooping van zaad in de ballen, en het is eveneens, alsof hetzelfde door deze deelen uitwaft, zoo als de reuk en de kleverigheid aan den balzak schijnt te bewijzen.

In dit geval, waarin de balzak altijd zeer uitgerekt is, en waarin de sympathetische smart bij de waterlozing zeer dikwijls de zwakheid der terugvoerende vaten aantoont, laat ik een' draagband

(*) Deze vlechten komen dikwijls bij soortgelijke lijdens ten voorschijn. Een bewijs dat de sappen ontbonden en de vaste deelen verslapt zijn.

band maken , welke den balzak in de hoogte heft , eveneens als bij eene waterbreuk geschiedt. Den draagband laat ik met kina en kaneel , benevens met een weinig *sal ammoniacus* opvullen ; want de *sal ammoniac*: is in deze een middel , hetwelk de zamentrekking aanmerkelijk bevordert. Ik doe versterkende baden van kina , kaneel , galappelen en eiken schors met wijn of water koken , en daarin wederom eenig *sal ammoniac*: doen. Zijn de ballen zeer uitgezet , zoo wrijfve men de vloeibare zalf uit de kamilolie in dezelve ; dat doet dikwijls zeer veel nut.

Nu weder tot mijnen lijder gekeerd.

Na verloop van zes weken begonnen zijne zweren te beteren , hun stank was niet meer zoo sterk , hij zelf begon vrolijker en opgeruimder te worden , en binnen acht weken , was er eene goede stoffe aanwezig.

De trek tot het eten kwam weder en de zomer maakte hem dorstig. Zijn drank bestond uit een aftreksel van meekrap en rijpe oranjeappelen. Mijn lijder dronk denzelfen bij aanhoudendheid , en at versche groenten met vleesch.

Na verloop van tien weken werd de beterschap zichtbaar : zijne bleekgele kleur helderde op , de mond was niet meer zoo ingetrokken , zijne oogen werden opener ; in een woord , alles werd ongedwongen. De zweren werden met den dag beter en de lijder stonk genoegzaam in 't geheel niet meer. Door de koude klisteren loosde hij veel slijm , en de ontvloeiing van het zaad hield

ge-

geheel op. Dit alles moest het begin der genezing uitmaken.

Na de twaalfde week waren genoegzaam al de zweren genezen; de groote alleen niet; daar bragt ik twintig weken mede door. Hij baadde zich nu tweemaal 's daags in den vloed en bleef bij aanhoudendheid dezelfde geneesmiddelen gebruiken.

Na het einde der zevende maand gaf ik hem mijne bewilliging tot zijn vertrek, doch niet dan na dat ik hem ten sterkste afgeraden had van zich in den echten staat te begeven: want dit hield ik niet voor goed. Ten minste moeten zulke lieden een paar jaar wachten, tot zoo lang zij volkomen wederin staat zijn, het ligchaam kan anders te ligt ingespannen worden, en daar kan het zoo onmiddellijk niet tegen.

Nu nog eene consultatie tot den eersten brief behorende.

Helaas! deze schrikkelijke gewoonte beheerscht de menschen zeer sterk, en een jongeling van 17 jaren schreef mij eens:

„Ik heb dat schrikkelijk handwerk nu 9 jaren gepleegd, eer ik wist, dat ik kwaad deed: want alles, wat zonde is, mijde ik; dewijl ik zeer godvruchtig ben opgevoed. Nu weet ik, dat de onanie eene der grootste zonden is: ik bid deswege dikwijls en smeek God met tranen, mij het vermogen te verleenen, van mij zelve te beheerschen, en echter heb ik nauwelijks een paar uren geflapen, of ik word wakker, mijne neiging ontwaakt

waakt en ik ben geen meester meer over mij zelve. Naauwelijks is het geschied, of ik gevoel er berouw en leedwezen over; doch wat helpt dat? de misdaad is begaan, en ik ben met al mijne goede voorneemens en gebeden, weder, zoo als ik te voren was. Raad mij nu, wat ik doen moet?" —

Het eerste middel is veel lichamelijke arbeid, welke sterk vermoeit; eten, hetwelk niet veel voedt, in 't bijzonder des avonds niet veel gedronken, en dan op geen veeren bed geslapen. Des avonds, eer zoodanig iemand te bed gaat, raad ik hem, de teeldeelen in ijskoud water te baden, en het een of ander te lezen, hetwelk de droevige gevolgen der zaadverspilling, met derzelve geheelen rampzaligen nasleep, met de levendigste verwen afmaakt en aantoot. Doch wil dit niet gelukken, dan moet men zich naar zijne zwakheid schikken, en dan is het best, zich zelve de handen te binden, of te doen binden. Doch indien de wil goed is, kan men het voorzeker, door menigvuldigen en zwaren arbeid, en door een allermatigst gebruik van spijs vermijden.

Ik vind mij nog verplicht, een' ieder, die op deze wijze genezen wil zijn, vooraf aan te raden, niet te gelooven, binnen twee of drie weken gezond te zullen zijn; want het gaat hiermede zeer langzaam. Inzonderheid moet ik de koude klisteren aanbevelen, dewijl ik door sommigen verkeerd verstaan ben, welke meenden, dat de warme niet nadeelig waren en zulks is juist volstrekt omgekeerd.

Daar het mij toefchijnt, dat ik nu reeds een voldoend getal waarnemingen heb medegedeeld, zoodat één ieder zich den toestand dezer zieken met levendige kleuren kan voor oogen ftellen, en ik bereids meermalen, over de melkkuur, met betrekking tot de genezing dezer lijdèrs gefproken heb, acht ik het thans noodig, mijnen lezeren, dien aangaande eenige waarnemingen mede te deelen, in welke de melkkuur, in verband met eene oordeelkundige geneeswijze, is aangewend geworden.

Dat de melk zeer voortreffelijke vermogens ter genezing voor die genen, welke in de liefde buitenfporig zijn geweest, bezit, is door vele ondervindingen genoegzaam bewezen. Dat echter de melk niet maar zoo aanftonds aan een' ieder, die door de verfpilling des zaads ziek is, gegeven kan worden, is even zoo waar. Ik heb fteds van het gebruik van de melk goede uitwerkingen gezien. Doch alleen dan, wanneer zij ten regten tijde wordt toegediend, kan zij goede uitwerkfelen voortbrengen. Dat wil zeggen: het ligchaam moet, indien de melk de gezondheid verfcchaffen of bevestigen zal, in dien toestand gebragt worden, die tot de melkkuur noodig is.

TISSOT en met hem vele anderen hebben bij de ziekte, uit de verfpilling van het zaad ontftaande, de melk aanbevolen; onder anderen zegt hij, volgens de waarneming van BOERHAAVE in zijne *Onanie*, dat de melk, in deze ziekten treffelijke dienften gedaan heeft.

Op den raad van dezen grooten arts hebben

velen, zonder den geneesheer om raad te vragen, de melk gebruikt; dewijl men zich in zulke ziekten zeer gaarne eene kleur in 't aangezigt bespaart, en men zonder dat zich zelven niet wel bij den geneesheer beschuldigen kan. Doch daar nu dikwijls het geval plaats had, dat het ligchaam van vele zulke lijdens, in 't geheel zich niet in dien toestand bevond, waarin de melk met nut gebruikt konde worden, zoo bragt dan, de tot de kuur gebruikte melk, veeltijds geen voordeel, ja zelfs dikwijls nadeel te weeg. Ik heb veel zulke brieven onder mij, waarin de lijdens ten sterkste over de nadeelen, die hun het gebruik der melk heeft toegebragt, klagen. Doch de melk was de oorzaak niet, dat hun die kuur zoo slecht bekomen ware, maar wel het gebruik van dezelve ten onregte tijde. Daar ik nu zelf dikwijls bij zulke lijdens ondervonden heb, dat de melk een zeer weldadig geneesmiddel is, en hier vóór daarvan iets gezegd hebbe, zoo ben ik van velen verzocht geworden, dezen lijdens toch eene handleiding te geven, ten opzichte van de omstandigheden, in dewelke zij de melk gebruiken kunnen, en hoe men zich daarbij eigenlijk te gedragen hebbe.

Dan, alvorens dit te doen, moet ik vooraf al de omstandigheden voordragen, in dewelke de melk nadeelig is, en dan eerst kan ik zeggen, hoe men zich in de melkkuur te gedragen hebbe. Ik zal mijn best doen, om alles door voorbeelden uit mijne praktijk te bewijzen en ten dien einde ver-

scheidene brieven of berigten van lijdens, mededeelen.

Dit alles zal dus, om zoo praktikaal mogelijk, te zijn, slechts eenige geschiedenisfen van lijdens behelzen, gevolgd door een toegift voor de vrouwelijke sekse, dewijl ik insgelijks daartoe zeer dikwijls aangezocht ben.

Zie hier de *eerste ziektegeschiedenis*, welke leert, hoe lijdens, die niet in den toestand waren, dat zij de melk konden verdragen, in die ligchaamsgesteldheid moeten worden gebragt, dat zij dezelve zonder nadeel kunnen genieten. —

Ik heb in 't bijzonder deze geschiedenis voor de drukpers uitgekozen: dewijl daarin zeer vele toevallen zamenloopen, die, over 't geheel genomen, de melkkuur niet toelaten, doch zoodra deze uit den weg geruimd waren, genas de lijder volkomen. Ook is het een zeldzaam geval, dat lieden, die zoo buitensporig in de zaadverkwisting waren, weder dat werden, wat deze lijder nog werd.

---

1) Gij hebt u door uw nood- en hulpboekje ten redder en weldoener der menschen gemaakt. Ook ik hoop, dat gij mij betreuren en insgelijks op eene goedgunstige wijze bijstaan zult.

Omtrent in mijn zestiende jaar leerde mij een booswicht de mensch onteerende en verzwakkende kunst der zelfbesmetting, ten einde ik hem in

zijne

zijne ondeugd behulpzaam zoude zijn, en zoo werd ik ook in dezen strik gevangen.

Kunt gij het wel gelooven, dat ik, bij de vroomste en zorgvuldigste opvoeding, in mijn 16de jaar, nog geen woord van het onderscheid der beide geslachten wist? — Noch veel minder, dat mijn opvoeder, mij op deze wandaad opmerkzaam had gemaakt. Het huis en de familie mijner ouderen, waren zeer aanzienlijk. Niets was te kostbaar, dat niet aan mijne opvoeding besteed was geworden. Mijn Leermeester in de natuurlijke historie was een oud zeer regtzinnig godgeleerde en vermijdde met de strengste zorgvuldigheid ieder woord van natuurdrift en voortteling. Mijn vader was een man, die zoodanig door bezigheden overladen was, dat hij mij nauwelijks twaalf uren in een gansch jaar toesprak.

Geheel onbekend met dat gene, wat ik deed, werd ik dus tot de Onanie verleid. Daar ik een zeer gezond mensch was, bespeurde ik, in 't geheel, noch ten deele, eenige vermindering aan mijne gezondheid; alleenlijk werd ik in het stuk van mijne liefde tot de gezelligheid geheel anders. Ik schuwde om met iemand te spreken (*). Dit duur-

(*) Ouders en opvoeders, weest opmerkzaam: wanneer de jongeling begint zich aan de gezelligheid te onttrekken, is zulks het eerste kwade teeken. Geloof niet, dat het bescheidenheid zij: deze soort van menschenhuwing is volstrekt het eerste teeken der ondeugd, het is een gebrek aan leven, en mischien zegt niet geheel onbewust een inwendig gevoel: „ *gij hebt iets kwaads bedreven*, het geweten is toch steeds zulk eenen goeden wegwijzer, zoude het hier zwijgen? — allen geven die getuigenis van zich zelven, dat vrees en schuwheid zich het eerst in hun geopenbaard hebben.

duurde op deze wijze twee jaren lang, wanneer ik door mijnen vader naar Holland en andere landen gezonden werd, om mij met de wereld bekend te maken. In het eerst wilde ik deze reis nog een paar jaren uitstellen, doch daar ik zoo zeer achterhoudend en benepen was, meende mijn vader, dat dit door het reizen zoude overgaan; want mijne neiging om in huis te blijven, werd voor eene liefde tot de wetenschappen aangezien.

Ik ging dan uit reizen en mijn vader bereikte zijn oogmerk. Ik leerde de wereld meer kennen en in dezelve in 't bijzonder de vrouwen. Ik bleef twee jaren in Holland, en had, volgens de gewone uitdrukking, eene ongemeene fortuin bij dezelve (*). Dewijl ik dan het geluk van het genot, dikwijls zoo gezwind als mogelijk was, moest medenemen, uit vreeze van door eenen derde, wiens plaats ik innam, van de baan geworpen te worden, geschiedde het, dat ik zeer dikwijls mijne zaken staande verrigtte.

Offchoon ik nu door mijne bekendheid met het andere geslacht wel leerde smaken, dat zulk eene bezigheid weldadiger ware, dan wanneer men zijne zaken alleen deed, zoo werd toch daardoor de neiging en honger naar wellust, des te grooter, te meer, dewijl ik zonder arbeid was. Konde ik nu met geene vrouwen omgang hebben, zoo had ik

(*) Het is iets zeer gewoonlijks, dat de vreemdelingen eenen grooten toegang tot de harten en ligchamen der vrouwen vinden. De oorzaak daarvan is, dat zij allen op eene bijzondere wijze op de nieuwigheid enz. enz. gesteld zijn

ik reeds voor verscheiden jaren geleerd, zonder vrouw mij zelven te bevredigen. Dit geschiedde dan ook t'elken reize, wanneer het mij aan de gelegenheid ontbrak, om bij een vrouwsperfoon te kunnen komen.

Ik ging uit Holland naar andere landen, en mijne fortuin bij de sekse bleef zich zelve gelijk. Op deze wijze kunnen er wel vier of vijf jaren verlopen zijn, zonder dat ik iets aan mijn lichaam bespeurde. Zelfs was mijne schuwheid voor de menschen geheel verdwenen, en ik bevond mij regt goed (*) in mijne ligtzinnige levenswijze en wenschte alleen, dat het altijd zoo wezen mogte. Maar hoe had ik mij bedrogen! de bezwijming van mijnen hartstogt was nader bij haar einde, dan ik dacht. Mijn vader werd eindelijk het geldgeven moede en ontbood mij naar huis. Ik moest gehoorzamen en verscheen op mijn 24ste jaar weder in het ouderlijk verblijf, na dat ik 6 jaren, die ik thans wel wenschte niet geleefd te hebben, in de wereld had verbeuzeld.

Ik was het derde kind mijns vaders, en daar mijne oudere broeders de zeer aanzienlijke goederen mijns vaders bekomen zouden, had mijn vader mij tot het vak der financiën bestemd, en daar hij bij zijnen vorst zeer gezien was, hield hij het, na mijne terugkomst voor gansch niet moeilijk, mij spoedig tot financie-raad te zien verheffen.

Zoo

(*) Het is zeer gewoon'ijk, dat die genen, welke zich met het andere geslacht te buiten gaan, al langer hoe onbeschaamder en vermeteler worden. De zelfbevekkers in tegendeel zijn achterhoudender.

Zoo als ik vernam , was ook dit het oogmerk van mijne reis geweest, om mij in vreemde landen de vereischte financiekennis te doen verkrijgen ; ten minste werden het de financiën van mijnen vader gewaar. Nu wierd ik dus werkelijk financie-raad en moest mij tot den arbeid in staat stellen.

Dan, naauwelijks had ik een half jaar meer zittend doorgebracht, of ik begon de schulden mijner jeugd zeer vroegtijdig te betalen, en de meeste dier toevallen te lijden, die gij met scherpzinnige ondervinding der wereld in uw boekje hebt medegedeeld.

Ik kreeg aanvallen van hypochondrie, verdriet in het leven, (*) alles stond mij tegen, en alle arbeid was mij tot eenen last, en wel des te lastiger, doordien ik altijd geloofde, dat dat gene, wat ik gedaan had, niet goed zoude zijn. Naauwelijks had ik een paar uren gewerkt, of ik kreeg eene drukkende hoofdpijn, vergezeld van eene sterke neiging tot slapen en in den nacht kon ik den slaap niet vatten. Inzonderheid voor middernacht keerde ik mij van de eene zijde op de andere, waarbij ik geheel moede en krachteloos werd; maar evenwel niet inslapen konde. Wanneer ik eindelijk infliep, ontwaakte ik des morgens met eene nog grootere afgematheid, dan ik des avonds te bed gegaan was. Het ergste daarbij was, dat ik nu weder tot mijne oude ondeugd ver-

(*) Men leze de ziekte-geschiedenissen, en zie bij hoe velen de verveling des levens en de neiging tot zelfmoord aanwezig is; het ontbreekt aan het levensvermogen.

verviel, want in het bed had ik gestadige roedestanden. Nu deed zich dan ook het zenuwtrekken bij het inslapen, en in den slaap zelfs het jeuken onder de huid op.

Dus leefde ik dan anderhalf jaar voort, zonder eenen arts om raad te vragen; dewijl ik geloofde, dat bij de geneesheeren niet veel hulp ware: want ik was door een zeker boek zoodanig tegen de artsen ingenomen, dat ik hunne geheele kunst voor een blind toeval hield.

Al mijne toevallen werden erger. De slaap ging al langer hoe meer verloren, ik had niet alleen het schrikken en jeuken bij het inslapen, maar ook zulk een leelijk geruisch in de ooren, dat ik het nauwelijks beschrijven kan; en kwam mij, als 't ware, iets het eene oor in, hetwelk het ander weer uit ging, klonk het zoodanig, dat het mij geheel mijn bewustzijn ontnam. Deze zenuwaandoening en fuising in de ooren is mij het allerhatelijkst gevoel geweest, hetwelk ik immer gehad heb. Zoodra ik in dezen toestand geraakte, namen al mijne krachten af, ik kon nauwelijks meer iets aaneengeschakeld schrijven, en echter was het mijne bezigheid en zaak, de rekeningen na te zien. Ook wilden nu mijne oogen niet meer voort: het werd mij niet alleen moeilijk om te zien, maar ik kreeg zelfs eene kramp in de oogleden, zoodat ik niet wist, hoe ik ze open doen zou; want zij sloten zich soms wel drie minuten aaneen, en etterden alle nachten: het wit in de oogen zag eer geel dan wit.

Mijne spijsvertering, of eerder mijn eetlust,

was lang goed gebleven; alleenlijk werd ik, na het eten, steeds zeer moê, en konde dikwijls niet anders doen dan slapen. Drong mij de nood, dat ik iets doen moest, zoo was eene onverdragelijk drukkende hoofdpijn mijn zeker loon. Ook had ik zeer dikwijls eene *drukking* en *spanning* in het onderlijf. Wanneer ik eenen trap moest opklimmen, of schielijk liep, bezwaarde mij eene zekere foort van *kortademigheid*; het hard loopen was mij anders in mijne vroege jeugd zeer eigen, en ook thans herinnert mij de gewoonte van dien tijd soms mijne jeugdige levendigheid. Doch het is ook alleen eene herinnering, dewijl het gebrek aan adem mij zeer spoedig noodzaakt, met langzame schreden te wandelen. In 't bijzonder scheen ik eenen aanval van stremming van adem te hebben, wanneer ik mij over iets ergerde, en dit geschiedde zeer dikwijls; want alles, wat mij tegenstond had eenen grooten invloed op mij. Aan vreugde konde ik zeer weinig deel nemen.

Vervolgens verminderde ook mijn eetlust op eene aanmerkelijke wijze, en ik moest mij zeer in acht nemen, niet veel en ook slechts eenerlei spijs eten; dewijl ik anders door zure *opbrekingen* en menigvuldige *oprispingen* in de maag, zeer gehinderd werd. Daar mij nu de eetlust dus ontbrak, was er niets natuurlijker, dan dat ik zeer mager werd, en inzonderheid aan de beenen al mijn vleesch verloor. Daardoor konde ik dus, over 't geheel het *staan* niet verdragen, en wanneer ik zulks eene

poos had moeten doen: dan knikten mij aanhoudende de kniën, eer ik dezelve konde buigen, en dit veroorzaakte mij niet weinig smarte.

Dit duurde dus voort tot in de lente van 1789.

Bij al deze toevallen voegde zich in het einde een buitengewone *geewwhonger* of onverzadelijkheid, met zeer sterken brand in de oogen, en menigvuldige zure en seherpe *opbrekingen*. Echter bekwam mij, in weerwil van al mijnen honger, het eten zeer slecht. Het bezwaarde mij zeer, en mijne hoofdpijn, benevens de brand in de oogen vermeerderde, wanneer ik at; daar bij had ik eene strammigheid in al de gelederen.

Deze eetlust hield slechts een paar dagen aan, wanneer ik tegen den avond door eene zware huivering werd aangevallen. Weldra daarop kreeg ik vele flauwten, vergezeld van hoofdpijn en zulk eene drukkende pijn in de ruggegraat en de lenden, welke met eene brandende kramp in de beenen verbonden was, dat ik, door de hevigheid der smarte gedrongen, nog dien nacht moest besluiten eenen geneesheer te ontbieden.

Deze kwam en zeide mij: dat ik de jicht had.

De geneesheer ried mij vooreerst, op geen *bed*, maar op *matrasfen* te gaan liggen. Ik moest zeer langzaam werkende afdrijvende middelen gebruiken. Mijne ziekte wilde in 't geheel niet wijken; nu had ik hier, dan op andere plaatsfen pijn, doch uit de ruggegraat en de lenden, wilde de pijn in 't geheel niet weg.

Dan

Dan deze smarten had ik nog alle gaarne gedragen, indien ik er maar geene zulke hevige *beangstheden* bij gehad had. Ik wist dikwijls niet, waar ik van *angst* en *ongerustheid* was, en daar het mij zoo zeer aan slaap ontbrak, waren mij de nachten een voorbeeld van de hel, en ik maakte honderden ontwerpen, om mij het leven te benemen. Had men mij slechts eenige minuten alleen gelaten, zoo had ik mij gewis het leven benomen; dewijl ik er geenen *tegenzin* in, maar eenen waren haat tegen had.

Dewijl het nu in 't geheel niet wilde beteren, en mijn vader en nabestaanden bij mij waren, zoo werd er nog eenen geneesheer geroepen. Deze stond er op, dat ik eenige reizen een braakmiddel moest innemen, en dit deed mij ook zeer goeden dienst, mijn *angst* verdween en ik loosde eene groote menigte gal en taai slijm. Een derde braakmiddel veroorzaakte geene braking, doch ik kreeg eenen sterken afgang, met denwelken ik ook veel vuiligheid moet kwijt geraakt zijn. Doch daarvan weet ik niet, want ik ben kort daaraan in flauwte gevallen, dewijl deze werking, waarschijnlijk mijne geheel uitgeputte krachten te boven heeft gegaan.

Toen ik weder bijkwam werd ik door de bijtende smarte aan mijn onderlijf en kuitzen zeer spoedig ontwaar, dat men mij spaansche vliegen gelegd had. Ik had na de flauwte 24 uren in eene soort van bedwelming gelegen. Offchoon nu wel de spaansche vliegen het middel tot mijn bekomen

geweest mogen zijn, veroorzaakten dezelve mij nochtans vele rampen. Ik kreeg eenen roedestand, die in 't geheel niet wilde bedaren, en daar bij eenen gestadigen aandrang tot wateren, zonder dat ik eenen enkelen druppel konde lozen. (*) De roede was zoo te samengetrokken, dat er geen *katheter* bij mij gebruikt konde worden. Eindelijk werd ik, door vele geneesmiddelen en het baden met laauwe melk, den derden dag zoo gelukkig, dat ik konde wateren, en de roedestand ophield, doch bij de waterlozing behield ik in den pisweg eene krampachtige pijn, welke dikwijls met vele smarten gepaard ging. Bleef het water in een glas staan, dan hechteden zich aan hetzelfde bruine kristallen, welke mijn tweede arts wilde, dat uit den overvloed van scherpe gal voortkwamen en dat dezelve een goed teeken waren; dewijl ik daar bij sterk zweette. Met dit zweeten begon dan ook mijne beterschap. Maar hoe langzaam! na verloop van 8 weken konde ik nauwelijks drie schreden alleen gaan: de ruggegraat

(*) Bij allen, die in de liefde of zelfbesmetting buitensporig zijn geweest, brengen de spaansche vliegen de waterstuiting te weeg. De natuur is gewoon, alles naar die deelen te drijven, en er heeft bij zulke menschen veel meer prikkeling om te wateren dan bij anderen plaats, en daar bij is het zeer natuurlijk, dat de spaansche vliegen met zoo veel hevigheid op zulke vernielde lichamen werken. Alle geneesheeren moesten, indien zij zoo iets bemerkten, hunne toevlugt tot andere dingen nemen. Bij jongelingen, welke dikwijls hun water lozen, moet men insgelijks nauwkeurig acht geven, of zij ook reeds eenigzins met de onanie bekend zijn.

graat en de lendenen schenen al hunne kracht verloren te hebben, en deze sctieen, even zoo min als eenige opgeruimdheid of vrolijker leven, te willen wederkomen.

Nog moet ik U melden, dat ik bij het begin van mijne jicht nog verscheidene malen de zelfbesmetting gepleegd heb; dewijl ik eenen gestadigen aandrang tot dezelve gevoelde. Doch in den laatsten tijd, na de spaansche vliegen, had ik in 't geheel geene prikkelling meer, en wanneer ik er aan dacht, zoo had zulks echter op geene wijze eene oprigting van het lid ten gevolge.

Op deze wijze nu had ik de eerste helft der lente ziekelijk doorgebracht. Mijne geneesheeren zochten de oorzaak van mijne krankheid in het te veel zitten: daaruit was in den beginne de zwartgalligheid (*hypochondrie*) ontstaan, en zoo vervolgens al het overige kwaad. Ik geloofde het ook zelf. Doch thans heeft mij uw boekje, op eens, met de bron en oorzaak van mijne kwaal, bekender gemaakt.

Daar het zitten dus voor de oorzaak van mijn lijden werd genomen, werd besloten, dat ik mij op het land moest begeven; om nog eene lente-kuur van kruiden en wortelen te gebruiken, en vervolgens naar Pyrmont te reizen. Ik vertrok in het midden van Mei naar een naburig dorp en dronk, 5 weken lang, alle voormiddagen een half pond sap van meibloemen, ramenassen, sehorse-neren en haverwortelen met een paar koppen bouillon van vleesch. Dit bekwam mij dan ook zeer
goed

goed en ik leerde langzaam weder gaan. Doch de eetlust bleef weg en de slaap ontbrak mij zeer. Ter naauwer nood konde ik wel 6 of 8 minuten gaan; doch wanneer ik slechts maar eene halve minuut stil wilde staan, dan kon ik het in de ruggegraat niet uithouden en moest vallen. Nu werd mij het gebruik der kina aangeraden, en ik gevoelde derzelve weldadigheid op eene uitnemende wijze. Op deze wijze leefde ik tot in het midden der maand Julij, wanneer ik naar Pymont naar het bad ging. Ook dit bad werkte goed op mij, terwijl ik, ingevolge den raad mijner artsen de kina bleef doorgebruiken. Hier bleef ik tot in Augustus en keerde inderdaad veel gestrekter te rug. Ik konde nu reeds een half uur zeer goed gaan; doch met het staan wilde het in 't geheel niet veranderen. Ook had ik nu meer trek tot eten; doch de neiging om te slapen bleef, en ik had het aan de koude baden te danken, dat mijn slaap veel geruster geworden was; (*) hoewel ik echter nog altijd, bij het opstaan, moede was.

Te Pymont leerde ik eenen geneesheer kennen, wiens zachtaardig gedrag mij zeer aan hem verbond. (Toen ik uw boekje las, heb ik wel honderd malen gedacht, dat gij het moest zijn.)

Deze goede man erkende mij voor datgeen, dat ik was, en maakte mij meer bekend met mijne krankheid. Ik verzocht hem, mij boeken daarover op te geven, doch hij zeide mij, ik zou nog lang

(*) De ondervinding bevestigt doorgaans, dat allen, welke op die wijze ziek zijn en uit te groote aandoenlijkheid der zenuwen, niet goed

lang wachten, eer ik mij in staat bevond, om iets te lezen. Na jaar en dag zoude ik hem weder hier aantreffen, en dan zoude ik lezen. Ik volgde zijnen raad, leefde matig, dronk niets dan ijslandsch mos en gebruikte de kina voort. Doch toen ik het jaar daarna te Pymont kwam, was er mijn geneesheer niet; ik had hem twee malen geschreven en geen antwoord bekomen, doch vernam, dat hij naar Engeland gegaan was. Ik verlang met groote begeerte te vernemen, of gij het zijt, en te mogen weten, waarom gij mij toenmaals het lezen zoo zeer verboodt, en in 't bijzonder het lezen van zulke boeken, die over dit onderwerp handelen. (*)

Ook dit maal bekwamen mij de bronnen zeer goed, en na dat ik 6 weken in Pymont gezondheid

goed kunnen slapen, door niets zoo ligt tot eene goede rust kunnen geraken, dan door zich, in het geschikte seizoen in een stroomend water te baden.

(*) Het antwoord heeft hem wel reeds gezegd, dat ik de geneesheer niet ben geweest, welke hij in Pymont gesproken heeft. Doch ik denk volkomen overeenstemmende met hem. Men moet met de behoedzaamste omzigtigheid alles van zulke zeer verzwakte lijdens verwijderen, wat hunne zenuwen slechts in het geringste kan aandoen. Zullen zulke krankten weder gezond worden, zoo moeten zij het gevaar, waarin zij zijn, niet geheel vernemen, ten einde er geen hartstogt in hen opgewekt worde. Alles, wat het zenuwgestel aandoet, moet dus geheel van hen verwijderd worden; als studeren, veel rekenen, of dergelijke bezigheid, welke diep nadenken vereischt. De heeren letterblokkers, moeten liever al hunne zaken aan den kapstok hangen, en zich tot eenen ligchamelijken arbeid in staat stellen. Want ter genezing is het gemeenlijk noodig, geene zittende levenswijze te hebben.

heid gezocht, en meer dan ik had, daarvan had bekomen, keerde ik veel gesterkter te rug.

In 't bijzonder was nu mijn eetlust beter geworden, en ik had na den maaltijd genoegzaam geene opgezetheid. Het spreekt van zelve, dat ik in eten en drinken zeer matig bleef: want het was mij door mijne ziekte tot eene gewoonte geworden, steeds zeer matig in eten en drinken te zijn.

Ik deed mijne te rugreize zeer langzaam, dewijl ik nog eenige streken aan den Rijn bezigtigen wilde.

Ook hadden zich de vermogens van mijnen geest nu wederom hersteld, ik was vrolijker, en kon nu weder eenigzins aanhoudend denken. Dit heeft mij doen besluiten, dezen winter mijnen post van financieraad weder te aanvaarden. Nog moet ik u melden, dat ik mijne wandaad niet meer bedrijve; dewijl de doctor in Pymont mij door TIS-
TOT beter van mijn misdrijf heeft onderrigt, en ik, schoon het mij zeer zwaar valt, geleerd heb over mij zelven te zegepralen.

Ik had nu volstrekt besloten mij geheel aan mijne zaken te houden en de wereld te genieten. Dan de voorzienigheid had zulks anders bestemd.

De goederen van mijnen vader moesten, als zijnde twee eigendommen, mijne beide oudere broeders ten deele vallen; de oudste van hen was reeds op het eene goed; de andere was nog ritmeester in dienst. Deze had in een spel woorden gekregen, welke een tweegevecht ten gevolge hadden, in hetwelk hij dood gestoken werd.

Dit mij zeer smartelijk verlies maakte niet alleen op mijn zedelijk karakter eenen zeer sterken indruk; maar veranderde ook mijnen ganschen toestand. Mijn vader bestemde nu het goed, op hetwelk hij woonde, tot mijn erfdeel, en ik deed weldra afstand van mijn ambt en eerepost; dewijl het mij veel aangener was, een landman te worden. Ik wijdde mij ook zeer spoedig geheel en al aan deze bezigheid en begon er zeer veel smaak in te vinden.

Doch deze verandering veroorzaakte een tweede nadeel. Mijne moeder was reeds voor eenige jaren gestorven, en daar ik nu bij mijnen vader was, zoo verlangde deze zeer sterk, dat ik mij in het huwelijk zoude begeven. Dit was geheel en al tegen mijn ontwerp: want ik gevoelde voor het tegenwoordige zeer weinig genegenheid voor den echt. Ik wachtte zeer lang, zonder mijns vaders wensch te bevredigen; dewijl mij de nieuwigheid mijner bezigheden zeer vele afleiding verschaften. Ook zoude ik het nog wel langer uitgesteld hebben, indien de dood ons geene zeer groote schade had toegebracht; want mijn oudste broeder stierf. —

Daar ik nu de eenige erfgenaam van de aanzienlijke bezittingen van mijnen vader was: zoo moest ik zijnen wil vervullen en tot het huwelijk besluiten. Mijne gezondheid had zeer toegenomen, mijn vleesch was weder aangewassen en ik kon eenen halven dag door het veld rondrijden, zonder sterk vermoeid te worden. Alleen kon ik geen verdriet verdragen, dit beroofde mij van al mijne
krach-

krachten, en ik kon mij naauwelijks buiten verdrietelijkheden houden. In 't bijzonder had mij het sterfgeval van mijnen broeder zeer getroffen. Echter had ik mij weder hersteld. Ik moest mij dus, in het vierde jaar na mijne ziekte, in den echt begeven.

Doch thans komt de hoofdzaak, waaraan het zeer spoedig begon te haperen. Ik verrigteden echtpligt dikwijls alle dagen en wel met vuur, dewijl ik mijne vrouw teederlijk bemind. Doch nu begon ik mijne buitensporigheden te gevoelen; ik werd gestadig aan zwakker, en de sterke neiging tot den slaap, keerde met de matheid en de verdrietelijkheid te rug. De gemakkelijheid in den arbeid, en het behagelijke, dat ik anders in het werk van den landman vond, verdween, en dikwijls kreeg ik weder hoofdpijn.

De bekwaamheid, tot het uitoefenen van den bijslaap, was echter niet geheel en al verloren; ik heb aanstonds, zoodra ik met mijne lieve vrouw begin te stoeijen, eenen roedenstand: doch ook aanstonds ontloopt mij het zaad, eer dat ik ter zake kom, en zulks wel zonder eenig gevoel van vreugde of wellust. En dit geschiedt dikwijls tegen mijnen zin, zoodra mijne goedhartige vrouw slechts eenigzins teeder jegens mij begint te worden.

Mijne goede vrouw was verstandig genoeg, om dit te bemerken, en vermijdde mijnen omgang. Hier door hield de verrigting der zaak eenen langen tijd op, doch het zaad ontloopt mij echter zeer dikwijls. Rijden konde ik in 't geheel niet, want dan bekwam ik zeer spoedig eenen roede-

stand en het zaad ontliep mij. Een half jaar daarna kreeg ik eene gal- en slijmachtige zenuwkoorts, waarvan ik wel gelukkig genezen ben; doch aan mijne gezondheid ontbreekt nog zeer veel.

Ik zal u al de omstandigheden zeggen, en dan uwen menschlievenden raad voor mij verzoeken.

Ik kan zeer weinig eten en bekom aanstonds na het eten persingen en winden met vele oprispingen, eene neiging tot slaap en eene zwaarheid in het hoofd. De aanbeijen vallen mij lastig, en wanneer de afgang hard is, dan is er steeds bloed bij en de persing na het eten is verdragelijker.

De balzak is zeer slap en hangt zeer lang nederwaarts. Bij aanhoudenheid bevindt zich steeds een kleverig zweet aan de teeldeelen. Tot den bijslaap ben ik volstrekt onmagtig; dewijl mij het zaad te spoedig ontloopt, en ik bij ieder verlies van hetzelfde allerdroefgeestigst word.

De aanvallen der hypochondrie heb ik thans zeer dikwijls, ik word mismoedig, en zulks des te meer, dewijl alles mij aanstonds in drift brengt. Daarbij heb ik inzonderheid eenen zeer korten adem en eene ligte pijn op de borst, hetwelk mij doet gelooven, dat het gebrek in de long zit. Mijne voeten worden zeer ligt koud, en dan heb ik zeer veel pijn in de kuiten en soms jeuken mij de kniën. Bij de geringste koelte word ik verkouden. Mijn water moet ik zeer dikwijls lozen, in 't bijzonder bij vochtig en koel weder, en wanneer ik koude voeten krijg, dan is de afzondering van het-

hetzelve zeer sterk, en het is even zoo klaar als gewoon schoon water. Ook kan ik het water niet gaauw afslaan, maar moet zulks langzaam doen, dewijl het geen' regten stroom heeft. Dit toch moet uit eene zwakheid der teeldeelē ontstaan. Ook wilde ik u gaarne verzoeken, mij het waschen met koud water niet te bevelen, dewijl ik geloof, dat het zeer na-deelig voor mijne borst zoude kunnen worden &c.

L . . . den 4 Febr.

A N T W O O R D.

Zeker heeft uwe zware ziekte u wel moeten zeggen, dat de groote verspilling van het zaad de verwoesting van uwe gezondheid geweest is: diensvolgens moet gij met dit levenssap behoedzamer omgaan. Maar ik ken den mensch, en weet te wel, hoe ligt men door zinnelijk genot de rede tot een volmaakt zwijgen brengt. Hier komen nu in den nieuwgesloten echt nog andere dingen bij. De jonggetrouwde man wil zich bij zijne jonge echtgezellin als regt vurig, eere en achting verwerven, om dezelve zoo spoedig mogelijk te verliezen. Een ander weër, denkt, dat hij zelf zeer vlijtig moet zijn, om het ongeluk voor te komen, dat de jonge vurige vrouw, niet op eene of andere wijze, naar vreemde hulpe omzie.

Neen, jonggehuwde mannen, dit is mis; want

juist langs dezen weg en op deze wijze kunt gij de vrouw zoo gewennen, dat zij, indien gij niet meer geven kunt, het oog, het hart en het ligchaam aan anderen aanbiedt. Voorzeker worden op deze wijze zeer vele vrouwen tot ontrouw aangespoord: indien de mans in den aanvang van het huwelijk al te ijverig werkzaam zijn. De neiging tot het werk der voortteling is in de vrouw niet zoo levendig als in den man. Waarom? De ware prikkeling ter voortteling ontstaat door het zaad in de zaadvaten. De vrouw wordt niet door het zaad geprikkeld, maar de liefkozing van den man spoort haar tot den bijslaap aan. Een ongerept meisje zal voorzeker tot geen mansperfoon zeggen: doe mij dat! even als een vurig jongeling van een meisje begeert. Maar van waar dan die wellustige vrouwlieden en — in de speelhuisen. Dit is prikkeling en gewoonte. In het begin van den echt, vergrijpen zich zeer vele mannen in dit stuk, zij verleiden de vrouwen door hunne onmatigheid tot ontrouw, wanneer zij dezelve in den beginne aan eenen overvloed gewennen, die de natuur ten laatste niet verschaffen kan. — Daardoor aan het genot gewend, wordt de gewoonte eene tweede natuur, en zoo wordt die neiging door onvoorzigtigheid ontvonkt, die niet in de natuur der vrouwe ligt, maar alleen door deze kwade gewoonte geteeld wordt. Ik houd meestal staande, dat op deze wijze zeer vele vrouwen tot ontrouw verleid worden. —

Dan, dit begeert gij eigenlijk niet te weten, maar wel wat gij te doen hebt, om uwe gezondheid weder te bekomen.

Dit zal zoo spoedig niet gaan, als gij wel denkt; want daar gij reeds ten tweeden male aan deze ziekte laboreert, zoo is zulks moeilijker dan de eerste reize. Ik verwonder mij, dat gij niet nog veel ellendiger zijt. Het tweede gebrek is steeds veel flimmer, dan het eerste.

Uwe ziekte is nu ook in geenen deele eene slechts eenvoudige krankheid; het zijn verstoppingen en stremmingen in al de deelen van uw onderlijf, in het bijzonder schijnt het in de lever en met de gal in 't geheel niet rigtig te zijn. Van daar is uwe spijsvertering zoo slecht; van daar die persing na den eten, die oprisping, die zwaarhoofdigheid; de aanbeijen zijn reeds op zich zelve bewijzen van stremming, en dan komt er nog de hypochondrie, de mismoedigheid en benaauwdheden bij. Uwe borstpijn is ongetwijfeld alleen eene opwelling uit het onderlijf.

Dit is de eene krankheid.

De tweede bestaat, uit ten uiterste ontspannen zenuwen, wier genezing wij met de derde ziekte welke de verflapping der teeldeelen is, zullen ondernemen.

Vooreerst moet uw onderlijf van verstoppingen bevrijd worden, en dat op zulk eene wijze, die de *verflapte deelen* niet nog meer verflapt, maar uwe spijsvertering verbetert, en tevens uwe zieke zenuwen meerder kracht geeft.

Wanneer dan de verstoppingen, en wat ons

verder hinderlijk zijn kan, uit den weg geruimd zal zijn: dan zullen wij zien, of wij met geene versterkende dingen en het gebruik van de melk, uwe gezondheid weder kunnen verbeteren. Zeker kunt gij niet hopen, dat gij zoo gezond zult worden, alsof gij u altijd binnen de regte paden, die de natuur nimmer verwoesten, gehouden had.

Nu ter zake zelve.

De hypochondrie, de mismoedigheid, de pijn op de borst, de drukkende smart in uw hoofd, uwe gespannenheid in het onderlijf, uw ongeruste slaap bij eene steeds durige geneigdheid tot slapen, de korte adem, het zuur vergezeld van oprispingen, de geeuwonger met den brand der oogen, die denzelven vergezeld, zijn alle gevolgen uwer buitensporigheden, en de meeste van dezelve ontstaan uit verstoppingen en zwakheid van het onderlijf. Ook uwe jicht was gansch alleen een gevolg dezer vergripping tegens de natuur. Het eerite, dat wij doen moeten, is, de maag en het gedarmte van de galstof, die zich voorzeker in dezelve bevindt, geheel te bevrijden: want al degenen, die, zoo als gij, in de liefde en zelfbesmetting uitgespat hebben, lijden even op dezelve wijze aan de hypochondrieke benaauwdheden, en in dezen hebben de zelfbeveelers nog meer te verdragen; dewijl die, welke in de liefde uitgespat hebben, door eenen invloed van de vrouw toch een behagelijk genot hebben, hetgeen hun verlies in zeker opzigt vergoedt. Bij alle deze lijdens bevindt zich in de maag een overvloed van galachtig slijm, welke deze benaauwdheid

heid en hypochondrie, op de meest mogelijke wijze versterkt, en te dier oorzake is ook dit het eerste, hetwelk de geneesheer uit den weg zocht te ruimen. Het is zeer goed, deze stof vooraf eenigzins gedwee te maken en dit geschiedt op de allerbeste wijze en zeer goed, door oplosfende en slijm afvoerende middelen. Gij kunt dezelve zonder zwaarigheid gebruiken. Indien gij deze middelen twee dagen lang gebruikt hebt, dan moet gij meer versterkende gebruiken.

Overigens kunt gij kamillenthee drinken. Gij kunt er eenig kaneel bij doen, om dezelve geuriger en welsmakelijker te maken.

Geen wit, noch gebotteld biër, moogt gij, even zoo als in het boekje staat, drinken.

Hoezeer gij nu wel voor het wasfchen met koud water bevreest zijt, zoo moet ik er u toch ten sterkste toe aanraden. Uwe borst zal het gewis zeer goede diensten doen, want deze ziekte ken ik reeds, het is zwakheid. Ik heb zelfs bij de opkomende *phthisis trachealis*, (luchtpijpstering) het wasfchen met koud water met een zeer goed gevolg te werk gesteld. Wasch u des morgens vroeg, bij uw opstaan, met frisch koud water, van het hoofd tot de voeten; doch gij moet dit met het hoofd beginnen. Hierbij moet gij u de borst en het onderlijf ter dege wrijven. Dit wrijven, is ontegensprekelijk een allerweldadigst geneesmiddel. Ook is het zulks in deze verstopingen van het onderlijf, dewijl dezelve door het wasfchen en wrijven ten sterkste opgelost en uitgedreven worden: want wanneer gij u dus *wascht*

en *wrijft*, worden al de deelen van uw ligchaam zamengetrokken, en daardoor, dat al de vaten en vezelen zich digter in zich zelve te zamentrekken, worden niet alleen deze deelen vaster; maar dat, wat in te groote menigte zich in deze vaten ophoudt, wordt door de zamentrekking en de werking der inkrimping, ook mede in beweging gebragt. Inzonderheid indien dit wrijven in eenen ronden kring geschiedt, dan begunstigt deze cirkelvormige beweging, op deze wijze het zamendringen van al de vaste deelen en verschafft meer veerkracht.

Insgelijks werkt het ook op uwe drukkende hoofdpijn en op uwe kortamigheid.

Beide gebreken zijn ook gevolgen van verflapping, welke op de onderstaande wijze haren oorsprong bekomt.

Gij zult zelfs opgemerkt hebben, dat bij iedere zaadplenging al de zenuwen van uw ligchaam zich ten sterkste inspannen, dat uw onderlijf in zich zelve zamendringt, dat de zenuwen aan de beenen, in het kruis en allerbijzonderst die vooraan aan het onderlijf, zich zoo vast mogelijk ineentrekken. Door deze zamentrekking van al de spieren, wordt het bloed geheel naar de binnen-deelen geperst, en wel in zulk eene groote menigte, dat dezelve het nauwelijks kunnen bevatten; dewijl door het zamendringen in zich zelve de vochtigheid, of de massa des bloed uit de spieren zeer lang in de bloedaderen gehouden wordt. Dit gebrek nu, wordt nog ten sterkste door het werktuigelijk gestel van de borst ver-

meer-

meerderd; want ten tijde van den bijslaap ademt men diep, en in 't bijzonder is de inademing alderdiepst op het oogenblik dat het zaad gescho- ten wordt. Wanneer nu de bijslaap, of de uit- storting des zaads zoo dikwijls geschiedt: dan wordt het bloed op eene allerbijzonderste wijze in de vaten of aders van het hoofd en het stelsel van de *vena porta* gedreven: deze vaten worden sterk uitgezet, en verliezen vervolgens met den tijd door de groote uitzetting van de massa van het bloed hunne kracht om zich behoorlijk zamen te trekken, en op deze wijze ontstaan er verstoppingen. Daarop volgt de pijn in het hoofd en de spanningen en persingen in het onderlijf. Deze menschen hebben vervolgens ook de pijnlijkste hartkloppingen, in 't bijzonder bij de uitstorting van het zaad, en na den bijslaap klagen zij meest alle, dat dezelve zoo lang aanhouden. Het is dus zeer natuurlijk, dat deze holle en bijzonder prikkelbare spieren van het te menigvuldige bloed zoo zeer geplaagd worden, dat zij op alle mogelijke wijze hun best doen, om er zich weêr van te ontlasten. Maar in des te grootere menigte wordt dan ook het bloed naar het hoofd gedreven. Wie zulks in zich ontdekt, voor dien is het hoog tijd, zeer matig in het genot te zijn, dewijl bij dusdanige omstandigheden, waar bij de zenuwen zwak en aandoenlijk zijn, het bloed, wanneer het zoo in overvloed naar het hoofd gedreven wordt, zeer ligt eene beroerte kan veroorzaken, zoo als men daarvan, helaas! in de geschie-

schie-

fchiedenisfen en door de ondervinding niet dan al te vele voorbeelden heeft.

Bij die genen, welke de vleeschelijke vermen-
ging dikwijls staande verrigt hebben, zijn de in-
spanningen en de aanstrenging der spieren nog veel
sterker en dus is bij hen ook het indringen van
het bloed veel overvloediger, waardoor dan ook
zeer natuurlijk deze verstoppingen vermenigvul-
digen.

De aandrang van het bloed naar het hoofd en
de drukkende hoofdpijn, de kortamigheid, de hy-
pochondrische zwaarmoedigheid, en de verflap-
ping der zenuwen, dikwijls zelfs eene stijvigheid
en verlamming, zijn de gestadige gevolgen, wan-
neer dit bedrijf staande verrigt wordt; want dit
is geheel en al strijdig met onze natuur.

Ik heb u als een man van kunde vooraf deze
verklaringen willen doen toekomen, dewijl ik
hoop, dat gij daardoor de werkingen van het
water, of, dat nog beter is, het wasfchen en
wrijven met koud water en sneeuw, des te wei-
niger zult vreezen.

Al de gebreken ontstaan uit de verflapping der
spiervezelen, en deze worden door de koude op
de eenvoudigste wijze versterkt en geprikkeld om
zich meer en meer te zamen te trekken, ten ein-
de daardoor eenigermate dat gene te vergoeden,
dat door uwe bedrijven en eene al te sterke in-
spanning ontroofd is geworden. Daar gij nu zelfs
zeer goed gevoelt, dat het hoofd, de borst en
het onderlijf aan de voorbeschrevene verflapping
en de daar uit ontstaande verstoppingen lijden, en
dat

dat de kwalen, waar aan gij laboreert, alleen uit de verflapping ontstaan zijn: zoo zult gij ook ligt inzien, dat dat gene, hetwelk de verflapping uit den weg ruimt, uwe genezing bevorderen moet.

Niets is bij de drukkende hoofdpijn, bij de vurigheid der oogen, een gebrek, hetwelk genoegzaam allen, die zich aan de zelfbevekking hebben overgegeven, lijden, niets zeg ik, is daarbij zoo nadeelig, dan door het warm broeijen van het hoofd, het bloed nog meer naar hetzelfde te lokken en al deze gebreken te vermeerderen; dewijl alles, wat het bloed naar het hoofd doet stijgen, de toevallen verheft en de smarten sterker maakt. Te dezer oorzake, kunnen zoodanige lijdens, geen aanhoudend denken verdragen; want dit lokt het bloed te zeer naar het hoofd en veroorzaakt eene al te sterke spanning der zenuwen: zij kunnen het niet lang uithouden, en het is in hen alsdan eveneens, als of er een hoepel om hun hoofd lag; doch het is niets anders, dan de volbloedigheid van de vaten van dit gedeelte des ligchaams. De zwaarheid in het hoofd ondervinden zoodanige lijdens bij de minste aandoening, meer of min, naar mate de aandoening, welke zij hebben, van eene sterkere of zwakkere uitwerking is. Gij ziet dus hier uit twee dingen, welke gij vermijden moet, indien gij gezond wilt worden; het eerste is: u al te zeer met denken of studeren bezig te houden, en het ander u aan eenige gemoedsaandoeningen ter prooi te geven. Reeds uwe eigene ondervinding zal u zeggen, hoe spoedig gij daar-
door

door de gespannen hoofdpijn en de vermeerderde zwaarte gevoeld hebt.

Gij, en alle zoodanige lijdens moeten dus, tot den tijd toe, dat zij zich willen laten genezen; zich van alle herfenwerk onthouden, en zich vele verstrooiing of afleiding, verschaffen. In het bijzonder moeten zij veel in de open lucht zijn, en zoo mogelijk met ondekten hoofde gaan, op dat de lucht des te vrijer op hetzelfde kunne werken; dewijl zelfs door het invloeijen van de lucht op het ongedekte hoofd, de deelen vaster worden, en meer veerkracht bekomen. — Bij deze hoofdpijn, heeft nog daarenboven, een zeer strijdig vooroordeel plaats, namelijk dat de lijdens gelooven, dat zij zich door het broeijen eenige leniging van dezelve kunnen verschaffen, en bevreesd zijn, dat zij zich door de koude, eene beroerte op het lijf zouden halen. Doch juist het tegendeel heeft plaats; want eene al te sterke warmte kan door de ophooping van het bloed, wel de beroerte doen ontstaan, maar de koude doet zulks nooit.

Wash u des dikmaals het hoofd met koud, zeer ijskoud water en zulks wel eenige malen des daags. Houd een doek met koud water, zoo lang als het koud is, achter de ooren, ten einde daar door de lastige fuizingen in dezelve te ontwijken; dewijl gij reeds eenmaal daarmede behebt zijt geweest: want de toevallen, die men reeds eens gehad heeft komen zeer ligt weder en dat nare geluid, hetwelk u eene oor in en het ander uitgaat, zoude in 't vervolg zeer lastig vallen

len. Deze suizingen ontstaan steeds uit den te grooten aandrang van het bloed naar het hoofd, alwaar dan de al te aandoenlijke zenuwen door het opgehoopte bloed nog meer geprikkeld worden. Door de koude wasfchingen en het tegenleggen van koud water, wordt niet alleen het bloed van het hoofd afgehouden, maar de zwakke en verflapte aandoenlijke zenuwen worden ook daarenboven er zeer door versterkt.

Ik had voor twee jaren eenen buitenlandschen lijder bij mij, die zeer met deze suizing en het geraas in de ooren geplaagd, en zoo dikwijls hij *pollutiones* gehad hadde, genoegzaam geheel doof was. Ook had hij bij zich zelve opgemerkt, dat dezelve altijd veel heviger werd, wanneer hij iets lezen, of een uurtje fchrijven wilde. Ik verbood hem beide en ried hem, zijn menigte haar van het hoofd te doen affnijden, ten einde zich ongehinderd van de wasfching met koud water te kunnen bedienen. Hij ondervondt ook weldra, dat hem deze luchtigmaking van zijn hoofd, benevens het wasfchen, op eene ongemeene wijze weldadig was. Hij keerde, na verloop van 16 weken, genezen naar zijn vaderland te rug. Nog binnen kort fchreef hij mij, dat hem dit wasfchen thans tot eene gewoonte geworden was, en dat hij er zich zeer wel bij bevond. Ik heb van het affnijden van het haar en het gaan met het bloote hoofd zeer dikwijls de beste uitwerkfelen op deze fpannende hoofdpijn en het fuizen der ooren ondervonden, en deel het ter dezer oorzake mede. Het koude water en het wrijven zal ook van ee-

eenen zeer weldadigen invloed op eene verflapte borst zijn. Uwe kortamigheid is niets anders, dan dat de long in den te veelvuldigen bijflaap door de lange aanhoudende inademing zoo zeer uitgezet is, dat, indien gij spoedig inademt, dezelve geene veërkracht genoeg heeft, om onmiddellijk de snel ingedrongene lucht weder uit te persen. Door dit wasfchen en wrijven met koud water wordt de veërkracht der long versterkt, en gij zult in het vervolg ligter kunnen uitademen. Wees daarbij niet bevreesd voor het slijm, hetwelk gij des morgens vroeg loost; die zinkingen en die steeds aanhoudende verkoudheid, welke gij voorzeker hebt, zijn alleen de gevolgen der verftoppingen, welke uit de verzwakking van uw ligchaam ontstaan zijn, en zullen op geenerlei wijze door het wasfchen met koud water verergeren. Gij laboreert genoegzaam altijd aan eene *chronifche* verkoudheid, en ik ben ten volle overtuigd, dat dezelve genoegzaam aan alle zoodanige lijders eigen is, die te veel zaad gestort hebben. Daarbij komt dan de slijmerige uitwerping van de borst. Beide ontstaan daardoor, dat in het ligchaam, bijzonder in het onderlijf verftoppingen aanwezig zijn, welke de behoorlijke gelijkmaking der fappen hinderen. Ik zoude meer dan honderd bewijzen kunnen bijbrengen, hoe weldadig de koude baden in deze omftandigheden zijn, en zeg dit hier alleen, om de tegenwerping te ontwijken, welke mij zoodikwijls van velen daartegen gemaakt is. Ook zeg ik hier, dat een ieder, bij den bestendi-

di.

digen strijd met de borst zich vrij gerust kan houden. Even zoo als in 't bijzonder de verstoppingen in het onderlijf en allerbijzonderst in het ingewand, dan alleen uit den weg geruimd zijn, wanneer de spijsvertering weder goed is, en de behoorlijke zamenstelling der sappen daar wezen zal: dan zal ook de verkoudheid en de slijm op de borst geheel van zelf verdwijnen. Daarom is dan ook het waschen van het onderlijf zeer noodig. Inderdaad, in het onderlijf zelfs moet men tevens met weekmakende klisteren te hulpe komen en ontbindende geneesmiddelen met dezelve paren, welke de vaste deelen meer *Tonum*, dat is span- of veerkracht geven. Geschiedt nu dit daardoor, zoo is het zeer zeker, dat het waschen en wrijven met koud water zeer voortreffelijke diensten doet. Door de prikkeling, welke het veroorzaakt, trekken zich de verstopte vaten zeer te zamen, en werken met meer kracht op dezelve. Daarom zijn de klisteren, en het waschen en wrijven met koud water meestendeels geheel onontbeerlijk tot de genezing.

Maar hebben dan alle diegenen, welke dus buitensporig in de verspilling des zaads zijn geweest, stremmingen en verstoppingen in het onderlijf? — Zeer weinigen zijn daarvan uitgezonderd, zoo als zulks uit het reeds voorgezegde zeer ligt te zien is. In de zaak van den bijslaap wordt het bloed steeds met veel geweld in de poortaderen gedreven, en daar zijn dan deze ver-

stoppingen iets zeer gewoons ; daarom ben ik , op de reeds opgegevene wijze , namelijk door de klisteren uit Meekrap , den Valeriaanwortel en den Leeuwentand met de Veldkamillen steeds zeer goed gevaren.

Ik zal ter dezer plaatse nogmaals uit uwe eigene Geschiedenis , de teekenen opgeven , welke de verstoppingen aanduiden , zij zijn deze : A.) De Hypochondrie. B.) De drukkende pijn in het hoofd ; bijzonder aan de eene zijde. C.) De onrustige slaap is zeer gemeen bij de Hypochondrie , dewijl de Gal meestendeels scherp en in overvloed afgezonderd wordt : ook komen er veelal angstvallige droomen bij. D.) Indien zich na het eten de drukkende hoofdpijn vermeerdert , zookan men des te waarschijnlijker op verstoppingen van eenen sterken aard in het onderlijf staat maken ; komt nu E.) nog daarbij de spanning en de persing in het onderlijf zelf , dan is er geen twijfel aan : gij zelf klaagt meestal , dat het even eens ware , alsof gij een band om het lijf hadt , welke onder de ribben vast was , en door deze persingen van het onderlijf naar de borst , wordt F.) de kortamigheid zeer vermeerdert. De oprispingen en het zuur , is er , G.) een steedsdurend bewijs van , als mede H.) dat gij niet hebt kunnen staan , het welk een gevolg is van de verflapping der zenuwen , welke gij te dikwijls bij de herhaalde vleeschelijke gemeenschap , al te sterk ingespannen hebt. De personen van beiderlei geslacht , welke de vleeschelijke gemeenschap

fchap staande plegen, zijn veel meer dan anderen, aan stremmingen, verstoppen en verlammingen (*Paralyfis*) onderhevig, hetwelk ook, van wege de zeer onnatuurlijk groote en sterke inspanning, niet wel anders mogelijk is. Bij de meesten worden dikwijls alleen bijzondere spieren verlamd, en dat is een leelijk gebrek. In de wereld ben ik een ergdenkend mensch geworden. Indien ik ergens jicht en verlamming van de onderste lichaamsdeelen ontmoet, dan maak ik genoegzaam nooit een valsche besluit op: alhier is de Godin der Liefde, al te veel staande geofferd. Dewijl nu, in het staan, de Spieren de meeste kracht moeten hebben, zoo gebeurt het, dat zulke menschen, wel goed gaan, maar niet goed stilstaan kunnen. De voorbode daarvan is eene zekere soort van kramp: men klaagt alsdan gemeenlijk, dat nu dit, dan dat lid van het lichaam slaapt. Wie nu nog in zijne ondeugd voortvaart, stelt zich aan het gevaar eener verlamming bloot. Dat in dit geval, niet alleen het verlies van het zaad, maar ook de hevige inspanning der spieren, de verlamming bewerkt, kan men reeds uitsiedere koord of vezel bespeuren, welke, al is zij ook nog zoo veerkrachtig geweest, toch door te groote aanspanning en uitrekking eindelijk de kracht verliest, om zich weder te zamen te trekken. — En zulks moest des te meer in een ligchaam plaats hebben, hetwelk nog daar en boven door de verspilling van het zaad, van die deelen beroofd wordt, welke een nieuw leven in de Zenuwen moeten gieten. I.) De geeuwonger, die met op-

rispen en zuur vergezeld is: deze gaat zeer dikwijls de Jicht voor, en is dus in 't bijzonder een bewijs, dat er eene scherpe stof in de Maag huisvest. Deze Geeuwhonger en de beangstheid ontstaan beide uit deze scherpte in de maag, en kunnen door niets beter dan door afvoerende middelen geholpen worden. Of het nu wel bij allen, die aan de Jicht laboreren, zeer dikwijls het geval is, dat zij, voor het uitbarsten van dezelve, indien hunne maag met eene scherpe stof bezet is, eenen Geeuwhonger hebben, en toch niet eten kunnen: zoo zijn toch zeer zeker al de zonen van Venus in het bijzonder daar mede geplaagd; dewijl zij allen aan verstoppingen in de Lever lijden, en zich dus dikwijls een overvloed van scherpe Gal in de Maag uitstort. Vrouwsperfonen, welke in de Liefde en Zelfbesmetting buitensporig zijn geweest, krijgen aligter de Geelzucht en vervolgens op de Geelzucht zeer dikwijls aanvallen van Jicht.

M.) De tegenzin in het leven is meestal van aanvallen van Hypochondrie vergezeld, en men kan daarbij altijd gelooven, dat in de Galen de Lever en lever 't geheel in de Ingewanden van het onderlijf, ongesteldheden plaats hebben. Doch bij alle deze Lijders, heeft ook een gebrek van levensstof plaats: want zoo spoedig als zij slechts eenigzins beginnen te herstellen, is de afkeer van het leven, verdwenen. Eene klachte, die, helaas! maar al te dikwijls van de Zelfbesmetters gehoord wordt, is deze, dat hun het leven hatelijk is, en dat zij met de gedachten om zich het-

zelve te benemen, zeer gemeenzaam zijn. Wij hebben verscheidene voorbeelden van jongelingen, die zich, zonder te weten waarom, het leven benomen hebben; doch kan niet zeer dikwijls de afschuwelijkste ondeugd oorzaak er van geweest zijn? Wie het niet gelooven wil, dien zal ik met meer dan honderd bewijzen staven, hoe lastig het leven van zulke ongelukkige menschen is. Bij zeer velen geloof ik, dat de onbekwaamheid van hunne geestvermogens ten sterkste medewerkt; dewijl zij zich zoo dikwijls onbekwaam tot hunne zaken en hunnen arbeid bevinden. In 't bijzonder is dit jonge lieden eigen, die tot de wetenschappen opgeleid worden. 't Is eene volmaakt afgedane zaak, dat alle die genen het ongelukkigste worden, die bij hunne zaadverspilling veel zitten en veel studeren. Tot het studeren moeten er vele deelen des ligchaams aanwezig zijn; door het zitten worden de verstoppingen en persingen in het onderlijf mede begunstigd: insgelijks worden de Teeldeelen, door de warmte met het bloed opgepropt, en daardoor ontstaat er eene prikkeling tot zaadverspilling.

Ik heb verscheidene zulke jonge Lieden geraaden, voor een paar jaren van het studeren af te zien, en zich niet dan aan lichamelijken arbeid over te geven, totdat zij door denzelfden zoo moê worden, dat zij door afgematheid hunne gewone ondeugd vergeten en de afschuwelijke gewoonte ontwennen. Zeer vele zijn op deze wijze weder bijgekomen, dewijl het stilzitten een al te bereidwillig begunstiger der Onanie is. Ter ge-

nezing zelve moet het zitten op eene studeerkamer, zoo wel als het studeren, geheel en al vermijd worden. Want zonder vele lichamelijke beweging is de genezing dezer krankheid stellig onmogelijk. — Dan genoeg hiervan, ik zal u nogmaals de teekenen herhalen, welke de verstoppingen en de stremmingen in het onderlijf aanduiden, en die doorgaans uit den weg geruimd moeten worden; wanneer ik namelijk mijn plan ten uitvoer zal brengen, om u dezen zomer door het gebruik van de melk te herstellen. Zoo lang er nog stremmingen en verstoppingen in het onderlijf plaats hebben, is het zeker, dat de werking van de melk nadeelig zal zijn, dus moeten eerst al de treurige *hypochondrische aanvallen* weg zijn, het *zware hoofd* moet vrijer worden, en de *drukking* in hetzelfde verdwijnen. De *trek tot slapen* moet in eenen lust tot bezigheid veranderen. In het onderlijf moet het *spannen*, het *drukken* en het *vol zijn*, ophouden u lastig te vallen, en den band, waarover gij klaagt, moet gij geheel en al vergeten; dewijl niets u het voorledene moet herinneren. Na eenen matigen maaltijd moet gij u zoo vrolijk als te voren bevinden. Dit is een bewijs, dat de maag en het vermogen tot de spijsvertering weder goed zijn.

Van de kortamigheid zult gij zoo ligt niet vrij raken; doch gij kunt daarbij de melk, zonder zwaarigheid blijven voortgebruiken.

De *zure* en *bittere* oprispingen en het *zuur op de Maag*, moet gij reeds lang voor het tijdstip, hetwelk ik voor u tot de melkkuur bestemd heb,

geheel kwijt zijn; want daarbij zoude de melk u zeer slecht bekomen. Maar ik weet zeker, dat, indien gij mijne middelen regt naar het voorschrift inneemt, de klisteren gebruikt, en u naarstig met koud water wast, dat uwe maag van alle deze lasten bevrijd, en dat haar vermogen, als 't ware vernieuwd zal worden.

Doch bij dat al moet gij reeds van nu af tot het einde van den winter, een zeker diët houden, ten einde u tot deze melkkuur in den aanstaanden zomer voor te bereiden. Dit diët is met de voorschrevene kuur onafscheidbaar verbonden.

Het eerste, hetwelk ik reeds herinnerd heb, is, zich zelve veel beweging te verschaffen en zoo weinig het wezen kan, te zitten, op dat het onderlijf niet geperst worde: alle hersenwerk moet geheel en al ter zijde gesteld worden.

Daar gij zoo vele *Pollutiones* hebt, en zelfs eene soort van zaadvloed: zoo moet gij over 't geheel al uwe beweging te voet doen: noch te paard, noch in een rijtuig rijden, dewijl beide de *Pollutiones* zeer begunstigt en den zaadvloed vermeerdert. Het is zeer zeker, dat het gaan voor zulke lijdens een geneesmiddel is. Al kunt gij in den beginne slechts een kwartier gaan; gaat dan alle uren een kwartier. Gij zult zeer verwonderd staan, hoe uw onderlijf daarbij van dag tot dag beter, uwe spijsvertering goed, uw slaap geruster worden en uwe mismoedigheid in vrolijkheid veranderen zal. — Zulk eene matige beweging is het eenvoudigste middel ter versterking, in het bijzonder, wanneer hetzelve in de vrije lucht gebruikt

wordt; alsdan geeft het gaan de vezelen, de spieren en zenuwen langzamerhand de veerkracht weder, en daardoor worden alle verrigtingen bevorderd.

De spijsvertering wordt zeer begunstigd, en op alle lijders van deze soort heeft de gaande beweging daarenboven nog den bijzonderen voorrang, daardoor, dat zij de natuurlijke uitwaseming, aan welcher gebrek de meesten lijden, ten sterkste bevordert.

Door de prikkeling, die bij aanhoudenheid aan de teeldeelen gemaakt wordt, gewent zich de natuur, alles naar deze deelen te voeren; wat dus de natuur bij anderen naar de huid drijft en door de natuurlijke uitwaseming uit het ligchaam geraakt, dat drijft de natuur, bij de zoodanigen, die de teeldeelen te zeer misbruikt hebben, geheel naar den pisweg, en dewijl de grootste prikkeling derwaarts gaat, zoo moeten deze dus verzwakten, alle oogenblikken hun water afflaan. De neiging der natuur wordt door het veel gaan op de alleronverschuldigste wijze naar de huid gevoerd, en het ligchaam wint er, op eene ongemeene wijze, zeer veel bij; want daar het water zoo menigvuldig naar den pisweg gedreven wordt, gaat het, volgens den schoolterm der geneeskundigen, ongekookt af; dit betuigen ook allen eenstemmig, dat zij dikwijls een gansch kristalklare, dat is, waterheldere pis lozen — en zulks wel inzonderheid, wanneer zulke dus verzwakten slechts in het minste koude voeten bekomen.

Daar nu door de uitwaseming en ook door een behoorlijk gekookt water, vele galachtige, zout-

ach-

achtige en zelfs wel kalkachtige deelen geloosd worden, doch deze in tegendeel bij gebrek van uitwafeming in het ligchaam blijven, zoo is het gemakkelijk in te zien, dat daardoor zeer vele galachtige kwalen, en in het bijzonder de jicht, ten sterkste bevorderd wordt.

Volg dus mijnen raad, en ga, zoo veel als uwe krachten toelaten; want eene zeer talrijke ontdekking heeft mij maar al te zeer, het groote nadeel van het zitten bij zulke lijdens bewezen. Door de rust, welke al de verzwakten najagen, wordt den lijder de uitwafeming steeds nog meer verhinderd; de aandrang op den pisweg, en door dezen aandrang den zaadvloed en de *Pollutiones* begunstigd. Allen die uit nood, gedwongen zijn, te zitten, hebben meerdere jaren ter hunner genezing noodig. De gaande beweging kan ik niet genoeg aanprijzen, zoo als ik nogmaals zeer rade, het rijden na te laten.

In het gaan zelfs, moet men zoo behoedzaam, als mogelijk is, met de teeldeelen omgaan, opdat deze op geenerlei wijze geperst worden, ten einde er geene prikkeling ontsta.

De spanbroeken moet gij volstrekt vermijden; ik zoude, indien ik de wijdloopigheid niet wilde vermijden, uit vele brieven de bewijzen kunnen opleveren, die gedeeltelijk getuigen, dat de nauwe broeken bij verscheidene jongelingen de eenige verleiders tot de *Onanie* zijn geweest en door hunne prikkeling in het gaan *Pollutiones* hebben veroorzaakt. Ook hebben de nauwe broeken op de stremmingen en verstoppingen der ingewanden,

den nadeeligsten invloed, dewijl door het te zamen persen de noodwendige vrije beweging verhinderd en de spijsvertering op eene allerbijzonderste wijze benadeeld of gestremd wordt. Zoo rade ik u ook zeer sterk, toch geene naauwe vesten te dragen, anders wordt uwe gezondheid vertraagd. Doch laat u den in het werkje bevolenen lijfgordel maken. Gebruik daar toe niets anders dan kamillen, en laat deze tusfchen twee dubbele repen stoppen of innaaijen. Zeker is het, dat de uitwaseming van de kamillen, niet alleen van eene zeer goede uitwerking op de spijsvertering is, maar zij is ook allervoordeeligst voor de zwakheid, die men als een gevolg van de zaadverspilling ondergaat. De ontstelde zenuwen winnen zeer veel door den invloed van de kamillen.

Indien het uwe tong en gehemelte niet al te wanfmakelijk is, zoo rade ik u, niet dan kamillen te drinken. Doch gij moet het aftreksel wat sterk doen maken. Nog beter zult gij doen, indien gij de kamillen in een' kop doet, koud water er opgiet, en dan 24 uren, wel toegedekt, op eene warme plaats laat staan en dit tot uwen gewonen drank gebruikt. Door den tijd gewent men er zich zeer wel aan. Gij kunt er, om den smaak, wel eenig kaneel, en ook een glas Hongaarschen, Malaga of Malvezeiwijn bij doen. Hoe meer ik dit eenvoudig middel gebruik, hoe meer ik het moet aanbevelen. Inzonderheid is het goed voor armen; dewijl het voor eenen geringen prijs te bekomen is. Zeker is het, dat men zijnen smaak moet verzaken; doch wie dat niet doen kan, zal
nog

nog minder over eenigen hartstogt heerichen , en dus ook niet gezond worden.

De hartstogten van allerlei aard , moeten over het geheel , tot den tijd der genezing , zeer stil blijven ; zelfs de gemoedsaandoening , die vreugde veroorzaakt , is nadeelig. Te dier oorzake heb ik gaarne zulke lijdens bij mij , op dat zij van al het huisfelijke , hetgeen hun eenig verdriet kan veroorzaken , verwijderd mogen zijn.

Bij allen , welke de melk ter genezing huns lichaams gebruiken , zie ik het gaarn , dat zij zich , gedurende 4 à 6 weken , volgens mijnen raad , in het eten gedragen , ten einde het ligchaam geheel tot deszelfs verandering voorbereid worde , waartoe dan zeer zeker door de geneesmiddelen , de klisteren , het wasfchen met koud water en het veel gaan , den zekerften weg gebaad wordt.

Hoewel nu allen dezen lijdens de eenvoudigheid in het eten zeer fterk is aan te bevelen : zoo hebben toch in 't bijzonder die , welke nog geheel en al door de melk denken genezen te worden , inzonderheid noodig , dagelijks slechts eenerlei spijs te eten , ten einde de maag te ontzien , en te vermijden , dat in de darmwegen geene winden , noch fcherpe vuiligheden geteeld worden. Het is zeer natuurlijk , dat verfchillende fpijzen onder elkander gebruikt , zich eerst met elkander moeten vereenigen , en dit tast het ligchaam aan.

Ik heb bereids het diëet opgegeven , dus hier nog dat gene , wat gij ter wille van de melkkuur te vermijden hebt.

Alle dingen , die gezuurd zijn , moet gij niet eten ,

eten, als zuurkool, agurken en weinig salade. Alle gerookt en pekelvleesch, alle vet; en alle spijsen moeten over het geheel niet bruin gebraden zijn, dewijl het bruine vet de maag verderft en scherpe sappen teelt. Linzen en erwten moet gij ook niet eten. Draag toch zorg, dat gij goed brood hebt, dat niet zuur is. Nog beter is het, eenigen tijd voor de melkkuur, ongezuurd brood te eten.

Eet alle middagen eene vleeschsoep met rijst, fago, grutten, gort of gierst. Zeer gaarne zie ik het, indien gij uw vleesch meestendeels gebraden, met appelmoes en veel suiker eet.

Indien gij nu op deze, u door mij bepaalde wijze, zes weken geleefd hebt; schrijf mij dan nader en dan hoop ik wel, dat uw ligchaam in staat zal zijn, om de melkkuur te verdragen.

Dewijl gij zelf meester van de koeijen zijt, dat gij reeds nu eene koe, die nog draagt, of zwaar gaat, uitzoekt, van welker melk gij u bedienen wilt. Neem eene koe, die voor de derde reis moet kalveren. Van de bruine koeijen geloof men, dat dezelve van de meest vaste ligchaamsgefteldheid zijn, en dus ook het gezondste zouden wezen. Deze koe moet gij voor het tegenwoordige weinig hooi doen geven, maar meestal klaver, en indien het mogelijk is veel wortelen, als krotten, beetwortelen en koolstronken. De knollen zijn zeer goed, doch niet voor de melk, dewijl er die te vet van wordt, en de vette melk is juist voor u niet goed.

De koe moet zoo zuiver als slechts doenlijk is,

is, gehouden en even als de paarden geroskamd en gereinigd worden; dewijl dit van zeer veel invloed op de gezondheid en op de deugd van de melk is. Laat deze koe, die u de melk voor uwe gezondheid verschaffen moet, bij geenen stier komen; want, indien de koe weder dragtig wierd, de fijnste deelen van het voedsel der vrucht naar de moeder gaan. De melk van eene dragtige koe kan wel vet zijn, maar een gedeelte van de fijnste vloeistof wordt aan dezelve onttogen; daarom laat men zoodanig eene koe, wier melk tot een geneesmiddel bestemd is, niet bij de stieren komen. Het is zeer goed, dat deze koe steeds in de open lucht zij. Ook is het noodig, dat deze koe niet in den stal gevoederd worde, maar op de weide, naar heur welgevalle vrete. Met het gebruik van de melkkuur kunt gij eerst in het laatst van Mei een begin maken; want 14 dagen vooraf, eer dat gij de melk begint te drinken, moet de koe niets dan groen voeder gegeten hebben. Indien het zijn kan, moet gij 2 maanden met het gebruik van den melk blijven aanhouden.

Antwoord van den lijder.

Gij hebt mij gelast, u, na verloop van 6 weken, verflag van mijnen toestand te doen; iets hetwelk ik hier zeer gaarne ten uitvoer breng.

Mijn toestand is sedert zeer lijdelijk; doch in dat geen, hetwelk ik voor mijne lieve vrouw zoo zeer wensche, heeft geene merkelijke beterschap plaats. Maar Rome werd op geen eenen dag gebouwd, mijne hoop op het toekomstige is groot,

want

want ik kan niet ontkennen, dat de *Pollutiones* zeer afgenomen zijn.

De koude klisteren heb ik onmiddellijk, zonder eenige bezwaren gebruikt. In den beginne veroorzaakten zij mij eene sterke persing op de waterblaas, welke mij zeer dikwijls tot het waterlozen drong. Doch dit echter is thans merkelyk verminderd, en de klisteren blijven mij zonder hinder bij. Dikwijls voeren zij een zeer groen donkerachtig slijm af; doch zonder dat mij dit eenig letsel doet. Mijn maag is zeer verbeterd, ik heb veel trek tot eten en het genuttigde bekomt mij wel: doch welk een harde strijd is het, zoo eenvoudig en sober te leven.

Het wasfchen met koud water voor het naar bed gaan, behaagt mij zeer. Er volgt steeds eene aangename warmte over het gansche ligchaam op. Ik ondervinde het nu aan mij zelven, dat mijne vrees geheel onnoodig was. Dan, schoon ik steeds na het wasfchen, nog een paar koppen kamillenthee drink, zoo kan ik echter niet bespeuren, dat mijne uitwaseming vermeerdert.

Acht dagen na de kuur kreeg ik eene zaadstoring, die mij veel hoofdpijn veroorzaakte, en mij den ganschen dag zeer verdrietig maakte. Het komt hier op de beheersching aan. Des avonds zie ik wel, dat ik bijna in 't geheel niet drinken mag: heb ik grooten dorst en ik drink, dan moet ik alle uren een paar reizen wateren, en dan heb ik altijd eenen zaadvloed. Ik verwonder mij zeer dikwijls over het veelvuldig water, dat ik moet

tozeu , want het staat in geene evenredigheid tot dat gene , wat ik drink. Uw raad was goed ; hoe minder ik behoef te wateren. Doch ga ik te veel , dan krijg ik nog eenen harden afgang , en dan is ook aanstonds de prikkeling in den pisweg daar , en ik moet eenige reizen achter elkanderen wateren.

De pijn op de borst is merkelyk veranderd , en wel nog niet verdwenen , maar vechter , even als of zij zich zoo in 't geheim ophield : in dit geval ben ik merkelyk gevorderd en mijn adem is veel ligter.

Alleen mijn tong is nog dikwijls met dik slijm bezet , niettegenstaande ik door een driewerf braken veel groen slijm weg gebraakt heb. Sedert dezen tijd heb ik zeer veel hoop van beter te worden : ja ik verheug mij in het toekomstende en de kuur zelfs maakt mij veel vrolijker en meerder welgemoed. Ook zoude ik mij nog veel beter bevinden , indien ik geheel overeenkomstig uw voorschrift konde leven : ik beschuldig mij zelf , dat ik niet zonder hartstogten geleefd hebbe. Onaangename familiezaken en de treurige bezigheid , die ik niet voorbij kan , van opzigter over eene vorstelijke fabriek te wezen , gieten dikwijls eene kwaadluimigheid in mijnen beker en daarenboven ben ik zeer wrevelig en netelachtig. Doch ik zal deze vijanden bestrijden.

VOORSCHRIFT VAN GEDRAG AAN DEN LIJDER.

Gij hebt overgelijk, Rome is niet op eenen dag gebouwd, en alle lijders van uwe foort moeten geduld hebben; dewijl, in geene ziekte de genezing zoo zeer smart, als in al de gebreken, welke door de verspilling van het zaad ontstaan. Geene maanden, maar dikwijls worden er 2 à 3 jaren tot eene volkomene genezing vereischt.

Het begin der genezing is daar. Gij begint u opgeruimder te gevoelen, en kunt u verblijden, dat gij leeft, dat is, de levensstof wordt werkzamer in u.

Genoegzaam alles blijft thans bij u in denzelfden staat als bij het begin van de kuur. Gij moet u met koud water blijven wasfchen, de klisteren gebruiken, en niets dan kamillenthee, koud of warm, drinken.

Dan, in plaats van het poeder, zult gij driemaal 2's daags 10 stuks der hier nevensgaande pillen gebruiken.

En dewijl het fchijnt, dat uwe maag zeer bekomen is, zoo rade ik u dat gij u des morgens vroeg en des avonds, eene melkfoep, van rijst, grutten, gort; gierst, fago en hartshoorn laat koken en die gebruikt; want honger moet gij niet lijden. De fuiker daarop is u goed en de kaneel ook. In de groenten, die gij gebruikt moet gij u een ei laten doen, Doch al, wat zuur is, moet gij daarbij vermijden. Dat gij u door het gaan zoo veel beweging verfchaft als mogelijk is,
daar

daar heb ik niets tegen. Draag alleen zorg, om des avonds zoo vroeg mogelijk te eten; en wel zoo, dat gij eerst na verloop van $3\frac{1}{2}$ uur u met koud water begint te wasfchen, opdat de gansche spijsvertering vooraf tot stand gebragt zij: want onder de spijsvertering moet gij u niet wasfchen. — en dan ten laafte de klisteer gebruiken.

Ik heb u nu verder niets melden, dan u te herinneren, nu in April, nu de zon bij tijds opkomt, altijd vroeg op te ftaan, en zoo mogelijk, u aanfonds in de open lucht te begeven.

Na verloop van 4 weken doet gij mij weder berigt, en dan zullen de maatregelen tot de melkkuur volgen.

Doch blijf getrouw aan uw voornemen, door het wederwaardige, hetwelk gij niet kunt vermijden, uwe hartstogten niet te laten verontrusten.

D E R D E B R I E F.

Uwen waarden Brief met de Pillen, heb ik ontvangen &c.

Nog wasch ik mij vlijtig met koud water, gebruik des daags 2 klisteren, drink niet anders dan kamillen; doch zonder uw bevel heb ik reeds alle morgen een paar koppen warme melk gedronken, en dit bekomt mij zeer goed. De pillen gebruik ik ftiptelijk drie malen en het gaat zeer goed met mij.

Ik begin mij zeer vrolijk en levendig te voelen, en alles, wat ik doe, geschiedt met levendigheid. Zeer veel is het, dat ik federt 6 weken

geene zaadstorting gehad heb. Ik zou ook gaarne reeds daarmede tevreden zijn, wanneer ik dat andere niet had: wanneer zal ik weder mijne vrouw.... — En hoe oneindig gelukkig zoude ik zijn, wanneer ik daarvan gevolgen mogt zien. Tot daar toe, echter, voel ik zelf, zal het nog wel wat aanloopen. Tot nu toe, heeft het bij mij, wat het ontbereren van het genot aangaat, nog in 't geheel geen' nood. Doch ik geef den moed niet op, en zal alles doen, wat gij mij verder voorschrijft.

Ik heb geene hoofdpijn meer, uwen raad heb ik ook in dezen opgevolgd, en draag eene Zweedsche muts, en dit belooft mij veel goeds.

Mijn eetlust is *zeer* goed, ik eet veel; maar het bekomt mij ook *zeer* goed. Over de melkkuur verheug ik mij en stel er veel hoop op, dewijl de melkspijzen mij nu reeds zoo goed gekomen.

De koe is reeds sedert 8 weken daar toe voorbereid, en heeft, vóór 14 dagen, gekalfd. Ik heb gezorgd, dat zij reeds nu, niets dan groen voeder bekomt. &c.

Uwe ondervinding verheugt mij zeer; want ik heb bij u in 10 weken erlangd, wat men bij anderen in jaren niet bereiken kan. Doch ik moet ook ter uwer eere zeggen, dat gij een zeer geschikt lijder zijt, die het zich tot eenen pligt maakt, getrouw te volgen, en met geene lichtzinnigheid het reeds ondermijnde beetje leven in wellustig genot vernielt.

Ik heb sedert kort drie zulke voorbeelden bijgewoond. Een zeker man, dien ik zeer hartelijk bad, zich te onthouden, beloofde alles, en in 14 dagen schreef hij mij toch weder, dat hij zich bij een meisje overwerkt had &c. — Kort hierop werd hij doodelijk ziek.

Een ongenoemde had zich door zelfbesmetting en buitensporigheid met het andere geslacht geheel magteloos gemaakt, en zijne gezondheid zoo zeer verspild, dat hij genoegzaam in 't geheel niet eten en niets werken konde. Het was een gestudeerd persoon. Hij werd zeer spoedig weder beter, had zijn mannelijk vermogen weder bekomen, en reeds na verloop van 13 weken, schreef hij weder eenen zeer *schoonen*, maar erbarmenswaardigen brief. Zijn voornemen was, zeer vroom en kuisch te leven, en zich zelve volstrekt niet weder te benadeelen. Dit duurde zoo lang als hem de kracht ontbrak, en deze wedergekomen zijnde, was het voornemen weg.

Doch ik zal u met dergelijke verhalen niet lastig vallen. Zij hebben hunnen loon, en gij zult ook voor uwe zorgvuldige oplettendheid door de gezondheid de uwe bekomen.

Ik hoop nu maar, dat gij, zonder eenig nadeelig gevolg, de melk als een geneesmiddel zult kunnen verdragen.

Uw ligchaam is vrij van gal en slijm en uwe spijsvertering is hersteld. Dit zijn twee zeer noodwendige vereischten, indien de melk geen nadeel zal doen. Wanneer alle lijdens van uwe soort zich, zoo als gij, gedroegen, en dezelfde

middelen voor de melk gebruikten: dan zou ik ook stellig kunnen verzekeren, dat de melk aan allen wel bekomen zoude. Het is nogtans vooraf noodzakelijk alle slijm en gal uit den weg te ruimen, de ongemakken der aanbeijen en de verstoppingen te verhelpen en de spijsvertering in eenen lijdelyken staat te stellen. Dit alles nu is bij u geschied, en dus kunt gij, in Gods naam, een begin met het gebruik van de melk maken, te meer daar uwe koe reeds lang daar toe voorbereid is: want het heeft eenen grooten invloed op de genezing en de werking van de melk, wanneer de koe regt zindelijk gehouden wordt. De melk moet steeds van de zelfde koe wezen. De koe moet niet in de stal gevoederd worden, maar zeer veel in de open lucht op het gras weiden. Ook moet men zorg dragen, dat de koe altijd zuiver water te drinken bekomme. Zeer goed is het, wanneer zoodanig een dier, zeer dikwijls te water gevoerd wordt; doch, nadat zulks gedaan is, moet het zich altijd, in de open lucht, droogen. Zoo lang als gij de melk van dit beest gebruikt, moet het niet dragtig worden. Het is derhalve zeer goed, wanneer men twee koeijen op deze wijze laat behandelen, ten einde in geval van nood, altijd een bij de hand te hebben. Dan zoodanige koeijen moeten nimmer te zamen gemolken worden: maar gij moet altijd de melk van eene en dezelfde koe gebruiken. Hoe jonger melkens de koe is, hoe dunner ook hare melk; en hoe ouder melkens zij

zij wordt, hoe vetter die is, en dan is zij ook zwaarder om te verteren.

Die het hebben kunnen, doen zeer goed, aanstonds, den negenden dag na het kalven, de melk van de koe te gebruiken. Daar men nu in den beginne zeer weinig noodig heeft, heeft men de koe slechts rijkelijk en goed te voederen, en dan zal het kalf insgelijks geene melk ontbreken. Die zelfs geene koe heeft, dien valt dit dikwijls te moeilijk. Het is daar en boven zelfs bezwaarlijk genoeg, altijd in der daad goede melk van eene koe te hebben. Ik leg er in dit geval zeer veel aan ten koste, en houde voor de lijders, die hunnen intrek bij mij nemen, eenige Koeijen. — Dan weet ik zeker, dat de melk goed is, en dat de lijder die altijd van dezelfde koe bekomt.

De lijder, die de melk aanstonds, zoo warm als die van de koe komt, kan drinken, zal er zich het beste bij bevinden. Deze melk aanstonds uit den uier van de koe gedronken, verteert veel ligter, is minder aan schifting onderhevig, en behoudt al de fijnste deelen bij zich, die, wanneer zij koud wordt, vervliegen. Deze deelen bestaan uit een allerfijnst zout. Een ieder, die de melkkuur met nut gebruiken wil, moet er zich op toeleggen, om de melk, in het zelfde oogenblik, dat de koe gemolken wordt, te bekomen. Dit geschiedt het beste op deze wijze. Laat u, des morgens vroeg, wanneer gij opgestaan zijt, aanstonds een' kop melk melken, en drinkt die uit. Ga daar op een uur of een half uur in de

lucht wandelen, laat u daar op een² tweeden kop vol geven, en ga dan daar op weder, naar uw goedvinden, een uur, of een half uur rond, en gebruik dan den derden. Gebruik bij dezen laatsten een sneedje wittebrood, of liever nog wat beschuit, en ga dan weder nog een uur, of nog liever den geheelen dag, in de open lucht wandelen: twee uren na den laatsten kop melk moet gij 12 pillen innemen en kunt een of een paar koppen kamillenthee toe drinken, doch moet u aanstonds weder beweging en vooral te voet — ik zeg te voet — verschaffen; dewijl de veelvuldige beweging zeer onafscheidbaar met het gebruik van de melk verknocht is. De rede waarom de melk zoo slecht aan velen bekomt, is deze: om dat zij geene beweging genoeg bij het gebruik van dezelve hebben. Zal de melk u veel nut verschaffen, en de gezondheid wederschenken, dan moet gij een bezige ledigganger worden. Dat is, gij moet aan geenen bepaalden arbeid denken, en den gantschen dag in de open lucht omwandelen.

Die, welke zich dit niet mogelijk kunnen maken, maar in eene zittende levenswijze blijven volharden, hebben dikwijls niet alleen geen nut, maar zelfs nadeel van de melk, en deze allen kan ik over 't geheel de melk niet aanraden, vooral niet, indien het geleerden zijn, die zich met herfenwerk moeten ophouden. Wie het zich nogtans mogelijk kan maken, die volgt dit voorschrift en ga op het land, hij zal het verzuimde, door eene vernieuwde gezondheid dubbel te rug brengen.

Dan,

Dan, dat het op deze wijze niet altijd geschieden kan, zie ik zeer wel in; wie het zich dus niet mogelijk kan maken, zich alle uren eenen kop melk te laten melken: die late zich in eens zoo veel melk als hij noodig heeft in een' aarden pot geven. De pot moet zoo vast, als mogelijk is, toegedekt en in laauw water gezet worden. Het water, waar in de pot staat, moet dikwijls met ander warmer water laauw gehouden, opdat de melk warm blijve, en dan wordt de melk, op gelijke wijze, zeer langzaam gedronken; doch vooral langzaam en onder eene aanhoudend voortdurende beweging.

Dewijl het nu tot het geheele stelsel behoort, zeer vroeg, ten minste te vijf uren op te staan, en zich aanstonds in de open lucht te begeven, zoo houde ik het voor allernoodzakelijst, hier te herinneren, dat men zich voor de voeten van de droogste wandelwegen moet bedienen, en dan na eenige uren noodig heeft, van schoenen en kousen te verwisfelen, dewijl natte en koud gewordene voeten in deze zeer nadeelig zijn. Even zoo noodig is, dat uw onderlijf wel gedekt zij.

Gij moet dus vroeg beginnen te drinken en daarmee aanhouden tot negen uren toe. Gij moet nochtans niet op één zeker getal koppen blijven staan. Dit hangt van uwe eigene bevinding af.

Bevindt gij u wel, drink dan uwe melk alle voormiddagen, doch voelt gij u te zeer opgezet van onderlijf, dan moet gij minder drinken. Het geval is mij zeer zeldzaam voorgekomen, dat de melk niet voortgebruikt konde worden; indien

men zich daarbij maar zeer veel beweging verschafte, en zich zoo langzaam als ik u bevolen hebbe, aan het gebruik van dezelve gewende. De zwakkeren moeten dikwijls met maar twee koppen beginnen, en eerst na verloop van 8 dagen drie en van 14 dagen vier en zoo langzaam voort drinken. Zekerlijk behoort daartoe geduld; maar men moet ook niet begeeren, dat eene kwaal, welke men zich voor vele jaren op den hals heeft gehaald, binnen weinige dagen zal verdwijnen. De voorbereidende kuur moet genoegzaam een ieder in acht nemen. Bij de melk moet men doorgaans de pillen, tot 36 's daags blijven doorgebruiken: tweemaal des voormiddags en eens ten drie uren na den eten.

Door het gebruik der pillen bij de melk vermijdt men het schiften van de melk zeer zeker; vermits de pillen de spijsvertering goed houden, en geen zuur in de maag laten ontstaan; dewijl de maag en het gedarmte door dezelve vaster worden, zoo ontstaan er ook zeker geene opblazingen, en nooit heb ik eenen loop bespeurd, die door het gebruik van de melk ontstaan was.

Ik heb mij eenig en alleen tot het gebruik van de koemelk bepaald. Dezelve is op alle plaatsen te bekomen, en zij verrigt al de werkingen, die men van haar verlangt; want de ezelinnen melk doet niets meer, en heeft in allen geval meer slijm, de geitenmelk heeft meer vuur: men kan dezelve wel op even dezelfde wijze gebruiken: alleen moet men dan nog minder drinken als van de koemelk.

Ik zal slechts van twee lijdens gewag maken, die zeer uitgeput waren, en reeds de ruggegraats-tering hadden; bij dezen heb ik van de baden van melk, zoo warm als die gemolken was, zeer goede gevolgen gezien. De eene was reeds zoo uitgedroogd, dat zijn ligchaam zoo als men zegt, uit vel en beenen bestond. In zijn 24ste jaar ging hij volflagen krom, en al zijne ledematen kraakten, zoo dra hij, die bewoog. Hij konde niet staan, en het gaan, dat hij konde doen, was bedroefd. — Hij had daarbij de gewoonlijke toevallen, eene verloren spijsvertering, de uitslag onder de huid, het opvliegen en schrikken bij het inslapen, en de steeds durende neiging tot den slaap, vergezeld van slapeloosheid. Hij was volstrekt van alle vleesch ontbloot, zoo, dat alle de wervelen van de ruggegraat wijd uitstaken. Des morgens vroeg bij het ontwaken had hij veel hoofdpijn en de verkoudheid was hij haast nimmer kwijt. Dit is een zeer gewoonlijk toeval van deze lijdens, hetwelk meestendeels met stremmingen én verstoppingen van het stelsel van de *vena porta* vergezeld gaat. Zoo dikwijls als hij snuiten moest, waren er steeds strepen bloed in zijn slijm, en hij wierp fluimen op, welke graauw waren en zwarte stippen hadden. Alles aan hem was mager en dor, alleen zijn onevenredig dik, hard en gespannen onderlijf zeide zeer duidelijk, dat de verstoppingen en de krankheid in hetzelfde zaten.

Ik twijfelde geheel en al aan zijne herstelling: want het was hoognodig hem te versterken en tevens het onderlijf van zijne verstoppingen te be-

vrijden. Hij had eene aanhoudende zure oprisping en het zuur op de maag, hetwelk uit de verdorvene spijsvertering ontstond.

Hier was werkelijk goeden raad duur; dewijl bij aanhoudenheid tegen ieder teeken zich een tegenteeken opdeed.

Het verstoppende moest weg en de lijder moest echter niet in het minste worden aangetast, niet alleen, maar integendeel versterkt. Daar nu bij hem niet zoo wel de verflapping als de verdrooging plaats had, zoo nam ik al spoedig, in de vertwijfeling, mijne toevlugt tot de baden van zoo even gemolken melk. Hij ging in een nabij gelegen dorp, op eene meijerij, waar eene treffelijke veekwekerij was, en hier baadde hij zich van den 6 Mei tot den 26 Junij, alle morgens in eene badkuip met melk, die, zoo warm als zij gemolken werd, in de kuip werd gegoten, en bleef er een geheel uur in. Echter liet ik hem in 't geheel geene melk drinken, dewijl de lijder dezelve doorgaans niet had kunnen verdragen.

Hij moet dagelijks drie klisteren gebruiken, benevens het opgegeven poeder, met die verandering, dat ik hem het zout van *Carlsbadt* gaf, en alle voor de middagen kreeg hij eenen kop sap uit schorfonelen, venkel, *taraxacum* en gele peen, met twee of drie koppen jong hoendernat. Ik had hem de kamillen zeer aanbevolen, en hij deed zich het jong hoen, hetwelk voor het nat gebruikt werd altijd met kamillen koken. Ook heeft hij mij verzekerd, dat hij alle dagen, 15 à 20 kamilbloemen, zoo als hij die op het veld vond,

vond, gegeten had. Alle voormiddagen dronk hij de koppen sap met het nat van een jong hoen, dat in het zelve geheel verftampt, en tot op slechts 2 koppen verkookt werd, en twee malen moest hij het gezegde poeder gebruiken; anders kreeg hij den geheelen voormiddag niets. Des middags gebruikte hij een ligt kostje en genoegzaam alle dagen een jong gebraden hoen, dewijl hij zich daarbij zeer wel bevond. Des namiddags gebruikte hij twee malen een extract van kamillen, in kaneelwater ontbonden.

Door den stoelgang loosde hij veel slijm en werd van dag tot dag beter. Gedurende de maand Julij dronk hij met veel nut melk, konde de koude baden verdragen, nam $\frac{5}{4}$ jaars de pillen in, gebruikte in het laatste voorjaar de melk in zijn vaderland en moet zich tegenwoordig zeer wel bevinden. — Een tweede heeft ook van de baden van warme melk zeer groot nut getrokken. Hij was genoegzaam even zoo uitgedroogd en bijna aan dezelfde ellende onderhevig. Ik maakte bij beiden om de volgende oorzaken gebruik van de melkbaden: om de zoo zeer drooge vezelen en spieren weeker te maken en de fijnste waterdeelen in het ligchaam te brengen, zonder daar bij het zoo slechte vermogen van spijsvertering te veel te vergen en het bekwam beiden zeer goed. —

Doch ik keer ter zake te rug, dewijl toch zelden het geval plaats heeft, dat iemand de melk kan gebruiken om te baden; doordien alle geene duizenden te verteren hebben, noch zoo veel aan hunne gezondheid besteden kunnen.

Het is zeer goed, bij de melk balsemachtige, zenuw-, spier- en spijsvertering versterkende middelen te gebruiken. Te dezer oorzaake doe ik altijd mijne pillen doorgebruiken; dewijl zij alle deze eigenschappen bezitten.

Wie nogtans deze pillen niet betalen kan, die gebruike daarbij dagelijks veertig greinen van de fijnste poeder van kina. Deze deele hij in 4 poeders, en neme die alle dag in. Doch wien ook de kina te duur is, die neme kamillen, en kooke die zoo sterk als mogelijk is, en drinke dan dagelijks eenige koppen van zulk een sterk afkooksel der veldkamillen daar op, dit is ook goed; doch de kina is beter, en de ondervinding heeft het mij maar al te dikwijls bevestigd, dat de pillen daarbij het beste hunne krachtdadige werkzaamheid doen blijken.

Die genen, welke door de fortuin misgedeeld zijn, moeten zich met de kamillen behelpen.

Wanneer men nu zijnen voormiddag naar dit voorschrift heeft doorgebracht, zoo ga men, anderhalf uur voor het middagmaal in een koud bad, indien men dit kan hebben. Het baden in den vloed is zeer voordeelig; dewijl het door de aanstrooming zelf zeer op de inwendige beweging der vaten werkt; kan men dat niet hebben, dan moet men zich van eene badstoof bedienen. Men brenge slechts 5 minuten in het bad door om zich te waschen en wrijve zich tcr deeg, waar op men, na het baden een half uur naar bed moet gaan en dan nog een kleen half uur, zeer lang-

langzaam , voor den maaltijd , gaan wandelen. Doch dit gaan moet vooral langzaam geschieden.

Het middagmaal moet allereenvoudigst zijn. De lijder , die zich uit zijnen overvloed , bij zijne kuur , niet tot de eenvoudigheid gewennen kan en wil : die beginne de kuur in 't geheel niet. Het is eene onwederleggelijke waarheid , dat alle deze verzwakten door eene eenvoudige levenswijze het meeste versterkt , en in tegendeel door niets zoo zeer in hunne krachten benadeeld worden , dan wanneer zij in overvloed leven.

Uw middageten moet dus , indien gij het kunt hebben , bestaan uit eene foup van vleeschnat. fago , grutten , rijst , gierst , gort , met vleeschnat gekookt en met een ei er in is zeer goed.

De foupen met groenten en de bruine foupen moet gij niet eten.

Ook moet men niet te veel foup — ten hoogste 3 koppen , eten.

Wie geene foup van vleeschnat zich kan verschaffen , die ete de boven gemelde grutten met melk tot eene pap gekookt.

Een stukje vleesch met gele peen , gele knollen , pinksternakel , felderij , doch niet te dikwijls , fuikerwortel , knollen , rijst , grutten , groene boonen en peulen. Maar de gedroogde boonen en erwten niet. Het vleesch moet , zoo mogelijk , van jonge dieren zijn. Ook moogt gij vleesch met aardappelen eten. In het gemeen alle toefpijs tot vleesch , is u geoorloofd bij het vleesch te eten.

De groene pieterfelie en kool moet gij niet gebruiken.

bruiken; dewijl beide ligt het zuur veroorzaken, en al wat dit doet, is u van wege de melk zeer nadeelig. —

Al wat zuur is moet gij niet eten. Het gebrad is u zeer goed; maar het moet van een jong dier zijn, van vogels en vischen. Ook wildbrad. Doch van geene oude dieren, en geen ooft noch salaad erbij. Het is toch nu maar om eene week of 8 te doen. —

Alle gebak, het moge genoemd worden zoo als het wil, moet gij niet eten, dan alleen een weinig beschuit.

Het is zelfs beter dat gij geen gezuurd brood eet, maar zeer goed oud bakken wittebrood.

Alleenlijk moet gij zorg dragen, dat gij niet te veel eet. Over tafel moogt gij een glas wijn drinken. Doch geen zuren wijn.

Indien gij na den eten zure oprispingen krijgt, neem dan, twee malen ter week, dertig grein geprepareerde kreeftsoogen in, ten einde dat, indien zich door het voedsel uit het rijk der planten ergens iets zuurs geplaatst mogte hebben, hetzelfde door de geprepareerde kreeftsoogen weder verdreven worde. 't Is bij het gebruik van de pillen wel zeldzaam het geval, dat er zuur ontstaat, ten minste wanneer de lijder dat alles nakomt, wat ik gezegd heb, zich veel beweegt, matig ete en de zoo hoognoodige eenvoudigheid, die ik opgegeven heb, betrachte; zonder deze zal voorzeker de genezing zeer langzaam geschieden, dewijl de krachten steeds overspannen worden.

den. In het bijzonder ontstaat er zuur, wanneer wij de maag, door te veel eten, te veel vergen.

Het drinken heeft dus, zeer natuurlijk eenen grooten invloed op het zuur in de maag. Men moet niet alleen niets zuurs eten, maar ook niets zuurs drinken. Van den zuren wijn heb ik reeds gewag gemaakt, en gezegd, dat die bij de melkkuur niet gedronken mag worden. Ik kom derhalve na het middagmaal zeer natuurlijk weder op het drinken, en wel eerst op dat, het welk gij niet drinken moet; dat is bier en brandewijn. 't Is immers mijne schuld niet, dat die geen, die de melkkuur met nut gebruiken wil, over 't geheel geen bier noch brandewijn, al waren beide ook nog zoo goed, gebruiken mag; dewijl beiden het zuur doen ontstaan, en dus de zuivere en eenvoudige werking van de melk verhinderen.

Het water is bij den maaltijd uw beste drank, en daarenboven zult gij ook zeker bij het gebruik van de melk, zoo veel dorst niet hebben, dat gij veel zult behoeven te drinken. Een glas water is genoeg voor het middagmaal, en bij het eten zie ik het ook in 't geheel niet gaarne, dat gij veel drinkt, het zet de maag uit, en hindert ter dezer oorzake de spijsvertering, dewijl de wanden van de maag door de menigte van het drinken, te verre van een verwijderd worden.

Gewen U eerst twee uren na den maaltijd te drinken, en zoo als reeds gezegd is, slechts een glas water: want een andere drank vereenigt zich niet

niet met de melk, of het moest de door mij zoo zeer geprezen kamillenthee zijn, die zich zeer goed naar het gebruik van de melk schikt.

Gij kunt ook des namiddags een glas of twee Seltzer of Dunsteener water drinken, deze twee wateren vereenigen zich het best met de melk. Anders kan men ook alle foorten van water, waarin zich ijzerdeelen bevinden, bij de melk drinken, deze komen goed bij een. Doch wie dezelve niet heeft, noch betalen kan, die drinke goed zuiver bronwater; maar nog eens gezegd, geen bier, likeur, noch zuren wijn, maar bij den maaltijd een glas wijn; doch deze moet zeer goed zijn. Wie zeer goede bourgondiewijn heeft, die kan daarvan ook een paar glazen bij het eten gebruiken. —

Dan mij dunkt, ik hoor reeds velen klagen, ik heb zulk eene zwakke maag, hoe zal ik het water verdragen kunnen. — Zeer wel, indien gij maar doet, wat ik u gezegd heb: zoo weet ik zeker, dat het water niet nadeelig voor uwe zwakke maag zal zijn. Gebruik slechts maar zeer weinig in eens. Het gebruik van de pillen bij de melk zal uwe maag kracht en sterkte geven om het water te kunnen verdragen: — doch gij moet de maag niet te zeer met spijs overladen.

Dat geen wat ik ter dezer plaatse van het bier en den brandewijn gezegd heb; moeten al de lijdens zich ten uiterste aangelegen laten zijn. Niemand echter zal, door het niet opvolgen daarvan meerder nadeel lijden, dan die genen, welke door de jicht en de jeukte geplaagd worden. Doch

er zullen er zeer weinigen zijn , die zich aan buitensporigheden in de liefde en de onanie hebben schuldig gemaakt , en van jicht en jeukte bevrijd zijn gebleven ; dewijl deze krankheid de getrouwe gezellin der liefde en der zaadverspilling is. Eene waarheid , welke zich van HIPPOCRATES af , tot op onzen tijd , door steeds vernieuwde onderzanding gehandhaafd heeft. —

Ik weet en kan door vele honderd waarnemingen bewijzen , hoe wel zich allen bij deze aanbevolene geneeswijze bevinden ; maar ik weet en kan ook even eens bewijzen , dat hun de geneeswijze niets helpt , indien zij zich niet volstrekt van al de sterke of gegiste dranken , dat is van genever en brandewijn onthouden. Men vergeve het mij , dat ik zoo dikwijls van eene en dezelfde zaak spreek , de ondervinding noodzaakt er mij toe. Te meer , daar deze geneeswijze zoo goed en heilzaam op de jicht en de jeukte werkt , en dewijl , volgens mijne voordragt de jicht en de jeukte bijna altijd in deze buitensporigheden te zoeken zijn , en dewijl verder in al de gebreken en kwalen iets daarvan onafscheidelijk is. Genazen en heelden zich meer van deze lijdens met een standvastiger geduld volgens deze geneeswijze , zoo zouden wij niet zoo veele verminkte jichtigen hebben. Doch de geneesheeren en de lijdens , moeten jaren lang geduld oefenen. Inzonderheid wil ik in dezen , alle lijdens en geneesheeren op die soort van jicht en kramp alleroplettendst maken , welke aan bijzondere ledematen verknocht is , en welke dan zeer zeker beslist ,

dat de buitensporigheden van den wellust de oorzaak er van zijn. Deze jicht en kramp vereischen doorgaans eene versterkende geneeswijze; zij zijn bijna altijd van eenen *chronischen* aard, en houden zeer lang aan. Worden nu deze lijders niet behoorlijk behandeld, maar alleen met verflappende en verweekende middelen: dan volgen er zeer ligt verlammingen, in het bijzonder van spierdeelen op. Er zijn nog vele geneesheeren, die, daar, waar kramp en jicht is, doorgaans tot geene versterkende middelen besluiten kunnen. Liever gebruiken zij den *mercurius*, om daardoor de verlamming te bevorderen, en wel, volgens de gewone wijze, met opium. — Anderen valt den tijd te lang. Zoo als ik reeds gezegd heb, de geneesheer en de lijder moeten geduld hebben: want dikwijls zijn er jaren tot de genezing noodig. (*) Ook is dikwijls, wanneer de lijders hun melkdiët verlaten, de jicht aanstonds weder daar. Dit alles nu wil zoo veel zeggen, dat gij in 't bijzonder noodig hebt, ook na de kuur, u op eene regt diëtische wijze te gedragen, en allerbijzonderst zuren wijn, slecht bier en brandewijn na te laten.

Ik

(*) Wanneer afzonderlijke deelen lam worden, wordt er een lange tijd ter genezing vereischt. Dikwijls worden er alleen afzonderlijke spieren, aan den hals of den rug lam. Ook heb ik een paar malen eene verlamming van de tong bespeurd. Nog moet ik hier bijvoegen, dat ik dikwijls opgemerkt heb, hoe in deze foort van jicht, de warme Baden verlammingen veroorzaken, en echter is het nog zeer in 't gebruik, bij alle jicht, de warme baden aan te bevelen.

Ik kom nu eindelijk weder tot mijn' lijdter terug, nadat ik hem steeds een eenvoudig middagmaal heb laten gebruiken, heb ik hem aangeraden, dat hij na den eten zich een paar uren zeer stil en gerust zoude houden, zich op eenen gemakkelijken stoel plaatsen en een uur sluimeren, en zulks te meer, hoe meer geneigdheid hij daar toe heeft; want allen arbeid, zelfs de lichtste, hij moge dan lichame-lijk of geestelijk zijn, moet door hem na den eten vermijd worden.

Die, welke te veel eten, zullen zeer natuur-lijk zich gansch niet wel na den maaltijd bevin-den. Doch het is mijne schuld niet, ik heb het u gezegd, dat gij, om u dragelijk wél te be-vinden, zeer matig leven moet. De eerste be-zwarenís van eenen te rijkelijken maaltijd zou reeds dadelijk gevoeld worden, indien gij een uur sluimeren wildet, zoudt gij op eenen te rijkelij-ken maaltijd, wanneer gij meendet in te sluime-ren, meer schrikachtig zijn, en dit is een last, over welker moeilijkheid allen ten sterkste kla-gen. De tweede bezwarenís is, dat de meer verzwakten, zeer ligt, op het eten, ook zelfs over dag, *pollutiones* bekomen. Verder dat gij na den eten vol verdrietelijkheid zoudt zijn, en in dit geval verergert de toestand der hypochondristen bovenmate; en dat gij den ganschen dag mat en moede zoudt wezen; doch het allerergste is, dat de melkkuur, bij rijkelijke maaltijden, in 't ge-heel geene vrucht doet. —

Wanneer gij dus na eenen matigen maaltijd, een en een half uur, in de grootste werkeloosheid, uwe maag alleen werkzaam hebt laten zijn, begin dan uwe zaken weder, en verschaf u zelven beweging. Even zoo, als gij voor den eten zeer langzaam ophield met gaan, zoo moet gij ook, na den eten weder zeer langzaam beginnen, u door het gaan te bewegen, om de maag werkzamer te maken, om dat alles, wat hij bij het middageten opgenomen heeft, weder verder te brengen, en gij u zoo weder in staat stelt om in eenigen tijd, de melk ter genezing te gebruiken. In dezen tusschentijd nu, moogt gij wel iets drinken. Het beste is een glas Seltzer of Dunsteener water; wie dat niet heeft, die drinke een glas bronwater, of eenige koppen koude kamillenthee; want doorgaans moet men toch, eenige uren na den eten, drinken, alvorens men weder melk drinkt. Wie meer dorst heeft, die drinke meer, zelfs gewoon water, hetgeen ook zeer goed voor de melk is. En nu neme men, in den tusschentijd, voor het gebruik van de melk, ten derden male 12 pillen in.

Vier uren na den eten begint men nu weder, alle uren een of ten hoogste twee koppen melk zoo uit den uier van de koe, warm te drinken en blijve daarbij aanhoudend gaan. Indien men honger heeft, dan ete men wat beschuit of wit brood er bij, en zoo vare men drie, of ook wel vier uren met het melkdrinken voort, en verschaffe zich er eene onafgebrokene beweging bij.

Men

Men kan zich ook wel met kegelen vermaken, om dat men maar niet ftil zitte; ik begeer door het gaan een dubbel nut te bereiken.

Eerftelijk word de melk ligter verteerd. Ten tweede worden de vochten beter gemengd, de uitwafeming vermeerderd en het bloed wordt vaster en daardoor wordt bewerkt, dat dan ook al de vaste deelen vaster worden. —

Wie zich nu daarmede vergenoegen kan, en niets meerder eet, zal zich in alle opzigten het beste bevinden. Doch zeer weinigen zijn met dezen fpaarzamen maaltijd tevreden, maar willen des avonds nog eens eten.

Uwe overige levenswijze moet gij uw volgens mijn voorfchrift uw laten welgevallen, en gij moet vooral uw diëet, naar mijn believeu, van mij laten bepalen. Vleesch en meelfpijs kan ik u niet geven. Eene melkpap, rijst, gierst, graszaad &c. en foms een zacht ei; doch dit laafte kunt gij niet alle avonden eten, ook moet gij zeer weinig boter gebruiken.

Dezen maaltijd nu, moet gij ten minfte des avonds om 7 uren houden, ten einde om 10 uren naar bed te kunnen gaan, en wasfchen en wrijven al de leden van uw ligchaam, zoo veel u maar doenlijk is, met koud water. Onmiddellijk na dit wasfchen moet gij eenige koppen kamillentheë drinken en daarop naar bed gaan.

Indien gij aan een vederbed gewoon zijt, zoo behoud hetzelve zoo lang de melkkuur duurt. 't Is wel waar, dat de prikkeling van het vederbed, ook eene prikkeling op de teeldeelen ver-

oorzaakt doch de ondervinding leeraart zeer zeker iederen *beoefenenden opmerkzamen Arts*, dat men toch niets mag wegnemen, wat de uitwafeming behouden kan. De gevolgen zijn steeds zeer nadeelig voor de genezing, indien de uitwafeming gedurende de melkkuur verminderd wordt. Indien de melk, op eene voordeelige wijze zal werken, moet de uitwafeming doorgaans vermeerderen, en uit deze oorzaak moet men de bedden behouden. Wie zich nu naar mijn voorschrift gedraagt, die zal daardoor reeds merkelyk de *Pollutiones* ontwijken.

Anders is het te houden gedrag bij degenen, die aan matrassen gewoon zijn; dien is het niet nadeelig daarop te blijven slapen.

Om de uitwafeming op geenerlei manier noch wijze te verhinderen, is het goed, geene zeer ligte zomerkleederen te dragen, en zoo dikwijls als men gezweet heeft, zeer spoedig van linnengoed en kleederen te verwisfelen. Gij zult over 't geheel zeer goed doen, zeer dikwijls versch gewasfchen linnengoed aan te trekken; dewijl zich bijna altijd bij het gebruik de uitwafeming tot zweetens toe vermeerdert, waarvan zich veel in het linnengoed zet, waardoor ligtelijk uitflag op de huid kan ontftaan. Bijzonder bekomen diegenen, welke aan de kramp en de jicht gelaboreerd hebben, dezelve zeer ligt. Doch men wasfche daarbij voort; want na korten tijd verdwijnt deze uitflag, ten ware gij mijnen raad niet volgdet, maar fterk bier en brandewijn bij het gebruik van de melk dronkt.

Nu geloof ik alles gezegd te hebben, wat een ieder bij de melkkuur te betrachten heeft.

Nu nog deze herinnering wegens den slaap. Wanneer gij vroeg ontwaakt, moet gij ook vroeg opstaan. De tweede slaap maakt u vermoeider en loomer, en heeft dan nog dat nadeelige, dat er in dien tijd zeer ligt pollutiones ontstaan. Ook zult gij het, in den tweeden slaap zelfs bemerken, dat gij dan meermalen met roedestand ontwaakt. Volg dezen raad getrouw op, al ware het dat gij maar vier uren geslapen hadt. Het komt bij den slaap niet zoo zeer aan op de lengte van den tijd, dien men slaapt, maar op het vaste en verkwikkelijke van denzelfden. Een slaap, die met een menigvuldig ontwaken verknocht is, is geen verkwikkelijke slaap. Gij zult het door dezen raad in 't kort zoo verre brengen, dat gij verkwikkelijk zult slapen; waartoe het koele bad, voor het te ruste gaan, zeer veel zal toebrengen.

Na dat ik van dezen lijder, wiens geschiedenis ik hier ten voorbeelde uitgekozen heb, sedert 9 weken niets vernomen had, bekwam ik den volgende brief.

Zoo op het oogenblik kom ik van Hamburg weder te huis. Eene zaak, die ik in haar geheel zelf behandelen moest, noodzaakte mij voor 14

dagen derwaarts te gaan. God dank! ik ben gezond vertrokken en gezond te rug gekomen. Ik haaste mij nu onmiddellijk om uwen waarde brief van Mei te beantwoorden. De dank, dien ik u eerst in de eeuwigheid betuigen zal, doordringt mijn binnenste. Dit had ik niet gedacht.

Zes weken heb ik getrouw u voorschrift gevolgd. Maar, Heer Doctor, uw voorschrift te volgen, is, zoo waar als God leeft, zeer zwaar; doch het verheugt mij innerlijk, dat ik het gevolgd heb. Het is mij nu even eens, alsof mij in 't geheel niets geschied had.

Tot op den dag van mijn vertrek heb ik getrouwelijk alles opgevolgd. De melk is mij zeer goed bekomen. Doch de geprepareerde kreeftsoogen heb ik niet gebruikt; dewijl ik in 't geheel geen zuur bespeurde. In de zes weken heb ik eenige honderd pillen ingenomen; want soms heb ik ze een paar malen overgebruikt. Des voordemiddags was mijn drank vier à zes koppen kamillenthee, dewijl ik veel dorst had; des nadenmiddags heb ik vervolgens altijd een paar glazen feltzerwater gedronken, en dan ingevolge uw voorschrift, de melk. Des avonds heb ik niets dan melk met wit brood gebruikt en mij tweemaal des daags gebaad.

Dewijl nu mijne vrouw groote begeerte had, om mede naar Hamburg te gaan, zoo konde ik haar billijk verzoek niet onvervuld laten. Zij reisde mede, en nu Heer Doctor komt mijne biecht; ik heb in deze 14 dagen driemaal den bijslaap met

groot-

grooten wellust genoten, en zelfs dit heeft mij niet aangetast, dan of het van gevolg bij mijne vrouw zal geweest zijn, kan ik nog niet zeggen.

Op mijne reize leefde ik zeer geregeld; maar wie kan in Hamburg geregeld en matig leven? te meer, wanneer men aldaar in familiën verkeert. Hier werd mijne geheele levenswijze van haar stuk gebragt, ik moest hier mededoen en alles onder elkander eten en drinken, en dit heeft mij ook niet den minsten hinder veroorzaakt, noch mijne spijsvertering gestoord.

Mijn berigt is ten einde. Wat moet er nu met mij gebeuren? moet ik de kuur weder vernieuwen, of wat begeert gij, zoo het maar niet is om van mij af te zien &c.?

Zoo als deze Heer het maakte, moet men niet handelen. Indien men zich bij het gebruik van de melk hersteld vindt, en nu wederom genezen is, zoo moet men op eene zeer langzame wijze het melkdieet verlaten, om geen hinder aan het ligchaam te veroorzaken. Velen hebben zich daarbij, zoo zeer aan de melk gewend, dat zij des morgens en des avonds niets dan melk genoten en er zich wel bij bevonden; en dit wil ik inzonderheid hebben aangeraden, aan hen, die veel door jicht en kramp geleden hebben. Doch allen rade ik, dat zij, door deze geneeswijze gezond geworden zijnde, in allen deele de matigheid be-

trachten. Uwe maag is ziek geweest, en gij zult die door niets gezonder houden, dan indien gij steeds matig zijt, en niet te velerlei eten en drinken onder elkander gebruikt.

Na dat men met de melkkuur uitgescheiden is, zoo rade ik nogtans altijd aan, dat men zich nog lang van het bad, als van een *versterkend middel* blijve bedienen.

Dat een ieder in het genot van den bijslaap zeer matig zijn moet, zal niet noodig zijn te zeggen. Dit is zeker, dat alle die genen, welke eenmaal door eene al te menigvuldige zaadstorting zich op deze wijze verzwakt hebben, veel spaarzamer dan anderen met het zaad moeten omgaan: dewijl bij deze allen de instortingen veel ligter plaats grijpen. Niets is hun zoo nadeelig, dan wanneer de zoodanigen, die zich zoo verzwakt hebben, het ongeluk hebben van *venerisch* te worden, dit verzwakt de teeldeelen van zulke mannen op eene allerbuitengewoonste wijze, en zij zijn zeer onderworpen aan de nalekking, die als dan in eenen zaadvloed eindigt. Hoedt u allen!

Onmiddellijk na iederen bijslaap, die gij, indien dezelve goed voor u zal zijn, zoo zeldzaam als mogelijk is, moet uitoefenen, moet gij de teeldeelen in koud water wasfchen en baden. — Dit is een zeer goed middel, waarvan zich een ieder bedienen kan.

Ook kan ik niemand verzekeren, dat hij reeds met 6 of 8 weken, zoo aanstonds weer hersteld

zal

zal zijn. Men vindt er velen, die de middelen, een jaar en langer doorgebruiken moeten; waarvan ik nog vele voorbeelden voorhanden heb. Doch wij achten het echter onnoodig meerdere dergelijke ziektegeschiedenissen hier te laten volgen, als zijnde deze (onzes erachtens) voldoende, wijl zij, geheel nutteloos, dit werk te veel zouden uitbreiden, zonder iets ten voordeele der lijdenden bij te dragen.

Dan, alvorens ik dit werk eindige, moet ik nog mijne belofte vervullen, en het vrouwelijke geslacht eene kleine aanwijzing doen, hoe het zich in de kwalen te gedragen hebbe, welke uit de zelfbevlekking ontstaan.

De toevallen zijn genoegzaam dezelfde als bij mannen. Zij hebben alle sterke kramppijn. Zij hebben de kramp in de maag, en in 't bijzonder zeer veel hoofdpijn er bij, alsmede eene aanhoudende drukkende pijn in het kruis. Deze pijn in de ruggegraat is alsdan wel het sterkst, eer zij hunne stonden krijgen; zoo als zij dan ook steeds op dat tijdstip ziek zijn en dikwijls de hevigste bloedstortingen hebben. Zelden komt hare verandering op haren regten tijd, en duurt meestal 7 à 8 dagen; doordien zij door de aanhoudende prikkeling het bloed met geweld naar het onderlijf dringen. Daardoor ontstaan dan ook de verstoppingen in de ingewanden van den onderbuik, en uit dezen jicht en kramp, zoo als zij dan ook zelden, ten tijde van hunne zuivering, zonder eenige kramppijn zijn, en deze heeft als

dan

dan gemeenlijk in de kuiten, de beenen en de kniën plaats. —

De chronifche hoofdpijn is hare beftendige vergezeldfter, en de hoofdpijn is bij het vrouwe-lijk geflacht genoegzaam grooter dan bij het man-lijke. Anders lijden zij dezelfde toevallen, alleen lijdt hare verbeeldingskracht nog veel fterker; doch de zinsvermogens fchijnen minder te lijden; daarentegen lijdt ook, zoo als reeds gezegd is, hare verbeeldingskracht en hun oordeel, weer meer, en zij zijn aan de opftijging van de lijf-moeder of de hyfterifche toevallen, zeer onder-hevig. Dit zijn de gevolgen hunner ondeugd. Hare gevaarlijkfte krankheid is de moederwoe-de (*Nymphomania*), waar in zij zinneloos, van ieder hun naderend mansperfoon de bevrediging van hunne lusten begeeren. —

Even als de mansperfonen alle bevalligheid en fchoonheid verliezen, heeft zulks ook bij het andere geflacht plaats: zij krijgen zeere oogen, die dikwerf tranen, en leelijke zwarte puisten in de huid. Dikwijls den fcheurbuik in de mond. Eene geheel wanftallige borst met zeer groote bloedvaten. Leelijk ftinkende adem. Zeer vele ader-spatten aan de beenen, en genoegzaam allen den witten vloed. De witte vloed is bij allen zeer fterk en het uitvloeiend vocht fcherp, zoo dat velen daar-door dikwijls langs de gansche dijnen en beenen neder-waarts, vol afzigtelijken uitflag worden. Dit alles zijn de zeer natuurlijke gevolgen van de verzwak-king, welke de zelfbevrediging in de teeldeelen ver-

oor-

oorzaakt. De aanbeijen zijn veelal het lot dezer lieden. — Ten tijde, dat zij hare maandelijksche ontlastingen moeten bekomen, hebben zij altijd meer rugpijn, benaauwdheden, een volflagen gebrek aan eetlust, en inzonderheid de haar zoo eigene kramp in de maag. Velen zelfs worden alsdan door geweldige kramppijnen geplaagd, hebben ijskoude voeten en eene stompe drukken- de hoofdpijn, zoo dat zij klagen, dat haar het hoofd zoo zeer doet, alsof haar iemand de haren, met huid en al afstroopte, tot dat eindelijk, na vele smarten de drang van het bloed, zich door de verflapte en vervulde vaten van de baarmoeder henen werkt. — De eigenlijk gezegde zenuwpijnen zijn in dit tijdvak mede niet te vergeten; want zij klagen, dat zij, nu in de beenen, en dan op de armen eenige drukkende smart op zeer kleine plekken ontwaar worden, en dat dit eene zeer pijnlijke kramp is, welke echter, bij geluk, van geenen langen duur op eene plaats is, maar zich, nu hier, dan daar, neerzet. — Dit alles zijn gevolgen van de flechte vermenging der sappen. — De sappen lijden door niets zoo zeer dan door den witten vloed. —

Doch, dewijl ik in dezen zeer kort moet zijn, zoo zal ik ook van alle deze kwalen niets verder zeggen, maar alleen nog aanstippen, dat deze vrouwen, even als zulke manspersonen in den tegenovergestelden zin, geene neiging tot het mannelijk geslacht hebben, en dat, wanneer zij nogtans, door andere zaken tot het huwelijk ge-

genoodzaakt worden , zij meestal onvruchtbaar zijn. Daarbij komt nu nog , dat hunne aanhoudende ongesteldheid , op de zedelijkheid van hare personen van den nadeeligsten invloed is. Eene onophoudelijke ontevredenheid is haar bij het begin der ondeugd eigen , totdat eene geheele verfstomping der zenuwen , haar tot de droevigste onverschilligheid omtrent alles , wat eer en schande betreft , doet nederzinken.

Doch gij zult toch zeker in het bijzonder wel willen weten , wat gij doen moet , om deze kwalen te genezen en weder gezond te worden.

Het eerste is , dat Gij uwe ondeugd nalaat. —

Dat gij , zoo veel als uwe krachten toelaten , u zelve beweging in de open lucht verschaft , en uw ligchaam bezigheid geeft. — Want het is zeer zeker , dat deze ondeugd door niets zoo zeer begunstigd wordt , dan door de ledigheid.

Wijders , dat gij de u zoo aangename warme dranken , als thee en koffij vermijdt. De koffij moet gij over 't geheel matig gebruiken , anders raakt gij den witten vloed niet kwijt. De thee is niet veel beter. De beste drank is kamillenthee met kaneel. — Of water. Bier is beter indien het goed is. — Wijn moogt gij drinken. — Rijnschen wijn , wanneer hij goed is , zeer ouden Franschen wijn , *Pontac* &c. ; doch allerbijzonderst is u ook de Bourgonje wijn goed.

Indien gij tot de u aanbevolene melkkuur besluit , zoo rade ik u , dat gij geen anderen wijn , dan een glas *Pontac* drinkt — of anders

goeden Bordeaux wijn; doch de eerste heb ik het liefste. —

Ten aanzien van het eten moet gij even denzelfden regel houden als de manspersonen bij de melkkuur in acht nemen. —

Eveneens als dezen, moet gij zorgen, dat uw onderlijf van de stremmende verstoppingen bevrijd worde, en ten dien einde de klisteren en het aanbevolen poeder gebruiken. Gij moet eveneens als dezen, uw gansche lijf dikwijls met ijskoud water waschen. En dan de melk, met de pillen en het koude bad gebruiken. Indien gij dat doet, zoo zult gij ook zeer zeker uwe gezondheid weder bekomen.

Gij moet u eveneens gedragen, als het manlijk geslacht, behalven dat gij u nog van de baarmoederspuit moet bedienen, en u dagelijks 4 of 6 malen, zulk eene machine vol koud water met een weinig wijn in de teeldeelen spuiten, ten einde deze verflapte ledematen weder sterkte bij te zetten.

Zijt niet bevreesd voor het gebruik van het koude water; het is een kostelijk middel ter uwer herstelling.

Want, hoewel mijne pillen sterk op de veerkracht werken, zoo zal nogtans derzelver werking zeer door het gebruik van het koude water bevorderd worden. Deze zenuwversterkende pillen zijn, bij allen witten vloed, welke uit verzwakking ontstaat, een zeker geneesmiddel, en zoo de onvruchtbaarheid uit dezen oor-

sprong

sprong voortkomt , zoo zal dezelve ook door het gebruik der pillen worden weggenomen.

Nog raad ik u , ten tijde van uwe maandelijke zuiveringen , alle geneesmiddelen ter zijde te stellen , en niets dan kamillenthee met kaneel te drinken , doch wanneer de vloed te sterk is , dient gij de kamillen te vermijden , en integendeel eene thee uit roode rozen en granaatschillen , met anijszaad , gebruiken. —

Hier eenige ziektegeschiedenisfen van deze lijderefen mede te deelen , achten wij verder onnoodig , alhoewel wij er verscheidene zeer aanmerkingswaardige zoude kunnen aanvoeren , en besluiten dus dit werk met den wensch dat wij iets mogen hebben toegebracht tot de herstelling dezer lijderefen , waardoor wij ons alsdan , voor onze moeite beloond achten.

ERNSTIGE
WAARSCHUWINGEN
OF
NOOD- EN HULPBOEK,

VOOR ALLEN, WELKE IN
DE LIEFDE
OF DOOR
ZELFBEVLEKKING
BUITENSPORIG ZIJN GEWEEST,

EN
WENSCHEN HUNNE KRACHTEN WEDER
TE BEKOMEN OF TE VERSTERKEN.

OP NIEUW VERBETERD

door

By G. W. BECKER

H. J. SCHOUTEN, *Med. Doct.*

TE AMSTERDAM.

TE AMSTERDAM, bij
LODEWIJK VAN ES,
in de Kalverstraat, bij den Heiligen Weg.
1829.

Prijs f 2,30.

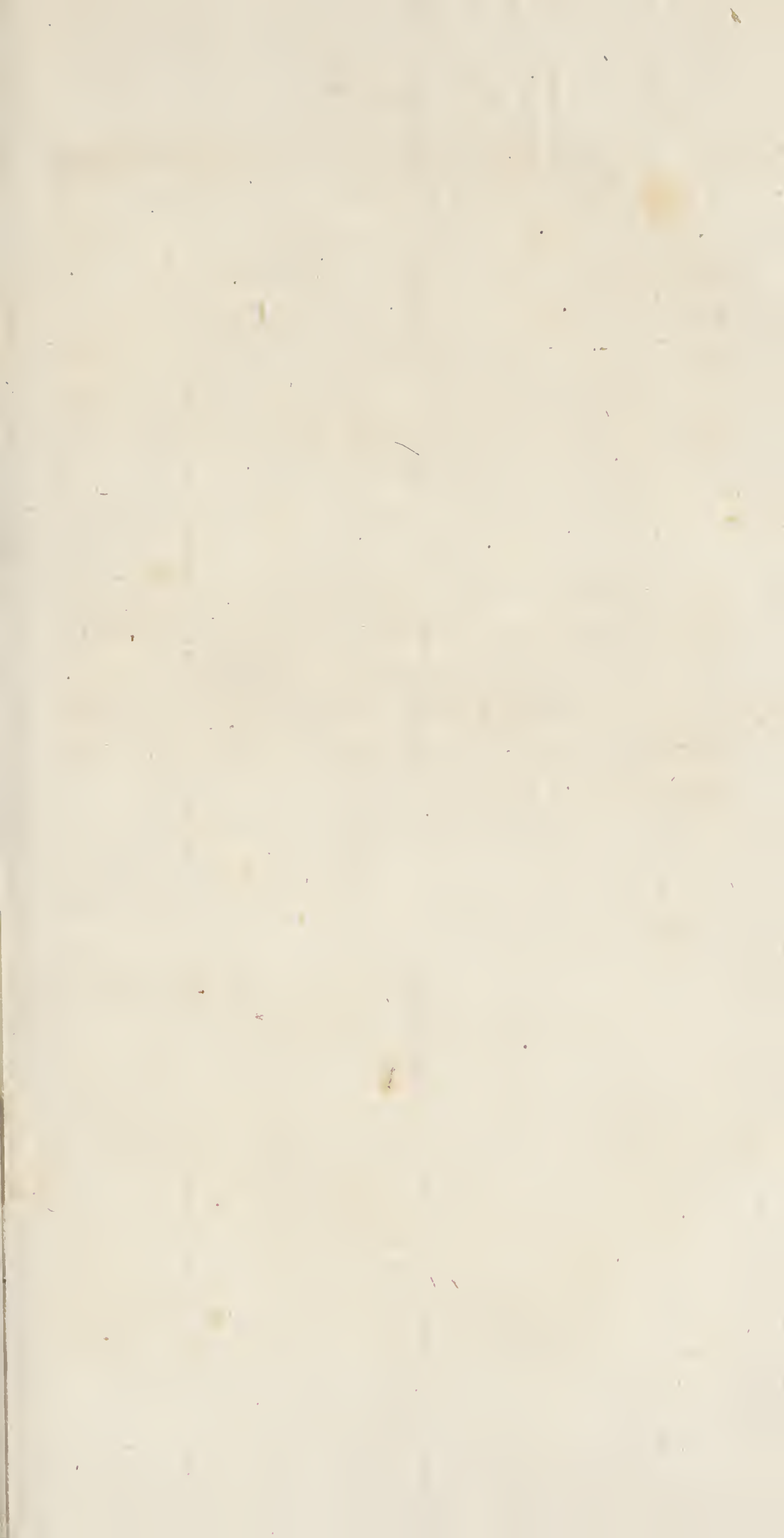
9. 1944

BECKER, G.W.

WAARSCHUWING

EN

ONDERRIGTING,

VOOR ALLEN, DIE PRIJS STELLEN OP

LANG LEVEN EN GEZONDHEID.

(Met eenige Voorschriften.)

Dit voor alle Huisgezinnen zeer belangrijk

W E R K,

ONDER DEN TITEL VAN

GEZONDHEIDSBLADEN.

Waarin onder vele andere over de regelen tot behoud der Gezondheid; over de Zenuwziekten in onze dagen; Misbruik van Sterke Dranken; Hypochondristen, 's Menschen Levens duur te bepalen; Verbeeldingskracht; over het Magnetismus; wien zal ik tot mijn Geneesheer kiezen? deze en meer dan 60 andere onderwerpen vindt men in dit nuttig Werk, hetwelk wordt afgeleverd: te *Amsterdam* bij L. VAN ES, *Rotterdam* J. VAN BAALEN, *Utrecht* J. G. VAN TERVEEN & ZOON, 's *Hage* A. J. VAN WEELDEN; en kan bij alle Boekhandelaren besproken worden.

~~~~~  
Prijis f 6, —
~~~~~


